Programmabegroting 2023

Gemeente Tilburg

Inhoudsopgave

Leeswijzer ... 3

1. Algemeen ... 4

2. Programma's ... 20

2.1 Inclusieve stad ... 22
Sociaal en veerkrachtig ... 23
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid ... 34
Passende ondersteuning ... 42
Passende ondersteuning; Toegang ... 44
Passende ondersteuning; Werk en inkomen ... 46
Passende ondersteuning; Wmo ... 51
Passende ondersteuning; Jeugdhulp ... 56
Ingrijpen bij crisis en onveiligheid ... 60
2.2 Duurzame stad ... 65
Fysieke basiskwaliteit ... 66
Groen blauwe leefomgeving ... 77
Klimaat ... 81
2.3 Vitale stad ... 86
Openbare orde en veiligheid ... 87
Aantrekkelijke leefomgeving ... 95
Economie, cultuur en evenementen ... 100
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit ... 115
2.4 Samen en dichtbij ... 124
Bestuur en samenwerking ... 125
Publieke dienstverlening ... 131
Diensten aan andere overheden ... 136
Financiering en algemene dekkingsmiddelen ... 137
Algemene baten en lasten ... 141

3. Bedrijfsvoering ... 148

4. Paragrafen ... 154
4.1 Grondbeleid ... 155
4.2 Subsidies ... 166
4.3 Algemene dekkingsmiddelen ... 167
4.4 Lokale heffingen ... 168
4.5 Weerstandsvermogen en risicobeheersing ... 170
4.6 Onderhoud kapitaalgoederen ... 183
4.7 Financiering ... 191
4.8 Verbonden partijen ... 194

5. Bijlagen ... 205
1. Uitgangspunten Programmabegroting ... 206
2a. Overzicht begrotingsvoorstellen - herijkingen ... 207
2b. Overzicht begrotingsvoorstellen - nieuw beleid fondsvorming ... 212
2c. Overzicht begrotingsvoorstellen - nieuw beleid exploitatie ... 213
2d. Overzicht ruimtescheppende maatregelen ... 216
3a. Budgetoverzicht per veld ... 217
3b. Budgetoverzicht per taakveld ... 219
4. Overzicht kadernota's en beleidsnota's ... 223
5. Overzicht reserves en voorzieningen ... 224
6. Overzicht investeringen ... 229
7. Overzicht incidentele lasten en baten ... 238
8. Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves ... 248
9. Overzicht servicenormen ... 249
10. Bijlagen paragraaf Grondbeleid ... 251
11. Onderzoeken doeltreffendheid/doelmatigheid ... 263
12. Overzicht benchmarks ... 265
13. Geprognosticeerde balans en EMU-saldo ... 267
14. T-MIP Stedelijke ontwikkeling ... 268
15. Lijst met afkortingen ... 272

Leeswijzer

Voor u ligt de Programmabegroting 2023. Deze Programmabegroting kent de navolgende onderdelen:

Inleiding, financieel beeld en kerngegevens
Dit hoofdstuk beschrijft waar we staan en welke zaken er op ons af komen. Het actueel Financieel beeld wordt op hoofdlijnen gepresenteerd, waarna een toelichting volgt op enkele (externe) ontwikkelingen en de uitgangspunten die van invloed waren bij het opstellen van het Financieel beeld.

Programma's
In hoofdstuk 2 komen de programma's aan bod. Daarbij hebben wij aangegeven welke doelen zijn geformuleerd en op basis van welke indicatoren we effect meten en onderwerpen waar we in 2023 op inzetten. Per veld zijn de financiële gegevens opgenomen, zodat doelen, activiteiten en middelen overzichtelijk bij elkaar staan.

Bedrijfsvoering
Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de bedrijfsvoering en is in opzet gelijk aan de programma's in hoofdstuk 2.

Specifieke onderwerpen
Hoofdstuk 4 behandelt een aantal belangrijke aspecten binnen de gemeentelijke begroting en geeft extra informatie over de financiële positie op korte en langere termijn. We geven ook informatie over het grondbeleid op portefeuilleniveau alsmede het totale financiële overzicht. Vervolgens geven we inzicht in subsidies. In de paragraaf Algemene dekkingsmiddelen wordt een integraal overzicht gegeven van de middelen die de gemeente in kan zetten voor eigen beleid (algemene uitkering, belastingen, dividenden etc.). Verder worden de lokale heffingen, de financiering van de gemeentelijke activiteiten, het gemeentelijk weerstandsvermogen en inzicht in risico's, de verbonden partijen en het onderhoud van kapitaalgoederen als specifieke onderwerpen aan de orde gesteld.

Raadsbehandeling
De Programmabegroting 2023 wordt op 7 en 10 november 2022 in uw raad behandeld.

1. Algemeen

Inleiding

1. Het Akkoord

Onze stadsdichter komt In het gedicht “Grijs en rauw” met de volgende strofe:
“Hier wordt over het leven geschreven
Hier wordt geleefd door samen te spelen
Hier wordt betoverd door geluk te delen
En hier wordt beleefd door iets nieuw leven te geven.”

Zo mooi kunnen wij het niet beschrijven maar wij willen samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties werken aan een stad waar iedereen meedoet, iedereen ertoe doet en waar iedereen meetelt. In al onze dorpen, wijken en buurten. We stellen de uitvoering centraal, ons beleid is op de meeste domeinen actueel. De wereld waarin we leven lijkt gevoelsmatig in brand te staan met de oorlog in Oekraïne, de energiecrises en de toename van mensen op de vlucht. Dit vraagt een constante alertheid om hierop in te spelen van ons als gemeentebestuur. Dat neemt niet weg dat drie grote opgaven voor onze bestuursperiode centraal blijven staan: Tilburg Kansrijk, Tilburg Groen en Duurzaam, Tilburg Groeit, Bloeit en Bruist. We verrijken en verbreden de opgaven waar nodig en gewenst en zetten daarbij de uitvoering kracht bij. Daarbij laten we ons de komende jaren helpen en inspireren door de inwoners en organisaties in Tilburg. Samen aan de slag dus.

1.1 Drie opgaven in Tilburg voor de komende vier jaar

Elke Tilburger krijgt de kans om zich te ontwikkelen en ontplooien. In een kansrijk Tilburg heeft iedereen perspectief op bestaanszekerheid, scholing, studie, werk of indien dat niet mogelijk is een zinvolle dagbesteding. Zo gaan we armoede en ongelijkheid tegen en krijgt iedereen mogelijkheden om zich volop te kunnen ontwikkelen en ontplooien. Daarbij is het essentieel dat we ons richten op preventie, gezondheid, arbeidsmarkt, talentontwikkeling en het bestrijden van kansenongelijkheid en sociale tweedeling voor jong en oud. We zorgen goed voor elkaar en voor de volgende generaties. We bereiden ons voor op een samenleving waarvan de bevolking steeds ouder wordt. We krijgen meer voor elkaar door er voor elkaar te zijn. Zoals aangekondigd bij het akkoord versterken we deze opgave met een tweetal fondsen. Het fonds Talentontwikkeling en het fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid beide met een initiële storting van € 5 miljoen.

De transitie om onze stad duurzaam te maken loopt al een hele tijd. Daarbij worden we ingehaald door de tijd. De verandering van het klimaat versnelt en dat merken we in langere droogte en enorme buien. Daardoor krijgt de transitie een nog grotere urgentie. De verduurzaming komt tot uiting in de energietransitie en het realiseren van een klimaatbestendig Tilburg. Dit vergt grote aanvullende investeringen in de bestaande woon- en werkomgeving, in ons watersysteem, in het groen in en om de stad naast duurzame mobiliteitsoplossingen en aanpassingen in de openbare ruimte. Dit zijn erg complexe opgaven waarbij vele partijen, zoals energie- en nutsbedrijven, mede hun verantwoordelijk moeten nemen. Naast investeren is het nodig om de samenwerking met organisaties te intensiveren om in kortere tijd meer voor elkaar te krijgen.

In de opgave om te komen tot een groeiend, bloeiend en bruisend Tilburg gaat het er om dat we duurzame, betaalbare, passende en toekomstbestendige woningen bouwen, investeren in een toekomstbestendige en circulaire economie en een impuls geven aan kunst, cultuur, evenementen en sport in onze stad. De stedelijke ontwikkelingsstrategie krijgt haar vertaling in een omgevingsvisie en een uitvoeringsprogramma omgevingskwaliteit. Tilburg studentenstad vergt een wervelend studentenklimaat om talent blijvend aan ons te binden. Investeren in kennis en innovatie en goed verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt zijn van belang voor de veerkracht van Tilburg in de toekomst. We krijgen meer voor elkaar door het samen te doen.

2. De context

2.1 Stapeling van grote transities

Als gemeenteraad neemt u een besluit over deze programmabegroting voor het jaar 2023 op het moment dat we grote transities doormaken in onze economie, samenleving en richting verduurzaming. Daarnaast is er sprake van een aantal grote problemen op (inter)nationale schaal die lokaal een grote impact hebben. In de jaren 2020 en 2021 werden we geconfronteerd met een mondiale gezondheidscrisis door de corona pandemie. De inval van Rusland in de Oekraïne leidde in eerste instantie tot een nieuwe vluchtelingenstroom gevolgd door ontwrichtende economische effecten en een massieve energiecrisis in Europa. Op rijksniveau wordt het in de troonrede als volgt verwoordt:

“Wij leven in een tijd van tegenstrijdigheden en onzekerheid. Het is tegenstrijdig dat bestaanszekerheden onder druk staan en armoede toeneemt in een periode van economische groei en lage werkloosheid. Tegenstrijdig is dat mensen zich in ons vrije land onvrij voelen om hun mening te geven, uit angst voor harde reacties of zelfs bedreigingen. En zorgwekkend is ook dat mensen in een volwassen democratie als de onze het vertrouwen verliezen in het oplossend vermogen van politiek en bestuur.

Daarnaast groeit de onzekerheid van mensen over de dag van morgen en de verder weg gelegen toekomst. Over koopkracht en woningnood. Over de opvang van asielzoekers en de oorlog in Oekraïne. Maar ook over de grote veranderingen die op ons afkomen op terreinen als arbeidsmarkt, klimaat, energie en stikstof. Al deze onderwerpen zijn bepalend voor de manier waarop wij en onze kinderen straks wonen, werken, ondernemen en met elkaar samenleven”. Onzekerheid is dus een factor van belang waar we de komende jaren rekening mee zullen moeten houden.

2.2 Bestaanszekerheid en energiearmoede

De bestaanszekerheid van een steeds groter deel van onze inwoners is in het geding mede als gevolg van de almaar stijgende energieprijzen. Deze problematiek blijft niet beperkt tot mensen met een uitkering maar strekt zich uit over een flink deel van de modale inkomensgroep en kleine ondernemers in onze stad. De energiearmoede tast rechtstreeks de bestaanszekerheid van mensen aan. Bestaanszekerheid is het fundament voor een kansrijk Tilburg. Gelukkig wordt dit ook herkend en erkend door het Rijk. Met verschillende maatregelen wordt voorkomen dat mensen in een armoedeval terecht komen. Het gaat om generieke maatregelen zoals een hoger minimum loon en het structureel verlagen van de lasten op arbeid. Ook een hogere zorg- en huurtoeslag, verhoging van AOW uitkeringen, een hogere arbeidskorting en een hoger kindgebonden budget helpen voorkomen dat mensen in armoede terecht komen.
Specifiek om energiearmoede te voorkomen heeft het Rijk vooralsnog € 17 miljard vrijgemaakt met als belangrijkste maatregel het introduceren van een plafond op de energierekening dat dit jaar nog in moet gaan. Mede op basis van de behandeling in de Tweede Kamer wordt deze regeling nu uitgewerkt waarbij onder andere aandacht is gevraagd voor huishoudens die al volledig op elektriciteit verwarmen en koken. Ook heeft de Tweede Kamer het kabinet opdracht gegeven snel met maatregelen te komen voor het midden- en kleinbedrijf en oog te hebben voor maatschappelijke instellingen en verenigingen. Ook hiervan is de uitwerking nog niet bekend. We zullen de maatregelen goed volgen en daar waar de Rijksmaatregelen onvoldoende zijn voor bepaalde groepen, instellingen, ondernemers en verenigingen zullen wij lokale maatregelen doorvoeren. We hanteren daarbij weer hetzelfde uitgangspunt als bij Corona, “We doen wat nodig is”. Vooruitlopend hierop hebben we de huidige compensatieregeling voor het lopende jaar (2022) verruimd naar 130% van het minimum inkomen en onder bepaalde voorwaarden ook toegankelijk gemaakt voor studenten. Daarnaast bezien of we de indexatie van de huren voor 2023 in volle omvang doorzetten.

Het bestaande Crisisherstelfonds (voorheen Coronareserve) heeft op dit moment een vrije ruimte van circa € 6 miljoen. Dit fonds geeft ons en u de mogelijkheden om snel te kunnen anticiperen op ongewenste effecten die de verschillende crises in onze stad kunnen veroorzaken. Eventuele extra maatregelen die nodig zijn zullen we uit dit fonds dekken. Indien nodig stellen wij uw raad voor de omvang van deze reserve vanuit ons vermogen aan te vullen. Gezien de huidige ruimte zien we daar nu nog geen aanleiding voor.

2.3 Gezondheid

Hoewel de aandacht voor corona is verminderd is deze ziekte ook in nieuwe varianten, nog steeds onder ons. Een nieuwe booster campagne is opgetuigd. In eerste instantie voor de meest kwetsbaren en later in het jaar voor al onze inwoners. De bereidheid van mensen om deel te nemen aan deze campagne lijkt tanende. Voor de volksgezondheid is dit een belangrijk punt van aandacht. Daarnaast heeft de pandemie ons het belang van een gezond leven extra doen inzien. We moeten constateren dat ook op dit vlak de kansen niet gelijk zijn. Dit vraagt ook in het komende jaar onze aandacht terwijl de zorgsector erg veel moeite heeft om arbeidsplaatsen in te vullen. Zowel in de directe medische en maatschappelijke zorg alsmede preventie (jeugd en ouderen) zullen we meer tijd en middelen moeten steken. Daarnaast moeten we werken aan een gezondere inrichting van onze openbare ruimte en het verminderen van overlast als gevolg van geluid, of ongezonde stoffen.

2.4 Vluchtelingen

Door de oorlog in Oekraïne zien we een toename van mensen op de vlucht. Dit naast de reguliere stroom asielstroom die ook groeit. Het humaan onderbrengen en verdelen van vluchtelingen over het land is niet eenvoudig. Er is een indringende dialoog op gang gekomen tussen Rijk en gemeenten om deze uitdaging het hoofd te bieden. Tilburg is een inclusieve stad. Wij zijn solidair met mensen uit andere landen die tegen wil en dank hun land ontvluchten. Deze mensen zijn welkom in Tilburg. Wij roepen het Rijk en andere gemeenten op ook hun verantwoordelijkheid te nemen om te voorzien in adequate middelen en plekken zoals wij ook doen. Vluchtelingen verdienen de kans om aan hun toekomst te kunnen werken.

2.5 Energie en grondstoffen

We worden geconfronteerd met mondiale verstoringen in grondstoffen- en energiestromen. We moeten onze energietransitie intensiveren. Grootschalige opwek van energie, realisatie van energiehubs en investeringen in duurzame warmte- en energie-infrastructuur in onze stad conform de regionale energie en klimaatstrategie (REKS) zijn hard nodig. We kunnen ons alleen nog maar permitteren om energie neutrale woningen te realiseren. Via het uitvoeringsprogramma circulaire economie versnellen we de totstandkoming van een duurzame economie in onze stad. Vanaf nu zien we al ons afval als grondstof voor onze samenleving.

2.6 Vertrouwen in de overheid

Het vertrouwen in de overheid is mede door de stapeling van crises en problemen bij de uitvoering van Rijkstaken (toeslagenaffaire, vluchtelingenopvang) tanende. In de miljoenennota realiseert het kabinet zich; “dat Nederlanders kritisch zijn op de werking van het politiek-bestuurlijke bestel. Tegelijkertijd is nog altijd een ruime meerderheid tevreden over het functioneren van de democratie. Voor het kabinet is dat een aansporing om, hoe moeilijk en omstreden ook, die maatregelen te nemen die echt nodig zijn en daarover open en transparant te zijn”. Deze uitdaging gaat ook niet aan de gemeente Tilburg voorbij. Onder meer te zien in de lage opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen. Daarom hebben we € 4 miljoen gereserveerd om te werken aan een sterke en levendige democratie. We zetten campagnes op om diverse doelgroepen meer bij de politiek te betrekken. De week van de uitvoering die we onlangs organiseerden is een voorbeeld hoe we de participatie van organisaties en inwoners bij ons als lokale overheid vergroten. Ook voor Tilburg is betrouwbare overheid een belangrijk thema. We komen naar de raad met voorstellen om dit te bevorderen.
De inwoners van Tilburg verwachten van de overheid dat die de grote transities en problemen (op het gebied van klimaat en energie, milieu (stikstof), woningnood, corona, asielopvang en vluchtelingen) in goede banen kan leiden. Dat ze mensen voorop stelt, met oog voor de menselijke maat in het beleid en slagkracht in de uitvoering. De leefwereld van inwoners moet de maat der dingen zijn, niet het verkokerde systeem of de politieke waan van elke dag. Uitvoering en maatwerk op kop dus. En leiderschap om voorbij de crises te komen en samen met onze inwoners vorm te geven aan een nieuwe vertrouwensband met het gekozen bestuur.

3. Financiële ruimte en onzekerheid

3.1 Rijk

De stapeling van crises heeft tot nu toe niet geleid tot een economische recessie maar wel tot grote financiële problemen bij veel huishoudens en bedrijven. Door de gestegen energieprijzen en oplopende inflatie komen steeds meer mensen en bedrijven in de knel. Tegelijkertijd zorgen deze stijgingen voor extra inkomsten bij het Rijk. Ondanks het enorme pakket aan koopkrachtmaatregelen die het Rijk nu neemt blijft de Rijksbegroting voor 2023 binnen de Europese begrotingskader en blijft de staatsschuld binnen de perken. De economische groei vlakt af en bij een verdere stijging van de inflatie kan de groei omslaan naar een recessie. In deze bijzondere en onzekere tijden heeft het Rijk voor de korte termijn financiële zekerheid gegeven aan gemeenten. Voor de periode na 2026 blijven de financiële verhoudingen onzeker. Het Rijk en de VNG werken aan een procesvoorstel hoe te komen tot houdbare financiële verhoudingen in de toekomst.

3.2 Gemeente

Het regeerakkoord met bijbehorende startnota, de extra middelen jeugdzorg op basis van de uitspraak van de commissie van wijzen, het hoge accres in de meicirculaire en de afspraak dit accres de komende jaren te bevriezen zorgen er voor dat gemeenten op korte termijn voldoende ruimte hebben om hun taken op een goede manier uit te voeren en een majeure bijdrage te leveren aan de grote maatschappelijke opgaven. Er waren en zijn echter grote zorgen over de structurele financiële ruimte vanaf 2026. In het regeerakkoord was het accres voor gemeenten ten opzicht van 2025 fors verlaagd. Ook komt in 2026 de opschalingskorting weer terug in het financieel beeld. Een korting die door het Rijk nooit beleidsmatig is doorgezet en die inclusief de periode van dit regeerakkoord straks voor vijf jaar bevroren is geweest. Achter het lagere accres zit de wens van het Rijk om tot andere financiële verhoudingen te komen met de mede overheden. Het nu al financieel anticiperen op deze ontwikkelingen vinden wij zeer voorbarig. De VNG heeft hier namens alle gemeenten ook groot bezwaar tegen gemaakt. De opschalingskorting en de trendbreuk in het accres leidt in het financieel beeld in 2026 tot een afname van circa € 40 miljoen. Op basis van de bezwaren van de VNG heeft het Rijk dit gat voor 2026 deels gedicht door een extra eenmalige bijdrage van € 1 miljard aan het gemeentefonds. Voor Tilburg betekent dit circa € 14 miljoen. Het eerder genoemde procesvoorstel moet helder maken op welke manier het gesprek over 2027 en verder gevoerd zal worden. Een gesprek waar wij ons via de VNG mee zullen bemoeien.

Dankzij de forse ruimte die er de komende jaren is kunnen wij in deze begroting een solide basis leggen voor de uitvoering van ons Akkoord “Meer voor elkaar” en kunnen we in onze fondsen behoorlijke bedragen reserveren voor de grote langjarige opgaven zoals woningbouw en klimaat. Daarbij houden we koers en geven we een aantal gerichte impulsen. Door de eenmalige bijdrage van € 14 miljoen voor 2026 die in de septembercirculaire is opgenomen sluit ook dat jaar budgettair positief. Wij zien deze post als een voorschot op de uitkomst van de discussie met het Rijk en derhalve als een onderdeel van ons structureel kader. Daarbij rekenen we op steun van onze provinciale toezichthouder. In paragraaf 1.2 “Financieel meerjarenbeeld” wordt het financieel beeld nader toegelicht.

4. Uitvoeringsbrief

Met het vaststellen van het Akkoord heeft de gemeenteraad van Tilburg ons gevraagd voor de drie opgaven Tilburg Kansrijk, Tilburg Groen en Duurzaam en Tilburg Groeit, Bloeit en Bruist in kaart te brengen wat er nodig is om deze opgaven uit te voeren met de stad. Daarbij hebben we samen met de stad het Akkoord verder verrijkt door de opgaven te verdiepen en te verbreden waar het nodig en gewenst is. De eerste resultaten en gedachten hebben we als college vastgelegd in een uitvoeringsbrief die we samen met deze Programmabegroting aan u aanbieden.

De begroting vertelt welke ambities de gemeente Tilburg in 2023 wil oppakken en geeft een vertaling van het Akkoord naar concrete acties in 2023. De uitvoeringsbrief bevat onderwerpen, handreikingen en ideeën die ons vanuit de stad zijn aangedragen. Een waardevolle verrijking van het Akkoord. Een verrijking die de raad kan betrekken bij de beraadslaging over de Programmabegroting 2023.

5. Beleidskader

5.1 Koers houden en de uitvoering versterken

In de college- en raadsperiode 2018-2022 zijn er 14 kadernota's door de gemeenteraad vastgesteld voor ieder van de velden van de programmabegroting. In de kadernota's zijn de doelen van het beleid vastgelegd alsmede de indicatoren waarmee we kunnen meten hoe succesvol het betreffende beleid is. In het Akkoord voor deze raadsperiode ligt de nadruk op de uitvoering met concrete en merkbare resultaten in de stad. Daarom hebben we een analyse gedaan naar de actualiteit van onze kadernota's.

5.2 Inclusieve stad

De vier kadernota's zoals deze zijn opgesteld vanuit Inclusieve Stad sluiten goed aan op het Akkoord Meer voor Elkaar. De geformuleerde doelen zijn nog actueel. Ook de indicatoren zijn in grote lijnen up to date.

5.3 Vitale stad

Binnen de Vitale stad zijn vier velden gedefinieerd. De kadernota Openbare orde en veiligheid wordt geactualiseerd waarin punten uit het nieuwe akkoord meegenomen worden. Een startnotitie is al in de raad besproken. De kadernota van Cultuur, economie en evenementen en de kadernota Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit zijn nog actueel. In het fysieke domein speelt de ontwikkeling van een nieuwe omgevingsvisie een belangrijke rol. Het is een prima aanleiding om de lopende kadernota's aan te spiegelen. We komen met een nieuwe kadernota die de bestaan de kadernota's mede vervangt. Erfgoed en vastgoed kunnen in de kadernota Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit ondergebracht worden.

5.4 Duurzame stad

Drie kadernota's zijn binnen de Duurzame stad vigerend. Het voorstel is om de kadernota Fysieke basiskwaliteit uit te breiden met de indicatoren op het gebied van de openbare ruimte uit de kadernota's Aantrekkelijke leefomgeving en Groene blauwe leefomgeving. Door bundeling in deze kadernota kunnen diverse uitvoeringsaspecten voor de openbare ruimte geïntegreerd worden waardoor meer overzicht ontstaat voor de raad en de stad. De bestaande kadernota Klimaat kan vervallen door de indicatoren op het gebied van een klimaatbestendig Tilburg in 2040 te verplaatsen naar de kadernota Groene en blauwe leefomgeving en de indicator over de circulaire economie te verplaatsen naar de kadernota Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit binnen de Vitale stad. In de kadernota Klimaat worden tussendoelen geformuleerd op het gebied van energiearmoede en de energie- en warmtetransitie. Daarnaast is het van belang om de doelen en indicatoren van de kadernota Groenblauwe kwaliteit aan te vullen met aspecten van het Akkoord zoals ontmoeten/beleven, gezondheid, bewegen/sporten, klimaatadaptatie en biodiversiteit
Zo kunnen de doelstellingen uit het akkoord beter gemonitord worden.

5.5 Samen en dichtbij

Binnen het hoofdstuk Samen en Dichtbij Is de kadernota Publieke dienstverlening vigerend. De Kadernota is actueel en sluit aan bij de gedachten uit het Akkoord. Tegelijkertijd is in het Akkoord expliciet aandacht gevraagd voor het onderwerp Betrouwbare overheid. Wij stellen voor om voor dit thema in samenspraak met de raad te bespreken waarbij we stil staan bij de scope van deze opgave en hoe zich dit verhoudt tot de overige kaders in het programma Samen en Dichtbij. Daarbij betrekken we ook de maatschappelijke trend van de digitalisering, de versterking van de lokale democratie en het traject Tilburg 2050.

Voor wat betreft de beleidsnota's verwijzen wij u graag naar bijlage 11 in deze Programmabegroting. In het geval een beleidsnota niet meer actueel is dan nemen het initiatief tot actualisatie en delen dat met de raad.

6. Prioriteiten en ambities per programma

6.1 Inclusief Tilburg

Binnen de inclusieve stad houden we de koers vast. We bieden passende ondersteuning voor wie het nodig heeft en zetten in op een versterking van de sociale basis waarbij het uitgangspunt is dat we zo veel als mogelijk problemen oplossen in het gewone leven. In ons akkoord zit een behoorlijke impuls op de sociale basis. Via de opgave Kansrijk Tilburg zoeken we met de stad naar interventies die een bijdrage leveren aan een goede start, preventie en positieve gezondheid. In deze begroting stellen we hiervoor het fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid in met € 5 miljoen ruimte voor deze periode. Daarnaast reserveren we eveneens € 5 miljoen voor inzet rondom talentontwikkeling. Binnen bestaanszekerheid kiezen we er voor om de in de beleidsnota aangekondigde versobering van de regeling structureel niet door te voeren. Ook indexeren we onze meedoenregeling naar € 135 en herijken we dit bedrag voortaan periodiek. We zetten onze aanpak met klantregie door en zorgen er structureel voor dat we voor iedereen bestaanszekerheid waarborgen. Sport en bewegen zijn een belangrijke drager voor positieve gezondheid. Daarom investeren we in deze begroting verder op de inzet van combinatiefunctionarissen in het onderwijs, buurtsportcoaches en pedagogische ondersteuning bij sportverenigingen. We zullen de effecten van het Rijksbeleid op het gebied van energiearmoede en inflatie nauwgezet volgen en grijpen in als groepen ondanks de maatregelen van het Rijk het perspectief op bestaanszekerheid verliezen. Indien nodig zetten we hiervoor het Crisisherstelfonds in.

We willen dat mensen zo lang als mogelijk mee kunnen blijven doen in de samenleving en dat wie het nodig heeft passende ondersteuning krijgt. Dit houden we betaalbaar, nu en straks. We zien dat de zorgvraag en bijbehorende kosten van de ondersteuning blijven groeien. De hulpvraag is het vertrekpunt en niet het wettelijk kader of zorgsysteem. We zetten onze transformatiestrategie voort en werken daarbij vanuit inzichten uit de uitvoering, in wat werkt en wat niet. We doen dat vanuit vertrouwen en nabijheid en passen maatwerk toe waar nodig. Zodat we doen wat nodig is om het in de uitvoering, voor inwoners en in de stad, werkend te krijgen. Via de werktafel werken we dan ook aan de hand van concrete casuïstiek aan het doorbreken van belemmerende patronen in onze regelgeving en systemen. We intensiveren onze versnellingsaanpak voor de oudere agenda GGoud met een stevige impuls.

Ook op landelijk niveau wordt de verbinding gelegd om de werkwijze van de werktafel te verbreden en wet- en regelgeving te verbeteren. Zo worden we als uitvoerende organisaties effectiever en hebben we meer impact voor Tilburgers. Daarnaast zetten we onze lobby door om meer impact en reëel budget voor de uitvoering van onze taken, zoals de jeugdhulp te krijgen. Dit doen we onder andere samen met de VNG en G40/G4 vanuit de propositie “De winst van het sociaal domein”, waarbij we het Rijk vragen te investeren in maatschappelijk rendement.

Met zogeheten hefbomen blijven we investeren in ‘wat werkt’ in het dagelijks leven van de inwoner. We realiseren maatschappelijk, institutioneel en financieel impact. Om dit te ondersteunen voeden we de investeringsreserve sociaal domein ook in deze bestuursperiode. Per 2023 is de integrale inkoop werkwijze in uitvoering. Daarin heeft een aantal hefbomen, waarmee geëxperimenteerd is in pilotvorm, een plek gekregen om daar een grotere beweging te maken. De regio Hart van Brabant heeft daar waar noodzakelijk en mogelijk de zorg en ondersteuning vanuit de Jeugdwet, Wmo en Participatiewet in afstemming met elkaar ingekocht en de samenwerking daarop georganiseerd tussen zorgaanbieders, wijkteams (Toegang Tilburg) en gemeenten. In 2023 werken deze partijen verder aan gezamenlijke transformatieopgaves en kostenbeheersing. Door de keuzes in de nieuwe inkoopwerkwijze, creëren we ruimte bij Toegang Tilburg om de focus te brengen naar haar opdracht van normaliseren en zorgen we voor een sterke verbinding met de wijk en de informele mogelijkheden die daar zijn.

6.2 Duurzaam Tilburg

Voor de duurzame stad Tilburg richten we ons met name op twee belangrijke pijlers: Het versnellen van de klimaat- en energietransitie. We bouwen de komende jaren 25.000 nieuwe woningen in Tilburg. Dat doen we voornamelijk in de bestaande stad. Kiezen voor een compacte stad met een hoogwaardig buitengebied is een duurzame keuze. We voegen groen toe omdat we een leefbare en gezonde stad willen realiseren. Meer groen betekent aan de ene kant meer klimaatbestendig: water kan beter worden opgeslagen en afgevoerd na een (hevige) regenbui en er is meer schaduw/koelte in de stad. Daarnaast zorgt groen voor een verbetering van de

biodiversiteit en het stimuleren van gezond gedrag (wandelen/sporten) en ontmoetingen. Onder het concept '013-parken' voegen we groen toe aan straten, pleinen en buurten. Hiervoor investeren we oplopend tot € 5 miljoen structureel. Het toevoegen van meer groen heeft als gevolg dat onze taak voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte toeneemt. De kwaliteit van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte vergroten we door de invoering van een integraal beheerplan (IBOR). Waar mogelijk bespreken we het eigenaarschap voor het aanleggen en/of beheer van de openbare ruimte met de bewoners van een buurt.

Een leefbare en gezonde stad die groeit vraagt ook om nieuwe (en schone) mobiliteitsvormen. We zetten in op een mobiliteitstransitie met aantrekkelijke verbindingen voor de fietser en voetganger, het stimuleren van deelmobiliteit en een hoogwaardig openbaar vervoer. Wij dragen bij door ons wagenpark van het BAT te elektrificeren.

We versnellen en intensiveren op de energietransitie. We gaan verder met de realisatie van de energiehubs uit de Regionale Energiestrategie (REKS) voor de grootschalige opwek van duurzame energie. Voor de energiehubs bij knooppunt De Baars en De Spinder/Vossenberg en Kraaiven hebben we de organisatie op orde gebracht om de opgave zonder vertraging op te kunnen pakken. Maar we hebben ook uitvoeringskracht nodig voor de opzet van de duurzame warmte- en energieinfrastructuur in onze stad. In afwachting van de bijdrage van het Rijk, zorgen we er (incidenteel) voor dat we in ieder geval 2 jaar vooruit kunnen. Als het nodig is vullen we het klimaatfonds daarna aan. Bij nieuwe (woningbouw)projecten mogen we geen kansen meer laten liggen voor de voorbereidingen op een toekomstig duurzaam systeem. Nieuwe woningen gaan we energieneutraal maken en 35% ervan houden we betaalbaar.

Een ander aspect van de energiecrisis is de congestie op het elektriciteitsnet. Hierdoor komt de bouw van woningen en bedrijven onder druk te staan, maar ook de realisatie van grootschalige duurzame opwek, omdat er niet voldoende elektriciteit geleverd en afgenomen kan worden. We zijn in intensief overleg met de netbeheerders om netverzwaring te versnellen. Daarnaast zijn we op bedrijventerreinen bezig om voorzieningen te treffen om belasting te beperken in combinatie met verduurzaming.

Met de stijging van de energieprijzen neemt het aandeel Tilburgers, dat leeft in energiearmoede, toe. De noodzaak voor het verduurzamen van de woningen van deze kwetsbare doelgroep neemt hierdoor toe. Wij willen daarom het Klimaatfonds niet alleen voor initiatieven uit de stad inzetten, maar ook voor sociale en maatschappelijke doelen. Hierbij richten we ons op 'het in beweging krijgen van een community', waarbij we niet een individuele woning, maar een woonblok of buurt willen verduurzamen. Op deze manier versnellen we het behalen van onze klimaatopgaven én verminderen we de energiearmoede in Tilburg.

6.3 Vitaal Tilburg

In 2023 vieren we 100 jaar Wilhelminakanaal en Piushaven. Exponenten van ons industriële verleden maar evenzeer inspiraties voor onze toekomstige stedelijke ontwikkeling. De stad groeit met 25.000 nieuwe duurzame woningen die toekomstbestendig en voor een belangrijk deel betaalbaar worden. We ontwikkelen de stad met hoge omgevingskwaliteit en maken hiervoor een uitvoeringsprogramma. Onder andere door bestaande werklocaties te revitaliseren en verduurzamen en onze inzet is om innovatiecampus Wijkevoort te ontwikkelen. Integrale stedelijke ontwikkeling betekent dat we sociale, economische en ruimtelijke ontwikkeling in samenhang verder brengen. Daarbij beschouwen we wonen, gezondheid, groen en mobiliteit als verbonden opgaven. Met een robuust groenblauw casco en met oog voor duurzame mobiliteitskeuzes. Om deze groei te kunnen accommoderen introduceren we een fonds voor stedelijke ontwikkeling met een initiële storting van € 30 miljoen, een budget van € 5 miljoen voor revitalisering en investeren we in onze organisatie. Met deze middelen als cofinanciering takken we aan op Rijksmiddelen die in het kader van de verstedelijkingsstrategie Breda-Tilburg beschikbaar komen. Bovendien investeren we fors in de ontwikkeling van de digitale, circulaire Next Economy.

Daarnaast zetten we met ambitie in op de attractiviteit van onze stad. Dat doen we om studenten en talenten blijvend aan ons te binden. We realiseren een topsportfonds van € 1,5 miljoen. Hiermee geven we stevige ondersteuning aan topsporttalent via TeamTilburg en hebben we ruimte om een topsportevenement binnen te halen. We investeren in het culturele klimaat in onze stad met de doorontwikkeling van het Mommerskwartier en het textielmuseum/textiellab (€ 1,25 miljoen structureel vanaf 2025). Verder versterken we CuPuDo financieel en organisatorisch. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen garanderen we in de ontwikkeling kunst in de

openbare ruimte. De verbinding met de sociale basis vinden we daarbij erg belangrijk. We koesteren ons cultureel en ruimtelijk erfgoed. Voor dit alles investeren we volgend jaar € 1,6 miljoen extra in cultuur. Ten slotte zetten we in op Tilburgse evenementen met een landelijke uitstraling. We borgen structureel programmagelden en realiseren daarnaast een impuls van € 2 miljoen voor de komende vier jaar.

6.4 Samen en dichtbij

In ons Akkoord hebben we helder aangegeven hoe we onze aanpak in deze bestuursperiode vorm willen geven. Veel van de ontwikkelingen in deze aanpak vertalen zich naar het programma Samen en Dichtbij in onze begroting. De betrouwbare overheid is daarbij ons leidmotief. De lage opkomst bij de verkiezingen baart zorgen. We willen deze neergaande trend doorbreken. Dat vraagt inzet op tal van thema's zowel lokaal als in onze samenwerking met andere overheden. We zetten in op een sterke en levendige democratie. Hiervoor richten wij een fonds in van € 4 miljoen. Uit dit fonds borgen we deze periode onze inzet op het mediabeleid en ontwikkelen we een lerende en participatieve aanpak op dit thema.

Een betrouwbare overheid is een overheid die dicht bij haar inwoners staat. We willen maatwerk kunnen leveren aan onze inwoners met voldoende beleids- en regelruimte. Wijk- en gebiedsgericht werken moet ons daarbij gaan helpen. We kantelen onze sturing waarbij de inwoner centraal komt te staan in plaats van onze regels en beleid waarbij we maatwerk toepassen op basis van signalen uit de uitvoering. We herijken de omgevingsdialoog vooruitlopend op de implementatie van de omgevingswet. We gaan werken met gebiedsteams waarbij de wijk- en dorpswethouder een coördinerende rol hebben. Kortom we werken wijkgericht waar het kan en gemeentebreed of regionaal waar het moet. Om deze transitie te ondersteunen reserveren we voor de komende drie jaar € 5 miljoen in een transitiefonds wijkgericht werken en inwonersparticipatie.

Een betrouwbare overheid is ook een overheid die duurzaam samenwerkt met haar buren en opereert als één overheid met provincie en Rijk. Dat is nodig om maatschappelijke opgaven op het gebied van gezondheid, zorg, arbeidsmarkt, klimaat en energie, economie, wonen en digitalisering aan te pakken. Met oog voor de uitvoering (kwaliteit en kracht) en uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving vanuit het Rijk. We trekken daarin nauw samen op met VNG, G40 en onze regiogemeenten. De samenwerking in de regio Hart van Brabant zetten we onverminderd voort. Met de regionale adviescommissie is de positie van de gemeenteraden in de regionale samenwerking beter geborgd. De netwerksamenwerking met Breda zetten we op de kaart. Bij deze ontwikkeling betrekken we de regio en organiseren we steun van het Rijk en provincie.
We zijn actief op alle schaalniveaus om steun te verwerven voor de uitvoering van onze ambities en om voldoende beleids- en experimenteerruimte te organiseren. We werken intensief samen met coalities van partijen (andere overheden én met andere partners zoals onderwijs, ondernemers en maatschappelijke organisaties). Duidelijk is dat de financiële en bestuurlijke verhoudingen met het Rijk nog beter (en structureel) in balans moeten komen. Onze lobby in het sociaal domein en voor betere financiële en bestuurlijke verhoudingen met het Rijk zetten we daarom onverminderd voort. Net als onze inzet op een aantal specifieke (Brabantse) vraagstukken op het gebied van ondermijning, netschaarste en externe veiligheid spoor. Daarbij proberen we zo veel als mogelijk de bestuurlijke lobby vooraf te laten gaan door een beleidslobby waarbij we trachten vaker de pen mee vast te houden bij het ontwikkelen van landelijk beleid.

Een betrouwbare overheid betekent ook investeren in de organisatie. In deze begroting brengen we de organisatie meer in balans met de opgaven die we hebben. Op veel terreinen neemt de capaciteit en daarmee onze uitvoeringskracht toe. Deze groei vraagt tegelijkertijd dat onze bedrijfsvoering op orde is en de ondersteuning en advies op onze primaire processen mee kan groeien. Hiervoor reserveren we structureel € 3 miljoen. De invulling van deze post wordt binnen de organisatie via een proces van strategische personeelsplanning georganiseerd.

Een laatste grote ontwikkeling in dit programma is het anticiperen op de digitale transformatie van onze samenleving die nog steeds in volle gang is. Digitalisering biedt grote kansen voor individuen en de maatschappij als geheel. We moeten waken dat er geen digitale kloof in de samenleving ontstaat. Digitale inclusie is derhalve een van de pijlers in onze aanpak evenals ethische aspecten van de digitalisering. Rond het thema digitalisering en klantgedreven dienstverlening zetten we een programma op en maken we voor de komende vier jaar middelen vrij.

Financieel beeld

De vertrekpositie voor het financieel beeld is de vastgestelde Programmabegroting 2022 en de structurele doorwerking van de Jaarrekening 2021 en Tussenrapportage 2022.
Vervolgens is de begroting herijkt en zijn vanuit het Akkoord "Meer voor elkaar" voorstellen nieuw beleid in deze begroting opgenomen. Als laatste zijn ruimtescheppende maatregelen opgenomen, vooral vanuit de integrale doorlichting van de reserves en voor de verwachte verkoopopbrengst vanuit TWM.

Dit geeft onderstaand beeld voor de Programmabegroting 2023 en meerjarenraming. Daarbij geldt voor de begroting de bestendige gedragslijn dat geen rekening wordt gehouden met de gevolgen van de septembercirculaire 2022 gemeentefonds. Deze wordt betrokken bij de perspectiefnota 2024 en voor het lopende jaar bij de jaarrekening 2022. In onderstaande tabel is al wel inzicht gegeven in het verwachte effect van de eenmalige Rijksbijdrage die in de septembercirculaire is opgenomen.

N = nadeel, V = Voordeel (x € 1 miljoen)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Uitkomst Programmabegroting 2022	0,2 N	0,6 N	3,5 N	3,2 N
Structurele effecten Jaarrekening 2021/ Tussenrapportage 2022	9,1 V	6,0 V	7,4 V	6,2 V
Vertrekpositie Programmabegroting 2023	**8,9 V**	**5,4 V**	**3,9 V**	**3,0 V**
Herijkingen (zie bijlage 2a)	22,0 V	39,7 V	51,4 V	4,7 V
Uitgangspositie	**30,9 V**	**45,1 V**	**55,3 V**	**7,7 V**
Nieuw beleid fondsvorming (zie bijlage 2b)				
- Fonds Stedelijke Ontwikkeling (FSO)	42,3 N	10,0 N	20,0 N	-
- Investeringsfonds Klimaat	2,0 N	6,0 N	15,0 N	-
- Investeringsfonds Sociaal Domein	7,3 N	5,0 N	-	-
- Overige fondsen vanuit het Akkoord	34,3 N	2,0 N	3,0 N	-
Nieuw beleid exploitatiebudget (zie bijlage 2c)				
- Structurele voorstellen	19,6 N	22,3 N	24,3 N	25,0 N
- Incidentele voorstellen	6,0 N	5,2 N	2,8 N	2,8 N
Beeld incl. nieuw beleid	**80,6 N**	**5,4 N**	**9,8 N**	**20,2 N**
Ruimtescheppende maatregelen (zie bijlage 2d)	81,7 V	6,2 V	10,8 V	6,7 V
Financieel beeld Programmabegroting 2023-2026	**1,1 V**	**0,8 V**	**1,0 V**	**13,5 N**
Eenmalige Rijksbijdrage 2026				***14,0 V***
Financieel beeld inclusief eenmalige Rijksbijdrage 2026	***1,1 V***	***0,8 V***	***1,0 V***	***0,5 V***

In bijlage 2a t/m 2d is een overzicht van de diverse begrotingsvoorstellen opgenomen. Bij de programma's worden ze specifiek toegelicht. De belangrijkste posten lichten we ook hier toe:

<u>Herijkingen:</u>

- Meicirculaire gemeentefonds 2022:
  Per 1 januari 2023 is de nieuwe verdeling van het gemeentefonds ingevoerd. Besloten is het ingroeipad te beperken tot 3 jaar. Het maximale effect in 2025 bedraagt € 37,50 per inwoner ofwel voordelig € 8,4 miljoen vanaf 2025. Op basis van de meest recente uitkomsten van het verdeelmodel resteert er voor Tilburg na deze drie jaar een positief risico. Belangrijke ontwikkelingen zijn verder het bijstellen van de accressen (V € 38,7 miljoen), bevriezing van de opschalingskorting (V € 5,3 miljoen), uitname 2023-2025 in verband met woningbouwimpuls en volkshuisvesting (N € 3,3 miljoen) en compensatie tekorten jeugdzorg incidenteel in 2023 (V € 21,4 miljoen). Met betrekking tot de mutaties in integratie- en decentralisatie-uitkeringen en taakmutaties heeft beoordeling plaatsgevonden of inzet van deze middelen nodig is.
- Indexatie:
  Op basis van onze nominale uitgangspunten vindt structurele bijstelling van de budgetten plaats. Het betreft bijstelling loongevoelig budget met 3,55% (N € 6,1 miljoen), prijsgevoelig budget met 5,8% (N € 5,5 miljoen incl. interne huren) en gesubsidieerde instellingen met 5,46% (N € 4,5 miljoen). Hier bovenop houden we rekening met een extra loonstijging van 2% ofwel € 3 miljoen en nemen we voor extra

prijsstijgingen (bijv. voor vastgoedprojecten, onderhoud openbare ruimte en energie) een stelpost van structureel € 3,8 miljoen op.

- Herijking inkoopstrategie Sociaal Domein:
  In de begroting 2023 is de eerder ingeboekte inkoopbesparing herijkt. Daarbij is rekening gehouden met een ingroeipad en samenhang van hefbomen waarvan de financiële impact in de meerjarenbegroting nog begroot stond. Per saldo geeft deze herijking ten opzichte van de al ingeboekte besparing een nadelig effect van € 5,5 miljoen in 2023 dat omslaat in een voordeel van € 2,7 miljoen vanaf 2026.
- Rente:
  De rente voor op te nemen leningen is sterk gestegen. Vanaf 2023 houden we rekening met een rente van circa 2,5%. Hierbij is rekening gehouden met de recente renteverhoging van de Europese Centrale Bank. De rentestijging geeft een nadeel dat oploopt van € 0,6 miljoen in 2023 naar € 9,9 miljoen met ingang van 2026.

Nieuw beleid fondsvorming:
Vanuit het Akkoord worden nieuwe fondsen ingesteld en vinden toevoegingen aan bestaande fondsen plaats. In totaal gaat het voor de jaren 2023 -2025 om een bedrag van € 146,9 miljoen dat gereserveerd wordt. Voor een aantal reserveringen zijn in de begroting concrete bestedingsvoorstellen opgenomen. Voor veel van de fondsen geldt dat we, mede in het kader van reëel ramen, onttrekkingen pas ramen bij uitgewerkte planvorming al dan niet in een participatief traject met de stad.

Nieuw beleid exploitatiebudget:
De voorstellen nieuw beleid bedragen circa € 25 miljoen op jaarbasis. Hierin zijn voor € 1,2 miljoen voorstellen opgenomen die toegerekend worden aan de afvalstoffen- en rioolheffing.

Ruimtescheppende maatregelen:
De ruimtescheppende maatregelen betreffen het opheffen van een aantal reserves (€ 14,4 miljoen), een extra (structurele) afdracht vanuit de parkeerexploitatie (€ 2,5 miljoen), een extra dividenduitkering TWM (€ 25 miljoen) en een vrijval vanuit de Reserve Incidentele Opgaven (RIO) (€ 18,1 miljoen). De nog resterende jaarlijkse bijdrage als gevolg van de verkoop van erfpachtcanons wordt in 2023 ineens ingezet (€ 31,3 miljoen), voor de vorming van het Fonds Stedelijke ontwikkeling. Daarnaast is sprake van een structurele vrijval van een administratief budget technische doorrekening begroting (€ 1,7 miljoen).

Ontwikkeling Fondsen
In het Akkoord zijn afspraken gemaakt over de vorming en voeding van diverse fondsen/reserves. Het instellen en voeden van deze reserves is onderdeel van de besluitvorming bij deze begroting. Hiervoor zijn diverse voorstellen nieuw beleid in de begroting opgenomen. Onderstaande tabel laat voor een aantal relevante reserves zien hoe deze reserves zich op basis van deze voorstellen meerjarig ontwikkelen. Voor de overige reserves verwijzen wij naar de bijlage Bestedingsplannen Reserves en Voorzieningen.

Naam reserve (x € 1.000)	1-1-2023*	Mutaties 2023	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Fonds Stedelijke ontwikkeling (incl. Herstructurering, ARGE, Bovenwijkse voorzieningen)	*92.618*	-19.814	72.804	52.721	62.854
Waarvan Fonds stedelijke ontwikkeling	*42.330*				
Waarvan Bestaande reserves Herstructurering, ARGE, Bovenwijkse voorzieningen	*50.288*				
Investeringsfonds Sociaal Domein	10.071	-3.100	6.971	10.971	10.971
Investeringsfonds Klimaat	19.789	-3.537	16.252	22.481	37.577
Fonds Talentontwikkeling	5.000		5.000	5.000	5.000
Fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid	5.000		5.000	5.000	5.000
Topsportfonds	1.500	-150	1.350	1.200	1.050

Naam reserve (x € 1.000)	1-1-2023*	Mutaties 2023	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Transitiefonds Wijkgericht werken en inwonersparticipatie	5.000		5.000	5.000	5.000
Versterking Levendige Democratie	4.000	-400	3.600	3.200	2.800
Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening	8.800	-3.018	5.782	2.730	1.010
Crisisherstelfonds	9.666	-2.887	6.779	6.579	6.379

* in de stand per 1-1-2023 zijn de toevoegingen in 2023 aan de reserves vanuit het Akkoord opgenomen. Hierdoor zijn de bedragen die in bijlage 2b van de begroting zijn opgenomen beter herkenbaar. Deze verwerkingswijze wijkt af van de bestedingsplannen in de bijlage Bestedingsplannen Reserves en voorzieningen. Hierin is de beginstand 2023 gelijk aan de eindstand 2022 en zijn de toevoegingen in 2023 verwerkt als mutatie in het lopende jaar.

Ontwikkeling financiële positie

Onderstaande tabel geeft aan de hand van zes kengetallen inzicht in de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente. Voor een houdbaar financieel beleid is het van belang om meerjarig en in samenhang naar de ontwikkeling van deze kengetallen te kijken. De tabel laat zien dat de financiële positie van de gemeente nog altijd goed is. Ook landelijk gezien vallen wij in de categorie van minst risicovolle gemeenten.
De meeste kengetallen zijn in deze begroting verbeterd ten opzichte van de stand bij de Programmabegroting 2022. Voor de schuldquote hangt dit onder andere samen met het traject reëel ramen, waarbij kritisch is gekeken naar de investeringsplanning en het moment waarop investeringskredieten zijn geraamd.
Hoewel de schuldquote ook in relatie tot andere gemeenten nog altijd laag is, zien wij de huidige rente-ontwikkeling als een aandachtspunt dat we nauwgezet volgen. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Verloop kengetallen	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Netto schuldquote	23%	38%	54%	67%	70%	79%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	19%	34%	50%	63%	67 %	75%
Solvabiliteitsratio	67%	58%	51%	46%	45%	44%
Structurele exploitatieruimte	0,1%	4,5%	2,2%	4,0%	4,2%	- 1,3%
Grondexploitatie	3%	3%	4%	5%	4%	3%
Belastingcapaciteit	73%	69 %	72%	73%	74%	74%

Taakstellingen en stelposten

In het financieel beeld is rekening gehouden met de volgende taakstellingen/stelposten:

- *Stelpost extra rijksmiddelen jeugd*
  Voor de jaren 2024-2026 hebben Rijk, IPO en VNG afgesproken dat de middelen jeugdzorg conform de uitspraak van de Commissie van Wijzen voor 100% opgenomen mogen worden (in tegenstelling tot een raming van 75% vorig jaar). De provinciale toezichthouders merken deze middelen, conform eerder toegekende extra jeugdmiddelen, aan als een structureel dekkingsmiddel. Dit betekent dat wij in 2024 € 20,2 miljoen, in 2025 € 18,6 miljoen en in 2026 € 12,8 miljoen als stelpost in de ramingen hebben opgenomen (zie voorstel nr. 161).
  De betreffende middelen voor 2022 en 2023 zijn toegevoegd aan het gemeentefonds.

- *Rendement hefbomen Sociaal domein*
  Vanaf 2020 boeken we de financiële impact van de hefbomen in de begroting in. In de huidige budgetten is rekening gehouden met het rendement van de hefbomen. Voor 2023 resteert nog een te realiseren rendement van € 0,1 miljoen en voor 2024 e.v. jaren resteert nog € 0,6 miljoen. Een aantal

hefbomen kende een looptijd t/m 2022 en er is in die periode financiële, maatschappelijke en institutionele impact gerealiseerd. Met deze begroting zijn tevens een aantal hefbomen geborgd via de nieuwe inkoopsystematiek. Een drietal hefbomen staat nog open, deze zijn toegelicht in de desbetreffende velden (en niet meer in een aparte bijlage).

- *Stelpost indexering*
  In afwijking van de meicirculaire houden we rekening met een extra loonstijging van 2% ofwel € 3 miljoen. Daarnaast nemen we voor extra prijsstijgingen een stelpost op van € 0,8 miljoen in 2023, oplopend tot € 2 miljoen structureel in 2026. Hiermee reserveren we ruimte om toekomstige prijsstijgingen bij bijvoorbeeld vastgoedprojecten (onderwijshuisvesting, gemeentelijk vastgoed) af te dekken. Voor stijgende energieprijzen en onderhoudscontracten in de openbare ruimte is nog een bedrag van structureel € 1,8 miljoen opgenomen (zie voorstel nr. 175).

Woonlasten

De gemeentelijke woonlasten voor huishoudens met een eigen woning bestaan uit de onroerendezaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing. Vanaf belastingjaar 2018 kennen we bij de afvalstoffenheffing een tarief voor één- en meerpersoonshuishoudens. Het tarief voor een éénpersoonshuishouden bedraagt 90% van het tarief voor een meerpersoonshuishouden.

	Tarief 2022 meerpersoons-huishouden	Tarief 2022 éénpersoons-huishouden	Tarief 2023 meerpersoons-huishouden	Tarief 2023 éénpersoons-huishouden
Onroerendzaakbelasting (eigenaar)	€ 226,39	€ 226,39	€ 233,18	€ 233,18
Afvalstoffenheffing	€ 289,45	€ 260,50	€ 309,08	€ 278,17
Rioolheffing	€ 107,98	€ 107,98	€ 104,96	€ 104,96
Totaal woonlasten	**€ 623,82**	**€ 594,87**	**€ 647,22**	**€ 616,31**
Mutatie t.o.v. 2022			**+ € 23,40 + 3,8 %**	**+ € 21,44 + 3,6 %**

De OZB-opbrengst wordt jaarlijks geïndexeerd met de prijsindex Bruto Binnenlands Product (pBBP), voor 2023 met 3,0%. Voor een gemiddeld huishouden betekent dit op jaarbasis een stijging van circa € 7,-.
De stijging van de tarieven afvalstoffenheffing met ca. € 20,- resp. € 18,- wordt met name veroorzaakt door loon- en prijsontwikkelingen en de consequenties van de voorstellen nieuw beleid; elektrificatie wagenpark, aandeel in Impuls beheer openbare ruimte en doorontwikkeling BAT.
De rioolheffing daalt met € 3,- met name als gevolg van het in het kader van reëel ramen actualiseren van projecten openbare ruimte. Hierdoor schuiven investeringen door naar latere jaren en dalen de kapitaallasten in 2023.

Formatieve gevolgen

In de begroting zijn voorstellen opgenomen met gevolgen voor de omvang van de formatie. Hierdoor neemt de formatie in 2023 toe met 83,75 fte.

Formatieontwikkeling	Voorstel nr.	FTE	Dekking
Turnhal	2	0,00	t.l.v. algemene middelen
Formatiecalculatiemodel Backoffice Dienstverlening	10	1,00	t.l.v. algemene middelen
Uitbreiding buurtsportcoaches	11	3,00	t.l.v. algemene middelen
100% dekking combinatiefunctionarissen	15	2,00	t.l.v. algemene middelen

Formatieontwikkeling	Voorstel nr.	FTE	Dekking
Sportpedagoog bij verenigingen	16	1,28	t.l.v. algemene middelen
Toename aantal aanvragen Bbz en Ioaz	27	2,00	t.l.v. algemene middelen
Formatiecalculatiemodel MO	37	2,27	t.l.v. algemene middelen
Verbetering toezicht Wmo en Jeugdwet	45	6,50	t.l.v. algemene middelen
Actualisering autonome groei inzameling huishoudelijk afval	62	1,25	t.l.v. Tarieven
Doorontwikkeling afdeling BAT	74	6,26	t.l.v. Tarieven
Impuls beheer openbare ruimte	75	4,39	0,5 fte tlv ASH, 3,59 fte tlv investeringen MJP en 0,3 fte t.l.v. algemene middelen
Extra capaciteit BOA's	93	1,00	t.l.v. algemene middelen
Aanstellen functionaris cybercrime	96	1,00	t.l.v. algemene middelen
Structureel maken zorgcoördinator mensenhandel	97	1,00	t.l.v. algemene middelen
Inrichten maatschappelijke vastgoedtafel en makelpunt	106	2,00	t.l.v. algemene middelen
Uitvoeringsplan Omgevingskwaliteit	110	PM	t.l.v. algemene middelen
Verduurzamen evenementen	113	0,27	t.l.v. algemene middelen
Structureel borgen organisatie CuPuDo	116	1,00	t.l.v. algemene middelen
Borgen uitbreiding formatie afdeling ECA	125	2,00	t.l.v. algemene middelen
Havenmeester	131	1,75	t.l.v. algemene middelen
Versterking lokaal mediabeleid	132	PM	t.l.v. reserves
Opkoopbescherming en kamerverhuurbeleid	142	8,20	t.l.v. algemene middelen
Versterken werkorganisatie incl. mobiliteit (stedelijke ontwikkeling)	144	30,50	t.l.v. algemene middelen
Formatiecalculatiemodel KCC	153	-1,02	t.l.v. algemene middelen
Informatieveiligheid	173	2,60	t.l.v. algemene middelen
Veilige Publieke Taak en integriteitsbeleid	184	2,50	t.l.v. algemene middelen
Inwonersparticipatie	186	1,00	t.l.v. algemene middelen
Totaal formatieontwikkeling		**83,75**	

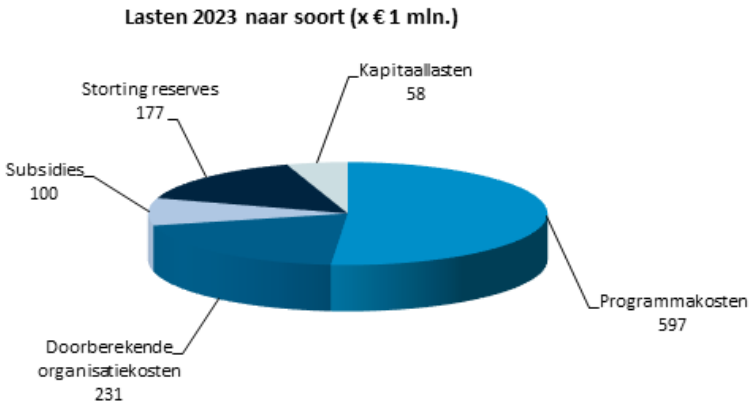
Naast bovenstaande mutaties heeft het voorstel turnhal effect op de formatie vanaf 2025 (+ 1 fte) en de voorstellen uitbreiding buurtcoaches en combinatiefunctionarissen effect op de formatie vanaf 2024 (+ 2 fte). Het formatiecalculatiemodel KCC heeft de volgende formatie consequenties voor de komende jaren: 2024 toename van 4,41 fte, 2025 toename van 4,88 fte en in 2026 toename van 6,13 fte allemaal t.o.v. 2022.

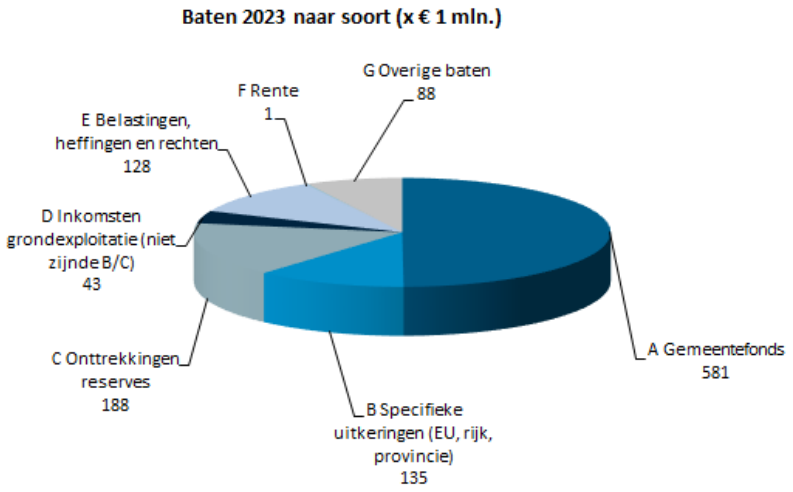
Voor een toelichting op de formatie-uitbreiding wordt verwezen naar de toelichting op het betreffende voorstel. Voor variabele overhead is uitgegaan van € 5.000,- per fte.

Kerngegevens

	1 januari 2022	1 januari 2023 (prognose)
SOCIALE STRUCTUUR		
Inwoners	**224.565**	**227.935**
0 tot en met 17 jaar	39.008	38.755
18 tot en met 64 jaar	146.937	149.481
65 jaar en ouder	38.620	39.699
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden		
Participatiewet	6.510	6.375
IOAW	323	274
IOAZ	5	
Aantal woonruimten (o.b.v. CBS statistiek)	103.197	105.268
PERSONELE KENGETALLEN		
Personeelsformatie (fte)	2.143	2.253
Waarvan leidinggevend (fte)	128	130
FINANCIËLE STRUCTUUR (x € mln.)		
Totaal lasten begroting	**949**	**1.163**
* Inclusieve stad	548	576
* Duurzame stad	118	131
* Vitale stad	188	225
* Samen en dichtbij	95	231
Totaal baten begroting	**952**	**1.164**
* Gemeentefonds	518	581
* Specifieke uitkeringen (EU, Rijk, Provincie)	131	135
* Onttrekkingen reserves	70	188
* Inkomsten grondexploitatie	42	43
* Belastingen, heffingen en rechten	123	128
* Rente	1	1
* Overige baten	67	88
Totaal lasten begroting	**949**	**1.163**
* Incidenteel	102	234
* Structureel	847	929
Totaal baten begroting	**985**	**1.164**
* Incidenteel	94	213
* Structureel	858	951
Saldo structurele lasten en baten	**8 V**	**21 V**

	1 januari 2022	1 januari 2023 (prognose)
RESERVEPOSITIE (x € mln.)		
Totaal reserves		
A. Algemene reserve	48	45
B. Vrij inzetbare reserves	153	189
C. Bestemde reserves	582	528

Structureel begrotingssaldo

Bedragen x € 1.000	Lasten	Baten	Saldo
Programma Inclusieve stad	533.659	-133.576	400.083
Programma Duurzame stad	107.340	-27.409	79.931
Programma Vitale stad	164.993	-66.832	98.161
Programma Samen en dichtbij	83.194	-82.310	885
Totaal van de programma's	**889.186**	**-310.126**	**579.059**
Algemene dekkingsmiddelen	4.102	-666.265	-662.162
Overhead	92.886	-122	92.764
Heffing vennootschapsbelasting (VPB)	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	0	0	0
Subtotaal programma's (inclusief algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien)	**986.175**	**-976.514**	**9.661**
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves:			
Inclusieve stad	0	-4.884	-4.884
Duurzame stad	6.399	-9.302	-2.904
Vitale stad	40.871	-30.469	10.402
Samen en dichtbij	129.890	-143.260	-13.370
Totaal toevoegingen en onttrekkingen reserves	**177.160**	**-187.916**	**-10.755**
Geraamd resultaat inclusief mutaties reserves	**1.163.335**	**-1.164.429**	**-1.094**
Incidentele baten en lasten	233.763	-213.684	20.079
Structureel begrotingssaldo	**929.572**	**-950.745**	**-21.173**

Het geraamd resultaat bestaat uit zowel structurele als incidentele baten en lasten. Als we de incidentele baten en lasten op het geraamd resultaat corrigeren, ontstaat een beeld van het structurele begrotingssaldo. We streven daarbij naar een (meerjaren-)begroting die structureel en reëel in evenwicht is. De regelgeving schrijft dit ook voor en de provincie toetst hier vanuit haar toezichthoudende rol op.

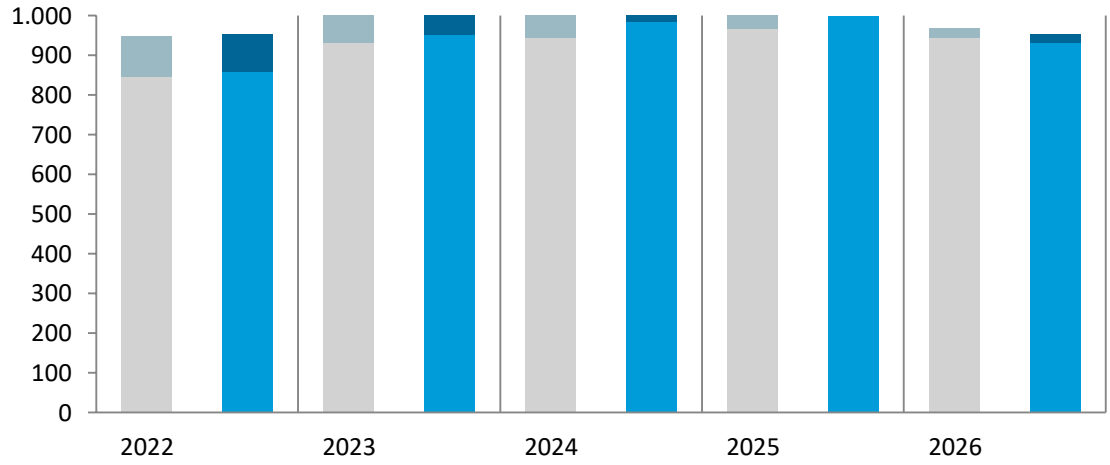
In deze begroting zijn de incidentele baten en lasten vooral in de jaarschijf 2023 hoger dan gebruikelijk. Dit komt vooral door verschuivingen tussen reserves als gevolg van de doorlichting van reserves en de vorming van reserves/fondsen vanuit het Akkoord. In bijlage 7 is een uitgebreid overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen.

Structureel begrotingssaldo (x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Lasten	986.175	972.807	972.445	953.792
Baten	-976.514	-969.519	-988.622	-927.516
Saldo van lasten en baten exclusief reserves	**9.661**	**3.288**	**-16.176**	**26.276**
Toevoeging reserves	177.160	54.656	58.305	13.169
Onttrekking reserves	-187.916	-58.714	-43.080	-25.939
Saldo reserves	**-10.755**	**-4.058**	**15.225**	**-12.770**
Geraamd resultaat	-1.094	-770	-951	13.506
Incidentele lasten	233.763	83.301	64.580	23.967
Incidentele baten	-213.684	-45.010	-24.424	-22.908
Saldo van Incidentele baten en lasten	**20.079**	**38.291**	**40.156**	**1.059**
Structureel begrotingssaldo	**21.173**	**39.061**	**41.107**	**-12.447**

Bovenstaande tabel laat zien dat in de periode 2023-2025 sprake is van een fors positief structureel begrotingssaldo. Dit komt vooral doordat de gemeente in deze periode extra middelen vanuit het gemeentefonds ontvangt. Deze extra middelen nemen met ingang van 2026 sterk af. Dit zorgt ervoor dat vanaf 2026 een structureel begrotingstekort ontstaat. In dit bedrag is nog geen rekening gehouden met de eenmalige Rijksbijdrage van € 1 miljard die in de septembercirculaire 2022 is opgenomen. Deze bijdrage is vooralsnog alleen incidenteel toegezegd.

De meerjarige ontwikkeling van het structurele begrotingssaldo laat zien dat de structurele begrotingsruimte in 2023-2025 van tijdelijke aard is. De ruimte in deze jaren reserveren we en wordt benut voor de noodzakelijke investeringen in de grote langjarige opgaven op gebied van woningbouw en klimaat.

Lasten en baten structureel/incidenteel meerjarig (x € 1 mln.)

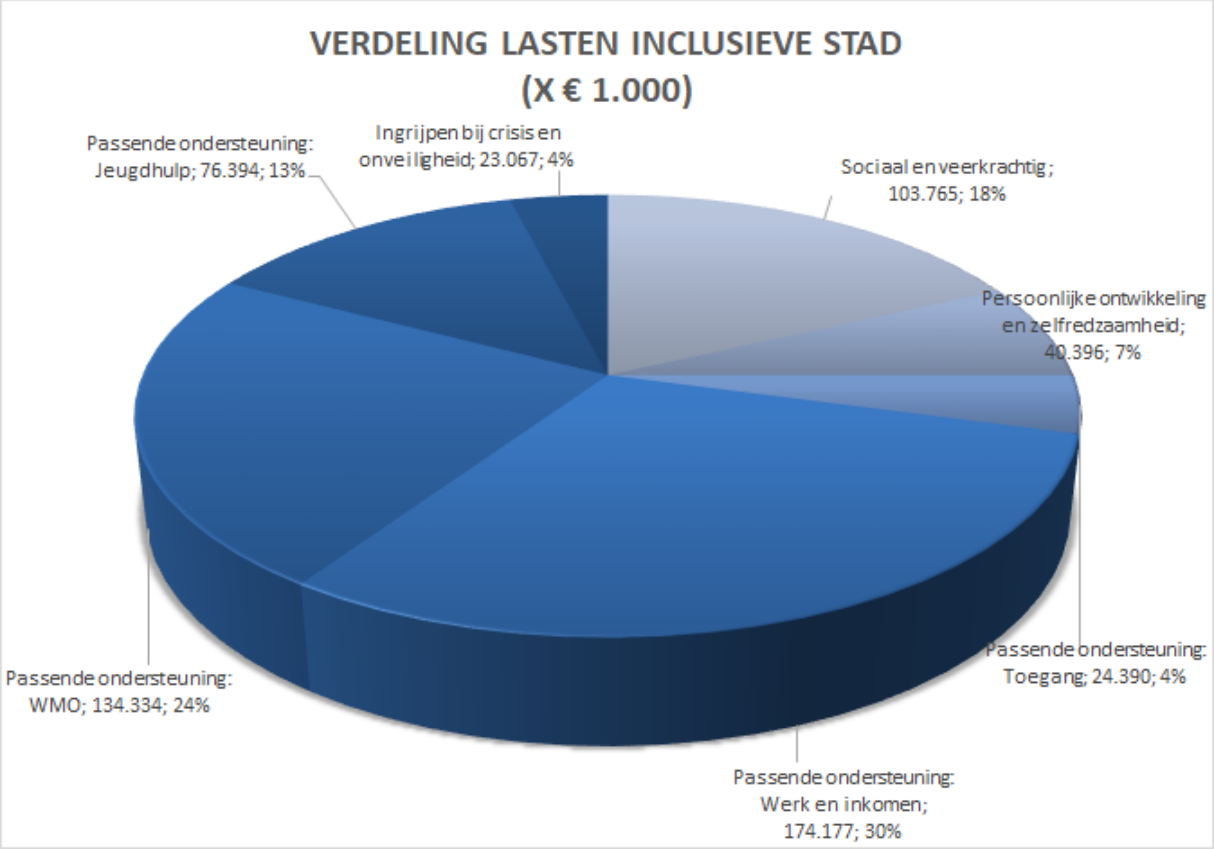

2. Programma's

2.1 Inclusieve stad

Financieel overzicht

Inclusieve stad x € 1.000,-	Inclusief overhead			Exclusief overhead		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Sociaal en veerkrachtig	103.765	-9.826	93.939	88.768	-9.808	78.960
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid	40.396	-13.896	26.501	37.944	-13.893	24.051
Passende ondersteuning: Toegang	24.390	-204	24.186	24.173	-203	23.969
Passende ondersteuning: Werk en inkomen	174.177	-106.649	67.528	157.866	-106.629	51.237
Passende ondersteuning: WMO	134.334	-7.205	127.129	129.323	-7.199	122.124
Passende ondersteuning: Jeugdhulp	76.394	-32	76.362	73.979	-29	73.950
Ingrijpen bij crisis en onveiligheid	23.067	-700	22.367	21.606	-698	20.908
Totaal	**576.523**	**-138.511**	**438.012**	**533.659**	**-138.460**	**395.199**

Sociaal en veerkrachtig

Versterken sociaal en veerkrachtig Tilburg
We blijven ons bij de opgave "versterken van een sociaal en veerkrachtig Tilburg" richten op de kracht van preventie en steun in het gewone dagelijks leven. Soms individueel en soms voor groepen inwoners. Denk aan informele ondersteuning, sociale netwerkversterking en voldoende (fysieke) voorzieningen.

De impact die we willen bereiken is: Tilburgers hebben het vermogen hun leven zelf en in samenhang met hun omgeving op een gelukkige en gezonde wijze in te vullen en om te gaan met veranderingen. Ze hebben hiervoor toegang tot de benodigde hulpbronnen.

De **doelen** die we willen bereiken zijn:
- Tilburgers voelen zich fysiek, emotioneel en sociaal gezond
- Tilburgers voelen zich verbonden met elkaar en hun omgeving
- Tilburgers ervaren bestaanszekerheid
- Tilburgers hebben mensen om zich heen waarop ze kunnen steunen
- Tilburgers zijn in beweging

De **hoofdopgaven** zijn:
1. Integrale jeugdaanpak: Versterken kansengelijkheid
2. Positieve gezondheid: Versterken mentale gezondheid van kinderen/jongeren en investeren in gezonde leefomgeving
3. Bestaanszekerheid:
4. Sport en bewegen:
5. Integrale ouderenaanpak:
6. Inclusie:
7. Sociale basis: uitvoeringsplan,

De kaders van ons beleid staan.
We gaan ons in 2023 meer richten op het faciliteren van de uitvoering, het leveren van maatwerk, versterken van participatie van kinderen/jongeren, volwassenen en ouderen.
Daar waar nodig verrijken en verbreden we onze aanpak.

Wat willen we bereiken

Tilburgers voelen zich fysiek, emotioneel en sociaal gezond

Indicatoren	Bron	Streef-waarde (2024)	2016	2017	2020	2021
% Inwoners dat eigen gezondheid als goed ervaart	GGD/CBS Gezond-heids-monitor					
- (ouder van kind) 0 - 11 jaar		97	-	95	95	n.a.
- 12 - 18 jaar		85	82	-	86	n.a.
- 19 - 64 jaar		78	76	-	81	*
- 65 - 74 jaar		62	60	-	65	*
- 75+ jaar		62	60	-	65	*

Indicatoren	Bron	Streef-waarde (2024)	2016	2017	2020	2021
% Inwoners dat zich psychisch gezond voelt	GGD/CBS Gezond-heids-monitor					
- 12 - 18 jaar		85	82	-	79	n.a.
- 19 - 64 jaar		84	79	-	79	*
- 65 - 74 jaar		85	80	-	82	*
- 75+ jaar		85	80	-	82	*

* De GGD-monitoren worden eens per 4 jaar gepubliceerd. Tegen de zomer 2022 komen nieuwe cijfers voor de jongeren (12-18) en de kinderen (0-11) (enquête in 2021 afgenomen).
Voor de volwassenen en ouderen staat er dit jaar (2022) een extra meting gepland. Die cijfers krijgen we dan pas in 2023.

n.a. = niet aangeleverd

Tilburgers voelen zich verbonden met elkaar en hun omgeving

Indicatoren	Bron	Streef-waarde (2024)	2016	2019	2020	2021
% Inwoners dat aangeeft vaak of regelmatig contact te hebben met vrienden, familie en buren	CBS Microdata		-	71		***
- 19 - 64 jr		80			72	***
- 65+ jr		80			83	***
% Inwoners dat actief is geweest om buurt te verbeteren (19 - 64 jr)	GGD	20	13	-	*	***
% Inwoners dat vrijwilligerswerk doet	GGD					
- 19 - 64 jr		30	23	-	20	***
- 65+ jr		30	26	-	23	***
% Inwoners dat mantelzorg verricht	GGD					
- 19 - 64 jr		20	15	-	12	***
- 65 - 74 jr		20	17	-	15	***
- 75+ jr		20	**	-	13	***

* Deze indicator is door de GGD niet bevraagd in 2020.
** In het verleden is geen splitsing gemaakt tussen 65 - 74 en 75+, dit is voor de eerste keer met cijfers 2020 gebeurt.
***De GGD-monitoren worden eens per 4 jaar gepubliceerd. Tegen de zomer 2022 komen nieuwe cijfers voor de jongeren (12-18) en de kinderen (0-11) (enquête in 2021 afgenomen).
Voor de volwassenen en ouderen staat er dit jaar (2022) een extra meting gepland. Die cijfers krijgen we dan pas in 2023.

Tilburgers ervaren bestaanszekerheid

Indicatoren	Bron	Streef-waarde (2024)	2018	2019	2020	2021
% Huishoudens met inkomen tot % van sociaal minimum (jaarlijks)	CBS					
- 110%		11,5	12,6	12,2	12,3	**
- 120%		15,0	16,0	15,5	15,6	**
- 130%		18,0	19,0	18,5	18,5	**
% Inwoners dat moeite heeft met rondkomen	GGD	16,0	-	-	16	*
% Kinderen tot 18 jaar in uitkeringsgezinnen	CBS Jeugd	7,8	10	9	n.b.	**

* De GGD-monitoren worden eens per 4 jaar gepubliceerd. Voor de volwassenen en ouderen staat er dit jaar (2022) een extra meting gepland. Die cijfers krijgen we dan pas in 2023.
** Gegevens komen pas later in het jaar 2022 beschikbaar

Tilburgers hebben mensen om zich heen waarop ze kunnen steunen

Indicatoren	Bron	Streef-waarde (2024)	2017	2020	2021
% Inwoners dat eenzaam is:	GGD				
- 12- 18 jaar*		30	-	37	30,9
- 19 -64 jaar		35	42	48	**
- 65- 74 jaar		45	54	52	**
- 75+ jaar		45	54	57	**
% Inwoners dan niet genoeg mensen heeft om op terug te vallen in geval van narigheid:	GGD				
- 19 - 64 jaar		6	8	7	**
- 65 - 74 jaar		6	10	9	**
- 75+ jaar		6	10	12	**
% Inwoners dat matig tot veel regie over eigen leven heeft	GGD	92	89	92	**

* Voor het eerst gemeten in 2019. In 2021 is er een extra Corona onderzoek geweest onder 2 en 4 VO kinderen.
** De GGD-monitoren worden eens per 4 jaar gepubliceerd. Tegen de zomer 2022 komen nieuwe cijfers voor de jongeren (12-18) en de kinderen (0-11) (enquête in 2021 afgenomen).
Voor de volwassenen en ouderen staat er dit jaar (2022) een extra meting gepland. Die cijfers krijgen we dan pas in 2023.

Tilburgers zijn in beweging

Indicatoren	Bron	Streef-waarde (2024)	2017	2019	2020	2021
% Volwassenen en ouderen dat voldoet aan de beweegrichtllijn	GGD	54	49	-	49	*
% Jeugd dat minstens 2 keer per week minimaal 1 uur sport of beweegt:	Onderzoek sportdeelname jeugd gemeente Tilburg (driejaarlijks)**					
- 4 - 11 jaar		76	74	72	-	-
- 12 - 17 jaar		74	72	73	-	-

* De GGD-monitoren worden eens per 4 jaar gepubliceerd. Voor de volwassenen en ouderen staat er dit jaar (2022) een extra meting gepland. Deze cijfers krijgen we dan pas in 2023.
** Volgend onderzoek staat gepland in 2022

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

1. Tilburgers voelen zich fysiek, emotioneel en sociaal gezond
Met een preventieve insteek in het normale leven inspireren we onze inwoners tot gezond gedrag om gezondheidsproblemen te voorkomen en te verkleinen. Op basis van de cijfers en de ervaringen van de inwoners hebben we een wijkgerichte aanpak zoals Gezond opgroeien met perspectief of Jongeren Op Gezond Gewicht.
We werken in 2023 aan:
a. Gezondheid als basis binnen alle domeinen, Health in all policies.
In 2023 intensiveren we onze inzet op het versterken van een gezonde leefomgeving. We verankeren gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering als afwegingskaders in de omgevingsplannen. Dit testen we uit in twee pilots gezonde leefomgeving.
b. Tilburg Mentaal fit in 2030
We borgen de werkzame bestanddelen van Young Minds Matters, integrale aanpak mentale gezondheid Voortgezet Onderwijs.
Voor het versterken van de sociale veerkracht en mentale gezondheid van kinderen jonger dan 12 jaar, starten we samen met de basisscholen, ContourdeTwern en de mentale gezondheidscentra GGZ een preventieve integrale aanpak.
c. Blijvend investeren in een kansrijke start
Leren we van onze aanpak Gezond opgroeien met perspectief (Kansrijke Start) in Groenewoud, Tilburg West en verbreden we de practice based evidence naar andere wijken en dorpen. Uitvoering vindt plaats op maat van de inwoners en de wijk. Ervaringsdeskundigheid van ouders en professionals staan aan de basis van de aanpak.

2. Tilburgers voelen zich verbonden met elkaar en met de samenleving
<u>Inclusie</u>
Ook in 2023 geven we verder uitvoering aan het uitvoeringsprogramma Inclusie. Het uitvoeringsprogramma Inclusie bevat alle acties en interventies door de hele organisatie en het beleid heen, om Inclusie in Tilburg te bevorderen. Een ambitieuze opgave waar we structurele middelen voor reserveren. Dit betekent dat we discriminatie bestrijden op die terreinen waar dat nodig is, aan de hand van bewezen of ontwikkelde aanpak. Bovendien maken we werk om van Tilburg een toegankelijke stad te maken voor mensen met een beperking. Ook hiervoor creëren we structurele middelen.
In 2022 zal het monument ter herdenking van het slavernij verleden op het Johan Stekelenburgplein worden gerealiseerd.

Onderzoek koloniaal verleden

Op instigatie van de raad zijn wij het verkennende onderzoek naar het koloniaal verleden van Tilburg in september 2022 gestart. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een combinatie van historici van KITLV samen met lokale organisaties als het Regionaal Archief Tilburg, Stadsmuseum Tilburg én met inwoners die graag vanuit hun eigen kennis en ervaringen een bijdrage willen leveren. Naast archiefonderzoek leggen we ook de mondelinge geschiedenis vast door Tilburgers te interviewen over hun koloniale en postkoloniale ervaringen. Naar verwachting is het mogelijk om voorlopige onderzoeksresultaten in juni klaar te hebben met als eindproduct een toegankelijk publieksgericht boek eind 2023. We zullen de resultaten vervolgens met de stad delen om de bewustwording en erkenning van wat er in ons koloniaal verleden heeft plaatsgevonden te verbreden.

Dierenwelzijn

Vanuit de in het voorjaar 2022 ondertekende samenwerkingsovereenkomst Dierenopvang Hart van Brabant, onderzoeken we samen met de deelnemende regiogemeenten en de Diamant-groep welke maatregelen nodig zijn aan de huisvesting om de honden en katten daar adequaat op te vangen. Hieraan gekoppeld starten we een bestuurlijk gesprek over onze gezamenlijke ambities ten aanzien van het niveau en bereik van de gemeentelijke taak ten aanzien van dierenwelzijn op basis van een verkenning van wat in elk geval de wettelijke taken zijn. Parallel hieraan dient zich nu al aan dat er vanaf 2023 structurele borging nodig is voor de opvang van konijnen en vogels in onze regio.

3. Tilburgers ervaren bestaanszekerheid

De gevolgen van de oorlog in Oekraïne in fors stijgende energieprijzen en bredere inflatie zetten de bestaanszekerheid van een steeds grotere groep Tilburgers onder druk. Hiervan is sprake in 2022, maar dit zal ook in 2023 het geval zijn. In het Akkoord zijn we hierop ook al ingegaan. Dit ligt mede ten grondslag aan het voorstel dat met deze begroting wordt geëffectueerd om de versobering van de minimaregelingen, waarover uw raad in 2019 heeft besloten, definitief niet door te zetten. Ook effectueren we met deze begroting de verhoging van de Meedoenregeling naar € 135,- per gezinslid.
In samenspraak met uw raad werken we een brede aanpak uit die de gevolgen van deze crisis voor onze inwoners dempen. Dit pakket aan maatregelen is additioneel op de inkomensondersteunende maatregelen (al dan niet door ons uitgevoerd) van het Rijk. We zoeken hierbij uitdrukkelijk een combinatie met verduurzamingsmaatregelen, waardoor het mes aan twee kanten snijdt: reductie van energiekosten én vermindering van de CO2 uitstoot. De maatregelen willen we zoveel mogelijk al vanaf het laatste kwartaal 2022 uitvoeren.

Onverlet het grote belang van bovenstaande is en blijft de basis van ons beleid op bestaanszekerheid onze inwoners perspectief bieden en in staat te stellen en activeren dit perspectief te bereiken. De beleidsnota en uitvoeringsplan Bestaanszekerheid vormen hierbij onze leidraad.

4. Tilburgers hebben mensen om zich heen waarop ze kunnen steunen

In de beleidsnota *Samen een sterke basis* hebben we het belang van de sociale basis beschreven. We willen de sociale basis infrastructuur in de wijken op orde hebben zodat inwoners mee kunnen en doen en voldoende sociaal veerkrachtig genoeg zijn om de uitdagingen van het leven aan te kunnen. Dat doen we door per wijk de sociale basisinfrastructuur in beeld te brengen samen met inwoners, wijk- en dorpsraden en professionals. Ontmoeting is hierin een belangrijk thema en samenhang bij onderwerpen als cultuur, sport en evenementen in de wijk. Na dit proces zal ook duidelijk worden waar de sociale basisinfrastructuur nog versterkt dient te worden. Hiervoor is in de Programmabegroting 2022 structureel € 1 miljoen beschikbaar gesteld. Vooruitlopend op de inventarisatie van de sociale basisinfrastructuur wordt een deel van deze middelen ingezet voor het versterken van de weerbaarheid en mentale gezondheid van kinderen en jongeren. Daarnaast zetten we extra middelen in op de versnelling van de ondersteuning aan oudere inwoners, via het programma GGOUD. De resterende middelen worden ingezet voor extra capaciteit en voor diverse initiatieven en projecten in de dorpen en wijken. 2022 stond in het teken van voorbereiding, 2023 zal in het teken staan van uitvoering van de inventarisatie. Versterken van de sociale basisinfrastructuur doen we zoveel mogelijk via experimenten. Zo leren we wat werkt. Succesvolle experimenten gaan we vervolgens verduurzamen in die wijken waar dit nodig is. Voor het verduurzamen van deze middelen kijken we niet alleen naar de beschikbare € 1 miljoen, maar ook naar andere domeinen en programma's, zoals het Fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid uit het bestuursakkoord.

5. Tilburgers zijn in beweging

- Stichting #TEAM Tilburg gaat topsporters en talenten ondersteunen o.a. door kennisdeling, netwerkontsluiting en verbreding van het topsportfonds met partners uit de stad.
- We treffen de voorbereidingen om een topsportevenement naar onze stad te halen.
- Sport en bewegen zijn onderdeel van een sterke sociale basis. De focus ligt op gezondheid, leefstijlinterventies, buurtsport, sportcoaches voor kwetsbare inwoners en het verlagen van de drempel voor mensen met een uitkering of een laag inkomen.
- We breiden het aantal buurtsportcoaches en combinatiefuncties bewegingsonderwijs uit, intensiveren het programma sportplezier en ondersteunen verenigingen bij het realiseren van een veilig sportklimaat.
- We maken een vraag-aanbod analyse en een toekomstbeeld voor de sportaccommodaties met als tijdshorizon 2040. Het doel is een kwantitatief en kwalitatief toereikend aanbod van sportaccommodaties met een goede spreiding over de gemeente.
- Omdat het contract met de huidige exploitant na 2024 verloopt, gaan we de besluitvorming voorbereiden over de toekomst van het openlucht zwembad de Groene Wellen in Udenhout.
- We voltooien het ontwerp voor een semi openbare atletiekaccommodatie en werken verder aan de realisatie van de twee nieuwe sporthallen bij het Koning Willem II College en een nieuwe turnaccommodatie.
- We continueren onze inspanningen voor een beweegvriendelijke omgeving en zoeken daarvoor aansluiting bij de behoeften, demografische samenstelling en (woningbouw)ontwikkelingen in de wijk.

6. Integrale jeugdaanpak:
Beleid staat, de beleidsnota integrale jeugdaanpak is in september 2020 voor 4 jaar vastgesteld.
Eind 2022 wordt een tussenstand opgemaakt, waarin we samen met de jeugd en de professionals bekijken of we nieuwe accenten moeten stellen, bijvoorbeeld naar aanleiding van corona of andere ontwikkelingen.
In 2023 zetten we verder in op:

- Informele opvoedondersteuning gefaciliteerd door samenwerkende professionals in de coalitie "Samen opgroeien", bijvoorbeeld buurtgezinnen, waarin gezinnen elkaar ondersteunen.
- Versterken stem van de jeugd, denk aan platform participatie door en voor jongeren en aan uitbreiding pitchnights naar meer wijken.
- Talentontwikkeling. Extra inzet buurtsport, "Sparrenhof", extra jongeren- en kinderwerk rondom scholen.
- Jeugd en veiligheid, preventie met gezag. Allerlei interventies om te voorkomen dat jeugd een ander perspectief hebben/kiezen dan criminaliteit.
- Op wijkniveau, met name Pact wijken, op maat zoeken naar doorbraakinitiatieven, zoals in samenwerking met onderwijs realiseren van de communityschool West (4- 14 jaar).

7. Integrale ouderenaanpak:
Vanuit het uitvoeringsprogramma GGoud (Gezond en Gelukkig oud in Tilburg) werken we aan diverse opgaven binnen de deelgebieden: vitale ouderen, kwetsbare ouderen, een fijne woning, een fijne (dementievriendelijke) woon- en leefomgeving en ‘de oudere in regie’. De toename van het aantal ouderen en daarbinnen het aantal oudere ouderen (dubbele vergrijzing) gaat steeds sneller en dit gaat door tot 2040. Daarna heeft deze demografische kanteling een blijvende impact op de Tilburgse samenleving. De toegenomen urgentie maakt dat we de uitvoering van het programma GGoud intensiveren. De aanpak van GGoud blijft hetzelfde en ligt in lijn met het akkoord: de uitvoering voorop, we houden koers en we versterken en verbreden. Dit blijven we wijkgericht doen en in nauwe samenwerking met de inwoners zelf en de partners.

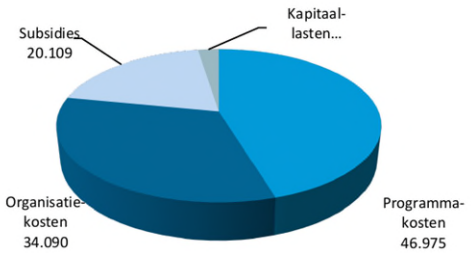
Een aantal lopende activiteiten intensiveren we. AutoMaatje betekent veel voor de mobiliteit van ouderen waardoor ze mee kunnen blijven doen. Dit borgen we structureel binnen GGoud. De wijkgerichte pilotaanpak in een aantal wijken en dorpen gericht op de leefomgeving van ouderen is een succes. Vanuit het perspectief van de ouderen zelf is een effectieve aanpak ontwikkeld. We zorgen voor verbreding hiervan naar alle wijken en dorpen in Tilburg. Voor de bestaanszekerheid van ouderen blijven we samen optrekken met dit uitvoeringsprogramma en zorgen we dat deze ouderen perspectief krijgen en houden.
We maken een inhaalslag van de uitvoering door nauwer samen te werken met 15 partners a.d.h.v. een samenwerkingsagenda. Als gemeente zijn we trekker van een aantal thema’s uit deze agenda om te komen tot versnellingen. We gaan zorgen voor:

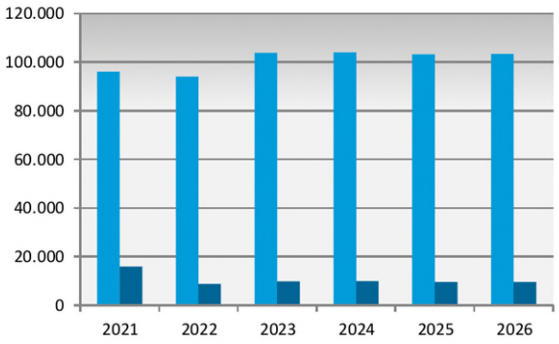
- Wijkgerichte netwerken rondom ouderen voor heel Tilburg als een sterke sociale basis voor ouderen en de vergrijzing. Deze netwerken zijn goed verbonden met de wijkraad en andere organisaties en vormen de spil van de andere wijkgerichte activiteiten.
- Wijkgerichte en ook stedelijke aanpak dementie, voor heel Tilburg DVG's (dementievriendelijke gemeenschappen) en voldoende dementieconsulten.
- Intensivering van de in 2022 gestarte uitvoering van het bereiken van ouderen met migratieachtergrond, meer aanbod op maat, meer verbinding en participatie. Ook zorgen we hierbij voor cultuursensitiviteit van alle betrokken organisaties in Tilburg.

We gaan verder met het bewustwordingsprogramma ouder worden / verzilveren van de 3e levensfase zoals ingezet vanaf 2022 als onderdeel van het uitvoeringsprogramma Sociale Basis. Daarnaast gaan we intensiveren voor: een structurele aanpak voor het tegengaan van eenzaamheid, het initiëren van nieuwe kleinschalige locaties voor ontmoeting (o.a. door middel van een subsidieregeling), activiteiten 'inclusief ouder worden' (bijv. lhbtiq+) i.s.m. het uitvoeringsprogramma inclusie en voor uitvoering van het 'Actieplan Slow Sports' i.s.m. Sportakkoord. We gaan de ingezette integrale samenwerking met de verschillende beleidsthema's intensiveren zoals bijv. wonen, sport en bewegen, mobiliteit, openbare ruimte, stedelijke ontwikkeling, veiligheid (ouderenmishandeling), arbeid en economie, het versterken van de ouderenorganisaties en de communicatie over de integrale ouderenaanpak en ouder worden in Tilburg. Al deze versnellingen, intensiveringen en andere activiteiten van GGoud betekent vooral capaciteit voor de uitvoering samen met de stad. En ook is een intensivering nodig van de ambtelijke capaciteit voor coördinatie (1,5 fte) en ondersteuning (1 fte).

Wat gaat het kosten – financiën

Sociaal en veerkrachtig x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	95.620	93.897	103.765	103.926	103.183	103.274
Baten	-12.436	-8.638	-9.038	-9.079	-9.328	-9.328
Saldo van lasten en baten	**83.183**	**85.259**	**94.727**	**94.847**	**93.855**	**93.947**
Toevoeging reserves	349	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-3.494	-93	-788	-826	-243	-243
Saldo reserves	**-3.145**	**-93**	**-788**	**-826**	**-243**	**-243**
Totaal	**80.038**	**85.166**	**93.939**	**94.021**	**93.613**	**93.704**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1. Inwonersbijdrage GGD	400 N	519 N	492 N	526 N
De raming voor de inwonersbijdrage is geactualiseerd op basis van de concept begroting 2023 van de GGD Hart voor Brabant en de prognose (meerjarig) voor de inwonersaantallen. In de begroting van de GGD voor 2023 is een bedrag per inwoner opgenomen van € 37,18 (in 2022 € 35,40).				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
2. Turnhal Opbrengsten *(Formatieve consequenties: 1 fte m.i.v. 2025*	351 V 71 N	351 V 71 N	348 N 178 V	348 N 178 V
De structurele kosten zijn € 348.000 hoger dan begroot. Een groot deel daarvan heeft te maken met het feit dat abusievelijk gerekend is met 0% rente i.p.v. 3,5%. Daarnaast zijn de ramingen verder verfijnd en ook geactualiseerd naar het huidige prijspeil en wordt rekening gehouden met 2% prijsstijgingen voor de komende periode tot en met bouw. Omdat er in de huidige opzet ook meer m^2 gerealiseerd worden voor Sport BSO en ROC, zijn de opbrengsten ook € 178.000 hoger. De exploitatielasten worden vanaf 2025 structureel geraamd, uitgaande van de huidige planning dat de oplevering/ingebruikname van de Turnhal eind 2024 zal zijn. Deze berekening is gebaseerd op een investering voor de bouwkosten van € 10,4 miljoen excl. btw. In deze begroting wordt voorgesteld om een voorbereidingskrediet van € 300.000 beschikbaar te stellen voor de verdere uitwerking tot een definitief ontwerp met kostenraming (zie bijlage 6. Overzicht Investeringen). Zodra de voorbereidingsfase is afgerond wordt een raadsvoorstel voorgelegd voor de aanvraag van het definitieve uitvoeringskrediet, alsook een krediet voor de sportspecifieke inrichtingskosten.				
3. Kwijtschelding	274 V	274 V	274 V	274 V
Vanaf 2018 is het aantal kwijtscheldingen dalend. Dit leidt tot een structurele bijstelling van € 274.000 voordelig. Deze bijstelling wordt in de tarieven verwerkt.				
4. Verhoging huren sportaccommodaties	112 N	112 N	112 N	112 N
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2022 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving.				
5. Verhoging huren sportaccommodaties	914 N	914 N	914 N	914 N
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2023 e.v. op het veld Aantrekkelijke leefomgeving.				
6. Kinderboerderijen	55 N	93 N	91 N	78 N
De panden van de kinderboerderijen zijn in beheer genomen door Vastgoed. De opbrengsten en kosten hiervan worden verantwoord binnen veld Aantrekkelijke leefomgeving. Het verschil wordt toegevoegd aan het budget van de kinderboerderijen als subsidie voor de hogere te betalen huur, zodat er per saldo gemeentebreed sprake is van een budgetneutrale mutatie. (Zie ook veld Aantrekkelijke leefomgeving.)				
7. Administratieve bijstellingen	466 N	466 N	466 N	466 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
8. Borgen uitvoeringscapaciteit kansengelijkheid	200 N	200 N	200 N	200 N
Om vanuit de verschillende afdelingen integraler te werken aan de opgave Tilburg Kansrijk en om uitvoering te kunnen geven aan het Fonds preventie, gezondheid en kansengelijkheid wordt € 200.000 gereserveerd voor uitvoeringscapaciteit, fondsbeheer en ondersteuning. Nadruk ligt op de uitvoering in de stad.				
9. Taakstelling impactgericht subsidiëren terugdraaien	0	868 N	868 N	868 N
Het college heeft op 12 april 2022 besloten impactgericht subsidiëren als standaardwerkwijze voor subsidiëren in het Sociaal Domein te hanteren vanwege de maatschappelijke en institutionele impact. Er wordt gefaseerd aan de verdere uitrol gewerkt. In het oorspronkelijke hefboomplan subsidies was beoogd de financiële impact te behalen door strengere beoordeling van impactgerichte aanvragen aan de voorkant en door afrekening op basis van de gerealiseerde impact aan de achterkant (direct) en/of door meer effect				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
uit de bestaande subsidies en doordat inwoners minder beroep doen op individuele maatwerkvoorzieningen (indirect). Beiden blijken in de praktijk niet haalbaar met de methodiek van Impactgericht subsidiëren (direct rendement) – “strengere” beoordeling leidt via de methode van impactgericht subsidiëren tot een impactvollere aanvraag, niet tot een besparing. Het indirecte rendement op een korte en middellange termijn is lastig aan te tonen. We stellen voor de ingeboekte en ongerealiseerde financiële impact vanuit de hefboom, na besluitvorming over de Tussenrapportage 2022, voor 2024 en verder terug te draaien.				
10. Uitvoeringsprogramma diversiteit en inclusiviteit *(Formatieve consequenties: 1 fte)*	450 N	450 N	450 N	450 N
Er is € 450.000 extra nodig voor structurele versterking om de Beleidsnota Inclusie recht te kunnen doen. Het gaat om € 100.000 uitvoeringscapaciteit, € 50.000 als budget om projecten voor inclusie en sociale samenhang te kunnen initiëren en te faciliteren en € 300.000 om de fysieke toegankelijkheid te verbeteren. Voor de fysieke toegankelijkheid gaat het onder andere om de uitbreiding en actualisatie van de subsidieregeling toegankelijkheid en extra middelen voor verbetering van de toegankelijkheid van mensen met een beperking in projecten in de fysieke ruimte en vastgoedprojecten.				
11. Uitbreiding buurtsportcoaches *Formatieve consequenties: 3 fte (vanaf 2024:* 4 fte)	219 N	292 N	292 N	292 N
In het Akkoord hebben we een uitbreiding van 4 fte buurtsportcoaches opgenomen. Op dit moment zijn er diverse buurtsportwerkers actief in onze wijken (gefinancierd vanuit de integrale jeugdaanpak). De buurtsportwerkers dragen met hun activiteiten bij aan een sterke sociale basis in de wijk. In het akkoord is de ambitie opgenomen om in extra buurtsportwerkers te investeren. Met de voorgestelde middelen kunnen we 2 fte structureel toevoegen aan het buurtsportteam in de PACT wijken, waar er behoefte is aan versterking in de uitvoering en aan een collega die in kan spelen op complexere casuïstiek. Daarnaast is er behoefte aan 2 fte voor andere wijken (bijv. Reeshof en de dorpen) en/of specifieke doelgroepen (meiden, nieuwkomers). De inzet van extra buurtsportwerkers zal gefaseerd gebeuren, 3 fte vanaf 2023 en nog 1 fte vanaf 2024.				
12. Niet doorzetten versobering minimabeleid	1.897 N	1.897 N	1.897 N	1.897 N
De versobering minimabeleid is de afgelopen jaren meerdere keren uitgesteld. Vanwege de effecten van de coronacrisis, de toenemende inflatie en stijgende energieprijzen is in het Akkoord opgenomen dat de versobering definitief niet doorgezet wordt.				
13. Indexeren meedoenregeling	478 N	478 N	478 N	478 N
De Meedoenregeling is de afgelopen jaren niet meegegroeid met de inflatie. In het akkoord is opgenomen dat de regeling verhoogd wordt van € 100 naar € 135 per gezinslid. Met deze verhoging zitten we op het prijspeil van 2023. Vervolgens wordt de Meedoenregeling jaarlijks geïndexeerd middels de gemiddelde CBS consumentenprijsindex van de 1e 7 maanden.				
14. Versnelling GGoud	600 N	600 N	600 N	600 N
Sinds 2020 werken we via een uitvoeringsprogramma uitvoering aan de grote opgave van de (dubbele) vergrijzing in de komende decennia. Hiervoor is een intensivering van de uitvoeringscapaciteit nodig. Met 15 partners hebben we een inhoudelijke samenwerkingsagenda t/m 2026 geformuleerd (juli 2022) om zo gezamenlijk een inhaalslag te maken. Hiervoor wordt incidenteel € 600.000 per jaar voor de periode 2023-2026 extra beschikbaar gesteld. Het akkoord ‘Meer voor elkaar’ stelt dat het belangrijk is om GGoud voort te zetten en de aanpak van GGoud sluit goed aan: de uitvoering voorop en verrijking en verbreding van de uitgezette koers, wijkgericht met participatie van inwoner. Daarnaast is intensivering en versnelling nodig v.w.b. aanpak eenzaamheid, ontmoeting voor ouderen (o.a. een subsidieregeling), ‘inclusief ouder worden’ (i.s.m. uitvoering inclusie) en ‘Actieplan Slow Sports’ (i.s.m. Sportakkoord). Het grootste deel van de totale capaciteit van GGoud is nodig voor uitvoering in en samen met de stad. En ook is intensivering nodig van de ambtelijke capaciteit voor coördinatie (1,5 fte) en ondersteuning (1 fte) om tot deze versnelling te komen.				
15. 100% dekking combinatiefunctionarissen Bijdrage schoolbesturen	164 N 82 V	328 N 164 V	328 N 164 V	328 N 164 V

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Formatieve consequenties: 2 fte (vanaf 2024: 4 fte)				
In het Akkoord is de ambitie opgenomen dat alle basisscholen deelnemen aan de combinatiefunctie sport en onderwijs. Momenteel is er met 46 (van 56) scholen, waarvan 4 nieuwe, een dienstverleningsovereenkomst afgesloten tot en met de periode augustus 2026. De verwachting is dat in 2023 nog eens 4 nieuwe scholen zullen instappen, waarmee de deelname naar 90% stijgt. Voor de uitbreiding vanaf 2023 is 2 fte nodig en 4 fte vanaf 2024. De kosten worden voor de helft gedekt door de schoolbesturen. Per saldo komt daarmee de extra gemeentelijke bijdrage in 2023 op € 82.000 en vanaf 2024 op € 164.000.				
16. Sportpedagoog bij verenigingen *Formatieve consequenties: 1,28 fte*	94 N	94 N	94 N	94 N
In het Akkoord hebben we opgenomen dat we verenigingen nadrukkelijker bij gaan staan om te komen tot een veilig sportklimaat en het bevorderen van sportplezier. Sportpedagogen vormen een belangrijke schakel die zich binnen de vereniging primair richten op de pedagogisch-didactische competenties van trainers en coaches. Parallel daaraan werken zij aan het borgen van een veilig sportklimaat en sportplezier binnen de vereniging op bestuurs- en trainersniveau. De meerwaarde van de sportpedagoog is dat hij/zij bekend is met de leefwereld en ontwikkeling van de jeugd, kennis heeft van sportverenigingen en de deskundigheid van trainers / coaches v.w.b. hun pedagogisch verantwoorde inzet. Op dit moment wordt het programma sportplezier gefinancierd vanuit sportbudget en incidentele middelen. We willen deze middelen structureel ter beschikking stellen en daarmee de continuïteit van het programma garanderen. Bovendien kunnen we de inzet van de sportpedagogen verhogen met 12 uur (van 28 naar 40 uur) zodat we meer verenigingen kunnen bereiken en ondersteunen.				
17. Zwembad De Groene Wellen	200 N	-	-	-
Na 2024 verloopt de overeenkomst tussen de gemeente Tilburg en de exploitant van het openlucht zwembad de Groene Wellen in Udenhout. Ten behoeve van de bestuurlijke besluitvorming over de toekomst van deze voorziening, dient een aantal onderzoeken te worden verricht naar o.a. gebruik, toekomstige behoeften, de staat van de accommodatie, exploitatiescenario's en de financiële aspecten. De kosten van de diverse onderzoeken bedragen totaal circa € 100.000. En er zal een PPI projectleider worden gezocht, kosten circa € 60.000. In totaal is in 2023 een budget nodig van € 200.000. Dat is inclusief een post onvoorzien van € 40.000.				
18. Bestedingsplan Topsportfonds t.l.v. reserve Topsportfonds	150 N 150 V	150 N 150 V	150 N 150 V	150 N 150 V
In februari 2020 heeft de Raad een motie aangenomen die het College oproept om met partners uit de stad te werken aan een platform voor topsport en talentontwikkeling. Met oprichting van de stichting #Team Tilburg wordt dit platform gerealiseerd. Deze stichting werkt met lokale partijen aan een beter topsportklimaat in Tilburg. Dit doen ze door samen een sterk netwerk te vormen, kennis te delen en topsporters en talenten op diverse manieren te steunen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Om deze nieuwe stichting te ondersteunen in hun opstartfase stellen we de komende 4 jaar jaarlijks € 100.000 beschikbaar. Daarnaast wordt de subsidieregeling Topsportfonds Tilburg door de stichting voortgezet en versterkt met bijdragen van partners. Gemeente Tilburg stelt hiervoor de komende 4 jaar € 50.000 beschikbaar. De totale jaarlijkse bijdrage aan #Team Tilburg is € 150.000.				
19. Dierenopvang	70 N	-	-	-
Het gebouw van de Dierenopvang Hart van Brabant aan de Wielevenweg kent wat knelpunten. Voor onderzoek naar de verbetering van het pand van de Dierenopvang Hart van Brabant is € 30.000 incidenteel nodig. Daarnaast wordt in 2023 rekening gehouden met een kostenstijging van €40.000 voor de opvang van konijnen en vogels omdat de opvang van deze (hobby)dieren tot de wettelijke taak van de gemeente behoort. Het structurele effect wordt in 2023 verder onderzocht.				

Wat weten we nog meer

Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Aantal bezoekers zwembaden	274.629	213.348	425.000	
Aantal bezoekers ijsbaan (recreatief gebruik)	53.351	39.488	85.000	
Aantal uren verhuur sporthallen (t.b.v. sportorganisaties & onderwijs)	22.366	23.156	27.000	
Aanvragen kwijtschelding	8.382		9.000	
Aanvragen bijzondere bijstand	6.067		7.400	
Aanvragen individuele inkomenstoeslag	6.147		6.350	

Waarstaatjegemeente.nl	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020
Kinderen in uitkeringsgezin	10%	10%	9%.	10%.
Niet-sporters; percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder*	n.b.	n.b.	n.b.	46,1%

* De vorige meting was in 2016. Het percentage niet-sporters in Tilburg was toen 46,3%. Landelijke was dit percentage toen 48,7%, nu 47,7%.

Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid

Wat willen we bereiken

Tilburg wil een inclusieve stad zijn, met gezonde en gelukkige inwoners. Voor deze gezondheid en het ervaren van geluk is het kunnen ontwikkelen en inzetten van talenten aantoonbaar relevant. We willen bereiken dat alle Tilburgers een stimulerende en veilige omgeving ervaren die mogelijkheden biedt om de eigen talenten te ontdekken, optimaal te ontwikkelen en in de verschillende levensfasen naar wens in te zetten. Zo kunnen Tilburgers zich vanuit intrinsieke motivatie persoonlijk ontwikkelen en creëren ze voor zichzelf en anderen welzijn en welvaart. Daarmee willen we voorkomen dat mensen structureel achterblijven of een achterstand dreigen op te lopen. De scheidslijnen op de arbeidsmarkt en in de samenleving tussen sociaal zwakkere en sterkere groepen burgers moeten niet nog scherper worden. Persoonlijke ontwikkeling stopt niet bij een bepaalde leeftijd. We werken aan drie opgaven:

- Bevorderen van gelijke kansen
- Leven lang ontwikkelen
- Leren doe je overal : stimuleren samenhang in talentontwikkeling.

Het is geslaagd wanneer iedereen de eigen talenten optimaal benut, bezig blijft met zichzelf ontwikkelen (leven lang ontwikkelen) en de ruimte hiertoe ook ervaart. We willen een gemeente zijn waarin alle vormen van talent worden erkend. Daarvoor is het ook nodig om verschillende vormen van talent te willen zien. Dit doen we door niet alleen oog te hebben voor het behalen van het hoogste diploma of best betaalde banen, maar ook meer waardering te hebben voor bijvoorbeeld het ambacht, creativiteit bij de inzet van het talent en de waarde voor de samenleving.

Stimuleren van persoonlijke ontwikkeling

Impact
Tilburgers kunnen zich (optimaal) persoonlijk ontwikkelen in alle levensfasen

Indicatoren:	Bron	Streefwaarde* (2023)	2022
Aantal inwoners dat formele en non formele scholing volgt	CBS/in ontwikkeling	Jaarlijkse toename	Nog niet beschikbaar (Nnb)
Het percentage dertigers uit gezinnen met verschillende inkomenscategorieën (laag, midden, hoog) dat HBO of hoger onderwijs heeft gevolgd in Tilburg	Onderwijskansenkaart ArbeidsmarktInZicht	Verschillen worden iedere 2 jaar kleiner	Nnb
- Laag			Nnb
- Midden			Nnb
- Hoog			Nnb
Jaarlijkse doorstroom van MBO naar HBO per sector:	DUO/ ArbeidsmarktInZicht	Gelijke tred met provinciale cijfers	Nnb
- Techniek			Nnb
- Onderwijs			Nnb
- Gezondheidszorg			Nnb
- Economie			Nnb

Indicatoren:	Bron	Streefwaarde* (2023)	2022
- Sectoroverstijgend			Nnb
Inzicht in hoe inwoners tegen persoonlijke ontwikkeling aankijken, het ervaren en in willen investeren	Inwonersonderzoek/in ontwikkeling	Inzicht in beweeg-redenen	Nnb

*Nieuwe indicatoren vastgesteld in begroting 2021, eerste jaar van meting 2022. Cijfers nog niet beschikbaar.

Impact
Tilburgers kunnen de ontwikkelde vaardigheden inzetten op de arbeidsmarkt en/of in de samenleving

Indicatoren:	Bron	Streefwaarde (2023)	2018	2019	2020	2021
Netto Arbeidsparticipatie: percentage werkzame beroepsbevolking	ArbeidsmarktInZicht	> 70%	68,8%	70%	69,9%	71,4%
Percentage inwoners dat vrijwilligerswerk doet	(zie indicator bij Sociaal en Veerkrachtig *Stimuleren van persoonlijke ontwikkeling)*	Jaarlijkse toename				zie bij sociaal en veerkrachtig.
Indeling van bijstandsgerechtigden op de treden Participatieladder	Suite Sociaal Domein	Stijging van het aantal geactiveerde klanten	-	-	34% omhoog bewogen (813)	46% omhoog bewogen (1377 personen)

Impact
Tilburgers zijn weerbaarder, passen zich snel aan veranderende omstandigheden aan en zijn in hoge mate zelfredzaam

Indicatoren:	Bron	Streefwaarde (2023)*	2022
Gebruik van formele en informele voorzieningen die persoonlijke ontwikkeling mogelijk maken	In ontwikkeling	Jaarlijkse stijging	Nog niet bekend (Nnb)
Het aantal mensen dat scholing- en loopbaan-advies aanvraagt via het loket Leren en Werken.	Loket Leren en Werken	Jaarlijkse stijging	Nnb
Werkloosheidsduur WW (peilmoment jaarlijks juli)	UVW/ArbeidsmarktInZicht	Afname van werkloosheidsduur	Nnb
- > 2 jaar			Nnb
- 1-2 jaar			Nnb
- 6 – 12 maanden			Nnb
- < 6 maanden			Nnb

*Nieuwe indicatoren vastgesteld in begroting 2021, eerste jaar van meting 2022. Cijfers nog niet beschikbaar.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Human Capital Agenda
Ook in 2023 investeren we in het actualiseren en verbeteren van de Human Capital Agenda's (HCA's) op thema's als circulaire economie, energietransitie en techniek of sectoren als logistiek en leisure. Deze agenda's geven aan waar kennisinstellingen, bedrijven en overheden op willen investeren om de juiste talenten beschikbaar te krijgen voor het werk dat verricht moet worden. De extra vraag naar arbeid die mogelijk het gevolg is van de ontwikkeling van Wijkevoort wordt meegewogen in de actualisering van bestaande HCA's. Zie hiervoor ook het taakveld economie, cultuur en evenementen binnen Vitale Stad.

Staying Connected Agenda
In de tweede helft van 2022 presenteert Midpoint Brabant de agenda die initiatieven presenteert die er voor moeten zorgen dat hoger opgeleiden het regionale MKB beter weten te vinden (en vice versa). De agenda stuurt daarmee met name op meer behoud van deze talenten voor de arbeidsmarkt in onze regio en vraagt onder andere van kennisinstellingen meer coördinatie en samenwerking tussen bestaande talentcenters. Het is een samenwerking van het hoger onderwijs, bedrijfsleven, overheden en andere partners in onze regio. In 2023 zijn de eerste initiatieven geïmplementeerd.

Investeringsplan Arbeidsmarkt
De Arbeidsmarkt Top van september 2022 vormt het startschot voor een investeringsplan dat de gemeente Tilburg met partners op de arbeidsmarkt en onder leiding van de Stadshoogleraar wil initiëren om enerzijds de krapte op de arbeidsmarkt sterker te bestrijden en anderzijds meer werk te maken van het inclusietekort in de regio. Het investeringsplan is aanvullend op de vele initiatieven die de regio kent. De verwachting is dat het investeringsplan meer een beroep doet op onconventionele maatregelen waar innovatiekracht en lenigheid van betrokken partners op de arbeidsmarkt voor nodig is. Naar verwachting start een deel van de implementatie van het plan in 2023. De verwachting is dat de uitkomsten van de Arbeidsmarkt Top voor een deel in de regionale arbeidsmarktinfrastructuur passen, voor een deel landen in het 10 sporen offensief dat de uitdagingen voor de regio wil aanpakken en deel nieuw zullen zijn. Het 10 sporen offensief wil het functioneren van de arbeidsmarkt verbeteren op een tiental thema's/speerpunten waaronder de ontwikkeling van een samenhangend regionaal programma Leven Lang Ontwikkelen, het beter ontsluiten van onbenut talent, het beter en eerder binden van talenten aan het regionale MKB en het eenduidiger in kaart brengen, waarderen en matchen van talent op de arbeidsmarkt.

Integrale dienstverlening arbeidsmobiliteit
In 2023 investeren we in integrale dienstverlening arbeidsmobiliteit. Dat betekent dat voor werkzoekenden die de stap van werk naar ander werk willen of moeten maken wij een eenduidig en helder dienstverlenings-aanbod op maat kunnen bieden. Voor de regio Midden Brabant betekent dit dat dienstverleningsconcepten als het loket Leren en Werken, Brabant Leert, regionaal mobiliteitsteam en werkgeversdienstverlening, geheel of gedeeltelijk op termijn geïntegreerd worden. Voor de klanten betekent dit snellere dienstverlening die op 1 plek ontsloten kan worden. Zodoende voorkomen we mismatches op de arbeidsmarkt (minder krapte) en verwachten we dat minder mensen een beroep doen op ondersteunende voorzieningen.

Stadsbos/Sparrenhof
Sparrenhof is prachtige plek maar relatief onbekende plek in Stadsbos 013 waar activiteiten plaatsvinden voor jeugd. Deze plek biedt veel kansen voor onze Tilburgse jeugd. We zijn samen met kinderen, jongeren en partners uit de stad (T Primair, Portfolio, Fontys Hogeschool, ContourdeTwern en Stichting Sparrenhof) een concept aan het ontwikkelen gericht op vergroten van kansengelijkheid onder kinderen en jongeren. We gaan aan de slag met ‘expedities’ om te kijken wat werkt zodat de zowel de talenten van onze jeugd en de plek Sparrenhof beter worden benut.

MBO Doe Agenda
De MBO Doe Agenda is een samenwerking tussen regiogemeenten en de 3 MBO instellingen in onze regio. Vertrekkend vanuit de Social Development Goals zijn een aantal initiatieven ontplooid die het verschil willen maken voor enerzijds maatschappelijke vraagstukken in onze regio en anderzijds de MBO studenten zelf. In 2023 actualiseren we de agenda en slijpen we de methodiek van samenwerking verder in. Ook de verbinding

van de MBO Doe Agenda met de Hoger Onderwijs Agenda zal in 2023 worden bezien op kansen voor verdere samenwerking.

Doorontwikkeling Rangeerterrein
De afgelopen jaren is de dienstverlening van het Rangeerterrein ontwikkeld met als doel om werk in de belangrijkste economische sectoren van Midden Brabant dichterbij de leefwereld van werkzoekenden te brengen. Zo kunnen werkzoekenden bijvoorbeeld aan de hand van snuffelstages bij bedrijven in de regio oefenen met (deel)taken van verschillende functies en een beter beeld krijgen van het werk en wat hierin wordt gevraagd. Deelnemers krijgen gericht advies van het Loket Leren en Werken wat nodig is om in aanmerking te komen voor de functies als het gaat om benodigde vaardigheden (training/scholing). In 2023 bepalen we op welke wijze we het Rangeerterrein kunnen verbeteren en uitbreiden naar andere groeisectoren. Onder andere het beter in kaart brengen van doorlopende leerlijnen en carrièrepaden binnen het regionale bedrijfsleven speelt hierin een rol.

Onderwijshuisvesting
In 2022 is het Meerjarig Integraal Huisvestingsplan voor primair en speciaal onderwijs in de gemeenteraad vastgesteld. Wij zullen de hierin opgenomen investeringen voor 2023 gaan uitvoeren. Het Meerjarig Integraal Huisvestingsplan voor het voorgezet onderwijs is in 2019 vastgesteld. De afspraak is dat er elke vier jaar (of eerder indien noodzakelijk) een herijking wordt gedaan. In 2023 zal er derhalve samen met de schoolbesturen en andere partners een herijking van het MIHP VO worden gedaan.
Daarnaast heeft in 2023 het op orde brengen van de ventilatie in schoolgebouwen onze aandacht. Samen met de schoolbesturen zal bekeken worden wat de meest effectieve aanpak is.

Lokaal Educatie Agenda
De nieuwe Lokaal Educatie Agenda ‘Een Kansrijke Toekomst is begonnen’ 2023-2026, bouwt voort op de voorgaande LEA ‘Een Kansrijke Toekomst begint hier!’. We leggen een sterkere focus op kansengelijkheid en inclusie en verscherpen mede hierdoor de ambities. We geven uitvoering aan de LEA met drie clusters: De basis; Brede talentontwikkeling en Welzijn. We versterken onder andere de wijk- en praktijkgerichte aanpak en werken waar mogelijk meer vraaggericht. Dat doen we niet alleen met onderwijs maar we leggen ook actief de verbinding met veiligheid, welzijn en weerbaarheid.
We ontwikkelen een betere infrastructuur voor brede talentontwikkeling. Met onze ambitie Leren doe je overal en de Rijke schooldag willen wij er voor zorgen dat alle kinderen in kwetsbare wijken in de stad 2 uur per week kunnen genieten van een naschools aanbod. We starten in de wijken met een PacT en werken dat de komende jaren verder uit. Om kansengelijkheid bij onze jongste kinderen te stimuleren zetten we nadrukkelijker in op het ondersteunen van zwaarbelaste peutervoorzieningen.

Nationaal Programma Onderwijs
De middelen vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) die wij in 2022 ontvangen hebben kunnen ingezet worden t/m het schooljaar 2024-2025. In 2023 zal er door onze partners verder uitvoering worden gegeven aan NPO impulsen die in de eerste en tweede tranche zijn besloten. Daarnaast zal het proces voor de derde tranche worden opgestart. Ook in de derde tranche kijken wij met partners naar behoefte, mogelijkheden en eventuele versterking en verlenging van bestaande initiatieven. De focus zal vooral liggen op de impuls onderwijs, zorg en welzijn.

Laaggeletterdheid
In opdracht van het Rijk is inmiddels al twee jaar uitvoering gegeven aan het regionale plan laaggeletterdheid: ‘samen begrijpen wij elkaar’ 2021-2024. Als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio Midden-Brabant heeft gemeente Tilburg hierin een sturende rol. De focus ligt op het bereiken van de NT1 doelgroep, mensen met Nederlands als moedertaal. 1 op de 6 mensen heeft moeite met lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Eind 2021 is door de gemeente Tilburg het regionale taalakkoord 'Tilburg maakt het duidelijk', getekend. Komend jaar wordt verder uitvoering gegeven aan het verbeteren van het herkennen van dit probleem, de werkgeversrol op dit vraagstuk, het helder communiceren en het kunnen doorverwijzen naar passende ondersteuning en aanbod.

Voortijdig Schoolverlaten (VSV)
Binnen leerplicht en de Regionale Meld en Coördinatiefunctie (RMC) zal met de verlenging van de inzet van de aanjager Thuiszitterspact extra aandacht uitgaan naar het voorkomen van thuiszitters. Door inzet van aanjagers

binnen MBO 1 onderwijs en rondom de samenwerking met jongerenwerk, zal extra ingezet worden op het voorkomen van uitval binnen Entree-onderwijs en zal er extra aandacht zijn voor jongeren die mede door Covid uitgevallen zijn of dreigen uit te vallen. Er zal daarnaast wederom extra inzet zijn om meer- en hoogbegaafde leerlingen te helpen in hun (onderwijs)loopbaan om verzuim en uitval te voorkomen.
Het werken in het regionale team leerplicht/RMC (sinds 2021) roept behoeften op rondom regionale zicht- en herkenbaarheid. Hier zal o.a. op ingezet worden door het ontwikkelen van een regionale website.
Vanuit de effectmeting VSV zal de inzet gedurende de tweede planperiode van het uitvoeringsplan VSV 2020-2024 verscherpt worden, zodat nog meer maatwerk geleverd kan worden.

Koersdocument Hoger Onderwijs
Het studentenaantal In Tilburg (50.000+, inclusief MBO) groeit nog steeds en het aandeel internationale studenten wordt steeds groter. Het is van belang dat die studenten (en kenniswerkers) voor de stad behouden blijven, tijdens, maar ook na hun studie. Het binden en boeien van studenten begint dus al vanaf het begin van de studie en bestaat niet alleen uit het zorgen voor goede (studenten)huisvesting. Het is een totaalaanpak van sociale, ruimtelijke, ecologische, culturele en economische elementen. Dat maakt dat studenten zich in Tilburg thuis gaan voelen.
Maar Tilburg is ook een kennisstad en wil de aanwezige kennis benutten om maatschappelijke uitdagingen, vanuit de eigen kennis en verantwoordelijkheid van de partners, gezamenlijk aan te pakken.

Het Koersdocument Hoger Onderwijs geeft invulling aan die integrale aanpak op het gebied van (1) Tilburg studentenstad, (2) fysieke ontwikkeling van de kennisas en (3) maatschappelijke innovaties. Dat alles op basis van wederkerigheid en gelijkwaardigheid. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van (hoger) onderwijsinstellingen en de gemeente om die uitdagingen het hoofd te bieden, met wederzijdse inzet en middelen. Zie ook het taakveld Economie, cultuur en evenementen onder Vitale Stad.

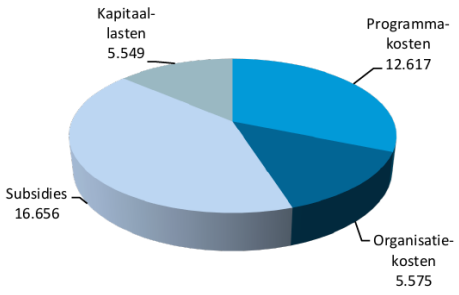
De gemeente heeft hiervoor menskracht en middelen voorhanden. In een gezamenlijk proces met de kennisinstellingen zal gezocht worden naar wederzijds omarmde ontwikkelingen, waarvoor in 2023 gerichte voorstellen worden gedaan, die aansluiten bij het 10 sporen offensief: battle for talent.

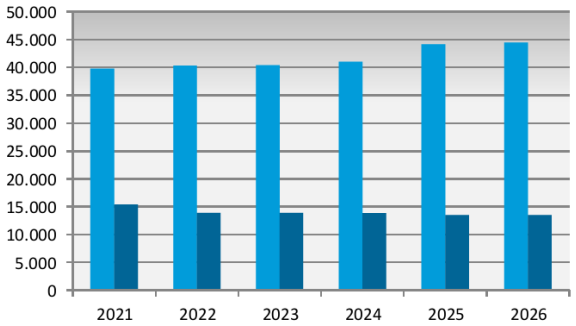
Inburgering
Met het nieuwe inburgeringsbeleid willen we de inburgeraars gastvrij ontvangen, hun zelfredzaamheid en veerkracht vergroten en inzetten op talentontwikkeling. Dit betekent dat de trajecten bestaan uit een combinatie van participatie, taal en empowerment. Hierbij wordt het programma en de integratie bekeken vanuit alle leefgebieden. Het is erop gericht nieuwkomers zo goed mogelijk te integreren in de samenleving en de arbeidsmarkt. Inburgeraars volgen een brede intake, oriëntatietraject, praktische hulp, voorlichting en vaardigheden en een leerroute richting taalniveau B1 of A2 gecombineerd met participatie of een onderwijstraject. Deze modules vormen tezamen een integraal traject, samengesteld op de behoeften en talenten van de inburgeraar. 2022 was een overgangsjaar waarin meer dan de helft van de instroom bestond uit statushouders die vallen onder de oude wet inburgering. In 2023 is het eerste jaar dat volledig in het teken staat van de nieuwe wet inburgering en waar de duale trajecten in de praktijk hun definitieve vorm moeten krijgen. Recent is bekend geworden dat de taakstelling voor 2023 (bijna) verdubbeld ten opzichte van 2022. De (financiële) consequenties hiervan worden nader onderzocht. Het rijk heeft in de bestuurlijke afspraken met betrekking tot de verhoogde taakstelling de algemene toezegging gedaan voldoende middelen ter beschikking te stellen voor (arbeids)participatie en integratie. De hoogte en (moment van) verdeling is echter op dit moment nog onbekend.

Praktijkleren
Inwoners zonder startkwalificatie zijn kwetsbaar op de arbeidsmarkt en kennen weinig manieren om talenten verder te ontwikkelen buiten de schoolmuren. In onze regio is Praktijkleren voor de 18+ doelgroep op maat ontwikkeld zodat niet een volledig MBO 1 of 2 programma hoeft te worden doorlopen, maar vooral de vaardigheden die in de praktijk op de werkvloer nodig zijn. Het leren wordt ook op de werkvloer gedaan met behulp van het reguliere MBO onderwijs en een leermeester. De meest populaire opleidingsrichtingen zijn tot nu toe retail, horeca/catering en dienstverlening. In 2023 bedden we deze vorm van leren definitief in voor onze regio en zorgen we voor een aantrekkelijk leerklimaat voor mensen die op een andere wijze willen en kunnen ontwikkelen.

Wat gaat het kosten – financiën

Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	39.783	40.324	40.396	41.011	44.120	44.446
Baten	-14.241	-13.533	-13.593	-13.555	-13.184	-13.184
Saldo van lasten en baten	**25.542**	**26.791**	**26.804**	**27.456**	**30.936**	**31.262**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-1.154	-375	-303	-303	-303	-303
Saldo reserves	**-1.154**	**-375**	**-303**	**-303**	**-303**	**-303**
Totaal	**24.388**	**26.416**	**26.501**	**27.153**	**30.633**	**30.959**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
20. Leerlingenvervoer	113 N	113 N	113 N	113 N
Het budget voor leerlingenvervoer wordt jaarlijks geïndexeerd met de NEA-index. Aangezien de nieuwe index altijd pas in oktober wordt gepubliceerd wordt de index van het voorgaande jaar gehanteerd. De index 2021-2022 bedraagt 3,5%. Het budget wordt hiermee op prijspeil 2022 gezet. Voor 2023 een volumestijging meegenomen conform CPB/MLT van 2,20%.				
21. Onderwijshuisvestingsprogramma 2023	186 V	407 V	1.836 N	2.201 N
Huurvergoedingen derden		90 V	239 V	239 V
Op 30 november 2021 is het Meerjarig Integraal Huisvestingsplan voor het Primair en Speciaal Onderwijs (MIHP PO+) vastgesteld. Voor de jaren 2022-2025 is een lijst van noodzakelijk geachte voorzieningen opgenomen die als herijking beschouwd zijn. De structurele effecten van deze reserveringen voor de investeringen (in totaal € 67 miljoen) zijn verwerkt in de kapitaallasten. Tevens onderdeel van deze herijking is het verschuiven in de tijd van investeringskredieten naar voornamelijk 2024 en 2025 als gevolg van het actualiseren van huisvestingsprojecten onderwijs in het kader van reëel ramen. De baten bestaan uit huurvergoeding die wij ontvangen van bijvoorbeeld zorgpartners die gebruik maken van ruimten binnen de voorzieningen. Bij de besluitvorming over het bestemmingsplan Elisabeth Tweesteden Ziekenhuis is opgedragen om een oplossing aan te dragen voor de huisvestingsproblematiek van OC Leijpark. De financiële consequenties van het gewijzigde programma voor OC Leijpark zijn opgenomen in het herijkingsvoorstel Onderwijshuisvesting.				
22. Inburgering; leefbaarheidstoets	60 N	59 N	58 N	44 N
Via het gemeentefonds zijn structurele middelen toegekend voor de leefbaarheidstoets. Deze middelen worden ingezet voor de inkoop van de leefbaarheidstoetsen in het kader van de nieuwe wet Inburgering.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
23. Indexering huren vastgoed 2022	3 N	3 N	3 N	3 N
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2022 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving.				
24. Administratieve bijstelling	416 V	416 V	416 V	416 V
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
25. Lokale educatieve agenda 2023-2026	593 N	582 N	572 N	557 N
Rijksmiddelen Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	260 V	139 V	139 V	139 V
Samen met de onderwijspartners in de stad is de Tilburgse Lokaal Educatieve *Agenda 'Een Kansrijke Toekomst is begonnen!'* opgesteld voor de komende vier jaar. Met de LEA en onze ambities zetten we in op kansengelijkheid voor de Tilburgse jeugd. Om het ambitieniveau van de nieuwe LEA te realiseren is er extra budget nodig. Mede als gevolg van de Covid crisis zijn de verschillen tussen kinderen en jongeren groter geworden. Om kinderen en jongeren gelijke kansen te bieden is er meer inzet vanuit de LEA nodig. We beginnen daarmee zo vroeg mogelijk. Want vroeg is niet vroeg genoeg. Daarom zetten we extra in op voorschoolse educatie (VVE). We zien dat er grote verschillen zijn in problematiek tussen VVE-locaties. Juist peutergroepen in wijken waar de kans op kansenongelijkheid het grootst is zijn zwaarbelast. Bij de zwaarbelaste locaties zien we dat de samenstelling van de groep niet overeenkomt met onze gemiddelde groepssamenstelling waarop de kostprijs is gebaseerd. Hierdoor is het voor deze locaties lastig om een kwalitatief VVE-aanbod te realiseren. Terwijl dit juist de locaties zijn in wijken waar de kinderen de voorschoolse educatie het hardst nodig hebben. Om in deze wijken het verschil te kunnen maken introduceren in deze LEA de basisregeling zwaarbelaste peutervoorziening waarmee we de locaties met veel doelgroep peuters compenseren en een maatwerkbudget om per wijk op de specifieke situatie in te kunnen spelen.				
26. Taalhuis coördinatie	74 N			
t.l.v. bestaande onderwijsbudgetten	74 V			
In de programmabegroting 2021 was voor taalhuis coördinatie incidenteel voor 2021 en 2022 €72.000 opgenomen ten laste van de reserve incidentele opgaven. Dit betreft een onderdeel van het regioplan 'Samen begrijpen we elkaar' (aanpak laaggeletterdheid 2021-2024). Jaarlijks wordt bekeken wat er nodig is voor taalcoördinatie. Voor 2023 kunnen de activiteiten eenmalig gefinancierd worden binnen bestaande onderwijsbudgetten.				

Wat weten we nog meer

Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Aantal toekenningen leerlingenvervoer	659	793	755	940

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)*	8,2	7,6	5,0	4,8
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerllingen)**)	29	27	n.b.	20
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	2,6%	2,6%	2,3%	2,5%
Netto arbeidsparticipatie	68,7%	69,9%	69,8%	n.b.

*) Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.

**) Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend.

Passende ondersteuning

Dit jaar staat in het teken van de implementatie van de nieuwe inkoopstrategie voor Jeugd en Wmo. Hulpverlening wordt op een nieuwe manier vormgegeven. Dat vraagt om aanpassingen in toegang en in het contractmanagement.
De nieuwe inkoop versterkt de mogelijkheden voor gebiedsgericht werken. Hulpverlening werkt meer in vaste herkenbare teams. Het wordt gemakkelijker om afstemming te vinden tussen initiatieven in de sociale basis en vormen van maatwerk.

Indicatoren:	Bron	Streef-waarde	2018	2019	2020
1. Gemiddelde uitkeringsduur	Gemeentelijke applicaties	Lager t.o.v. 2021			
2. % Inwoners dat aangeeft met ondersteuning beter de dingen te kunnen doen die hij of zij wil	Cliëntervarings-onderzoek Wmo en Jeugd	Hoger dan landelijk gemiddelde: >80%			
3. % Inwoners dat aangeeft samen met medewerker naar oplossingen te hebben gezocht	Cliëntervarings-onderzoek Wmo en Jeugd	Hoger dan landelijk gemiddelde: >80%			
4. % Inwoners dat aangeeft daadwerkelijk stappen in zijn/haar ontwikkeling te hebben gemaakt.	Klanttevredenheids onderzoek Werk en Inkomen	>80%			
5. Tevredenheid over de dienstverlening (klantregisseur/ contactpersoon)	Klanttevredenheids onderzoek Werk en Inkomen	>80%			
6. % Inwoners dat door de ondersteuning vanuit de Toegang geen verdere passende ondersteuning meer nodig heeft.	Gemeentelijke applicaties	nog nader te bepalen			
7. Ervaringen inwoners met voorliggend/lichte ondersteuning (ontwikkelindicator)	In ontwikkeling	nog nader te bepalen			
8. Verhouding inwoners met specialistische ondersteuning t.o.v. totaal inwoners Tilburg	WSJG*	geen			
9. In- en uitstroom specialistische ondersteuning t.o.v. totaal inwoners Tilburg	Gemeentelijke applicaties	geen			
10. Verschil werkelijke uitgaven sociaal domein t.o.v. Rijksbudgetten (ontwikkelindicator).	In ontwikkeling	Passend binnen het rijks-budget			
11. Gemiddelde wachttijd ondersteuningsgesprek	In ontwikkeling	nog nader te bepalen			
12. Servicenorm aanvraag bijstandsuitkering	Gemeentelijke applicaties	90% <30 dagen			

Indicatoren:	Bron	Streef-waarde	2018	2019	2020
13. % Inwoners dat wist waar hij of zij moest zijn met zijn/haar hulpvraag	Cliëntervarings-onderzoek Toegang	Hoger dan landelijk gemiddelde:>75%			
14. % Inwoners dat snel geholpen is met zijn/haar hulpvraag	Cliëntervarings-onderzoek Toegang	Hoger dan landelijk gemiddelde: >75%			
15. % Inwoners dat positief is over kwaliteit van de ondersteuning	Cliëntervarings-onderzoek Toegang	Hoger dan landelijk gemiddelde: >85%			

* CBS benchmarkgegevens, te raadplegen via www.waarstaatjegemeente.nl

Passende ondersteuning; Toegang

Wat willen we bereiken

De doorontwikkeling van Toegang Tilburg is een stapsgewijze ontwikkeling die vanaf januari 2023 een grote stap kan maken omdat dan langs de nieuwe inkoop van jeugdhulp en Wmo gewerkt kan worden. ‘Meer voor elkaar, akkoord gemeente Tilburg 2022-2026’ is duidelijk: oog voor elke inwoner en dichtbij de inwoner staan. Met de doorontwikkeling draagt Toegang Tilburg bij aan ‘meer voor elkaar’. In het belang van onze inwoners, medewerkers, partners in de stad is Toegang Tilburg *flexibel en wendbaar met korte wachttijden, waar inwoners zich geholpen voelen*, die aansluit bij de ambities zoals verwoord in beleidskader normaliseren, beleidskader passende ondersteuning en beleidsnota sociale basis. *Toegang Tilburg biedt meer lichte ondersteuning en vormt een driehoek met de expertise aanwezig in de sociale basis en vanuit de maatwerkvoorzieningen*. We verwachten dat de aangepaste inrichting tot *een kwalitatief betere en daarmee ook betaalbare en efficiënte Toegang* leidt.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Toegang Tilburg geeft de doorontwikkeling vorm langs de volgende uitgangspunten:

a. De inwoner krijgt ondersteuning vanuit specialismen, direct vanaf eerste contact.
Toegang Tilburg maakt een duidelijk onderscheid tussen complexe en enkelvoudige vragen en zet daarvoor direct bij het eerste contact specialistische expertise (bijv. een jeugdarts of een verbindende schakel Werk&inkomen) in. Zo is Toegang Tilburg beter in staat om (1) te beoordelen hoe de ondersteuningsvraag beantwoord kan worden en (2) enkelvoudige vragen (bijv. een aanvraag hulp aan huis) snel af te handelen.

b. De inwoner krijgt snel passende ondersteuning geboden.
De taakgerichte inkoop in combinatie met een versterking van de triage draagt voor een belangrijk deel bij aan het beperken van complexiteit en daarmee aan flexibele, wendbare Toegang die de inwoner snel passende ondersteuning kan bieden. Dat start al vanaf het moment dat de inwoner een ondersteuningsvraag heeft en daarvoor aanklopt bij Toegang Tilburg.

c. De inwoner krijgt passende ondersteuning op maat.
Kwaliteit staat voorop door te investeren in en ruimte te geven aan de professional. Dat doen we op verschillende manieren:

1. Iedere wijkprofessional heeft een generalistische “Toegangskijk” en beschikt over minimale basiskennis van alle domeinen. Daarnaast heeft de professional minimaal één specialisme met diepere kennis. Zo zijn er onderzoekers met de focus op jeugd of op WMO voorzieningen en hulp aan huis. En we hebben wijkprofessionals die gespecialiseerd zijn in het bieden van lichte ondersteuning bij jeugd of volwassenen.
2. Voor inwoners waarbij niet direct duidelijk is wat het antwoord is op de ondersteuningsvraag zetten we een ‘onderzoeker breed’ in. Een professional die tijd en ruimte krijgt om samen met de inwoner en het netwerk uit te pluizen wat er aan de hand is en welke ondersteuning het best passend is.
3. Wijkprofessionals kunnen direct en zonder drempels de hulp inroepen van zorgprofessionals die verenigd zijn in het regionale expertiseteam (RET). Het regionale expertiseteam geeft een advies over in te zetten hulp en biedt daar waar nodig procesversnelling. Inwoners worden in de meeste gevallen bij de gesprekken betrokken. Het regionale expertiseteam is bedoeld voor jeugdigen en volwassenen. Voor specifieke problematiek bij jonge kinderen van 0 tot 7 jaar kunnen wijkprofessionals een beroep doen op integrale vroeghulp.

Een van de uitgangspunten uit het akkoord ‘Meer voor elkaar 2022 - 2026’ is dat uitvoerende professionals, indien nodig, maatwerk leveren en een coördinerende rol op zich nemen. Signalen vanuit de uitvoering worden structureel en gestructureerd gedeeld met de gemeente. Dit is voor de professionals van Toegang Tilburg al sinds jaar en dag een basis van handelen en dat is ook de inzet voor de komende periode.

d. Het collectief beetpakken van ondersteuningsvragen is nadrukkelijk een opdracht aan o.a. Toegang Tilburg.
Het collectief beetpakken van ondersteuningsvragen of een collectief antwoord geven op wijkgebonden vraagstukken zien we als een opdracht aan o.a. Toegang Tilburg. Gedreven door de gedachte van

normaliseren gaan we hier meer op inzetten. Dat betekent dat we hebben afgesproken dat de moederorganisaties van Toegang Tilburg (met name GGD, IMW en MEE) met elkaar (dus vanuit de coöperatie) en waar nodig samen met partners uit de stad een passend antwoord formuleren op collectieve vraagstukken.

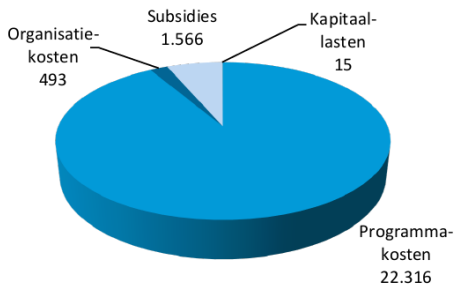
e. **De inwoner ervaart een integrale samenwerking tussen partijen in het sociaal domein.**
De taakgerichte inkoop voor een gedeelte van de jeugdhulp en WMO draagt bij aan het feit dat Toegang Tilburg kan fungeren als het scharnierpunt tussen de sociale basis (inclusief medisch domein) en de gespecialiseerde vormen van jeugdhulp en jeugdbescherming en ondersteuning vanuit de WMO. Ook wordt samenwerking met diverse professionals in (tijdelijke) netwerken van professionals waarin thuisnabije zorg wordt geboden aan een gezin steeds meer omarmd. Doordat de lichte ondersteuning integraal onderdeel uit maakt van de wijkteams is Toegang Tilburg (1) zelf een onderdeel van de keten en daardoor in staat om (2) op maat en naar behoefte van de wijk (3) passende ondersteuning te bieden die zo licht als mogelijk is of zo intensief als nodig.

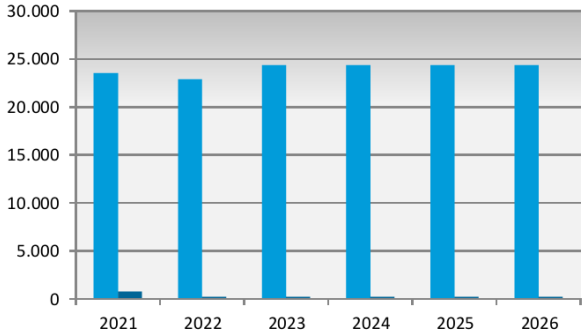
f. **Professionals van Toegang Tilburg zijn aanwezig, zichtbaar en aanspreekbaar voor de inwoner en organisaties in het sociaal domein.**
Professionals van Toegang Tilburg zijn aanwezig, zichtbaar en aanspreekbaar voor de inwoner. Zo hebben professionals van het team Coördinatie & Veiligheid expliciet de taak om outreachend te werken. De huidige schoolmaatschappelijk werkers werken in en vanuit scholen in wijken en hebben daarbij ook een preventieve taak. En in de afgelopen periode is de samenwerking in bijv. Dichtbijteams geïntensiveerd. De taakgerichte inkoop in combinatie met de professional in zijn kracht geeft nog meer ruimte om aanwezig, zichtbaar en aanspreekbaar te zijn voor de inwoner- en organisaties in het sociaal domein.

Wat gaat het kosten – financiën

Passende ondersteuning: Toegang x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	23.417	22.878	24.390	24.389	24.389	24.389
Baten	-324	-204	-204	-203	-203	-203
Saldo van lasten en baten	**23.094**	**22.674**	**24.186**	**24.186**	**24.186**	**24.186**
Toevoeging reserves	113	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-408	0	0	0	0	0
Saldo reserves	**-295**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**22.799**	**22.674**	**24.186**	**24.186**	**24.186**	**24.186**

Het veld Passende ondersteuning Toegang bevat diverse budgetten, waarvan het merendeel voor de coöperatie Toegang Tilburg is bestemd. Daarnaast staan er op andere velden in de begroting (m.n. bij Jeugd en Wmo) ook budgetten voor de coöperatie Toegang Tilburg. Het basis financieel kader voor de coöperatie bedraagt in 2023 € 25,3 miljoen.

Passende ondersteuning; Werk en inkomen

Wat willen we bereiken

We willen mensen ondersteunen in hun ontwikkeling om zo veel als mogelijk zelfstandig in hun bestaan te voorzien. Intrinsieke motivatie, aandacht voor de persoon (en omgeving) én maatwerk in de aanpak staat hierin zo veel als mogelijk voorop om uiteindelijk zo passend mogelijk werk te bereiken. Als (nog) niet zelfstandig in een inkomen kan worden voorzien zorgen we tevens voor een adequate en rechtmatige inkomensverstrekking.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Tilburg investeert in Perspectief
In de tweede helft van 2022 besluiten we financieel en inhoudelijk de wijze waarop we de aanpak vanuit Tilburg investeert in Perspectief continueren. Iedere inwoner met een bijstandsuitkering heeft een klantregisseur en vanuit vertrouwen en nabijheid bepalen we samen met de inwoner wat nodig is om stappen te maken richting werk of participatie. Gesprekken met inwoners voeren we daar waar dit het meest passend is. Dat kan zijn op de centrumlocatie, maar bijvoorbeeld ook in het wijkteam of thuis bij de inwoner. Het doel is om de aanpak Tilburg investeert in Perspectief duurzaam te verankeren en continu de dienstverlening naar onze burgers te verbeteren. Mogelijk dat met de Arbeidsmarkt Top Midden Brabant in combinatie met het 10 sporen offensief voor de arbeidsmarkt nog niet impulsen aan deze dienstverlening worden gegeven (zie veld stimuleren Persoonlijke Ontwikkeling)

Basisbanen
Op basis van een vooronderzoek is de start van een 2-jarige pilot geadviseerd voor 30 basisbanen. Voor 1 februari 2023 wordt duidelijk op welke wijze de gemeente Tilburg de pilot Basisbanen invult. Het initiatief probeert mensen die niet of niet goed in een prestatieve setting op de reguliere arbeidsmarkt kunnen functioneren een reguliere betaalde baan te bieden. De bedoeling is om de organisatie van het werk, het werkgeverschap en de financiering via een publieke-private samenwerking vormgegeven. Met de activiteiten creëren de 'basisbaners' maatschappelijke meerwaarde op wijkniveau, binnen een bedrijf of anderszins. De pilot moet uiteindelijk uitwijzen of het concept functioneert en op welke wijze we deze banen voor nog meer mensen mogelijk kunnen maken. Daarvoor is wel ook inzet vanuit het Rijk nodig als het gaat om meer mogelijkheden en zekerheden voor gemeenten om langdurig te investeren in deze talenten.

Diamantgroep
2023 is voor de Diamantgroep een belangrijk jaar. Niet alleen zal een andere financieringswijze met de gemeente afgesproken moeten worden, die beter past bij de hernieuwde inkoop van re-integratiediensten/modules van het model Tilburg investeert in Perspectief. De krimp van het aantal oud-SW'ers in combinatie met de in- en uitstroom van andere doelgroepen noodzaakt ook tot een meer flexibelere inrichting van de bedrijfsvoering. Daarbij blijft het ontwikkelen van nieuwe werksoorten die meer passen bij de diversiteit aan behoeften bij de verschillende doelgroepen staan als belangrijk aandachtspunt.

Ontwikkelgerichte arbeidsmatige dagbesteding
Tilburg neemt het voortouw regionaal door te investeren in een nieuw product en dienst op het snijvlak van participatie en zorg: ontwikkelgerichte arbeidsmatige dagbesteding. Diamantgroep krijgt de opdracht om vanaf 2023 in samenwerking met zorgaanbieders de dienstverlening neer te zetten en verder te ontwikkelen. Deze innovatie verbindt de infrastructuur van de Diamantgroep met de voorzieningen en dienstverlening van zorgaanbieders. Hierdoor verwachten we niet alleen betere en meer ontwikkelgerichte zorg te bieden die past bij de behoefte van inwoners, maar denken we ook financieel meer rendement te behalen (meer efficiency).

Dichterbij dan je denkt
In 2022 stellen we op verzoek van het Rijk met onze regionale partners een actieplan op dat stuurt op meer instroom van mensen op de reguliere arbeidsmarkt. Aanleiding is de grote krapte op de arbeidsmarkt en de urgentie en besef die dit teweegbrengt bij werkgevers om meer talenten een kans te geven. Het plan is

aanvullend op de reeds bestaande arbeidsmarktinfrastructuur en heeft een korte doorlooptijd (impuls). De bedoeling is om met een budget van € 500.000 in 2023 projecten uit te voeren langs grofweg 4 lijnen:

- Meer MKB bereiken en betrekken bij inclusief ondernemen
- Het creëren van meer en andere vindplaatsen van talenten (bijvoorbeeld wijken)
- Het werk bij bedrijven meer toegankelijk maken voor de beschikbare talenten
- Verdieping en professionalisering van bestaande dienstverlening en instrumenten

Aanpak 45+
Eind 2022, begin 2023 bereiden we een Social Impact Bond (SIB) re-integratie 45+ voor. Dit moet leiden tot de keuze of en op welke wijze we via een dergelijk construct meer oudere mensen weer inschakelen op de reguliere arbeidsmarkt. De SIB is onderdeel van de programma-aanpak voor ouderen in Tilburg en wordt mede gefinancierd vanuit provinciale middelen. Als de SIB daadwerkelijk van de grond komt kan het in het verminderen van aantallen ouderen in de bijstand een wezenlijke bijdrage leveren. Verder monitoren we de verschillende initiatieven van de 45+ aanpak in Tilburg en schakelen we tijdig een tandje bij waar nodig en mogelijk als het gaat om de inschakeling van ouderen uitkeringsgerechtigden op de arbeidsmarkt.

Ondernemersakkoord
Ook in 2023 blijven we investeren in het actief betrekken van een regionaal netwerk aan bedrijven dat zich wil inzetten voor een meer inclusieve arbeidsmarkt. Het netwerk is inmiddels gegroeid tot bijna 150 bedrijven en creëert gericht meer kansen voor werkzoekenden door innovatie en inspiratie tussen en door ondernemers.

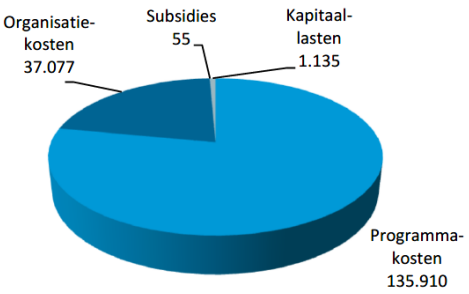
Ondernemersadvies/Bbz
Als gevolg van de Corona crisis heeft Ondernemersadvies de afgelopen jaren diverse tijdelijke regelingen uitgevoerd, te weten: Tozo 1 tot en met 5 en tijdelijke Bbz 1 en 2. Daarbij zijn tijdens de Tozo periode ongeveer 300 kredieten verstrekt. De steunmaatregelen vanuit het Rijk zijn gestopt en de verwachting is dat de komende jaren daardoor de druk op de reguliere Bbz zal toenemen. Een deel van de ondernemers die een beroep hebben gedaan om deze tijdelijke regelingen zullen in zwaar weer komen bijvoorbeeld als gevolg van de schulden die zijn opgebouwd in die periode. De Bbz is een bijstandsregeling voor ondernemers die zorgt dat ondernemers een tijdelijk minimaal inkomen hebben om zo met hun onderneming te kunnen doorstarten of eventueel kun onderneming kunnen beëindigen. Vanuit Ondernemersadvies begeleiden wij de ondernemers hierbij waarbij wordt samengewerkt met o.a. Schuldhulpverlening. Voor het afhandelen van de verwachte toename van aanvragen Bbz de komende jaren is extra capaciteit nodig alsmede de begeleiding en financiële ondersteuning van de ondernemers die een Bbz of Tozo schuld hebben. Hiervoor is vanaf 2023 in de begroting additioneel 2 fte opgenomen. Zie ook het taakveld economie, cultuur en evenementen onder Vitale stad.

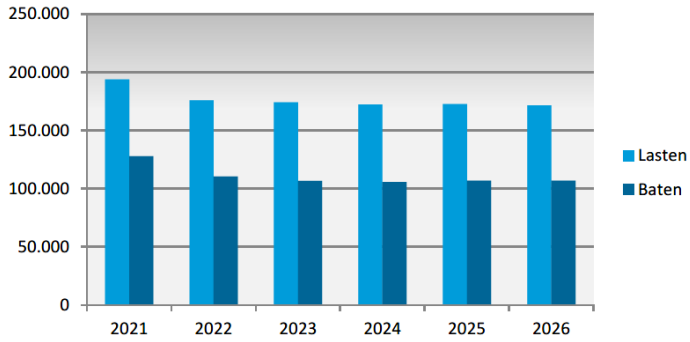
Meer regionale samenwerking dienstverlening Werk en Inkomen
In de eerste helft van 2022 is op verzoek van het portefeuillehouderoverleg Arbeidsparticipatie Hart van Brabant (poho AP HvB) een advies uitgebracht over de mogelijkheden om meer en beter samen te werken op uitvoerend niveau in de regio als het gaat om Werk en Inkomen. Het is erg druk in de relatief klein regio met 6 sociale diensten en 3 SW bedrijven bijvoorbeeld. In de tweede helft van 2022 bespreken de nieuwe bestuurders in het poho AP HvB wat dit betekent voor een eventueel groeipad naar meer samenwerking. Meer effectiviteit voor bedrijven, werkenden en werkzoekenden staat hierin voorop. We verwachten in 2023 eerste voorzichtige stappen te zetten in dit groeimodel.

ESF
Controle van het lopende ESF project waarin we € 4.081.800 subsidie hebben aangevraagd, vindt waarschijnlijk (begin) 2023 plaats. Dit project heeft te lijden gehad onder Covid; zeer matig klantencontact en matige verslaglegging, waardoor voorzichtigheidshalve met een opbrengst van 80% gerekend moet worden. Dit bedrag zal, na aftrek van beheerskosten en de eindafrekening, voor de regio beschikbaar komen in het Regionaal Fonds Arbeidsmarkt, Dit fonds is door Tilburg geïnitieerd om enerzijds de regionale arbeidsmarktinfrastructuur te versterken en anderzijds de regionale samenwerking te stimuleren. Voor 2023 starten we, naast een reeds lopend project bij PRO/VSO scholen in onze regio, onder de vlag van ESF+ 2021-2027 een project voor begeleiden van kwetsbare werkzoekenden en/of werkenden richting arbeidsmarkt. Bedrag en voorwaarden zijn nu nog helder.

Wat gaat het kosten – financiën

Passende ondersteuning: Werk en inkomen x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	192.192	175.825	174.177	172.175	172.566	171.442
Baten	-123.146	-108.917	-106.101	-105.325	-106.570	-106.570
Saldo van lasten en baten	**69.046**	**66.907**	**68.076**	**66.850**	**65.995**	**64.871**
Toevoeging reserves	1.597	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-4.606	-1.496	-548	-250	-200	-200
Saldo reserves	**-3.009**	**-1.496**	**-548**	**-250**	**-200**	**-200**
Totaal	**66.037**	**65.411**	**67.528**	**66.600**	**65.795**	**64.671**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
27. Toename aantal aanvragen Bbz en Ioaz t.l.v. budget Bbz gevestigde ondernemers *(Formatieve consequenties: 2,0 fte*	164 N 82 V	164 N 82 V	164 N 82 V	164 N 82 V
De gemeente voert de regelingen Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) en Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte zelfstandigen (Ioaz) uit. Sinds de afloop van de tijdelijke Bbz-regeling per 1 april 2022 is het aantal aanvragen voor zowel de Bbz- als de Ioaz-regeling sterk gestegen. We verwachten dat deze stijging doorzet in 2022 en 2023 en vervolgens op dit hogere niveau blijft. Om alle aanvragen inclusief de toename en het beheer van Bbz-kredieten te kunnen afdoen is 2 fte extra uitvoeringscapaciteit nodig. 1 fte dekken we uit het budget Bbz gevestigde ondernemers.				
28. Uitvoeringskosten TOZO-regeling t.l.v. reserve Crisisherstelfonds	400 N 400 V	200 N 200 V	200 N 200 V	200 N 200 V
Op basis van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO) konden zelfstandigen een beroep doen op financiële ondersteuning. De regeling is per 1 oktober 2021 gestopt. In de jaren daarop is echter nog budget nodig voor afhandeling van de regeling. Dit budget is beschikbaar via de reserve Crisis herstelfonds (voorheen reserve Corona), waar in 2020 en 2021 de Rijksvergoeding voor de uitvoering van de TOZO in gestort is. We verwachten dat de kosten voor uitvoering in 2023 € 400.000 en in de jaren 2024 t/m 2026 € 200.000 bedragen.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
29. IU Participatie; loon- en prijsbijstelling 2022	565 N	604 N	566 N	558 V
De loon- en prijsbijstelling voor de uitvoering van de WSW (€ 485.000 N) wordt 1-op-1 doorbetaald aan de Diamant-groep. Deze middelen zijn bestemd voor m.n. de financiering van de SW-plekken. Het resterende bedrag is bestemd voor Beschut werk en uitvoering van de Banenafspraak. Verder wordt in 2026 het budget voor de WSW afgebouwd.				
30. Bijstelling Bbz-krediet Rijksvergoeding	200 V 200 N	200 V 200 N	200 V 200 N	200 V 200 N
Ondanks dat er meer aanvragen Bbz zijn, zien we dat er minder aanspraak wordt gemaakt op de Bbz-kredieten en dat de verstrekte kredieten kleiner zijn van omvang. We ontvangen dan ook een lagere vergoeding van het Rijk voor de Bbz-kredieten.				
31. Administratieve bijstelling; lasten Baten	148 N 148 V	50 N 50 V	-	-
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
32. Klantregie Werk en Inkomen duurzaam organiseren	1.000 N	1.000 N	1.000 N	1.000 N
Met het vaststellen van het nieuwe re-integratiemodel Tilburg investeert in Perspectief is in 2019 een hefboom klantregie ingericht en incidentele financiering geregeld. Nu het rendement van de hefboom is aangetoond is het noodzakelijk om de capaciteit mede met deze middelen duurzaam te organiseren. Bovendien verrichten we onderzoek naar de juiste hoogte van de caseload. Een eventuele caseloadverlaging heeft als gevolg dat er meer klantregisseurs nodig zullen zijn, en daarmee ontstaat er een behoefte aan extra structurele dekking. Extra middelen zijn nodig om ook de andere beleid-en uitvoeringsfacetten die uit het Participatiebudget worden gefinancierd en die belangrijke randvoorwaarden voor een inclusieve arbeidsmarkt nastreven, te handhaven. Landelijk onderzoek geeft aan dat gemeenten structureel veel te weinig geld krijgen voor de activering van uitkeringsgerechtigden en andere werkzoekenden. Tilburg probeert mede met deze middelen structureel meer aandacht en vertrouwen te organiseren voor deze doelgroep. Hard nodig in een steeds krapper wordende arbeidsmarkt en de groei naar een meer inclusieve economie.				

Wat weten we nog meer

Kengetallen	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Meldingen aanvraag levensonderhoud				
* Participatiewet (P-wet)	3.689	3.580	3.666	3.300
* IOAW	99	48	62	35
Toekenpercentage:				
* P-wet	57%	48%	50%	50%
* IOAW	70%	73%	65%	85%
Instroom				
* P-wet	2.118	1.718	1.833	1.650
* IOAW	69	35	40	29

Kengetallen	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Uitstroom naar werk:	532	668	652	588
* P-wet	515	649	642	575
* IOAW	17	19	10	13
Uitstroom overig:	1.384	1.303	1.168	1.086
* P-wet	1.328	1.235	1.138	1.050
* IOAW	56	68	30	36
Omvang uitkeringsbestand:	7.183	6.862	7.178	
* Aantal P-wet uitkeringen	6.688	6.510	6.683	6.375
* Aantal IOAW-uitkeringen	376	323	350	274
* Aantal IOAZ-uitkeringen	28	5	25	
* Aantal BBZ-uitkeringen Tijdelijke BBZ	91 -	24 171	120 -	
Aantal verstrekte loonkostensubsidies art. 10d P-wet	471	530	525	610
Aantal gerealiseerde beschutte werkplekken (fte)	94,8	119	120	Nog niet bekend

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Werkloze jongeren	2%	2%	3%	n.b.
Aantal personen met een bijstandsuitkering (per 10.000 inwoners)	512,6	488,6	572,0	517,6
Aantal lopende re-integratie-voorzieningen (per 10.000 inwoners van 15-64 jaar)	131,6	121,6	89,7	n.b.

Passende ondersteuning; Wmo

Wat willen we bereiken

De gemeente biedt passende ondersteuning voor wie dat nodig heeft. Passende ondersteuning sluit goed aan op de eigen mogelijkheden van de inwoner en op de mogelijkheden die er in de leefomgeving van de inwoner aanwezig zijn. Door passende ondersteuning heeft de inwoner voldoende ondersteuning om naar vermogen mee te doen en die ondersteuning draagt bij aan het vinden van evenwicht tussen draagkracht en draaglast.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Het contract voor de nieuwe inkoop voor begeleiding, dagopvang, ontwikkeling gerichte en arbeidsmatige dagbesteding en beschermd wonen gaat op 1 januari 2023 in. Daarmee kiezen voor een inkoop die aansluit op het wijkgericht werken is en waarbij inwoners kunnen rekenen op herkenbare teams in hun wijk.

- **Aandacht voor inwoners met complexe casuïstiek**
  Mensen met complexe problematiek zijn een belangrijke toetssteen voor de samenwerking in de wijken. We geven vorm aan die aanpak in nauwe afstemming met het nieuwe programma complexe casuïstiek.

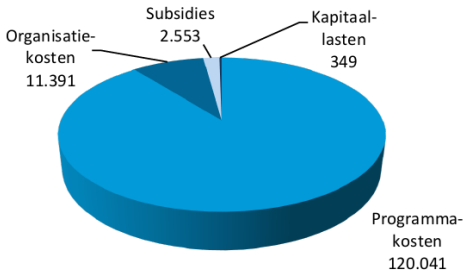
- **Opbouwen van stevige, herkenbare verbindingen in de gebieden**
  De nieuwe contractpartner, de toegang en de sociale basis gaan nauwer samenwerken in het gebied. Er is afstemming over veel voorkomende problemen en zo nodig wordt casuïstiek afgestemd met als doel beter passende hulp te organiseren.

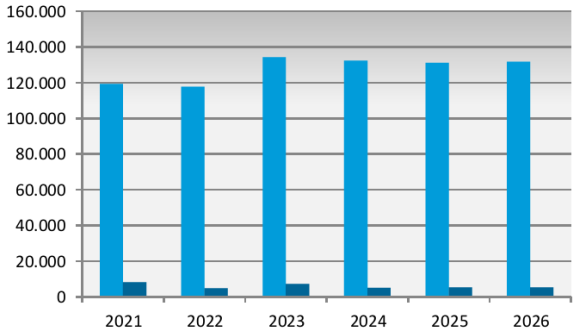
- **Realiseren van gemengd wonen voorzieningen**
  In de afgelopen jaren is het realiseren van extra nieuwe voorzieningen voorbereid. Deze voorzieningen zijn nodig om de beweging naar een beschermd thuis te faciliteren. We hopen dit jaar de eerste voorziening te realiseren en afspraken te maken met het nieuwe consortium, Contour de Twern en de woningcorporatie voor een goede inbedding van deze voorziening. Deze ontwikkeling past in de woonzorgvisie die we samen met de regio ontwikkelen.

- **Zorgvuldige implementatie nieuwe inkoop**
  Vanwege de nieuwe inkoop is er een implementatieplan gemaakt. Dit plan wordt uitgevoerd met daarbij extra aandacht voor continuïteit van begeleiding. Vanwege de nieuwe gebiedsgerichte teams zullen cliënten soms moeten wisselen van begeleider. Dit moet zorgvuldig en in goede afstemming met de nieuwe contractpartner gebeuren.

Wat gaat het kosten – financiën

Passende ondersteuning: WMO x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	119.329	117.697	134.334	132.448	131.256	131.853
Baten	-4.664	-4.417	-3.985	-3.972	-5.198	-5.198
Saldo van lasten en baten	**114.666**	**113.280**	**130.349**	**128.476**	**126.058**	**126.655**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-3.531	-348	-3.220	-1.000	0	0
Saldo reserves	**-3.531**	**-348**	**-3.220**	**-1.000**	**0**	**0**
Totaal	**111.135**	**112.932**	**127.129**	**127.476**	**126.058**	**126.655**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
33. Hulp aan huis	1.669 N	2.400 N	2.400 N	2.400 N
De tarieven voor hulp aan huis worden geïndexeerd op basis van de OVA index. Voor 2023 is deze OVA index 3,72%. Dit leidt tot een toename in kosten voor 2023 van € 924.000. Daarnaast wordt er een groei in het aantal cliënten verwacht van 6%. De kosten hiervan in 2023 bedragen € 745.000. In 2024 gaan we niet langer uit van het gemiddeld aantal cliënten, maar werken we met de verwachte eindaantallen aan cliënten.				
34. Wmo vervoer	312 N	312 N	312 N	312 N
Het Wmo vervoer wordt jaarlijks geïndexeerd voor prijsmutaties op basis van de NEA index. Voor 2023 wordt het budget verhoogd met de NEA index uit 2022 (3,50%), gezien het feit dat de index voor 2023 altijd pas in oktober van het voorafgaande jaar wordt gepubliceerd wordt hier het budget op prijspeil 2022 gezet; bijstellingen worden in het lopende jaar gemeld. Voor 2023 een volumestijging meegenomen conform CPB/MLT van 2,20%.				
35. Woningaanpassingen	96 N	96 N	96 N	96 N
Herijking van het budget voor woningaanpassingen conform de indexering nieuwbouwwoningen van het CBS met 4,4%.				
36. Hulpmiddelen	563 N	563 N	563 N	563 N
Herijking van het budget voor hulpmiddelen conform de indexering CPI Alle huishoudens van het CBS met 9,6%. Voor 2023 wordt een volumestijging verwacht van 2,2% conform CPB/MLT.				
37. Formatiecalculatiemodel MO *(Formatieve consequenties: 2,27 fte*	164 N	164 N	164 N	164 N
De formatiecalculatiemodellen voor de teams MO zijn herijkt op basis van de nieuw verwachte aantallen voor 2023. Dit leidt per saldo tot een toename in aantal FTE van 2,27. Hiervan heeft 2,42 FTE betrekking op Tilburg en -0,15 FTE op de regio. Met de daling van formatie voor de regio is hier al rekening gehouden. Financiële afwikkeling is al verwerkt en leidt bij veld Diensten aan andere overheden tot een administratieve bijstelling.				
38. Wmo Begeleiding en Beschermd Wonen	2.146 N	2.620 N	2.826 N	2.826 N
In de herijking Begeleiding is naast de prijsindexatie (3,53%) ook rekening gehouden met de autonome groei van 2,2% , die gebaseerd is op de meest actuele CPB-MLT van maart 2021. Eind 2023 verwachten we hierdoor een cliëntenaantal voor zorg in natura (ZIN) van circa 3.322 en voor Persoonsgebonden budget (PGB) van 613. Bij Beschermd Wonen zien we een toename van het aantal cliënten, omdat er gedurende het jaar meer opvangplekken beschikbaar komen. Per einde 2022 verwachten we een cliëntenaantal voor zorg in natura (ZIN) van 756 en voor persoonsgebonden budget (PGB) van 40. Eind 2023 verwachten we een cliëntenaantal voor zorg in natura (ZIN) van circa 815 en voor Persoonsgebonden budget (PGB) van 40. Ten opzichte van 2022 is dit een toename van het aantal plekken met 54 door autonome groei en 5 voor complexe casuïstiek. Financieel vertaald verwachten we hierdoor ten opzichte van de begroting beschermd wonen in 2023 een nadeel van € 5,995 miljoen oplopend tot € 6,323 miljoen vanaf 2026.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026

Herijking Wmo (ZIN en PGB)	2023	2024	2025	2026
Bijstelling Begeleiding	3,8 V	3,7 V	3,5 V	3,5 V
Bijstelling Beschermd Wonen	6,0 N	6,3 N	6,3 N	6,3 N

In de meicirculaire 2022 is een bedrag van ca. € 4,16 miljoen structureel beschikbaar gesteld ter compensatie van loon-, prijs- en volumestijgingen.

39. Uitstel invoering objectief verdeelmodel Beschermd wonen	1.400 V	700 V	-	2.100 N

In de begroting is rekening gehouden met een budgettair nadeel als gevolg van het trapsgewijs invoeren van de doordecentralisatie beschermd wonen vanaf 2023. Vanwege het uitstel van de invoeringsdatum naar 1-1-2024 valt de trap in 2023 incidenteel vrij. Op basis van de meest actuele gegevens zal de afbouw vanaf 2024 jaarlijks ca. € 2,1 miljoen bedragen.

	2023	2024	2025	2026
Begroting 2022	€ 1,4 N	€ 2,8 N	€ 4,2 N	€ 4,2 N
Begroting 2023		€ 2,1 N	€ 4,2 N	€ 6,3 N
Bijstelling	€ 1,4 V	€ 0,7 V	-	€ 2,1 N

40. Budget Beschermd Wonen	645 N	645 N	645 N	645 N
Ontvangen bijdrage regiogemeenten	645 V	645 V	645 V	645 V

Regiogemeenten leveren een bijdrage aan de centrumgemeente voor hun aandeel in de kosten voor de trajecten van cliënten met een licht verstandelijke beperking en indien noodzakelijk voor de capaciteit van het regionaal uitvoeringsteam Beschermd Wonen.

41. Eigen bijdrage huishoudelijke hulp	-	-	1.226 V	1.226 V

Dit kabinet werkt aan een aanpassing van de eigen bijdrage voor de huishoudelijke hulp in de Wmo. De komende periode wordt deze maatregel met cliënten, gemeenten en het Centraal Administratie Kantoor (CAK) uitgewerkt. De maatregel vraagt een wetswijziging en vergt een aanzienlijke implementatietijd waardoor de beoogde datum van inwerkingtreding op 1 januari 2025 is gesteld. De aanpassing moet leiden tot een eerlijkere eigen bijdrageregeling. De algemene uitkering wordt vanaf 2025 met € 1,2 miljoen verlaagd. Totdat duidelijk is hoe de maatregel uitgewerkt wordt, houden we rekening met een hogere eigen bijdrage tot hetzelfde bedrag.

42. Inkoopbesparing - samenloop hefbomen				
- Wmo begeleiding	4.514 N	5.979 N	4.993 N	4.411 N
- Wmo beschermd wonen	3.139 N	996 N	1.209 V	2.130 V

Vanaf 2023 wordt de Wmo zorg (begeleiding en beschermd wonen) grotendeels geleverd conform de nieuwe inkoopcontracten en -afspraken. Met de afspraken die liggen onder de nieuwe contracten beogen we een inzet van de juiste zorg in combinatie met besparing van kosten. Een beweging die grotendeels is ingezet vanuit de hefbomen en nu wordt voortgezet vanuit de nieuwe inkoop. Bij deze herijking passen we het bij de begroting 2022 verwachte besparingspotentieel bij op basis van de actuele inzichten. Daarbij is eveneens rekening gehouden met een bijbehorende ingroeipad en gekeken is naar de samenhang en overlap met lopende hefbomen waarvan de financiële impact in de meerjarenbegroting nog begroot stond. Omdat de financiële impact van de hefboom beschermd wonen op veld Ingrijpen bij crisis en onveiligheid geraamd stond wordt ook op het veld Ingrijpen bij crisis en onveiligheid een herijking gemaakt om de samenloop tussen beiden besparingen te duiden en dubbelingen te voorkomen.

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026

in mln.

	Tilburg			
	2023	2024	2025	2026
Begeleiding (BG)	€ 16,5	€ 15,8	€ 15,3	€ 14,7
Dagopvang (DO)	€ 1,9	€ 1,9	€ 1,9	€ 1,9
Ingroei%	75%	90%	100%	100%
Zorgkosten nieuwe inkoop	**€ 13,8**	**€ 16,0**	**€ 17,2**	**€ 16,6**
Kosten zorgcontinuiteit	€ 5,4	€ 2,2	€ -	€ -
Totaal zorgkosten	**€ 19,2**	**€ 18,1**	**€ 17,2**	**€ 16,6**
Budgettair kader incl. uitname OAD	€ 19,4	€ 19,4	€ 19,4	€ 19,4
Besparingspotentieel	**€ 0,2**	**€ 1,3**	**€ 2,3**	**€ 2,9**
Ingeboekt besparingspotentieel	€ -2,2	€ -4,8	€ -4,8	€ -4,8
Samenloop inkoop - hefbomen	€ -2,6	€ -2,6	€ -2,6	€ -2,6
Herijking	**€ -4,6**	**€ -6,1**	**€ -5,1**	**€ -4,5**

in mln.

	Tilburg			
	2023	2024	2025	2026
Beschermd wonen	€ 39,4	€ 38,7	€ 38,0	€ 37,1
Overbruggingszorg	€ 0,8	€ 0,8	€ 0,8	€ 0,8
Ingroei%	75%	90%	100%	100%
Zorgkosten nieuwe inkoop	**€ 30,3**	**€ 35,6**	**€ 38,8**	**€ 37,9**
Kosten zorgcontinuiteit	€ 11,2	€ 4,5	€ -	€ -
Totaal zorgkosten	**€ 41,5**	**€ 40,1**	**€ 38,8**	**€ 37,9**
Budgettair kader	€ 41,4	€ 41,7	€ 41,7	€ 41,7
Besparingspotentieel	**€ -0,0**	**€ 1,6**	**€ 2,9**	**€ 3,8**
Ingeboekt besparingspotentieel	€ -2,9	€ -2,4	€ -1,5	€ -1,5
Samenloop inkoop - hefbomen	€ -0,2	€ -0,2	€ -0,2	€ -0,2
Herijking	**€ -3,1**	**€ -1,0**	**€ 1,2**	**€ 2,1**

* € 116.000 van de herijking Wmo begeleiding wordt verantwoord bij veld Ingrijpen bij crisis en onveiligheid.

43. Correctie periodieke controle op verzilvering Dagbesteding	128 N	128 N	128 N	128 N
In de Programmabegroting 2022 is per abuis de besparing op het verzilveren dagbesteding structureel ingeboekt. Door een gewijzigde werkwijze, opschonen bestanden en controles in de back office worden op- en afschalingen dagbestedingen tijdig verwerkt. Dit levert een eenmalige besparing op. Met deze correctie is de besparing juist verwerkt in de begroting.				
44. Administratieve bijstelling; lasten Baten	830 N 435 N	933 N 435 N	1.037 N 435 N	1.037 N 435 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
45. Verbetering toezicht Wmo en Jeugdwet *Formatieve consequenties: 6,5 fte*	588 N	588 N	588 N	588 N
In het Akkoord is toegezegd om invulling te geven aan de motie vreemd aan de orde van de dag "kwaliteit van zorg en toezicht". Door het toezicht op de Wmo en Jeugdwet uit te breiden met 6,5 fte kan worden voorzien in goed proactief toezicht waarmee financiële onrechtmatigheid en gebrek aan kwaliteit vroegtijdig in beeld komt en kan worden opgelost of voorkomen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
46. Transitiebudget Wmo T.l.v. Investeringsreserve SD	3.100 N 3.100 V	1.000 N 1.000 V	-	-
Om de transitie binnen de Wmo mogelijk te maken reserveren we € 4,1 miljoen de komende 2 jaar vanuit de Investeringsreserve Sociaal Domein.				

Wat weten we nog meer

Kengetallen	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Aanvragen Wmo	11.145	11.581	12.659	14.238

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Aantal Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement (per 10.000 inwoners)	649	640	859	840

De verandering in Hulp aan Huis -van een algemene naar een maatwerkvoorziening in 2020- leidt tot een hogere realisatie in 2020.

Passende ondersteuning; Jeugdhulp

Wat willen we bereiken

In het najaar 2017 is de Koers 'Samen met de Jeugd' door de gemeenteraden van de regio Hart van Brabant vastgesteld. Hierin is opgenomen: elk kind heeft het recht om gezond, prettig en veilig op te groeien. Om te dromen, talenten te ontwikkelen en het beste in zichzelf naar boven te halen. Maar dat is niet voor elk kind vanzelfsprekend. Daarom krijgen kinderen in de regio Hart van Brabant ondersteuning waar ze dat nodig hebben. Daarbij gaan we uit van wat een kind, jongere of ouder zelf kan en we zoeken samen naar oplossingen in het gewone leven.

Deze Koers hebben we daarna vertaald in een Uitvoeringsprogramma 2019 – 2021 waarin we met vier inhoudelijke lijnen praktische uitvoering geven aan de bouwstenen van de koers:
- Wonen doe je thuis
- Ieder kind groeit veilig op
- Ieder kind voelt zich thuis op school
- Snel op de juiste plek

Einde 2021 hebben we vastgesteld dat de vier programmalijnen nog steeds passend zijn om de jeugdhulp door te ontwikkelen, daarom is besloten de lijnen de komende jaren voort te zetten en deze bij te stellen op basis van regionale en landelijke ontwikkelingen.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Nieuwe inkoop vanaf 2023
Belangrijk instrument om de doelen te bereiken is de nieuwe inkoop, waarin we bij jeugd vijf segmenten onderscheiden en per segment specifieke afspraken hebben gemaakt met een beperkter aantal aanbieders (bij het segment hoog specialistische hulp en het segment crisishulp zijn er afspraken gemaakt met 1 partij, een samenwerkingsverband van specialistische aanbieders).

Vanwege de nieuwe inkoop is er een implementatieplan gemaakt. Dit plan wordt voorafgaand aan de nieuwe contractperiode uitgevoerd met daarbij extra aandacht voor continuïteit van hulp van lopende beschikkingen. Vanwege de nieuwe gebiedsgerichte teams zullen cliënten soms moeten wisselen van begeleider. Belangrijk punt in de nieuwe inkoop is ook jongeren in kwetsbare posities (16 – 27 jaar).

Een aantal hefbomen is geborgd in de nieuwe inkoop werkwijze om daar een grotere beweging te maken naar meer kwalitatieve en betaalbare ondersteuning. Een aantal hefbomen is geborgd in de reguliere processen en werkwijzen. En een aantal hefbomen loopt nog door voor meer impact en betaalbaarheid van zorg; voor het jaar 2023 zijn dat de volgende in het veld Passende ondersteuning Jeugdhulp: 1) hefboom Kansrijke start (borging wordt voorzien begin 2023) 2) onderdelen van de hefboom Beheersmaatregelen Jeugdhulp namelijk Toetser medisch domein (is verlengd t/m 2023) en Dyslexiescreeners (loopt t/m 2023)

Wonen doe je Thuis
In 2023 zetten we het programma voort door middel van de nieuwe inkoopstrategie Wonen en de uitvoering van de pilot Jouw Ingebrachte Mentor (JIM).
- In 2023 wordt JIM onderdeel van de hoog specialistische jeugdhulp in segment 1 om uithuisplaatsingen bij jongeren tussen de 12 en 18 jaar te voorkomen. 2023 staat in het teken van het borgen van de aanpak door professionals op te leiden via een train-de-trainer aanpak.
- Om ervoor te zorgen dat, als uithuisplaatsing noodzakelijk blijkt, jeugdigen wel zo thuis mogelijk opgroeien, organiseren we met de nieuwe contractpartners in segment 2 (Wonen) voldoende pleegzorgouders en gezinshuisouders zodat kinderen niet onnodig en te lang op een behandelplek zitten.
- We richten een coördinatiepunt Wonen in met twee doelen:
    1. het coördinatiepunt fungeert als aanmeldplek voor jeugdigen met een vraag naar een woonplek, hier wordt gezocht naar de juiste match;

2. samen met aanbieders komen we in het coördinatiepunt tot verbeterafspraken van het ‘woonlandschap’.

Snel op de juiste plek
- We gaan door met programma 'Sneller op de juiste plek,', waarbij we inzetten op het bestrijden van wachttijden door te experimenteren met nieuwe werkwijzen bij Toegang Tilburg en aanbieders.
- Hierbij sluiten we aan op de regionale aanpak ter ‘bestrijding’ van schadelijke wachttijden in de jeugdhulp. Hiervoor is in 2020 het akkoord gesloten Jeugdhulp in Hart van Brabant wachttijd vrij. Met als doel: In 2030 is er geen sprake meer van wachttijden in de Regio Hart van Brabant.
- De POH (GGZ) Jeugd is een bewezen concept, in 2023 blijven we hierop inzetten.
- Voortzetting van de aanpak ADHD waarbij, samen met zorggroepen PrimaCura en Zorroo, huisartsen worden geschoold in het overnemen van de ADHD zorg van het ziekenhuis. Hierdoor kunnen kinderen en jongeren laagdrempeliger ondersteund worden.

Ieder kind voelt zich thuis op school
We hebben het programma ‘ieder kind voelt zich thuis op school’ in 2022 verlengd met een periode van 4 jaar. Met het programma ontwikkelen we door op 6 thema’s:
- Borging en doorontwikkeling expertise verantwoordelijkheden Passend onderwijs en Jeugdwet.
- Collectieve bekostiging van zorg op Onderwijscentrum Leijpark en De Bodde.
- Doorontwikkeling naar een onderwijs-zorgcombinatie op Scholengemeenschap De Keyzer voor de volledige school (zowel SO als VSO).
- Ontwikkeling onderwijszorg combinaties op andere speciale scholen met een regiofunctie voor de meest complexe doelgroepen; De Hondsberg, Parcours, Track 013 en SBO’s binnen regio HvB.
- Inzet preventieve jeugdhulp op VO scholen op basis van data en kennis. Startend op Cambreurcollege, Theresialyceum, Campus013, Praktijkcolleges (Tilburg en Waalwijk) en Jozefmavo.
- Pilot preventieve dyslexiezorg.

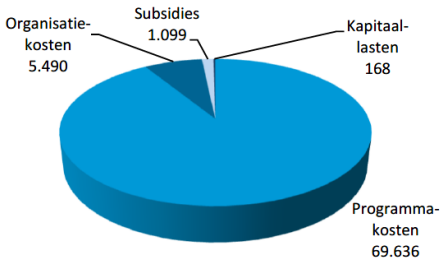
Ieder kind groeit veilig op
De impact die we willen bereiken voor ‘ieder kind groeit veilig op’ richten we sinds 2022 vooral op het onderwerp scheidingen. Zaken op het gebied van kindermishandeling zijn geborgd in het centrum voor huiselijk geweld. Impact die we willen bereiken: Ouders scheiden op een manier zodat hun kinderen zo weinig mogelijk in hun ontwikkeling worden belemmerd. Hier zetten we talrijke acties voor in:
- Digitaal scheidingsloket en netwerk "alsjeuitelkaargaat"
- Pilots fysieke scheidingsloketten
- Folder gezag en omgang
- Pilot gezinsadvocaat
- Risicotaxatie om ernst scheiding in te schatten
- Ouderbijeenkomsten

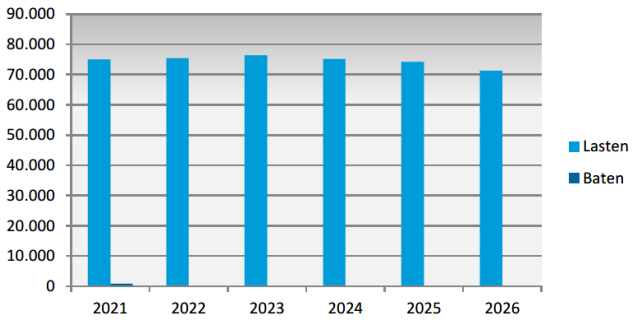
Toekomstscenario Jeugd- en gezinsbescherming
Belangrijke toevoeging aan de programmalijnen sinds vorig jaar is de uitwerking van het ‘Toekomstscenario Jeugd- en gezinsbescherming’. Doel is komende jaren een slimmere en effectievere jeugdbeschermingsketen te realiseren. Hierbij staan drie stappen centraal:
- Er is één vast gezicht binnen het lokaal team dat zo nodig samen optrekt met een professional uit het op te richten Regionaal Veiligheidsteam. Het gezin krijgt dus een vaste professional of een vast duo dat gedurende de periode van hulpverlening bij hen betrokken blijft.
- In het Regionaal Veiligheidsteam zijn functies van de Gecertificeerde Instellingen, Veilig Thuis en de Raad voor de Kinderbescherming samengebracht. Professionals werken in teamverband, dichtbij het gezin.
- Dicht bij deze professionals en gezinnen staat een netwerk van specialisten met kennis van kinderen, volwassenen en specifieke uitingsvormen van geweld. Uitgangspunt is dat professionals een lerende omgeving vormen.

In 2023 richten we ons in dit kader op versterking van de wijkteams.

Wat gaat het kosten – financiën

Passende ondersteuning: Jeugdhulp x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	74.964	75.422	76.394	75.150	74.133	71.238
Baten	-572	-5	-7	0	0	0
Saldo van lasten en baten	**74.393**	**75.417**	**76.387**	**75.150**	**74.133**	**71.238**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-210	-161	-25	0	0	0
Saldo reserves	**-210**	**-161**	**-25**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**74.182**	**75.255**	**76.362**	**75.150**	**74.133**	**71.238**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
47. Herijking Regionale Jeugdzorg	4.321 N	4.288 N	4.335 N	4.335 N
De ontwerpbegroting 2023 van de GR Regio Hart van Brabant komt op € 72,2 miljoen aan regionale kosten jeugdhulp. Deze begroting is gebaseerd op de laatste prognose 2021. De regio heeft de zorgbudgetten voor 2023 geïndexeerd met 5,0% voor prijs- en volumegroei. Door de structurele doorwerking vanuit de Jaarrekening 2021 en deze toevoeging resteert een herijking van € 4.320.705 in 2023.				
48. Lokale jeugdzorg PGB	1.165 V	1.063 V	959 V	959 V
We zien, ook in 2023 en verder, een daling van het aantal cliënten dat gebruikt maakt van persoonsgebonden budgetten (PGB). In deze herijking is rekening gehouden met de volume en prijsbijstelling van het budget voor PGB jeugd respectievelijk conform de MLT CPB index van 2,2% en prijsindexatie nieuwe inkoop 3,53%. De kosten PGB bedragen vanaf 2023 € 1.164.525.				
49. IU Voogdij 18+ (GF)	374 N	374 N	374 N	374 N
De integratie-uitkering Voogdij/18+ wordt in 2022 voor het eerst verdeeld op basis van het nieuwe woonplaatsbeginsel dat per 1 januari 2022 wordt ingevoerd. Met het nieuwe woonplaatsbeginsel kunnen er verschuivingen optreden tussen gemeenten met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor de zorg. In afwachting van besluitvorming over de invoering van de nieuwe verdeling van het gemeentefonds komt er voor Tilburg structureel € 373.970 bij. De hogere ontvangst van de gemeentefondsuitkering wordt verantwoord bij het programma Samen en Dichtbij.				
50. Inkoopbesparing - samenloop hefbomen Jeugdhulp	2.303 V	2.216 V	2.234 V	5.129 V
Vanaf 2023 wordt de Jeugdhulp grotendeels geleverd conform de nieuwe inkoopcontracten en -afspraken. Met de afspraken die liggen onder de nieuwe contracten beogen we een inzet van de juiste zorg in combinatie met besparing van kosten. Een beweging die grotendeels is ingezet vanuit de hefbomen en nu				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026

wordt voortgezet vanuit de nieuwe inkoop. Bij deze herijking passen we het bij de begroting 2022 verwachte besparingspotentieel bij op basis van de actuele inzichten. Daarbij is eveneens rekening gehouden met een bijbehorende ingroeipad en gekeken is naar de samenhang en overlap met lopende hefbomen waarvan de financiële impact in de meerjarenbegroting nog begroot stond.

in mln.

	Tilburg			
	2023	2024	2025	2026
Jeugdhulp	€ 57,1	€ 56,0	€ 54,9	€ 52,1
Ingroei%	ntb%	ntb%	100%	100%
Totaal zorgkosten nieuwe inkoop	**€ 57,1**	**€ 56,0**	**€ 54,9**	**€ 52,1**
Kosten zorgcontinuiteit	ntb	ntb	€ -	€ -
Totaal zorgkosten	**€ 57,1**	**€ 56,0**	**€ 54,9**	**€ 52,1**
Budgettair kader	€ 62,3	€ 62,3	€ 62,3	€ 62,3
Besparingspotentieel	**€ 5,2**	**€ 6,3**	**€ 7,4**	**€ 10,2**
Ingeboekt besparingspotentieel	€ -	€ -1,2	€ -2,2	€ -2,2
Samenloop inkoop - hefbomen	€ -2,9	€ -2,9	€ -2,9	€ -2,9
Herijking	**€ 2,3**	**€ 2,2**	**€ 2,2**	**€ 5,1**

51. Administratieve bijstelling	207 N	104 N	-	-

Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.

Wat weten we nog meer

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Jongeren met jeugdhulp	13,2%	14,1%	13,7%	13,9%
Jongeren met jeugdbescherming	1,4%	1,3%	1,4%	1,5%
Jongeren met jeugdreclassering	0,5%	0,5%	n.b.	0,4%
Jongeren met een dellict voor de rechter	1%	1%	1%.	n.b.

Ingrijpen bij crisis en onveiligheid

Wat willen we bereiken

Tilburg wil een inclusieve stad zijn, met gezonde en gelukkige inwoners. Een stad waarin iedereen mee kan doen en erbij hoort. Een stad met extra aandacht en ondersteuning voor wie dat nodig heeft. Elke inwoner in Tilburg moet zich hier veilig kunnen voelen, zodat hij/zij naar vermogen kan meedoen in de samenleving. We stimuleren zelfredzaamheid, maar bieden passende ondersteuning indien nodig.

> *Tilburgers zijn en voelen zich veilig, zodat ze zich zo maximaal mogelijk kunnen ontwikkelen en meedoen in de veilige samenleving. Waarbij hij/zij zo min mogelijk crisis of onveilige situaties meemaakt.*

De hoofdopgave voor het veld ´Ingrijpen bij crisis en onveiligheid´ is onderverdeeld in de deelopgaven:
1. Persoonsgerichte- en systeemgerichte aanpak van complexe casuïstiek, waarin onveiligheid en/of criminaliteit aanwezig is, duurzaam effectief maken.
2. Optimaliseren van de keten ingrijpen bij crisis en onveilige situaties.
3. Terugdringen van overlast.

Elke Tilburger is en voelt zich veilig zodat hij/zij zich maximaal kan ontwikkelen

De hoofdopgave voor het veld ´Ingrijpen bij crisis en onveiligheid´ is onderverdeeld in de deelopgaven:

1. **Persoons- en systeemgerichte aanpak van complexe casuïstiek, waarin onveiligheid en/of criminaliteit aanwezig is, duurzaam effectief maken.**
   Hulpverlening weet in samenwerking met (repressieve) partners geweld en onveiligheid te voorkomen en adequaat te stoppen.
   Impactdoelen:
   1. Tilburgers ervaren zo min mogelijk situaties van acute crisis en onveiligheid, zodat Tilburgers veilig kunnen leven en zich kunnen ontwikkelen. (Tilburgers voelen zich veilig)
   2. Bij onvermijdelijke crisissituaties zorgen we voor effectief passende ondersteuning en maatregelen, zodat Tilburgers zo snel mogelijk weer een stabiel leven hebben. Hulpverlening is duurzaam effectief.
   3. We maken kwetsbare inwoners weerbaarder waardoor crisissituaties zoveel mogelijk uitblijven en herhaling wordt voorkomen.

2. **Optimaliseren van de keten ingrijpen bij crisis en onveilige situaties.**
   Meldingsbereidheid van naasten of mensen in de omgeving is waar het begint, gevolgd door vindbare meldpunten die garant staan voor een snelle en adequate opvolging. We zetten in op het versimpelen en optimaliseren van de meldroutes in zowel acute als niet acute situaties. We organiseren multidisciplinaire inzet bij crisissituaties die ook op de lange termijn effect heeft.
   Impactdoelen:
   1. Met heldere meldroutes voor inwoners en professionals waarborgen we dat men weet waar men zorgen, overlast of vermoedens van criminaliteit kan melden.
   2. De melder ervaart dat de melding adequaat wordt opgepakt en afgehandeld.
   3. De meldingsbereidheid bij inwoners en professionals groeit.
   4. Effectiviteit en efficiency van professionals wordt vergroot (melding komt sneller op de juiste plek).

3. **Terugdringen van overlast.**
   Overlast kan een vorm van onveiligheid(sgevoel) zijn, veroorzaakt door kwetsbare inwoners, zoals daklozen, personen met verward gedrag en risicojeugd.
   Impactdoelen:
   1. Tilburgers ervaren minder overlast van overlast gevende personen zoals jeugd, personen met verward gedrag en zwevers).

2. Overlastgevers worden gecorrigeerd en ondersteund waar nodig en mogelijk (om de kans op nieuwe overlast door deze persoon te verkleinen).
3. Meldingen worden adequaat opgepakt.
4. Er komt een verbetering van de registratie van overlastmeldingen, waardoor er meer zicht komt op de huidige situatie.

(Deze deelopgave wordt uitgewerkt bij Vitale Stad/ Openbare Orde en Veiligheid)

A. Kwalitatief = Cliëntervaringsonderzoek

- Kwalitatief onderzoek bij zowel volwassenen als kinderen naar tevredenheid ondersteuning Onveiligheid. Aansluiten bij narratief onderzoek Inclusieve stad.
- Veiligheidsbeleving: gemiddeld rapportcijfer veiligheidsbeleving volwassenen t.o.v. 2017.
- % Jeugd 12-18 jaar, dat zich wel eens onveilig voelt t.o.v. 2017.

Indicatoren	Bron	Streef-waarde	2015	2017	2019	2021
Veiligheidsgevoel overdag	Lemon (tweejaarlijks)	Omhoog	7,9	8,0	8,0	8,0
Veiligheidsgevoel in de avond	Lemon (tweejaarlijks)	Omhoog	6,7	6,7	6,8	6,7

B. Kwantitatief

- Vermindering aantal recidive VT (Veilig Thuis) en aantal meldingen CIT (crisisinterventieteam) t.o.v. 2019
- Verhogen % jeugd (4-18) en % volwassenen dat voldoende weerbaar is t.o.v. 2017 (GGD Brabantscan).
- Vermindering % inwoners dat overlast ervaart t.o.v. 2017 (Lemon)

Indicatoren	Bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
Meldingen Crisis Interventie Team (CIT), regio HvB	CIT Hart van Brabant (HvB)	Omlaag	596	1.366	1.683	1.881
Meldingen Crisis Interventie Team (CIT), Tilburg*	CIT Hart van Brabant (HvB)	Omlaag	361	889	1.003	1.083
Meldingen Veilig Thuis (VT), Tilburg	Veilig Thuis (VT)	Omlaag	2.471	2.618	2.319	2.448
Recidive Veilig Thuis (VT)	Veilig Thuis (VT)	Omlaag	**	**		
Kind is voldoende weerbaar	GGD	Omhoog				
- 4 - 11 jaar			n.b.			
- 12 - 17 jaar			n.b.	95%		
Kind (12 - 17 jaar) voelt zich overdag en/of 's avonds/'s nachts wel eens onveilig	GGD	Omlaag	24%	35%		

* *Voor de volledigheid zijn dit jaar naast de meldingen bij het CIT voor de regio Hart van Brabant, ook de meldingen bij het CIT voor de gemeente Tilburg opgenomen.*
*** Recidivecijfers (hermeldingen) worden landelijk vanaf de 2e helft 2022 voor het eerst beschikbaar gesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).*

cijfers 4 t/m 11 jaar verwacht de GGD voor eind 2021.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

De volgende onderwerpen/ thema's dragen allen bij aan voornoemde deelopgaven:

Huiselijk geweld en kindermishandeling
In 2023 zetten we de lijn van de afgelopen jaren voort door te werken aan het eerder en beter in beeld krijgen van huiselijk geweld en kindermishandeling en onveiligheid te stoppen en duurzaam op te lossen. Met ketenpartners werken we aan een nieuwe regiovisie voor 2023 – 2027.
Specifieke focuspunten voor 2023 zijn:

- Het toekomstscenario jeugd- en gezinsbescherming – versimpelen van de ketenaanpak en inhoudelijk versterken.
- Verder versterken van de aanpak ouderenmishandeling en de aanpak seksueel geweld.
- Het versterken van de (kennis van) wijkteams, specifiek de deskundigheid van wijkteam professionals die werken met complexe casuïstiek en structureel huiselijk geweld.
- De positie van het Regionaal Expertisecentrum Huiselijk Geweld en Kindermishandeling in het creëren van bewustwording, bieden van kennis en deskundigheid en de inzet van ervaringsdeskundigheid in de regio.

Vrouwenopvang
In 2023 wordt ingezet op:

- De aanpak van financiële knelpunten om door- en uitstroom te verbeteren.
- Ambulantisering van de veilige opvang, door het versterken van interventies die opvang kunnen voorkomen, zoals huisverboden en ambulante begeleiding.

Acute zorg en Crisisinterventieteam (CIT)
In 2023 wordt ingezet op:

- Het verder verstevigen van de samenwerking van het CIT met de crisisfuncties binnen de Zorgverzekeringswet en de Wet Langdurige Zorg als één van de opmaten naar het integraal spoedplein.
- Het inzetten van het CIT en crisiszorg op het voorkomen van crises door gerichte advisering aan inwoners en professionals;
- Het evalueren van de pilot voor acuut letsel van slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling bij het ETZ en gebruiken bij de ontwikkeling van het Integraal spoedplein.

Vereenvoudigen meldroutes (hefboom)

- Om de niet acute keten verder te optimaliseren willen we de meldroutes vereenvoudigen. In 2023 werken we het plan verder uit om te komen tot één meldpunt voor inwoners en professionals voor alle meldingen van zorg, overlast en veiligheid. Een meldpunt dat gericht is op snelle en adequate opvolging en waar integrale kennis en outreachende capaciteit aanwezig is, die gebiedsgericht wordt ingezet. Hierdoor wordt het eenvoudiger om een melding te maken.

- **Maatschappelijke Opgave Complexe Casuïstiek** In de regio Hart van Brabant kunnen professionals uit lokale wijkteams complexe (gezins-)situaties, waar justitie prominent in beeld is of de openbare orde of maatschappelijke onrust in het geding is. opschalen naar verschillende teams. Te weten Gezinsmanagement, Veiligheidsteam of Team Complexe casuïstiek. In 2022 is er via het Advies- en Triage Punt (ATP) van het Zorg- en Veiligheidshuis één ingang gemaakt voor professionals om dergelijke complexe casuïstiek aan te melden. Vervolgens wordt bekeken welke professional(s) uit die teams het best passend is om met het betreffende huishouden aan de slag te gaan. Zo is de toeleiding versimpeld, de triage verstevigd en staat het huishouden op de eerste plaats. In 2023 zal deze werkwijze verder aangescherpt worden. Daarnaast zal het Trans-forensisch Team ook gebruik gaan maken van deze voordeur.

- **In 2022 is een projectplan programma complexe casuïstiek** opgesteld voor knelpunten die we ervaren voor het structureel op kunnen lossen van steeds nieuwe knelpunten die we tegen komen in het duurzaam kunnen oplossen voor inwoners met meervoudige complexe casuïstiek op zorg en veiligheid. Knelpunten zijn domein overstijgend op inhoud, financiën en wet en regelgeving., geregeld ook lokaal, regionaal en landelijke knelpunten. Door college begin 2022 bestempeld als de 50 van 013 die niet kunnen uitstromen op de maatschappelijke opvang. Hierin is voor het programma incidentele middelen vrij gemaakt en structureel voor 5 beschermd wonen plekken bijzondere doelgroep.

Vangnet en doorgeleiding

- Een goede samenwerking in de keten van maatschappelijke opvang, Wmo beschermd wonen, de Wet Langdurende Zorg en Wmo begeleiding is essentieel, met name voor de meest kwetsbare inwoners. Deze versterken we door het programma complexe casuïstiek waar we in het derde kwartaal 2022 mee zijn gestart.

- De uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen blijft een belangrijk aandachtspunt, zeker nu het woningtekort een hoogtepunt kent. We bouwen samen met de woningcorporaties extra sociale huurwoningen (waaronder 5 gemengd wonen projecten in 2022 en 23). Om instroom te voorkomen werken we regionaal samen om dreigende dakloosheid vroegtijdig te signaleren en te voorkomen.

Persoonsgerichte aanpak (PGA)

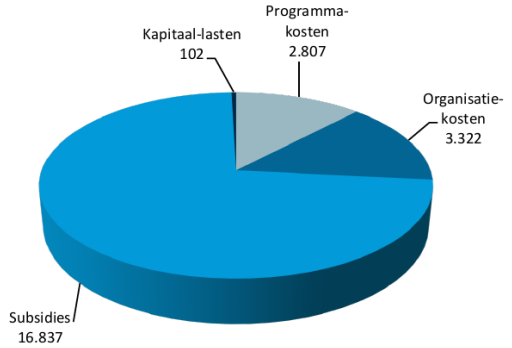
- De persoonsgericht aanpak (PGA) complexe casuïstiek wordt in 2022 uitgebreid met jeugd. De scope van het Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant (ZVHMB) wordt hiermee uitgebreid tot 0-100+ jaar. In 2023 wordt het plan van aanpak en de implementatie hiervan verder uitgewerkt en zal complexe casuïstiek op jeugd als pilot ook in het ZVHMB opgepakt worden. Advies voor en of structurele inzet wordt ter besluitvorming voorgelegd aan toezichtraad ZVH.
- In 2023 zal de PGA personen met verward gedrag verder aangescherpt en geïmplementeerd worden, met als doel dat het aantal politiemeldingen afneemt. Het ZVHMB is nog steeds gefocust op de groep personen met verward gedrag die voor het grootste aantal meldingen bij de politie zorgt.
- In 2023 wordt de Ketenveldnorm in het ZVHMB geïmplementeerd, met als doel om een geïntegreerd en domein overstijgend zorgaanbod te organiseren voor personen van 18 jaar en ouder die agressief en/of gevaarlijk gedrag (dreigen te) vertonen als gevolg van een psychische aandoening en/of een (licht) verstandelijke beperking en/of een niet aangeboren hersenletsel. Het Trans-forensisch Team biedt dit zorgaanbod en zal opgenomen worden in de Ketenveldnorm. Hier ligt de kern van het aanbod in de leefwereld van deze personen.
- De regisseur personen met verward gedrag richt zich daarnaast op signalen in het veld (systeemwereld) en zal nadrukkelijk, in samenwerking met partners, creatieve en structurele oplossingen zoeken voor weeffouten in het systeem (lerende organisatie). Ook in 2023 zullen we gebruik maken van bijvoorbeeld werktafels en ‘lumpsumfinanciering’ van een deel van de zorginkoop.

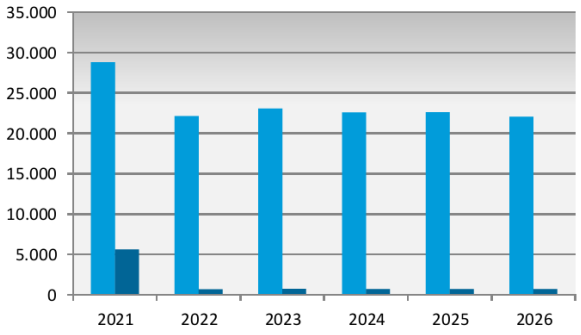
Aanpak van mensenhandel

Dit onderwerp beschrijven we bij Vitale Stad onder OOV voor zowel dader als slachtoffer.

Wat gaat het kosten – financiën

Ingrijpen bij crisis en onveiligheid x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	28.822	22.142	23.067	22.563	22.590	22.066
Baten	-3.071	-647	-700	-696	-696	-696
Saldo van lasten en baten	**25.751**	**21.495**	**22.367**	**21.867**	**21.894**	**21.369**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-2.560	0	0	0	0	0
Saldo reserves	**-2.560**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**23.191**	**21.495**	**22.367**	**21.867**	**21.894**	**21.369**

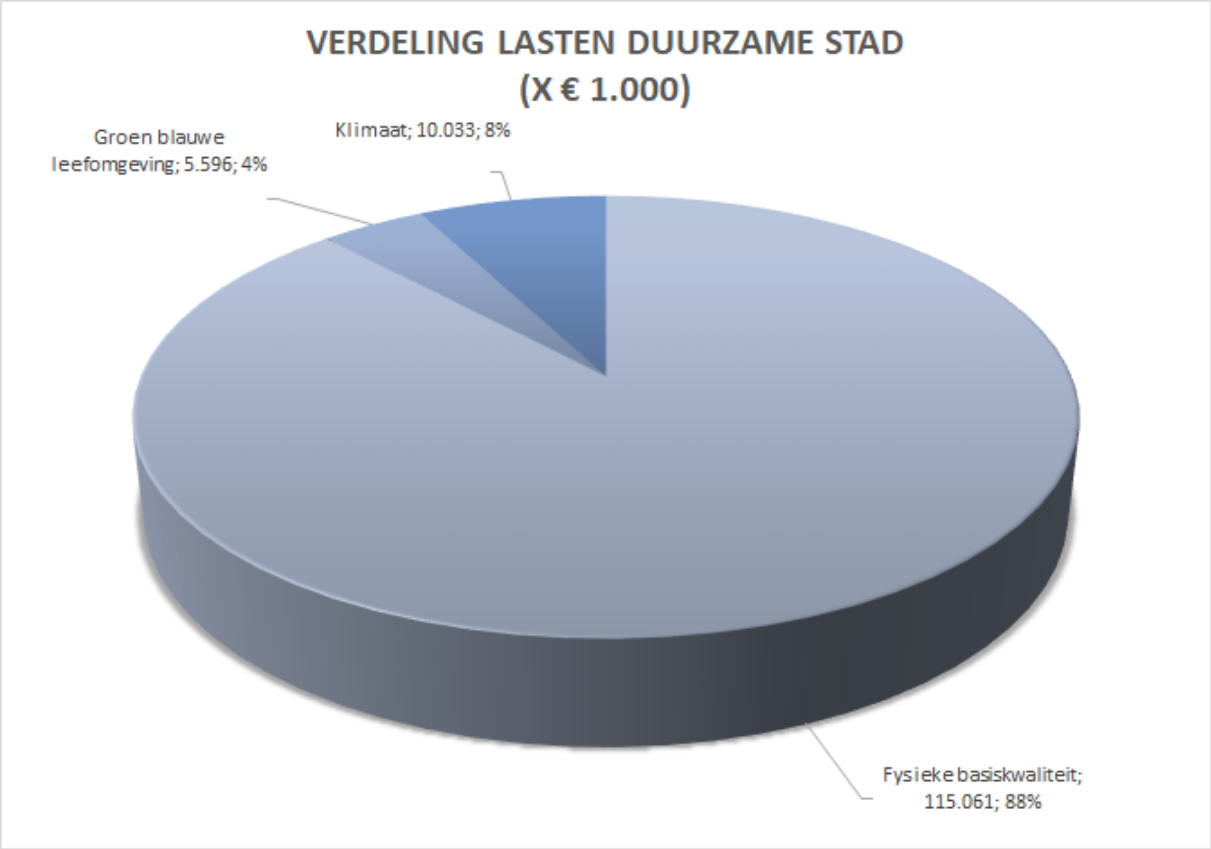

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
52. Maatschappelijke opvang	173 N	173 N	173 N	173 N
De verdeling van de decentralisatie-uitkering maatschappelijke opvang is veranderd als gevolg van het gebruik van actuelere maatstafaantallen en verwerking van gemeentelijke fusies. Met ingang van 2023 zijn de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle-Nassau verschoven van centrumgemeente Breda naar centrumgemeente Tilburg. De hogere uitkering wordt toegevoegd aan het budget voor maatschappelijke opvang.				
53. Vrouwenopvang	658 N	658 N	658 N	133 N
Voor de jaren 2023 t/m 2025 zijn middelen toegekend voor actielijn 6: Toekomst scenario Kind- en gezinsbescherming (ca. € 523.000). Deze middelen zullen worden ingezet voor het uitvoeren van het toekomstscenario in onze regio c.q. de 2e tranche proeftuinen. Een plan van aanpak is in voorbereiding. De resterende verhoging houdt m.n. verband met de verschuiving van de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle-Nassau van centrumgemeente Breda naar centrumgemeente Tilburg. Ook is uitgegaan van actuelere basisgegevens.				
54. Inkoopbesparing - samenloop hefbomen Wmo begeleiding	116 N	116 N	116 N	116 N
Deze herijking houdt verband met de samenloop van de ingerekende besparing op de hefboom beschermd wonen en het besparingspotentieel op de inkoop Wmo begeleiding. Vanaf 2023 is er sprake van een samenloop tussen beiden besparingen en om dubbelingen te voorkomen wordt de besparing van de hefboom meegenomen in het grotere besparingspotentieel vanuit de nieuwe inkoop (zie het totaal overzicht herijking Wmo begeleiding inkoopbesparing - samenloop bij veld Passende ondersteuning; Wmo).				
55. Administratieve bijstelling	1.472 V	1.472 V	1.472 V	1.472 V
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

2.2 Duurzame stad

Financieel overzicht

Duurzame stad x € 1.000,-	Inclusief overhead			Exclusief overhead		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Fysieke basiskwaliteit	115.061	-32.146	82.915	99.929	-32.123	67.806
Groen blauwe leefomgeving	5.596	-1.183	4.413	5.107	-1.183	3.925
Klimaat	10.033	-5.419	4.614	9.173	-5.418	3.755
Totaal	**130.691**	**-38.748**	**91.942**	**114.209**	**-38.724**	**75.485**

Fysieke basiskwaliteit

Wat willen we bereiken

Tilburgers waarderen de openbare ruimte en deze voldoet aan de basiskwaliteit

De doelen en indicatoren hiervoor hebben we gebaseerd op de Waardenmonitor van het CROW, die bestaat uit de begrippen waardering, waarde en waardevol. Het waardevol zijn van de openbare ruimte, of wel de bijdrage van de openbare ruimte aan andere bestuurlijke doelen, zorgt voor een aantrekkelijke leefomgeving. Vandaar dat het waardevol zijn van de openbare ruimte onderdeel is van het veld Aantrekkelijke leefomgeving binnen de Vitale Stad.

*De openbare ruimte krijgt **waardering***
Het oordeel van de Tilburgers is belangrijk en de coronacrisis heeft ons laten zien dat mensen nog meer beseffen hoe belangrijk een fijne woon- en werkomgeving is. Ook als we voldoen aan alle technische eisen, dan kan er nog steeds sprake zijn van ontevredenheid. In ons Akkoord zetten we daarom in op de aanpak van de ergernissen van onze inwoners over openbaar groen, schoon en verhardingen. Hiermee verhogen we de kwaliteit van de openbare ruimte. We willen ook slagkracht laten zien en de meldingen en klachten adequaat, snel en naar tevredenheid afhandelen. Daarvan verwachten we een positieve invloed op de waardering door de stad.

*De openbare ruimte heeft **waarde***
Onze openbare ruimte heeft een totale vervangingswaarde van ongeveer € 2 miljard. De technische waarde kan toenemen door bestaande kapitaalgoederen technisch te verbeteren en afnemen omdat ze onvoldoende worden onderhouden. We zetten in op een beheer dat over langere periode voorkomt dat we ineens geconfronteerd worden met grote investeringsbehoefte. Met het nieuwe Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) zorgen we voor een sterkere samenhang en een betere afweging tussen de verschillende assets. Assets moeten onderhouden worden en ze vertonen soms storingen. Daardoor zijn ze niet altijd beschikbaar voor gebruik. Hoe hoger de beschikbaarheid, hoe hoger de effectiviteit van ons areaal. Hier kan dus een verschil in zitten met de waardering door onze inwoners, gebruikers enz. In een op B-niveau onderhouden locatie, kan toch zwerfafval liggen. Dit wordt niet altijd gewaardeerd, maar het voldoet wel aan de norm. Voor een aantal assets gebruiken we een indicator op basis van beeldkwaliteit (zoals groen en schoon), voor een aantal andere (als wegen, riolering, civiele kunstwerken) is de indicator gebaseerd op technische kwaliteit.

Indicatoren	bron	Streef-waarde 2023	2018	2019	2020	2021	Lange termijn 2024
Waardering							
Oordeel Tilburgers over openbare ruimte[1]	Lemon	6,8	-	6,5	-	6,5	6,8 (in 2023)
Oordeel Tilburgers over vervuiling buurt[1]	Lemon	6,0	-	5,6	-	5,7	6,0 (in 2023)
Afhandeling meldingen: herstel bestaande situatie binnen 5 werkdagen	Fixi	85%	-	-	-	80,0%	85%
Afhandeling meldingen: wijzigingen in areaal binnen 10 werkdagen	Fixi	85%	-	-	-	82,4%	85%

Indicatoren	bron	Streef-waarde 2023	2018	2019	2020	2021	Lange termijn 2024
Waarde							
Asset voldoet aan de vastgestelde normen**: - Verharding [2]	Beheersysteem	90%	100% D 91% C	-	91%	91%	90%
- Riolering [3]	Beheersysteem	99,5%	99%	99,8%	97,9%	99,5%	99,9%
- Groen [4]	Apptimize	90%	90%	90%	94%	90%	90%
- Schoon [5]	Apptimize	90%	90%	90%	95%	90%	90%
- Civiele kunstwerken (vast) [6] (beschikbaarheid)	Beheersysteem	99,9%	-	99%	99,9%	99,9%	99,9%
- Verkeersregelinstallaties [7]	Beheersysteem	90,5%	-	-	90%	90%	91%
- Openbare verlichting [8] - betrouwbaarheid - beschikbaarheid	Beheersysteem	 90% 99,9%	 - -	 87% 99,93%	 90% 99,95%	 91,5% 99,95%	 90% 99,9%

* De indicatoren bij 'Waardering' zijn effectindicatoren, die aangeven welk effect onze inspanningen hebben gehad. De indicatoren bij 'Waarde' zijn prestatie-indicatoren, die aangeven welke inspanningen we hebben verricht.

** Het percentage geeft aan hoeveel van ons areaal aan de gestelde normen en eisen voldoet.

1 Het oordeel is gebaseerd op het Leefbaarheidsonderzoek (Lemon). Dit tweejaarlijks onderzoek wordt in 2022 niet gehouden.

2 Verharding:	streefwaarde op basis van technische kwaliteit (C-niveau is ingrijpmoment o.b.v. in 2020 vastgesteld beleidsplan).
3 Riolering:	hierbij hebben we aangenomen dat streefwaarde gelijk is aan in beleid vastgestelde technische kwaliteitsniveau. Vaststelling indicator obv risicoscan gecombineerd met kwaliteitsonderzoek. Gebreken worden binnen 1 jaar gerepareerd, renovaties/ vervangingen binnen 5 jaar (via MJP).
4 Groen:	streefwaarde gesteld op basis van de beeldkwaliteit (verzorgend). Apptimize is een schouwmodule.
5 Schoon:	streefwaarde gesteld op basis van de beeldkwaliteit (verzorgend). Apptimize is een schouwmodule.
6 Civiele kunstwerken (vast):	streefwaarde gesteld op basis van beschikbaarheid en technische kwaliteit.
7 Verkeersregelinstallaties:	streefwaarde gesteld op basis van beschikbaarheid.
8 Openbare verlichting	twee streefwaarden: 1 op basis van betrouwbaarheid en 1 op basis van beschikbaarheid.

In Tilburg is de milieukwaliteit hoog

Indicatoren	bron	Streef-waarde 2023	2018	2019	2020	2021	Huidige norm (EU)	WHO 2030
Luchtkwaliteit								
Voldoen aan Europese wetgeving m.b.t. stikstofdioxide	NSL monitoringstool	40	25,1	23,9	22,5	18,3	40 µg/m^3	40 µg/m^3
Voldoen aan Europese wetgeving m.b.t. fijnstof PM10	NSL monitoringstool	40	19,9	18,9	19,2	16,6	40 µg/m^3	20 µg/m^3
Voldoen aan Europese wetgeving m.b.t. fijnstof PM2,5	NSL monitoringstool	25	12,3	11,2	11,9	9,3	25 µg/m^3	10 µg/m^3

* *Genoemde waarden voor 2018 t/m 2021 zijn de gemiddelde waarden per jaar over de ruim 4000 rekenpunten in onze gemeente (https://www.nsl-monitoring.nl/)*

***** De WHO-streefwaarden zijn gewijzigd, maar nog niet in de Kadernota gewijzigd. In de tabel zijn vooralsnog de oude streefwaarden opgenomen.

Indicatoren	bron	Streef-waarde 2023	2018	2019	2020	2021	Lange termijn 2024
Geluid:							
Aantal te isoleren woningen (obv saneringslijst / saneringsprogramma geluid)	monitor Actieplan Geluid	500	1320	1269	1089	900	300
Percentage van de bevolking dat gehinderd wordt door omgevingsgeluid	Inwoners-enquête	n.n.b.*					n.n.b.*
Percentage van de bevolking dat gehinderd wordt door wegverkeerslawaai	Inwoners-enquête	n.n.b.*					n.n.b.*
** Resultaten Inwonersenquête 2020 waren (a.g.v. Corona-lockdown) niet representatief om streefwaarden vast te stellen. In najaar 2022 wordt de nieuwe Inwonersenquête uitgevoerd. Op basis van de resultaten stellen we in 2023 de streefwaarden vast.*							
Bodem:							
Aantal spoedlocaties waarvan de sanering nog niet is gestart of de risico's zijn beheerst	Gemeente Tilburg	4	17	14	9	8	1
Afval							**2025**
Huishoudelijk restafval per inwoner (kg)	BAT	128	146	135	149	145	125
Totaal huishoudelijk afval per inwoner (kg)	BAT	400	404	394	427	411	411
Afvalscheidingspercentage (%)	BAT	68	64	66	65	65	70

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Openbare ruimte

Om de kwaliteit van de openbare ruimte te verhogen pakken we de ergernissen van onze inwoners over het openbaar groen, schoon en verhardingen aan, conform het nieuwe Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR):

Openbaar groen

- Om de planten beter te kunnen onderhouden, verhogen we het niveau van het groenonderhoud van de vakken sierplantsoen en vaste planten van beeld C naar B in de functiegebieden: stroomgebied (met name de rondwegen), sociaal-culturele gebieden (gebieden met veel sociale, culturele voorzieningen), woongebieden (woonwijken) en bedrijventerreinen.
- We gaan het (ecologisch) groenbeheer beter uitleggen aan onze inwoners. Hiermee zorgen we voor meer bewustwording en begrip bij onze inwoners voor het feit dat we bijvoorbeeld de bermen en grasvelden minder vaak maaien ten gunste van meer biodiversiteit.
- Om ons bomenareaal in stand te houden kappen we jaarlijks ongeveer 700 bomen en zorgen we binnen maximaal 2 jaar voor herplant van deze bomen. Hiermee voorkomen we achterstanden in herplant. Ook verjongen we een deel van de bomen, om het areaal vitaal te houden. In 2023 gaat het om 50 bomen per jaar, oplopend naar 200 bomen vanaf 2026.

- We gaan jaarlijks delen van de bosplantsoenen (struiken met enkele bomen) snoeien en/of verjongen waardoor deze vitaler en biodiverser worden. Door diverse bezuinigingen is dit de afgelopen jaren niet meer gedaan.

Schoon
- We gaan illegale stort aanpakken.
- We gaan de granieten bestrating op locaties waar het extreem vuil is in de binnenstad en waar deze bestrating onder een overkapping ligt (zoals bij het centraal station) nat reinigen.
- We zorgen voor beter onderhoud van halfverhardingen, zoals in het Kromhoutpark en van jeu de boules banen.
- We gaan overlast van graffiti aanpakken.
- We zorgen voor een schonere stad door nog meer doelgroepen te betrekken bij het opruimen van zwerfafval.
- We zorgen dat de juiste afvalbak op de juiste plaats staat. Op locaties waar we veel meldingen van volle afvalbakken of troep krijgen, bekijken we of een groter formaat afvalbak nodig is of dat de bak beter op een andere plaats kan staan.

Verhardingen
- We gaan extra inzetten op het wegnemen van wortelopdruk op trottoirs en voetpaden, zodat deze weer veilig zijn. Waar mogelijk gaan we de aanwezige boomwortels verwijderen en de verharding weer vlak terugleggen. Op complexe locaties leveren we maatwerk zoals het vergroten van de boomspiegels, verbeteren van de boomgrond of vervangen van bomen.
- Rondom maatschappelijke voorzieningen (winkelcentra, verzorgingstehuizen, scholen, sportcomplexen etc.) investeren we extra in de kwaliteit van trottoirs en voetpaden, door het kwaliteitsniveau te verhogen van een C-niveau naar een B-niveau en deze locaties jaarlijks te inspecteren.

Riolering en water

Om droge voeten te houden en watertekort op andere plekken te voorkomen leggen we blauwe aders aan die het regenwater op steeds meer plekken apart opvangen en transporteren naar plekken in de gemeente Tilburg waar het kan infiltreren in de bodem. Wij doen dit in 2023 in de Trappistenstraat, Lange Nieuwstraat, Textielplein, Flanelstraat, Oscar Leeuwstraat, Korte Hoefstraat, Van Hogendorpstraat en Kapelstraat, Albionstraat, Jeroen Boschlaan, Vincent van Goghlaan, Abdijlaan, Doctor Schaepmanstraat, Sportlaan, Essenlaan, Iepenlaan, Kastanjelaan, Lindenlaan, Populierenlaan, Sparrenlaan en Wilgenlaan. Daarnaast voeren we extra maatregelen uit afkomstig van de klimaatstresstest om ook bij extreme buien (als gevolg van klimaatveranderingen) wateroverlast te voorkomen. We passen het stedelijke watersysteem (riolering en oppervlaktewater) zodanig aan dat regenwater zowel boven- als ondergronds wordt opgevangen, afgevoerd en geïnfiltreerd.

Groen
- Om de gemeentelijke bossen veilig te houden en om te vormen naar klimaatbestendige en biodiverse bossen nemen we extra maatregelen: we gaan delen vervangen, omvormen, dunnen en de randen van de bospercelen extra maaien.
- Bij de inrichting van nieuwe plantvakken en omvorming van bestaande plantvakken kiezen we zo veel mogelijk voor planten die de klimaatverschillen (oa droogte) beter kunnen doorstaan.
- We herplanten ongeveer 450 bomen in het plantseizoen november 2022 tot maart 2023. Hiermee werken we de achterstand van de herplant bomen weg.

Spelen

In het kader van de grote vervangingsopgave van speelplekken, vervangen we in 2023 bij ongeveer 30 speelplekken de toestellen en richten we de speelplekken opnieuw in na overleg met de bewoners. De nieuwe speelplekken nodigen uit om meer te gaan bewegen en elkaar te ontmoeten. We spreiden de vervangingen door de wijken heen, zodat iedere wijk plezier heeft van de nieuwe speelinrichtingen.

Milieukwaliteit

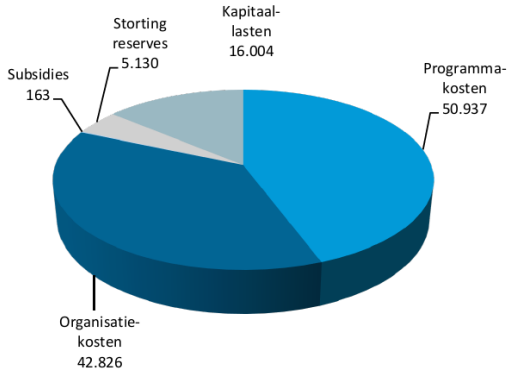
Luchtkwaliteit
- We starten een voorlichtingscampagne over houtstook. Voorafgaand aan het stookseizoen geven we via diverse communicatiekanalen aan hoe de schadelijke effecten beperkt kunnen worden. De bevoegdheid van de gemeente om te reguleren is echter zeer beperkt.
- We zijn aangesloten bij het SLA (Schone Luchtakkoord), dat streeft naar gezondheidswinst door het uitvoeren van concrete maatregelen. We voeren samen met het Rijk een project uit om de pleziervaart in de Piushaven geleidelijk aan te elektrificeren, door het aanbrengen van walstroom.
- We werken aan de invoering van een nulemissiezone voor bestelwagens, vrachtwagens en taxi's vanaf 2025 die iets groter zal zijn dan de huidige milieuzone. De omvang stellen we in 2023 vast.

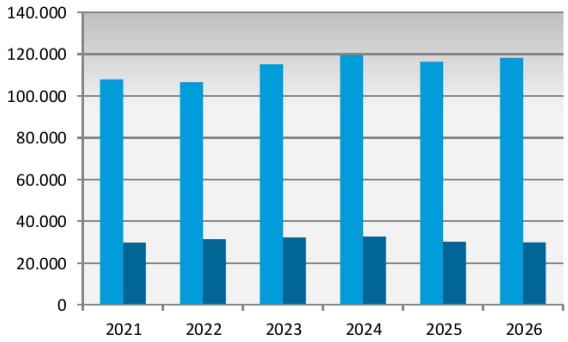
Bodem
- We zorgen ervoor dat inwoners zo min mogelijk merken van de toenemende drukte (kabels, leidingen, bodemenergie, parkeerkelders, ondergrondse containers, boomwortels e.d.) in de ondergrond. Daarvoor bedden we de Leidraad Inrichting Ondergrond Tilburg (LIOT) definitief in in onze organisatie en processen. Door weloverwogen keuzes te maken ontstaat meer ruimte voor initiatieven, bijvoorbeeld op het vlak van klimaatadaptatie en energietransitie (zoals blauwe aders, vergroening binnenstad, bodemenergie, warmtenetten).
- We zorgen ervoor dat de blootstelling aan bodemverontreiniging overal binnen de normen ligt en zetten een belangrijke stap om ook de verspreiding van bodemverontreiniging in te perken en te beheersen. Dit doen we door de eigenaars van de laatste spoedlocaties aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en waar mogelijk samen te werken. De spoedlocaties waarvoor niemand verantwoordelijk is, pakken we zelf aan.

Afval
- Verbetering afvalscheiding hoogbouw: We hebben in 2022 de uitrol van GFT-inzameling in de hoogbouw grotendeels afgerond evenals het chippen van de daar gebruikte containers waardoor we gericht data kunnen verzamelen. Hiermee krijgen we meer inzicht in de prestatie per hoogbouwcomplex. We kunnen nu gerichte maatregelen inzetten per complex zoals aanpassen van containers en ledigingsfrequentie, extra communicatie en inzet van een afvalcoach. Dit zorgt voor een betere afvalscheiding in de hoogbouw.
- We starten met de herinrichting van de milieustraat Albion: we vergroten het bordes, passen de routes aan, leggen een nieuwe rioleringssysteem aan en een nieuwe uitgaande weg richting Pater Geurtjensweg waarmee we de milieustraat beter ontsluiten. Hiermee is deze milieustraat meer op de toekomst voorbereid en kunnen we een goede service verlenen, naast een goede afvalscheiding waardoor we meer grondstoffen kunnen recyclen. Bij de aanpassingen houden we uiteraard rekening gehouden met het nog op te richten Circulair Ambachtscentrum.
- Daarnaast bouwen op locatie milieustraat Albion we een Circulair Ambachtscentrum met een zogenaamde drive thru en een demontagehal. Hierdoor halen we meer spullen/goederen uit het grof afval voordat het op de milieustraat komt. Deze spullen/goederen voegen we toe aan de winkelvoorraad van het kringloopbedrijf of demonteren we in de demontagehal in herbruikbare onderdelen of grondstoffen. Hiermee verbeteren we de afvalscheiding door hergebruik en recycling. We starten eerst met een pilot waarmee we ervaring opdoen.
- We onderzoeken de mogelijkheden voor de oprichting van een 2e volwaardige milieustraat in Tilburg-Oost waarna de huidige milieustraat Hoolstraat gesaneerd wordt. We kijken hierbij ook naar regionale samenwerking. Met deze 2e milieustraat kunnen we in de toekomst voldoende service bieden aan het groeiend aantal inwoners waardoor de afvalscheiding verbetert en er meer grondstoffen kunnen worden.

Wat gaat het kosten – financiën

Fysieke basiskwaliteit x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	94.815	101.012	109.931	114.344	111.396	113.224
Baten	-22.529	-26.357	-26.943	-27.033	-26.929	-26.878
Saldo van lasten en baten	**72.286**	**74.655**	**82.988**	**87.312**	**84.467**	**86.346**
Toevoeging reserves	13.073	5.491	5.130	5.051	4.921	4.921
Onttrekking reserves	-7.244	-5.027	-5.203	-5.551	-3.259	-2.978
Saldo reserves	**5.829**	**465**	**-73**	**-500**	**1.662**	**1.943**
Totaal	**78.115**	**75.120**	**82.915**	**86.811**	**86.129**	**88.289**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
56. Semi autonome groei onderhoud openbare ruimte	155 N	306 N	448 N	796 N
Jaarlijks worden op basis van de woningbouwprognose de onderhoudsbudgetten bijgesteld. Omdat de gerealiseerde woningbouw in 2021 hoger was dan begroot (1.391 i.p.v. 750), de definitieve cijfers 2020 hoger waren dan in de vorige raming semi-autonome groei én de woningbouwambitie is bijgesteld van 750 naar 1500 woningen per jaar geeft dit een structureel nadeel. De toerekening in 2023 aan de afvalstoffen- en rioolheffing wordt hierdoor € 39.000 hoger. In 2026 is het nadeel groter omdat hier ook een nieuwe jaarschijf wordt toegevoegd. De toerekening aan de afvalstoffen- en rioolheffing bedraagt dat jaar € 204.000.				
57. Nazorg projecten	195 N	185 N	175 N	165 N
Door nazorg groen bij projecten door de aannemer van het dagelijks onderhoud te laten uitvoeren verbeteren we de kwaliteit van het openbaar groen. Om aan de BBV-voorschriften te voldoen wordt daartoe € 200.000 investeringskrediet omgezet worden naar exploitatiebudget. In de exploitatie levert dit een nadeel op van € 195.000 voor 2023, wat vervolgens jaarlijks € 10.000 lager wordt door een voordeel op de kapitaallasten.				
58. Nieuwe rioolaansluitingen Bijdragen derden	442 V 519 N	442 V 519 N	442 V 519 N	442 V 519 N
Voor nieuwe rioolaansluitingen op verzoek van de aanvrager werden in het verleden opdrachten verstrekt door de gemeente en vervolgens in rekening gebracht inclusieve fictieve btw. Sinds enkele jaren worden deze aansluitingen direct verrekend door de aannemer zelf. Verzuimd is om de budgetten bij te stellen.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
59. Beheer Culturele kunstwerken	134 N	134 N	124 N	84 N
Uit een inventarisatie blijkt dat het aantal culturele kunstwerken in de stad hoger is dan het aantal dat in beheer is door gemeente. Daarnaast zijn de onderhoudskosten toegenomen doordat vaker gebruik wordt gemaakt van moderne elektronica en bijzondere verlichting. De structurele kosten van het reguliere onderhoud worden daardoor € 84.000 hoger. Uit de inventarisatie blijkt ook dat voor eenmalig achterstallig onderhoud € 140.000 nodig is. Dit achterstallig onderhoud wordt verdeeld over drie jaar uitgevoerd.				
60. Schade en molest Openbare Verlichting Uitkering verzekering/waarborgfonds	150 N 150 V	150 N 150 V	150 N 150 V	150 N 150 V
Het aantal aanrijdschades bij Openbare Verlichting ligt al jaren hoger dan nu in de budgetten is verwerkt. Deze kosten worden gedeclareerd bij de verzekeringen van de veroorzaker of het waarborgfonds.				
61. Verwijderen Top haltes	200 N	-	-	-
In Programmabegroting 2022 is besloten meer en andere vormen van buitenreclame te voeren zodat de reclame opbrengsten hoger worden. Om bij alle abri's in de stad deze vormen mogelijk te maken moeten de gemeentelijke Top haltes verwijderd worden en worden deze locaties onderdeel van de concessie zodat de nieuwe reclame-exploitant haar nieuwe haltes met meer mogelijkheden kan plaatsen.				
62. Actualisering autonome groei inzameling huishoudelijk afval *Formatieve consequenties: 1,28 fte, vanaf 2026: 2,06 fte*	83 N	73 N	73 N	117 N
Een bijstelling van de groeiprognose van het aantal inwoners leidt op termijn tot hogere autonome groei en daarmee hogere inzamelkosten voor de komende jaren. Deze budgetaanpassing wordt meegenomen bij de tariefbepaling voor de afvalstoffenheffing. In 2023 leidt dit tot een uitbreiding van de formatie met 1,28 fte, in 2026 komt daar nog 0,78 fte bij.				
63. Hogere opbrengst textiel	300 V	300 V	300 V	300 V
Sinds juli 2021 wordt textiel afgevoerd naar een andere textielsorteerder die de hele keten van textielrecycling verzorgt. De opbrengst van het textiel is variabel en afhankelijk van de samenstelling van het aangeleverde textiel. Door vervuiling waren de kosten van sorteren, transport en verwerking aanvankelijk hoog en de textielopbrengst laag, waardoor het textiel per saldo nauwelijks iets opleverde. De afgelopen maanden is de vervuiling minder geworden. De netto opbrengst van het uitgesorteerde textiel is daardoor toegenomen. Deze budgetaanpassing wordt meegenomen bij de tariefbepaling voor de afvalstoffenheffing.				
64. Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	61 N	61 N	61 N	61 N
Op basis van de begroting 2023 van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant vindt een herijking plaats van structureel € 61.000 nadelig vanwege compensatie voor nominale ontwikkelingen. Verder wordt in de reserve Bodem en geluid voor 2023 rekening gehouden met een onttrekking van € 285.000. De taken van de OMWB worden namelijk ook bekostigd uit rijksmiddelen voor bodem en de verwachting is dat die gelden ook in 2023 gecontinueerd zullen worden.				
65. Opbrengsten straatparkeren Opbrengsten garageparkeren	450 V 450 N	450 V 450 N	450 V 450 N	450 V 450 N
Bij de najaarsbijstelling 2022 is een inschatting gemaakt van de structurele effecten van de opbrengsten straatparkeren en garageparkeren. De structurele effecten van deze melding worden verwerkt in de Programmabegroting 2023. Dat betekent dat we de opbrengsten op het straatparkeren met €450.000 positief bijstellen en de opbrengsten op het garageparkeren met € 450.000 negatief.				
66. Actualiseren projecten openbare ruimte	933 V	1.861 V	1.805 V	599 V
Aanvullend op de melding in de Tussenrapportage is projectenportefeuille nu structureel beoordeeld in het kader van reëel ramen. Dit leidt tot vrijval van € 15 miljoen investeringskrediet. Tevens zijn de kredieten				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
realistischer over de jaren gespreid zodat dit beter aansluit bij de reëel verwachte omzet voor die jaren. In de bijlage Investeringen zijn de verschuivingen per veld opgenomen. De kapitaallasten dalen op dit veld in 2023 met € 589.174 in 2024 met € 1.014.069, in 2025 met € 739.432 en in 2026 met € 387.182. De kapitaallasten betrekking hebbend op riolering worden inclusief fictieve btw verrekend met het tarief voor de rioolheffing. In 2023 betreft dit € 326.943 Naast vrijval van kapitaallasten muteren ook exploitatiebudgetten die bij de onderhoudsprojecten horen. In 2023 dalen deze op dit veld met € 107.399, dalen ze in 2024 met € 627.671 en dalen ze in 2025 met € 906.959 en in 2026 dalen ze met € 187.709.				
67. Verhogen huren milieustraat 2022	5 N	5 N	5 N	5 N
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2022 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving Het nadeel wordt meegenomen bij de tariefbepaling voor de afvalstoffenheffing.				
68. Verhogen huren milieustraat 2023	67 N	67 N	67 N	67 N
Zie melding herijking gebouwenexploitatie 2023 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving Het nadeel wordt meegenomen bij de tariefbepaling voor de afvalstoffenheffing.				
69. Verhoging huren 2022 parkeergarages en fietsenstallingen t.l.v. reserve betaald parkeren	5 N 5 V	5 N 5 V	5 N 5 V	5 N 5 V
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2022 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving. Het totale nadeel wordt verrekend met de reserve betaald parkeren.				
70. Kostenstijgingen parkeergarages en fietsenstallingen t.l.v. reserve betaald parkeren	878 N 878 V	878 N 878 V	878 N 878 V	878 N 878 V
In de parkeergarages en fietsenstallingen worden we geconfronteerd met kostenstijgingen. De grootste kostenpost vormt de interne huur (€ 457.000 nadelig). Zie voor een toelichting de melding herijking gebouwenexploitatie 2023 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving. Voor de indexering van een aantal contracten hanteren we de CPI-index. Dit zorgt ervoor dat de parkeerexploitatie belast wordt met een additionele kostenstijging van € 421.000. Het totale nadeel wordt verrekend met de reserve betaald parkeren.				
71. Administratieve bijstelling; lasten Baten	1.248 N 1.121 V	2.943 N 2.816 V	1.327 N 1.200 V	1.051 N 2.203 V
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
72. Opslag strooizout in zoutsilo's	28 N	21 N	21 N	21 N
De huidige zoutloods voldoet niet gezien de huidige omgevingsvergunning. De OMWB heeft uitstel gegeven tot de start van het gladheidsseizoen 2023/24 om te voldoen aan de vergunningsvoorwaarden. Als oplossing willen we het zout opslaan in zoutsilo's met een grotere opslagcapaciteit die past bij de groei van het strooigebied. De aanschaf van de zoutsilo's gaat gepaard met een investering van € 1.475.000, de structurele jaarlijkse kapitaallasten bedragen € 51.000. De kosten van het zout zijn jaarlijks € 7.000 hoger. Doordat door silo's geen inzet van de loader en machinist meer nodig is voor het lossen van het zout en vullen van de strooiwagens wordt jaarlijks € 37.000 bespaard. Structureel zijn de kosten € 21.000 hoger. In 2023 zijn er incidentele kosten van € 25.000 voor de afvoer van en verwerken van grond.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
73. Elektrificatie wagenpark BAT	273 N	676 N	938 N	988 N

Wij willen in de komende 10 jaar door middel van elektrificering van het wagenpark van BAT een bijdrage leveren aan schone lucht in Tilburg. Voor vervanging van 18 conventionele inzamelvoertuigen volgens het bestaande vervangingsschema is de komende 4 jaar (na aftrek van subsidie) een extra krediet nodig van € 5,6 miljoen. Het extra krediet is nodig omdat de aanschafprijs van een elektrisch voertuig hoger is dan een conventioneel voertuig
Voor de elektrische voertuigen is bijpassende laadinfrastructuur noodzakelijk. Deze wordt in fases aangelegd en sluit aan op de geleidelijke elektrificering/vervanging van de voertuigen. Voor de komende 4 jaar is hiervoor een extra krediet nodig van € 2,5 miljoen. In de jaren erna zal voor de laadinfrastructuur nog eens € 1,8 miljoen nodig zijn als meer voertuigen elektrisch gaan rijden.
De bijbehorende jaarlijkse lasten (hoofdzakelijk kapitaallasten) zijn in 2023 € 273.000 en lopen op tot € 988.000 in 2026. De kosten komen ten laste van de Afvalstoffenheffing.
In de komende 10 jaar worden alle (ca. 55 stuks) voertuigen vervangen en is de volledige laadinfrastructuur aangelegd. Daarvoor is in totaal ca. € 17 miljoen krediet nodig. Op basis van de huidige prijzen bedragen de structurele lasten van de elektrificering vanaf 2032 ca. € 2,5 miljoen.

74. Doorontwikkeling afdeling BAT *(Formatieve consequenties: 6,26 fte)*	301 N	301 N	301 N	301 N

Er is een externe organisatiescan van de afdeling BAT uitgevoerd om na te gaan wat er nodig is om de huidige en toekomstige werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Conclusie was dat een aantal middenkader functies op het gebied van beleidsuitvoering, contractbeheer en datagericht werken ontbreken Deze functies zijn noodzakelijk om invulling te kunnen geven aan de grote ambities van Tilburg omtrent Tilburg Circulair, datagericht werken en regionale samenwerking op gebied van afvalinzameling en verwerking. Hiervoor dient de organisatie aangepast te worden. We stellen voor de formatie van BAT uit te breiden met 6,26 fte. De loonkosten nemen hierdoor toe met € 301.000. Dekking ten laste van de Afvalstoffenheffing.

75. Impuls beheer openbare ruimte *(Formatieve consequenties: 4,39 fte)*	3.531 N	3.382 N	3.433 N	3.484 N

Het onderhoud van de openbare ruimte is de afgelopen jaren regelmatig onderwerp van discussie geweest, in de raad en daarbuiten. Daarom is het afgelopen jaar een Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) opgesteld waarin we knelpunten en mogelijke scenario's in kaart hebben gebracht. Het eindvoorstel IBOR is 3 oktober 2022 in de raad vastgesteld. Daarin is de volgende afweging gemaakt:

- De aanpak moet allereerst gericht zijn op de zaken die onze inwoners belangrijk vinden. Als indicatie waar inwoners zich het vaakst druk over maken hebben we de meldingen in FIXI gebruikt. Voor het IBOR zijn ongeveer 50.000 meldingen uit 2021 geanalyseerd. De onderwerpen die daaruit het vaakst naar boven komen vormen de hoofdmoot van de voorstellen in het IBOR;
- Aanvullend moet er voor enkele meer 'technische' knelpunten een oplossing komen. Bijvoorbeeld het ontbreken van een structureel budget voor boomvervanging en het vervallen van de subsidie voor vrijwilligers die zwerfvuil in hun eigen wijk opruimen;
- Er zijn nog twee zaken toegevoegd, op aangeven van de raad tijdens een informatiebijeenkomst over het IBOR: het verwijderen van graffiti buiten het centrum en het verhogen van de kwaliteit van verharding rondom maatschappelijke voorzieningen.

Bovenstaande afweging leidt tot een voorstel om de volgende extra middelen beschikbaar te stellen voor het beheer van de openbare ruimte:

- Wegen: € 1,7 miljoen bestaande uit € 0,9 miljoen voor exploitatie en € 0,8 miljoen voor investering (aanpak wortelopdruk in trottoirs en het verhogen van de kwaliteit van verharding rondom maatschappelijke voorzieningen)
- Schoon: € 1,4 miljoen voor exploitatie (aanpak illegale stort, aanpak bijplaatsingen bij containers, compensatie wegvallen Nedvang gelden, diversen)
- Groen: € 2,3 miljoen bestaande uit € 1,1 miljoen voor exploitatie en € 1,2 miljoen voor investering (onderhoud vaste planten en heesters naar niveau B, communicatie bewoners o.a. over ecologisch beheer, planmatig beheer bomen, onderhoud bossen en bosplantsoen) De investeringen lopen op tot € 1.575.000 in 2026.
- Algemeen: € 50.000,- (benodigde formatie ten laste van algemene middelen).

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
De kosten van aanpak illegale stort, bijplaatsingen en formatie voor schoonhouden worden deels betrokken bij de vaststellen van het tarief voor de afvalstoffenheffing. Inclusief fictieve btw is dit in 2023 € 508.000, in 2024 en verder € 387.000.				
76. Buurtconciërge Stappegoor	50 N	-	-	-
Op 1 februari 2022 is de tweejarige pilot buurtconciërge Stappegoor gestart. De kosten voor de buurtconciërge bedragen € 50.000 per jaar en zouden gedeeld worden met de ondernemers aan het Olympiaplein. Het eerste jaar is gedekt door de gemeente en het tweede jaar zou voor rekening komen van Ondernemersvereniging Nieuw Stappegoor. Omdat de ondernemers de financiering voor het tweede jaar niet of slechts gedeeltelijk kunnen dragen wordt voorgesteld om de dekking in ieder geval voor de besloten termijn van twee jaar, tot 1 februari 2024, beschikbaar te stellen uit de algemene middelen.				
77. Muurschilderingen	100 N	100 N	-	-
Bij de Hoofdlijnenbrief 2021 heeft de raad unaniem de motie 'Iedere wijk een muurschilderij' aangenomen. De motie was gericht op het voortzetten van het muurschilderingen-project gedurende 2021-2024 (de looptijd van het Cultuurplan). In de begroting is voor 2021 en 2022 een bedrag van jaarlijks € 60.000,- opgenomen. Om in 2023 en 2024 hetzelfde te kunnen realiseren als in 2021 is het reëel dit bedrag op te hogen naar € 100.000.				
78. Extra kwaliteit Linten	-	-	21 N	156 N
De komende jaren staat de herinrichting van de linten Besterdring en Goirkestraat geprogrammeerd in het Meerjarenprogramma Openbare Ruimte (MJP). In het MJP zijn budgetten opgenomen op basis van standaard kengetallen voor de inrichting van openbaar gebied. Bij de Goirkestraat is een kwalitatieve inrichting gewenst vanwege de ambities voor het Museumkwartier en de cultuurhistorische waarde van het lint. De Besterdring heeft een belangrijke functie als winkellint en vraagt daarom ook méér dan een standaard inrichting. In lijn met de ambities uit het bestuursakkoord stellen wij voor om een extra investeringsbudget van € 3,3 miljoen toe te voegen aan de Goirkestraat en € 1,6 miljoen aan de Besterdring. Met deze toevoeging kan de kwaliteit worden verhoogd en tevens het laatste ontbrekende stukje van de Goirkestraat tot aan de Ringbaan worden meegenomen. Eerder is aangegeven dat we met de bestaande uitvoeringsorganisatie niet meer dan € 56 miljoen omzet kunnen realiseren. Wij vinden het desondanks realistisch om deze toevoeging bovenop het eerder aangegeven uitvoeringsvolume te doen omdat het lopende projecten betreft die al onderdeel zijn van het MJP. Verhogen van het kwaliteitsniveau op deze projecten leidt niet of nauwelijks tot meer werk. Het indicatieve uitvoeringsjaar voor de Besterdring is 2025 en voor de Goirkestraat 2026. Bij de besluitvorming over de Parkring heeft uw raad opgedragen om een onderzoek te doen naar de verkeersafwikkeling op de Korvelseweg. De verwachting is dat hieruit voorstellen komen voor een herinrichting en/of aanpassing van de Korvelseweg. Wij stellen voor om de aanpassing van de Korvelseweg toe te voegen aan het project Parkring en het projectbudget daarvoor op te hogen met een bedrag van € 5,6 miljoen. Het indicatieve jaar van uitvoering is 2026. In dit budget is de Laarstraat niet meegenomen. Hier loopt momenteel een MJP project. Het totaal van de extra investeringen in de openbare ruimte als gevolg van dit voorstel bedraagt € 9,2 miljoen. Tegelijkertijd is er een herijking (aftopping) van het MJP voorzien in het kader van reëel ramen van € 15 miljoen. De kapitaallasten van deze investeringen bedragen in 2025 € 20.833 en lopen op naar € 251.667 in het jaar 2027. Een deel van deze lasten kan worden toegerekend aan de Rioolheffing, inclusief fictieve btw is dit in 2025 € 1.000, in 2026 is dit € 12.600 en vanaf 2027 is dit € 23.200.				
79. Uitbreiding Scope Stadsforum met omgeving Factorium	-	100 N	75 N	75 N
Met de plannen voor het Stadsforum en Koningswei is de vraag gerezen hoe het gebied rond het Factorium zich verhoudt tot de toekomstige ontwikkelingen. Niet alleen de verkeerstechnische structuur wijzigt, maar				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
ook de identiteit en het gebruik van het Stadskwartier. De gebouwen in het noordelijk deel van de Bisschop Zwijsenstraat vormen een nauwe programmatische eenheid met het kunst- en cultuurcluster op het Stadsforum. Mede dankzij wijzigingen in de verkeerskundige structuur en nieuwe functies in het Kantongerecht, wordt het plein voor het Factorium steeds meer een interessante potentiële schakel tussen het nieuwe Stadsforum en Koningswei. Een belangrijk opgave is om de zichtbaarheid en vindbaarheid van het Factorium en de Fontys-villa te verbeteren. Wij stellen daarom voor de scope Stadsforum uit te breiden met de uitvoering van het project 'Omgeving Factorium'. De globale kostenraming is totaal € 2,1 miljoen. Dit bestaat uit een voorbereidingskrediet van € 350.000 in 2023, een exploitatiebudget van € 100.000 en een uitvoeringskrediet van € 1,650 miljoen in 2024. De benodigde kapitaallasten ramen we op € 75 000 per jaar met ingang van 2025. Voor 2023 wordt een voorbereidingskrediet van € 350.000 voorgesteld. Na de voorbereidingsfase wordt een raadsvoorstel voor de vaststelling van een uitvoeringskrediet voorgelegd.				
80. Verliezen parkeergarage Stappegoor t.l.v. reserve Parkeren	246 N 246 V	246 N 246 V	246 N 246 V	246 N 246 V
De reserve aanloopverliezen/onrendabele top parkeergarages wordt opgeheven en het saldo valt vrij. Zie voorstel doorlichting reserves op het veld Algemene Baten en Lasten. Het verlies van parkeergarage Stappegoor wordt voortaan gedekt uit de reserve Parkeren.				

Wat weten we nog meer

Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Tonnen afval	94.000	91.000	94.250	92.000
Bezoekers milieustraat (incl. Hoolstraat)	154.508	146.888	120.000	100.000

In 2022 verlagen we het maximum aantal bezoeken en voeren we een reserveringssysteem voor de milieustraat in. Hierdoor zal naar verwachting het aantal bezoekers afnemen.

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020
Omvang huishoudelijk restafval (kg per inwoner)*	138	126	n.b.	134

* De definitie die door Waarstaatjegemeente.nl wordt gehanteerd wijkt af van de definitie die binnen Tilburg wordt gehanteerd onder 'Wat wilden we bereiken'.

Groen blauwe leefomgeving

Onze lange termijn visie is om water, groen, biodiversiteit en landschap als continue en volwaardig afwegingskader in te zetten bij de ontwikkeling van de stad.

Wat willen we bereiken

Het nieuwe akkoord 'meer voor elkaar' geeft aan de groenblauwe opgaven een duidelijke versnelling. Dat betekent blijvend hard werken aan een klimaatbestendige stad waar we droogte, hittestress en wateroverlast het hoofd bieden. We zijn al op de goede weg. Maar we zetten nog steviger in op grootschalige verbetering van het groen in de wijken en dorpen. Met '013 parken' zetten we fors in op de toename van (kwalitatief) groen en meer bomen. Zo creëren we ontmoetingsplekken en groene openbare ruimtes die uitnodigen om te bewegen en te ontmoeten.

We maken een serieuze stap. We zien de groenblauwe kwaliteiten van om de stad en in de stad als één geheel. Daarvoor maakt die bredere, integrale en noodzakelijke **programmasturing** een volwaardig deel uit van het akkoord en wordt daarom ook in deze begroting meegenomen.

In de te actualiseren **Omgevingsvisie Tilburg** vormen de ambities in 013 Parken dan ook een volwaardige bouwsteen. En staat naast de bouwstenen voor de verstedelijkingsopgave en mobiliteitstransities in Tilburg.

Het watersysteem is kwantitatief en kwalitatief op orde

Kwantitatief
Het klimaat is aan het veranderen en leidt tot meer extremen. Het wordt natter, droger en warmer. Het (hemel) watersysteem en de afvalwaterketen moet de neerslag zo goed als mogelijk kunnen verwerken. Daarom werken we aan een robuust watersysteem in Tilburg.

Kwalitatief
Momenteel onderzoeken we de huidige staat van een aantal oppervlaktewateren in Tilburg. Hierbij kijken we ook naar de waterkwaliteit. We formuleren op dit moment de ambities. Daarna volgen de concrete maatregelen. Vervolgens bepalen we hoeveel we wanneer kunnen doen en welke indicatoren en streefwaarden kunnen worden gebruikt. Voor een meer uitgebreidere beschrijving verwijzen we naar het Programma Water en Riolering 2020 - 2023.

Indicatoren	bron	Streef waarde	2018	2019	2020	2021	2023
Aandeel putten waar water op straat gemeten wordt bij Bui08*	gemeente	0%	2,5%	2,5%	2,3%	2,3%	ntb**

* Bui08 is een door de stichting RIONED ontwikkelde ontwerpbui, waarmee Tilburg de riolering in computerberekeningen belast om te kijken waar de zwakke punten zitten. De monitor vindt een keer per 4 jaar plaats.
** Op dit moment wordt een raamcontract aanbesteed voor het actueel houden van het waterketenmodel. Na aanbesteding kunnen de gevraagde cijfers voor begroting en jaarrekening jaarlijks automatisch worden opgeleverd.

De natuur in en om de stad is kwalitatief hoogwaardig

Inwoners van Tilburg zijn niet de enige bewoners van de stad en dorpen, ook flora en fauna is alom aanwezig. Die biodiversiteit zorgt voor schone lucht, fris water, een goede kwaliteit van de bodem en de bestuiving van gewassen. Het helpt om klimaatverandering te bestrijden en het vermindert de impact van natuurrampen. Het versterken en behouden ervan is daarom noodzaak en inmiddels urgenter dan ooit.

Dat doen we in zowel het landelijk als stedelijk gebied. Naast nieuwe aanleg is een goed sortiment van planten nodig (grote impact op biodiversiteit) én een ecologisch beheer. Daarvoor moet de data voor het openbaar groen op orde zijn. Medio 2023 is dat het geval.
Op basis daarvan kunnen we beter en effectiever gaan sturen op 'in welke mate' ons bestaand groen areaal én nieuwe aanplant bijdraagt aan de biodiversiteit. En daarnaast monitoren in welke mate het ecologisch beheer voldoet aan de gestelde doelstellingen.

Daarnaast geeft 013 parken een flinke impuls voor voornamelijk nieuwe groenblauwe plakken in de stad. Een programma is in voorbereiding. Tegelijkertijd worden nú kansen benut bij lopende Stedelijke Ontwikkeling (SO)- en meerjarenprogrammering (MJP) projecten. En het momentum te benutten en direct vol in te zetten op de groenblauwe plekken. Team Wijken is nadrukkelijk betrokken bij de programmering.

Indicatoren	bron	Streef waarde	2019	2020	2021	2023
Percentage ecologisch beheerd groen (in % afgezet tegen totale hoeveelheid openbaar groen)	gemeente	80%	64%	74%	84%	84%*
013 Parken: realisatie aantal nieuwe groenblauwe plekken in de wijken (pantoffelafstand) en iconische parken.	gemeente	ntb				ntb**

* Voor nu: behouden wat we al doen. Data op orde is medio 2023 beschikbaar.

** Momenteel worden voorbereidingen getroffen om '013 parken' breed te programmeren: op inhoud, in tijd en financieel.

Het landschap om de stad is aantrekkelijk

Een kwalitatief hoogwaardig landschap maakt het wonen en werken in Tilburg aantrekkelijker. En het versterkt ons vestigingsklimaat op lokaal en (inter)nationaal niveau. We investeren daarom in groen om onze stad met een focus op onze drie stadsregionale parken; Stadsbos 013, Moerenburg/ Koningshoeven en Park Pauwels. Om aantrekkelijker te zijn werken we aan drie (sub)doelen: vergroten van de biodiversiteit, het toegankelijker maken van de gebieden en het versterken van de (ondernemende) waarden. Daarnaast krijgen veel eigentijdse opgaven en uitdagingen een plek in het buitengebied. Denk alleen al maar aan klimaatmaatregelen tegen droogte en overstromingen, de ambitieuze maar noodzakelijke nieuw te ontwikkelen bossen en het versterken van onze Natura-2000 gebieden juist in de schil rondom die topnatuur.

Voor de ontwikkeling van de stadsregionale parken en de ecologische verbindingen werken we altijd samen met partners (bewoners, ondernemers en organisaties), in verschillende allianties. Dat vergt committent, overleg en goede samenwerking. Deze participatieve aanpak zorgt voor draagvlak, steun en duurzame verankering van projecten en ontwikkelingen in onze stad. Deze aanpak is per definitie tijdrovender.

De twee majeure (deel)ontwikkelingen die op dit moment worden voorbereid zijn De Drasse Driehoek (Stadsbos013) en het Waterlandschap/ KlimaatLandgoed (Park Pauwels). We verwachten in 2024 grote delen hiervan in uitvoering te hebben.

Indicatoren	Streef-waarde	2019	2020	2021	2023
Realisatie nieuwe natuur (GOB-bod natuurnetwerk Brabant) in hectare *	25	0	0	0	voorbereiding
Klimaat Landgoed, Park Pauwels in hectare. i.c.m. Landelijk Programma Natuur**	100				voorbereiding
Realisatie Ecologisch verbindingszones (o.a B5-bod) in kilometers.	15	6	9	12	voorbereiding

* Ontwikkeling van nieuwe natuur is voorbereid. De komende jaren wordt uitvoering ter hand genomen.

GOB = Groen Ontwikkelfonds Brabant

** Landelijk Programma Natuur (Stikstof) is ministeriële financiering welke door de provincie(s) wordt verdeeld via een (nieuwe) subsidieregeling.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

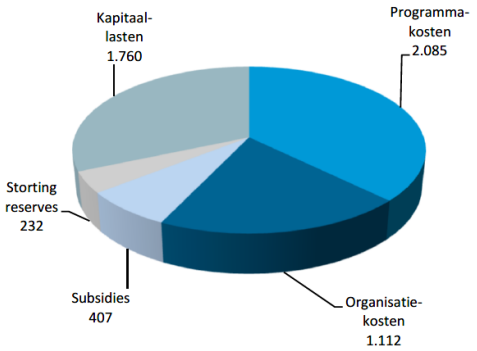
De ambitie voor de (middel)lange termijn is om ons beleid blijvend te ontwikkelen en steeds steviger te positioneren. Dat betekent kortweg dat we (moeten) klaarstaan met een inhoudelijke koers gekoppeld aan een maakbaar (projecten)programma gecombineerd met een adequaat programmabureau voor de aansturing.

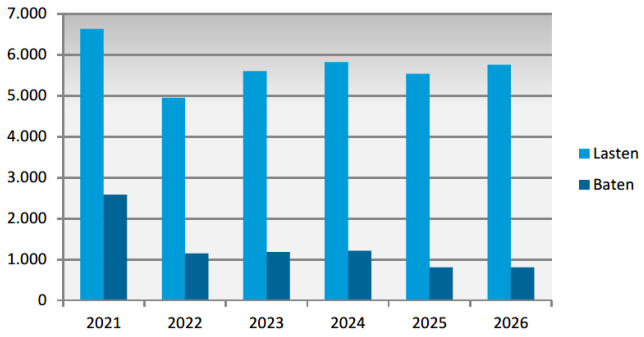
Deze sterke aanpak agenderen en positioneren we bij verschillende partners/ overheden en in verschillende allianties. Op landelijk niveau bijvoorbeeld bij het Landelijk Programma Natuur. In Europees verband met het Life Climate programma. En met het Van Gogh Nationaal Park als (inter)nationale icoon en drager van Brabant.

Hierdoor kunnen onze stevige ambities in groenblauwe domein financieren en uitvoeren.

Wat gaat het kosten – financiën

Groen blauwe leefomgeving x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	2.836	4.856	5.364	5.408	5.532	5.756
Baten	-354	-226	-460	-635	-226	-226
Saldo van lasten en baten	**2.482**	**4.630**	**4.904**	**4.772**	**5.305**	**5.530**
Toevoeging reserves	3.793	90	232	409	0	0
Onttrekking reserves	-2.228	-920	-723	-577	-577	-577
Saldo reserves	**1.565**	**-830**	**-491**	**-168**	**-577**	**-577**
Totaal	**4.047**	**3.800**	**4.413**	**4.605**	**4.728**	**4.953**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
81. Afdrachten Oostkamer aan reserve natuurontwikkeling	232 N 232 V	409 N 409 V	-	-
Op grond van het bijgestelde woningbouwprogramma Oostkamer zijn de afdrachten aan de reserve natuurontwikkeling voor de komende jaren bepaald. Deze afdrachten waren nog niet opgenomen. Voor 2023 en 2024 betekent dit dat er een totaalbedrag van € 641.000 aan opbrengsten gerealiseerd wordt en dit bedrag zal worden gestort in de reserve natuurontwikkeling.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
82. Actualiseren projecten openbare ruimte	29 V	38 V	20 V	18 V
Aanvullend op de melding in de Tussenrapportage is de projectenportefeuille nu structureel beoordeeld in het kader van reëel ramen. Een uitgebreide toelichting is bij het veld Fysieke basiskwaliteit opgenomen en in de bijlage Investeringen.				
83. Natuurcompensatie Letschertweg	3 N	3 N	3 N	3 N
Bij de Najaarsbijstelling is een voorstel gedaan om een investeringskrediet van € 60.000 beschikbaar te stellen voor natuurcompensatie Letschertweg. De structurele kapitaallasten bedragen € 3.000.				
84. Administratieve bijstelling; lasten Baten	120 V 120 N	120 V 120 N	120 V 120 N	120 V 120 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
85. Groen in en om de stad - borgen programmabureau	500 N	500 N	500 N	500 N
Het programmabureau neemt de brede aansturing op zich van de bestaande programma's Groen om de stad, Groen in de stad en Koel Tilburg. Hiermee borgen we een adequate aansturing, slimme koppelingen, afwegingen en externe representatie (lobby). Nadere uitwerking van het programmabureau is in voorbereiding.				
86. Investeringen Groen in de Stad	25 N	100 N	225 N	425 N
Deze investeringen groen in de stad geven een flinke impuls aan voornamelijk nieuwe groenblauwe en klimaat-robuuste plekken in de stad. Dit programma 013 parken is op inhoud, prioritering en financiële consequenties in voorbereiding. De kapitaallasten zijn in overeenstemming gebracht met de, op dit moment geprognosticeerde, ingroei van investeringen van € 1 miljoen in 2023, € 2 miljoen in 2024, € 3 miljoen in 2025 en € 5 miljoen in 2026. Hierbij is uitgegaan van een realistische raming, waar de ambities hoger zijn. Zo nodig zullen we in de Tussenrapportage 2023 voorstellen om de investeringskredieten te verhogen.				

Klimaat

Inleiding
Onze inzet voor een meer duurzaam energiesysteem, klimaatadaptatie en een circulaire economie begint steeds meer vorm te krijgen. We stimuleren eigenaren en woningcorporaties om hun woningen te isoleren en verduurzamen, maar we zetten zelf ook stappen.

Energie
In 2022 is met het nationale regeerakkoord en het Tilburgse akkoord de koers uitgezet voor de komende jaren en is er langjarig duidelijkheid over de benodigde financiering. En dat betekent dat we in 2023 onze inzet gaan intensiveren als het gaat om bijvoorbeeld het isoleren van woningen of het verduurzamen van bedrijventerreinen. Hoe sterk we moeten intensiveren hangt af van de doorvertaling van de Europese (fit for 55) en nationale doelstellingen naar Tilburg. We gaan de energievisie uit 2017 hierop herijken en komen met een voorstel naar de raad.
Daarnaast gaan we meer integraal in de wijken en buurten aan de gang. Waar we met Aan de slag met je huis de afgelopen jaren succesvol heel Tilburg hebben ontzorgd bij het verduurzamen van woningen gaan we dat nu met meer maatwerk in de wijken en buurten van Tilburg doen. Het Klimaatfonds wordt ingezet om ook maatschappelijk het verschil te maken door het ondersteunen van specifieke doelgroepen die steeds meer getroffen worden door de hoge energieprijzen.
We gaan in 2023 ook de eerste warmte-uitvoeringsplannen vaststellen. Hierin maken we keuzes maken welke wijken we als eerste aardgasprijs gaan maken en wat het alternatief is voor aardgas. Daarbij hebben we oog voor andere opgaves die spelen in de wijk. Denk hierbij aan energie-armoede maar ook aan klimaatadaptatie of de openbare ruimte.

Circulaire economie
Na het vaststellen van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie voeren we als onderdeel van onze klimaataanpak de volgende interventies uit :

- hergebruik van bouwmaterialen,
- circulaire stedelijke ontwikkeling,
- circulaire ambachtscentra,
- verbetering van de gemeentelijke inkoop van circulaire producten en diensten.

De samenwerking met bedrijven in Tilburg is noodzakelijk om de beweging naar een circulaire economie op gang te brengen. Midpoint Brabant speelt hier een belangrijke verbindende rol. In 2023 continueren we onze aanpak door circulair bouwen en circulaire materialen mee te nemen bij enkele majeure stedelijke of gemeentelijke trajecten, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van het Kenniskwartier..

Wat willen we bereiken

Samen met inwoners, ondernemers en organisaties in en buiten de stad werken we aan een klimaatneutraal, klimaatadaptief en circulair Tilburg.

Tilburg is klimaatneutraal in 2045

In 2023 vindt een herijking van de energievisie plaats, inclusief de doelstellingen en een voorstel voor de tussendoelstelling 2030 (fit for 55).

Indicatoren	bron	Streef waarde 2023	2018	2019	2020	2021	Lange termijn
Hoeveelheid CO2-uitstoot gebouwde omgeving (ton)	Klimaatmonitor		573.717	523.564	n.n.b.	n.n.b.	0 in 2045
Energiebesparing *	Klimaatmonitor	2% per jaar	+1,7%	-1,1%	n.n.b.	n.n.b.	50% besparing
Klimaatneutrale warmtevoorziening *	Klimaatmonitor	10 tot 15% per jaar	-2,1%	0%	-0.4% **	n.n.b.	100% in 2024
Klimaatneutrale energieopwekking elektra *	Klimaatmonitor	2% groei per jaar	+1,00%	+1,63%	4,05%	n.n.b.	100% in 2040

** Het resultaat zal wisselend zijn per jaar. In de praktijk is de verwachting dat dit percentage in de eerste jaren lager is en daarna hoger (versnelling). Totale besparing van 5PJ (=50%) t.o.v. energieverbruik 2010.*
*** In de Klimaatmonitor wordt de verduurzaming van het Amernetwerk (Amercentrale) door middel van biomassa niet meegerekend. Nemen we deze wel mee, dan is het percentage in 2020 12%.*
NB. De gegevens van de klimaatmonitor lopen gemiddeld 2 jaar achter ten opzichte van het actuele jaar.

Tilburg is klimaatbestendig in 2040

Indicatoren	bron	Streef waarde	2019	2020	2021	2022	2023	Lange termijn
Aandeel panden met risico op wateroverlast door intredend water bij klimaatbui T100*	gemeente	1% (2050)	4,8%	4,5%	4,3%	4,2%	n.n.b .**	1% (2050)
Wateroverlast: Hoeveelheid waterberging in MJP projecten, uitgedrukt in hoeveel liter berging per m2 van de afwaterende openbare ruimte***			60 liter berging per m2 (behalve Reeshof en Blaak)					
Droogte: pm ****								
Hittestress: streefpercentage groen per wijktype			30% schaduw van bomen op het gedeelte van de straat waar gelopen wordt.					
Hittestress: Afstand tot koelteplekken*****			In 2050 moet je vanuit iedere woning binnen een straal van 300m bij een koelteplek kunnen komen.					

**) T100 is een klimaatbui met een kans van voorkomen van 1% per jaar op een bepaalde plaats; is opgebouwd op basis van de statistiek 2014.*
***) Er wordt op dit moment een raamcontract aanbesteed voor het actueel houden van het waterketenmodel. Na aanbesteding kunnen de gevraagde cijfers voor begroting en jaarrekening jaarlijks automatisch worden opgeleverd.*
****)Als extra indicator kan nog aantal m3 per m2 per project dienen.*
*****) Als het gaat om tegengaan van droogte, gaan we samen met waterschap en Brabant Water kijken of we op basis van de gegevens van het grondwatermeetnet trends kunnen onderscheiden. Dit is op dit moment nog niet mogelijk, daarom wordt deze indicator vooralsnog als PM weergegeven.*
******) gemeten op het heetste moment van de dag, rekening houdend met de zonstand in de zomer. Een koelteplek is min 200 m2 met groen ingericht*

Tilburg is volledig circulair in 2045

Indicatoren	Bron	Streef waarde	2018	2019	2020	2021
Hoeveelheid CO2 uitstoot door grondstoffenwinning en de verwerking van materialen, brandstoffen en levensmiddelen in Tilburg (ton)		0 in 2045				

De indicatoren voor circulaire economie worden gemonitord. Het opzetten van een monitor staat beschreven in het uitvoeringsprogramma Tilburg Circulair. Hier geven we de komende periode invulling aan.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Energie
De weg naar een klimaatneutraal Tilburg in 2045 bestaat grofweg uit 2 sporen, namelijk het besparen en het duurzaam opwekken van energie. Binnen een aantal verschillende projecten lopen deze sporen op logische wijze door elkaar, waardoor er in de opsomming geen specifiek onderscheid is gemaakt. Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste activiteiten die in 2023 een fase verder of tot uitvoer komen. De regionale samenwerking binnen de REKS wordt bij diverse onderwerpen ingezet.

- Herijking van de energievisie, inclusief de doelstellingen en een voorstel voor de tussendoelstelling 2030 (fit for 55)
- Voorstel standpuntbepaling toekomst Amer warmtenet aan de hand van scenario's en bijhorende consequenties
- Vaststellen uitgangspuntennotitie voor het eventueel oprichten van een publiek of coöperatief warmtebedrijf
- Besluitvorming 5^{e} generatie warmtenet Tilburg Zuid. Q4 in de raad.
- Plan van aanpak voor de uitvoering van warmte-uitvoeringsplannen
- Uitbreiden van de green deals naar sectoren, zoals retail binnenstad
- We gaan de VvE (vereniging voor eigenaren) aanpak verder uitbreiden en we lanceren VvE 013, een kennisplatform voor VvE's
- Bij toekenning Grote Oogst aanvragen door provincie, verdere intensivering bedrijvenaanpak
- We gaan het Klimaatfonds (Reserve Investeringsfonds Klimaat) inzetten voor het helpen van specifieke doelgroepen, die steeds meer getroffen worden door de hoge energie prijzen. Waar mogelijk of gewenst zal de grote groep inwoners met een laag- en middeninkomen actief worden ondersteund met programma's gericht op het bestrijden van energiearmoede.
- We starten met het project Tilburg verduurzaamt, waarbij we inwoners in Tilburg ontzorgen bij met name het isoleren van hun woning, specifiek voor de doelgroep die last heeft van energie-armoede. Het bereiken van de doelgroep doen we meer wijkgericht en samen met maatschappelijke partners.
- We stellen een landschapsvisie op rondom energiehub de Baars

Klimaatadaptatie
De Tilburgse klimaatadaptatiestrategie richt zich op het tegengaan van hittestress, wateroverlast en verdroging. Dit doen we door onze openbare ruimte, gebouwde omgeving en gedrag aan te passen aan het veranderende klimaat. We vergroenen, in combinatie met ruimte voor water gekoppeld aan de werkzaamheden in de openbare ruimte en bij stedelijke ontwikkeling. Daarnaast stimuleren we inwoners, corporaties en bedrijven om tuinen/percelen te vergroenen en anders om te gaan het regenwater om op die manier een bijdrage leveren aan het tegengaan van hittestress, wateroverlast en verdroging. Activiteiten voor 2023 zijn:

- Via het Meerjarenprogramma werken aan een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte in de stad: vergroenen in combinatie met het maken van ruimte voor waterberging en het realiseren van koelteplekken moeten zorgen dat de openbare ruimte de gevolgen van het veranderende klimaat kan opvangen en Tilburg een leefbare stad blijft.

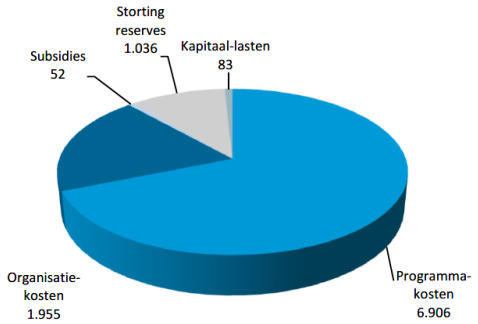
- Impuls vergroenen stad door structureel extra budget programma ‘013 parken’ (5 miljoen per jaar, zie ook Groen Blauwe Leefomgeving).
- Inbrengen van klimaatadaptatie bij stedelijke ontwikkelingsprojecten, via het nieuwe puntensysteem/rekentool (moet nog worden vastgesteld).
- Verder stimuleren van inwoners en andere grondeigenaren om hun eigen omgeving klimaatbestendig in te richten en zelf het goede voorbeeld te geven als gemeente. Doorgaan met wijkgerichte aanpak, gekoppeld aan uitvoering MJP-projecten
- De subsidieregeling klimaatbestendige maatregelen wordt geactualiseerd. De idee is dat er geen subsidie meer verleend wordt aan nieuwe ontwikkelingen, omdat klimaatadaptieve maatregelen verplicht worden na vaststelling klimaatscores.
- Meewerken aan en verbinden van initiatieven uit de stad en aanvragen richting het klimaatfonds.
- Green deal verduurzamen bedrijventerreinen Kanaalzone en Loven.
- Doorpakken op door Dobro ontwikkelde kansenkaarten bedrijventerreinen.

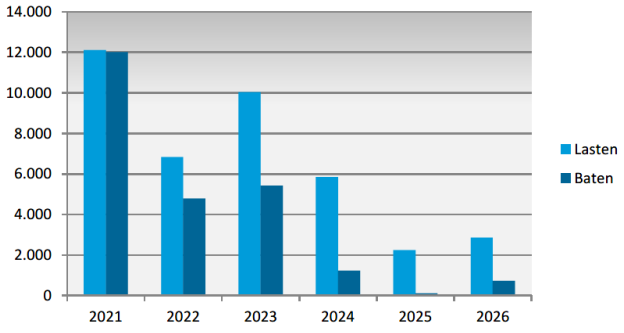
De activiteiten dragen bij aan de doelstellingen uit de Kadernota Duurzame Stad om in 2050 klimaatadaptief te zijn en de negatieve gevolgen van de klimaatverandering zo optimaal mogelijk op te vangen. Zo voorkomen we wateroverlast, verdroging en hittestress.

Circulaire economie
De gemeente Tilburg heeft hoge ambities op het gebied van circulariteit. In 2045 wil zij een volledig circulaire gemeente zijn,. Voor de gemeente Tilburg staan hierbij vier sleutelsectoren centraal: Bouw & Infrastructuur, Biomassa & Voedsel, Maakindustrie en Textiel & Logistiek. (zie verdere toelichting in Vitale stad).

Wat gaat het kosten – financiën

Klimaat x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	8.821	4.981	8.997	3.311	2.181	2.837
Baten	-3.133	-1.302	-2.043	-47	-62	-18
Saldo van lasten en baten	**5.688**	**3.679**	**6.954**	**3.264**	**2.119**	**2.819**
Toevoeging reserves	3.290	1.849	1.036	2.545	60	16
Onttrekking reserves	-8.881	-3.484	-3.376	-1.183	-43	-711
Saldo reserves	**-5.591**	**-1.635**	**-2.340**	**1.361**	**17**	**-694**
Totaal	**98**	**2.044**	**4.614**	**4.625**	**2.136**	**2.125**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
87. Uitvoeringskosten duurzaamheidsleningen	15 N	15 N	15 N	15 N
In de exploitatie is structureel een negatief lastenbudget geraamd voor uitvoeringskosten duurzaamheidsleningen. De kosten van dergelijke leningen worden veelal gedekt door de rentebaten van de leningen. Via deze "herijking" wordt het negatieve budget gecorrigeerd.				
88. Energielabel C kantoren	-	-	-	14 V
Gemeenten ontvangen jaarlijks vanuit het gemeentefonds een bijdrage om de handhavingskosten te dekken voor de controle op bedrijven (voldoen ze aan het energie C label). Deze loopt tot 2029. Vanaf 2026 wordt de bijdrage lager, en derhalve ook het budget.				
89. Administratieve bijstelling; lasten Baten	1.930 N 1.930 V	777 N 777 V	736 V 736 N	113 V 113 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
90. Uitvoeringsbudget 2023 - 2024 Klimaat Reservering onrendabele top rapport ROB in Reserve Investeringsfonds Klimaat	1.500 N 1.000 N	2.500 N	-	-
Het Rijk stelt vanaf 2023 structurele middelen aan de gemeenten beschikbaar om invulling te geven aan de ambities van het klimaatakkoord. Eind 2022 wordt duidelijk hoe hoog deze bedragen exact zullen zijn voor onze gemeente. Dit is met name afhankelijk van de verdeelsystematiek die gekozen wordt. Wij hebben - op basis van een recent rapport van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) - een tekort berekend voor de jaren 2023 en 2024 van in totaal € 5 miljoen. Wij stellen voor om – vooruitlopend op de structurele middelen - incidentele middelen beschikbaar te stellen voor 2023 van € 1,5 miljoen. Gebaseerd op het budget dat uw raad jaarlijks voor de periode 20219 - 2022 beschikbaar heeft gesteld. Dit budget biedt ons de mogelijkheid om onze organisatie de komende periode verder in te richten en klaar te maken voor de opgaven en de gemeentelijke ambities op dit terrein. Wij stellen uw raad voor om het verschil - tussen het eerder berekende tekort (ROB) en het budget van 2023 - vooralsnog te reserveren binnen de Reserve Investeringsfonds Klimaat. Wij zullen bij de Tussenrapportage 2023 aangeven in hoeverre deze incidentele middelen vanuit gemeentezijde benodigd dan wel afdoende zijn. Op dat moment is meer duidelijk over ons uitvoeringsprogramma 2023 – 2026 in relatie tot de daadwerkelijke beschikbare Rijksmiddelen (inclusief eventuele restant middelen van 2022).				

Wat weten we nog meer

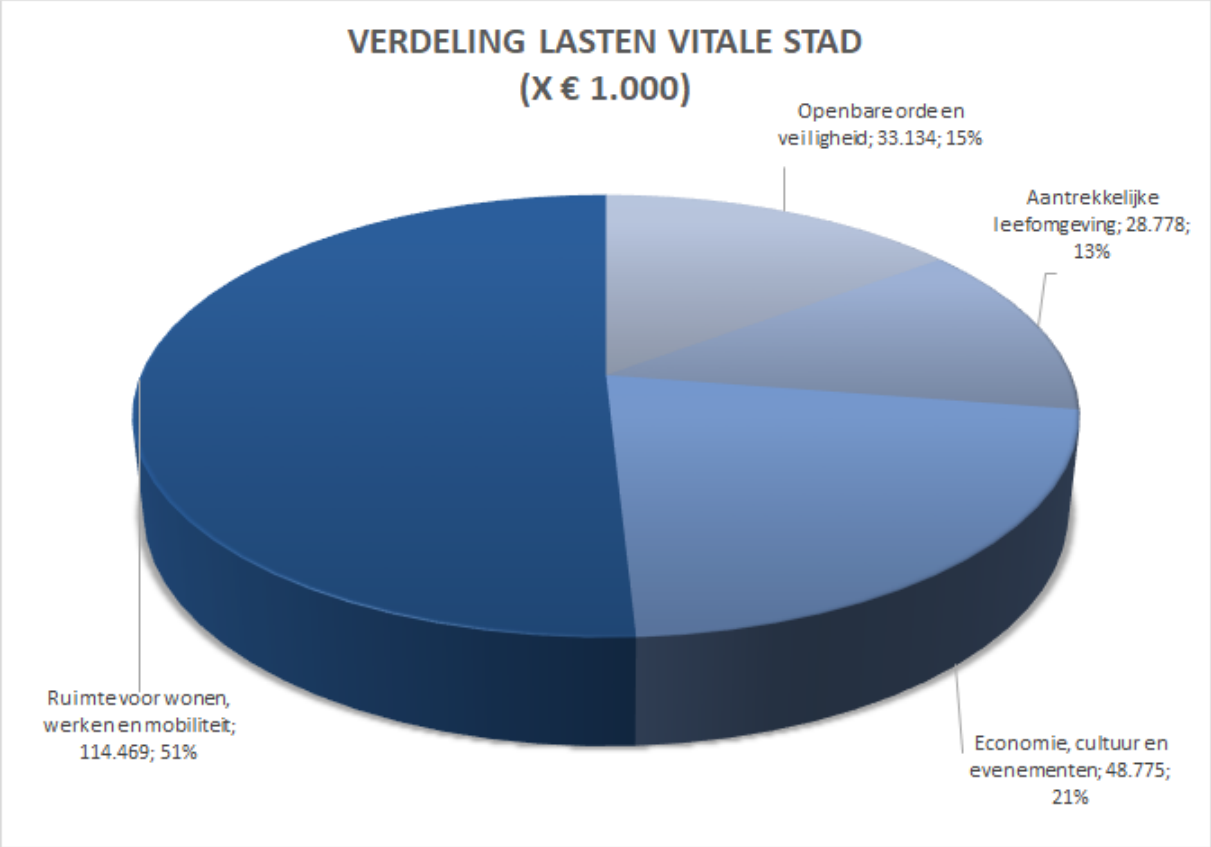
Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020
Hernieuwbare elektriciteit*	5,4%	6,5%	7,8%.	12,4%

* Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa. Deze indicator geldt voor de hele gemeente (dus niet alleen voor de gemeentelijke organisatie).

2.3 Vitale stad

Financieel overzicht

Vitale stad x € 1.000,-	Inclusief overhead			Exclusief overhead		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Openbare orde en veiligheid	33.134	-411	32.723	27.023	-404	26.620
Aantrekkelijke leefomgeving	28.778	-24.338	4.440	24.425	-24.333	92
Economie, cultuur en evenementen	48.775	-34.196	14.579	45.696	-34.192	11.503
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit	114.469	-68.400	46.069	108.726	-68.390	40.336
Totaal	**225.156**	**-127.345**	**97.811**	**205.869**	**-127.319**	**78.550**

Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken

Vergroten van de veiligheid en veiligheidsgevoel van bewoners en bezoekers

Onderstaande indicatoren en streefwaarden zijn afkomstig uit het vigerende *Integraal Veiligheidsplan 2018-2022* zoals door de raad is vastgesteld in de vorige bestuursperiode. Naar verwachting zal begin 2023 het *nieuwe Integraal Veiligheidsplan 2023-2026* door de raad worden vastgesteld. Hierin nemen we de nieuwe indicatoren en streefwaarden op.

Subdoel: minder criminaliteit

Indicatoren	bron	Streefwaarde (eind 2022)	2019	2020	2021	t/m augustus 2022
Aantal misdrijven huiselijk geweld	politie	afname van 5% t.o.v. 2017	403	381	383	335
afname t.o.v. 2017			-7%	-12%	-11%	-22%
Aantal misdrijven zeden		afname van 5% t.o.v. 2017	112	82	134	155
afname t.o.v. 2017			-31%	-49%	-17%	-4%
Aantal overige delicten*		afname t.o.v. 2017	8.688	8.682	8.388	9.064
afname t.o.v. 2017			-3%	-3%	-6%	2%

* Onder overige delicten verstaan we o.a.: diefstal van brom-, snor-, fietsen, vernieling, fraude, winkeldiefstal, diefstal uit garage/tuinhuis, zakkenrollerij, drugshandel en mensenhandel etc.

Indicatoren	bron	Streefwaarde (eind 2022)	2019	2020	2021	t/m augustus 2022
Positie onveilige steden (AD misdaadmeter)	AD	uit top 20 blijven	*	*	*	*
Aantal woninginbraken	politie	afname van 5% t.o.v. 2017	381	354	392	315
afname t.o.v. 2017			-42%	-46%	-41%	-52%
Aantal overvallen		afname van 10% t.o.v. 2017	20	13	18	14
afname t.o.v. 2017			0%	-35%	-10%	-30%
Aantal straatroven		afname van 10% t.o.v. 2017	79	52	31	41
afname t.o.v. 2017			+20%	-21%	-53%	-38%
Aantal geweldsincidenten (openlijke geweldpleging, bedreiging, mishandeling)		afname van 5% t.o.v. 2017	1.442	1.410	1.273	1.351
afname t.o.v. 2017			+6%	+4%	-6%	-1%

*sinds mei 2019 is geen nieuwe versie van de misdaadmeter van het Algemeen Dagblad beschikbaar gekomen.

Subdoel: verminderen van de overlast

Indicatoren	bron	Streefwaarde (eind 2022)	2019	2020	2021	t/m augustus 2022
Aantal meldingen overlast van jongeren/jeugd	politie en CMP/Fixi	afname t.o.v. 2017	1.637	2.417	2.352	1.762
afname t.o.v. 2017			+11%	+63%	+59%	+19%
Aantal meldingen overlast van een verward/ overspannen persoon		afname t.o.v. 2017	1.132	1.183	1.270	1.386
afname t.o.v. 2017			+2%	+6%	+14%	+25%
Aantal meldingen overlast zwervers		afname t.o.v. 2017	814	959	632	823
afname t.o.v. 2017			+86%	+119%	+45%	+88%
Aantal meldingen drugs-/drankoverlast		afname t.o.v. 2017	857	1.030	922	979
afname t.o.v. 2017			+20%	+44%	+29%	+37%
Overige overlast		afname t.o.v. 2017	1.065	1.503	1.798	1.808
afname t.o.v. 2017			+1%	+42%	+70%	+71%
Heeft u in uw buurt overlast (van het gedrag) van anderen? *	LEMON (tweejaarlijks)	Betere score t.o.v. 2017	6,36	-	6,2	

* dit betreft een rapportcijfer, hoe hoger de score, hoe positiever de reactie

Subdoel: verminderen onveiligheidsgevoelens

Indicatoren	bron	Streefwaarde	2019	2020	2021	2022
Gemiddeld rapportcijfer veiligheidsbeleving*	LEMON (tweejaarlijks)		7,33	-	7,02	-
Denkt u dat de criminaliteit in de afgelopen 12 maanden is toegenomen of afgenomen? **	LEMON (tweejaarlijks)		5,25	-	4,95	-
Gemiddeld rapportcijfer voor vermijdingsgedrag***	LEMON (tweejaarlijks)		7,37	-	7,32	-

* dit betreft een rapportcijfer, hoe hoger de score, hoe positiever de reactie. Dit bestaat uit: hoe veilig voelt u zich overdag bij u in de buurt, hoe veilig voelt u zich 's avonds bij u in de buurt, hoe veilig voelt u zich in Tilburg?

** bij deze score staat een 1 voor sterk toegenomen en een 10 voor sterk afgenomen, een score van 5 staat voor ongeveer stabiel gebleven.

*** dit betreft een rapportcijfer, hoe hoger de score hoe positiever de reactie. Dit bestaat uit: 's avonds de deur niet open doen, omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden, hoe veilig voelt u zich als u 's avonds bij u in de buurt op straat loopt, hoe veilig voelt u zich als u 's avonds alleen thuis bent, bent u bang om zelf slachtoffer te worden van criminaliteit?

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Vanuit ons huidige Integraal Veiligheidsplan 2018-2022 kennen we de volgende aandachtsgebieden:

1. *Veiligheidsbeleving (voel je veilig)*, waarbij we inzetten op het verminderen van zogenoemde 'High Impact Crimes' zoals woninginbraken, straatroven, overvallen, cybercrime, en (straat)intimidatie. We willen daarnaast de 'veilige school' versterken en hetzelfde geldt voor het toezicht op de bouwveiligheid en brandveiligheid.
2. *Zorg en veiligheid,* waarbij we ons richten op het terugdringen van (woon)overlast, mensenhandel, ingrijpen bij crisis en onveilige situaties (zie inclusieve stad), terugdringen van criminaliteit met een persoonsgerichte aanpak en de aanpak van polarisatie en radicalisering.
3. *Weerbare stad en organisatie tegen ondermijning*. Onze ondermijningsaanpak richt zich op het versterken van onze wijken en dorpskernen met projecten zoals het voorkomen van jonge aanwas voor criminele bendes, de intensieve leefbaarheidsaanpak, de pilot wijkrechtspraak, goed verhuurderschap en de inzet van ons huurteam voor huurders. Binnen onze eigen organisatie gaan we verder met het integriteitsbeleid, de BIBOB toetsen en is er blijvende aandacht voor het thema Veilige Publieke Taak.

Aandachtsgebied 1: veiligheidsbeleving (voel je veilig)

- *High Impact Crimes*: We zien een aanzienlijke stijging in het aantal fietsendiefstallen. We intensiveren de aanpak, samen met politie en andere partners, om fietsendiefstallen te voorkomen. Zo intensiveren we de communicatie rondom preventie en zetten we gebiedsgebonden interventies in op basis van data en intelligence, zoals bijvoorbeeld lokfietsen en extra controles. We continueren de aanpak criminele overlastgevers om de dalende trend rondom woninginbraken te kunnen waarborgen.
- *Cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit* maken steeds meer slachtoffers. Uit de Veiligheidsmonitor van het CBS blijkt dat in 2021 ruim één op de vijf Tilburgers slachtoffer is geworden van online criminaliteit. Iedereen, jong of oud, kan slachtoffer worden van cybercrime of gedigitaliseerde criminaliteit. Daarom geven we prioriteit aan digitale veiligheid in het nieuwe Integraal VeiligheidsPlan (2023-2026). We zetten interventies in om de cyberweerbaarheid van onze inwoners en bedrijven te vergroten en slachtofferschap te voorkomen. Een voorbeeld hiervan is Hackshield, waarmee kinderen (8-12) al op jonge leeftijd leren veilig om te gaan met het internet. Ook zorgen we ervoor dat we voorbereid zijn op cybercrises en online aangejaagde ordeverstoringen.In 2023 onderzoeken we de mogelijkheden om de aard en omvang van cybercriminaliteit en online veiligheidsgevoelens te monitoren. Regionaal werken we samen met andere gemeenten en de Poltitie Zeeland-West-Brabant aan een strategische agenda om het thema digitale veiligheid verder aan te jagen.
- *Veilige school:* Sinds 2014 werken we met het onderwijs samen als platform Veilige School. Naast het (speciaal) voortgezet onderwijs en het MBO is sinds 2022 ook het primair onderwijs aangesloten. We zien namelijk een verschuiving van veiligheidsproblematiek naar steeds jongere leeftijdsgroepen. Onder de vlag van Veilige School werken we, samen met scholen, verder aan een aanpak om diverse veiligheidsthema's onder scholieren en op en rond scholen tegen te gaan. Samen met het onderwijs en partners kijken we naar het hele beeld (denk aan sexting, verbale/fysieke agressie, radicalisering/polarisatie, wapenbezit, drugs, uitbuiting en meer). We gaan na of voldoende duidelijk is waar scholen met signalen en vragen terecht kunnen, of personeel voldoende is toegerust en of er behoefte is aan training en voorlichting. Het aanbod aan zulke interventies stemmen we samen af op de behoefte en timing in de verschillende typen onderwijs in Tilburg.
- We investeren in de volle breedte in het *bestrijden van intimidatie* in alle verschijningsvormen; van intimidatie in huiselijke kring tot aan de aanpak van ondermijning. *Straatintimidatie* is een van de vormen waarvoor we een aanpak hebben ontwikkeld. Deze aanpak was tot nu toe vooral gericht op bewustwording en voorlichting en het opzetten van een meldingskanaal; dit meldingskanaal staat inmiddels en we zien een toename van de meldingen. Meldingen geven inzicht in de vormen van straatintimidatie, maar ook in de locatie en tijden. Dit helpt om gerichte campagnes en acties op te zetten. In 2023 gaan we door met de bewustwordingscampagne(s) en investeren we in handhaving. We trainen onze Boa's, zodat zij straatintimidatie (nog) beter kunnen signaleren en aanpakken.
- We hebben blijvende aandacht voor *bouwveiligheid en brandveiligheid* van geprioriteerde (risico)gebouwen en voor de (brand)veiligheid en problematiek bij kamerverhuurpanden.

Aandachtsgebied 2: Zorg en Veiligheid
We realiseren extra inzet op vijf thema's:

2.1 Terugdringen van (woon)overlast

- De overlastcijfers laten dalen. We intensiveren daarom onze aanpak.
  In de wijken blijven we samen werken aan het tijdig signaleren; met de ketenpartners (jongerenwerk, politie, jeugdboa's en waar nodig OM) handelen we pro-actief, pakken we meldingen op, zetten acties in en monitoren. Een Weegploeg Jeugd stuurt dit proces en houdt stedelijk zicht op wat er in de wijken gebeurt, waar nodig kunnen we de aanpak opschalen. Deze structuur is vastgelegd conform het landelijk 7-stappenmodel. Voor de meldingen en integrale aanpakken gebruiken we één informatiesysteem om van daaruit effectief te monitoren en te sturen. We kijken continu waar de aanpak anders moet en beter kan. De netwerken in de wijken, met name ook de samenwerking met scholen, krijgen aandacht.
  In de aanpak van casuïstiek bouwen we verder aan de persoonsgerichte aanpak, door samen te werken met coaches én door de inzet van andere partijen in de keten, zoals het Zorg- en Veiligheidshuis. Om het gezamenlijk lerend vermogen en de preventieve inzet te versterken werken we onder de noemer 'Jeugd & Veiligheid' (Plusthema uit de raadsnota Integraal Jeugdbeleid) samen aan diverse projecten, onder meer vanuit de aanpak jonge aanwas (Ondermijning).
- We intensiveren onze inzet voor het vergroten van de leefbaarheid in de directe omgeving door het aanpakken van woonoverlast, illegale prostitutie, hennepteelt, dealpanden, verpaupering en strijdigheid bestemmingsplan. Hiervoor zetten we onder andere nieuwe instrumenten in als de opkoopbescherming en goed verhuurderschap. We blijven inzetten op veilig wonen, werken en recreëren in Tilburg waarbij we de balans tussen levendigheid en leefbaarheid bewaken.
- De overlast van zwervers neemt toe; dit is een landelijke trend. De stijging wordt - naast zorgmijders en tijdelijk buitengeplaatsten - met name veroorzaakt door personen uit voornamelijk Oost-Europa die geen recht hebben op zorg. We combineren preventieve en repressieve maatregelen om de overlast te verminderen. Met verschillende partners zien we toe op een integrale aanpak en maken we gebruik van persoonsgerichte en gebiedsgebonden maatregelen. Landelijk volgen we de ontwikkelingen rondom deze problematiek op de voet.

2.2 Terugdringen van criminaliteit met een persoonsgerichte aanpak
Bij opvallend asociaal gedrag van jongeren proberen we te begrijpen waar dit gedrag vandaan komt en zetten we in op voorkomen van herhaling. Hulp vanuit het sociale systeem (iemands gezin, buurt, sociale netwerk, school, sportvereniging) is een belangrijke factor naast correctie en repressie. Bij de integrale aanpak vanuit de weegploeg jeugd zetten we tijdig en actief coaches in voor de jongeren om te proberen het verschil te maken in de context van hun gezin en leefwereld. Casuïstiek halen we op uit de wijk ('jonge aanwas'). Met de inzet van coaches slaan we een brug naar reguliere voorzieningen op het gebied van scholing, werk, inkomen en zorg. De persoonsgerichte aanpak is maatwerk. In overleg met de Toegang en het Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant bepalen we welke interventies nodig zijn. *(Zie ook het thema Inclusieve Stad onder Ingrijpen bij crisis en onveiligheid.)*

2.3 Optimaliseren van de keten ingrijpen bij crisis en onveilige situaties
Dit onderwerp beschrijven we bij het thema inclusieve stad onder ingrijpen bij crisis en onveiligheid.

2.4 Aanpak van mensenhandel

- We continueren de uitvoering van het regionaal actieprogramma 'Geen plaats voor mensenhandel' in de aanpak van mensenhandel binnen Zeeland-West-Brabant. Het actieprogramma is gestoeld op 3 pijlers:
  - mensenhandel voorkomen
  - beschermen van slachtoffers
  - mensenhandel voorkomen en daders stoppen

  Hierin werken we nauw samen met verschillende partners en voeren als gemeente Tilburg in de regio ketenregie op de uitvoering van dit programma.
- In 2023 gaan we aan de slag met een districtelijk uitvoeringsprogramma mensenhandel Hart van Brabant, als uitwerking van het regionaal actieprogramma 'Geen plaats voor mensenhandel', waarin er expliciete aandacht is voor het thema illegale prostitutie. Lokaal borgen we de aanpak van criminele uitbuiting binnen onze aanpak van ondermijning en preventie met gezag.

- De centrale positie van de zorgcoördinator mensenhandel is structureel gemaakt. Steeds meer professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein weten de zorgcoördinator te vinden om signalen te delen en advies te vragen. Hierdoor kunnen we meer slachtoffers helpen en krijgen we meer zicht op het fenomeen.
- Met het nieuwe prostitutiebeleid willen we de vergunde sector stimuleren en zetten we ons in voor de destigmatisering van sekswerk. We blijven aandacht houden voor de kwetsbaarheid die deze branche met zich meebrengt in relatie tot mensenhandel.
- Na een pilot van twee jaar zijn de integrale controles naar prostitutie onderdeel geworden van het reguliere werk van Toezicht en handhaving. Deze controles zijn gericht op het tegengaan van misstanden binnen de seksbranche. Deze controles vinden plaats omdat misstanden die bij de controles worden aangetroffen ons op het spoor brengen van mensenhandel en ondermijning.

2.5 Aanpak van polarisatie en radicalisering

- Het Actieplan voorkomen radicalisering en polarisatie biedt een kader waarmee we kunnen meegroeien met de inhoudelijke veranderingen in dat veld. De veranderingen in de aard van radicalisering en polarisatie worden geduid in trainingen en versterken zo dus de kennis bij partners in het Netwerk SOMS (Sociale Onrust en Maatschappelijke Spanningen). Hoofdzaak van de aanpak is dat professionals die met radicalisering en polarisatie te maken kunnen krijgen -in welke vorm dan ook - weten waar ze voor hulp en advies terecht kunnen. Voor de zwaardere casuïstiek hebben we een goed lopende samenwerking met de Politie en Openbaar Ministerie.
- Het belangrijkste van de aanpak in de wijken, blijft de inzet op laagdrempelige netwerkvorming (elkaar weten te vinden, kunnen sparren). In de afgelopen twee jaar hebben we het netwerk weer een nieuwe impuls gegeven door trainingen en bijeenkomsten. Dat blijven we in 2023 ook doen. Er bestaat een grote overlap met het netwerk dat we ook vanuit Veilige School kennen. Dit netwerk is des te meer van belang nu de spanningen en dreigingen in de samenleving diverser en ongrijpbaarder worden.
- De coronapandemie en de gevolgen van de oorlog in Oekraïne hebben effect gehad op de sociale cohesie in ons land. Velen zijn bijvoorbeeld (blijvend) geïsoleerd geraakt of voelen zich teleurgesteld over sociaaleconomische ontwikkelingen. Hiernaast ervaart men door de (sociale) media steeds meer onrust van nationale en internationale politieke spanningen. Deze fenomenen kunnen allemaal nadelige effecten hebben op onze samenleving met toenemende polarisatie als gevolg. Daarom volgen we ook ontwikkelingen ten aanzien van links- en rechts extremisme, anti-overheidssentiment en complottheorieën. Uiteraard blijft er ook aandacht voor religieus extremisme. Samen met andere steden in de regio delen we kennis en ervaring. Onze preventieve aanpak levert een bijdrage aan ontwikkelingen vanuit inclusie en diversiteit (*zie ook Inclusieve Stad)*.

<u>Aandachtsgebied 3: Een weerbare stad en organisatie tegen ondermijning</u>

In 2023 blijven we fors inzetten op preventie, vroeg signalering en gedragsbeïnvloeding. Daarvoor is het van belang goed zicht te krijgen op welke groepen mensen, wijken en bedrijven kwetsbaar zijn voor criminaliteit. Kinderen, jongeren en jong volwassenen die opgroeien in onze PACT-wijken, vormen zo'n groep. Als we eerder op kwetsbaarheden in kunnen spelen, voorkomen we dat veiligheidsproblemen onnodig en ongewenst ruimte krijgen om te groeien. We willen leren van het verleden en in staat zijn de signalen die we krijgen op een juiste manier te duiden (breder te bezien) om zo een aanpak in te zetten, die gericht is op het positief bijsturen van gedrag.
We blijven uiteraard en nadrukkelijk aandacht houden voor de (regionale) thema's synthetische drugs, hennep, criminele motorbendes (OMG's), vastgoed en het fenomeen witwassen. We zoeken de samenwerking op thema's die dwarsverbanden hebben met ondermijning zoals mensenhandel en zorgfraude. Met partners in jeugdwerk en onderwijs zetten we in op preventie. We werken op districtelijk en regionaal niveau samen met onze RIEC partners om de criminelen die in beeld zijn optimaal te verstoren.

3.1 Weerbare stad (wijken)

- *Plan van aanpak 'Preventie met gezag'*: Als een van de 15 manifest gemeenten (de steden die het Manifest "Kom op voor de meest kwetsbare gebieden" hebben opgesteld), heeft Tilburg succesvol een plan ingediend voor een 'preventieve aanpak met gezag' in de wijken Tilburg Noord, West en deels de wijk Groenewoud (in Tilburg Zuid). Ze hebben te maken met een (uiteenlopende) combinatie en opeenstapeling van problemen als het gaat om onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid. In dit plan 'preventie met gezag' is de extra inspanning specifiek gericht op het *voorkomen van jonge aanwas in de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit*. Groenewoud is net als Tilburg Noord

en West een aandachtswijk met multiproblematiek, waar in het kader van het wijkgericht werken en de PACT-aanpak al waardevolle initiatieven zijn ontplooid waar we in Tilburg Noord en West op verder kunnen borduren (en andersom). In 2023 continueren en intensiveren we onze aanpak voor ondermijning waarbij we preventie en repressie combineren. We beginnen met preventie al op zeer jonge leeftijd en op meerdere leefgebieden:

- Onder regie van de gemeente werken hulpverlenings-, zorg- en justitiepartners (al dan niet vanuit het Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant) samen om op de langere termijn duurzame effecten te behalen. We bieden ondersteuning buiten de eigen organisatie en binnen de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare mensen, waardoor de aanpak alle leeftijden bestrijkt en inspeelt op de cruciale fases in de ontwikkeling van jongeren. Glijdt een oudere broer of zus af in de criminaliteit? Dan hebben we direct de jongere broertjes en zusjes in het vizier en het gezinssysteem: met een coach, familieaanpak en op termijn ook wijkrechtspraak brengen we de basis weer op orde.
- Professionals zien dat jeugd rond de 10-12 jaar voor het eerst betrokken raakt bij drugscriminaliteit en tijdens het 15e/16e levensjaar met zwaardere delicten in beeld komen. Deze leeftijden komen overeen met de transitiefases op school, waarvan we weten dat jongeren dan bevattelijk zijn voor nieuwe invloeden. Daarom zetten we rond de overgang van primair naar voortgezet onderwijs (PO-VO) en van voortgezet naar middelbaar onderwijs (VO-MO) extra in op coaching van kwetsbare jongeren. Binnen alle projecten is er aandacht voor normstelling. Bij risicojeugd is deze uiteraard preventief van aard (om criminalisering te voorkomen) en bij jonge aanwas meer repressief, wanneer zij zich schuldig hebben maakt aan (georganiseerde) criminaliteit.

- *Intensieve leefbaarheidsaanpak (ILA):* om de maatschappelijke weerbaarheid in de wijken te vergroten, gaan we in delen van de PACT-wijken Noord en Groenewoud door met onze meervoudige aanpak met de vier smaken zoet (positieve initiatieven, verleiden en belonen), zuur (uitstroom grootste probleemgezinnen), zout (voorwaardelijke hulp en zorgtrajecten) en bitter (regulering instroom). Maatregelen en interventies hebben we ingericht op basis van de pijlers 'Thuis' (integrale familie aanpak), en 'School' (veilige scholen).
- *Pilot Justitie in de wijk*: In samenwerking met de justitiële partners en het Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant werken we aan het opzetten van een zogenaamde Wijkrechtspraak. Wijkrechtspraak beoogt de toegang tot het recht gemakkelijker en zichtbaarder te maken en de maatschappelijke effectiviteit te vergroten. Daarbij verwachten we een positief effect op de leefbaarheid en veiligheid in de wijk, alsook op de samenwerking tussen de professionals uit het zorg-, justitie- en sociaal domein. Deze intensieve samenwerking is nodig om jongeren en gezinnen met multiproblematiek vroegtijdig te signaleren en effectieve integrale hulp te bieden om zo tot duurzame oplossingen te komen. Op die manier zetten we met preventie en repressie in op het voorkomen en begrenzen van (latent) crimineel gedrag in wijken. We bieden kansen en stellen duidelijke grenzen. In 2023 starten we met deze pilot. We organiseren het gesprek tussen professionals en bewoners over waar ze in het dagelijks leven tegenaan lopen, wat voor problematiek er leeft en wat de wijkrechter voor hen zou kunnen betekenen. Op basis van de uitkomsten wordt een keuze gemaakt in welke wijk(en), op welke rechtsgebieden en met welke samenwerkingspartners we de wijkrechtspraak zullen starten.
- *De wet Goed Verhuurderschap* wordt naar alle waarschijnlijkheid per 1 januari 2023 van kracht. We bereiden ons l voor op de implementatie hiervan. Met deze wet krijgt de gemeente instrumentarium in handen waarmee wij verhuurders kunnen aanspreken op goed verhuurderschap (bijvoorbeeld niet discrimineren, niet intimideren, geen dubbele bemiddelingskosten in rekening brengen, etc.).
- Hiermee hangt samen het continueren van de inzet van het *Huurteam*. Het Huurteam draagt bij aan de versterking van de positie van huurders in onze gemeente, doordat het Huurteam op een laagdrempelige manier informatie geeft en ondersteuning biedt aan huurders wat betreft hun rechten en plichten op het gebied van huur.

3.2 Weerbare overheid

Ook als organisatie bouwen we aan weerbaarheid. We willen een betrouwbare en integere partner zijn. Wij hechten daarom niet alleen waarde aan de integriteit van onze eigen organisatie en medewerkers, maar ook aan de integriteit van partijen waarmee we als gemeente zaken doen. Hiertoe realiseren we een Gedragslijn Integere Overeenkomsten (GIO).

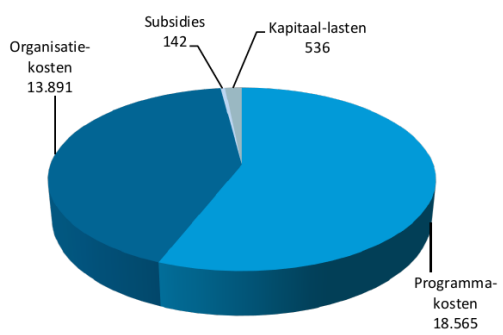
- We zetten in 2023 extra in op de uitvoering van het integriteitsbeleid en leven de Brabanste Norm Weerbare Overheid na. We maken onze processen en medewerkers zo weerbaar mogelijk tegen criminele invloeden door in 2023 minimaal drie risico-analyses ondermijning en integriteit (inclusief implementatie van aanbevelingen) te realiseren. We brengen kwetsbare werkprocessen,- gebieden en functies in kaart en

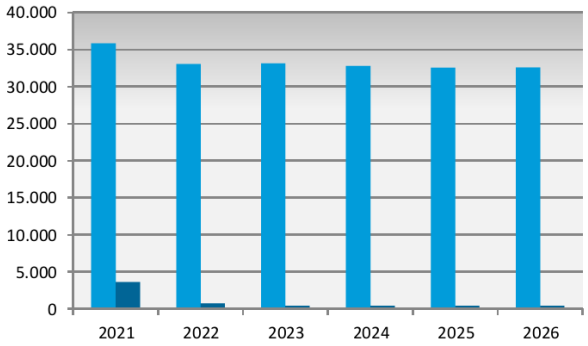
onderzoeken de mogelijkheid om functies te screenen. We zetten het moreel leerproces voort alsook de training voor nieuwe medewerkers gericht op bewustwording ten aanzien van ondermijning en integriteit. Daarnaast hebben we onafhankelijke vertrouwenspersonen in onze organsiatie. Minimaal eens per jaar is er een training voor raadsleden met betrekking tot bewustwording op ondermijning en integriteit.

- We blijven de mogelijkheden die de wet BIBOB (Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) ons biedt volledig benutten.
- Er is blijvende aandacht voor het thema Veilige Publieke Taak (VPT).

Wat gaat het kosten – financiën

Openbare orde en veiligheid x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	35.821	33.058	33.134	32.771	32.554	32.571
Baten	-2.434	-382	-371	-354	-354	-354
Saldo van lasten en baten	**33.387**	**32.677**	**32.763**	**32.417**	**32.200**	**32.217**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-1.198	-364	-40	-40	-40	-40
Saldo reserves	**-1.198**	**-364**	**-40**	**-40**	**-40**	**-40**
Totaal	**32.189**	**32.313**	**32.723**	**32.377**	**32.160**	**32.177**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
91. Veiligheidsregio MWB – bijstelling kapitaallasten	326 N	326 N	326 N	326 N
Uit toezichtsbevindingen van de provincie Noord-Brabant is geconcludeerd dat het meerjarig begrotingskader van de Veiligheidsregio 2022-2025 niet structureel in evenwicht is. Dit wordt veroorzaakt doordat de egalisatiereserve kapitaallasten als incidenteel wordt aangemerkt door de provincie. Het AB heeft daarom besloten de egalisatie vanaf 2023 om te zetten in het boeken van werkelijke kapitaallasten per jaar, gedekt door gemeentelijke bijdragen. Meerjarig zal de gemeentelijke bijdrage schommelen. De egalisatiereserve wordt opgeheven, het resterende bedrag uit deze reserve van circa € 8,7 miljoen wordt voorlopig nog niet teruggestort naar de gemeenten in afwachting van de resultaten van de takendiscussie. De intentie van de Veiligheidsregio is dat een deel van deze vrijvallende reserve ingezet zal worden als transitiereserve. Hier volgt later in 2022 meer duidelijkheid over. De bijstelling van de kapitaallasten is verwerkt in het raadsvoorstel voor de Begroting 2023 van de Veiligheidsregio MWB, de Raad heeft hier op 20 juni 2022 een goedkeurend besluit op genomen.				
92. Experiment gesloten coffeeshopketen	174 N	174 N	-	-

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Tilburg neemt samen met 9 andere gemeenten deel aan het experiment gesloten coffeeshopketen. Dit experiment moet duidelijk maken of legale levering, inkoop en verkoop van cannabis mogelijk is. Er is voor de periode 2021 t/m 2024 in totaal € 695.000 (€ 173.750 per jaar) beschikbaar gesteld voor de experimenteerfase. Deze fase duurt 4 jaar en start op zijn vroegst in het tweede kwartaal van 2023.				
93. Extra capaciteit BOA's *(Formatieve consequenties: 1,0 fte)*	70 N	70 N	70 N	70 N
Het kabinet heeft extra geld (motie Hermans) beschikbaar gesteld om de capaciteit van (wijk)agenten en Boa's in de openbare ruimte te vergroten. Met deze uitkering zal de formatie (structureel) met 1 fte handhaver uitgebreid worden.				
94. Indexering huren brandweerkazernes 2022	11 N	11 N	11 N	11 N
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2022 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving.				
95. Indexering huren brandweerkazernes 2023	88 N	88 N	88 N	88 N
Zie melding indexatie in herijking gebouwenexploitatie 2023 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
96. Aanstellen functionaris cybercrime *Formatieve consequenties: 1 fte*	103 N	103 N	103 N	103 N
In het Akkoord is toegezegd om (extra) aandacht te geven aan cyberdreiging. Dit gaan we doen door het aantrekken van een functionaris Cybercrime. Deze functionaris zet zich in om de cyberweerbaarheid van de stad te bevorderen door doelgroepgerichte interventies in te zetten (jeugd, inwoners, ouderen, MKB) en een stedelijk cyberweerbaarheidsbeeld op te stellen. Daarnaast volgt de functionaris de landelijke ontwikkelingen en trends op het gebied van cybercriminaliteit, cybercrisis en online aangejaagde ordeverstoringen, en vertaalt deze naar gemeentelijk beleid. Kosten die gemaakt worden in relatie tot cybercriminaliteit zullen worden gedekt vanuit het werkbudget veiligheid.				
97. Structureel maken zorgcoördinator mensenhandel *Formatieve consequenties: 1 fte*	91 N	91 N	91 N	91 N
In het Akkoord is toegezegd om aandacht te houden voor de aanpak van mensenhandel. Dit doen we onder andere door het structureel aanstellen van de zorgcoördinator mensenhandel. Volgens de afspraak in het Interbestuurlijk Programma en het programma Samen tegen Mensenhandel moet elke gemeente in 2022 een duidelijke en geborgde aanpak van mensenhandel hebben. Een voorwaarde om te voldoen aan het basisniveau voor alle gemeenten is het hebben van een aandachtsfunctionaris. Tilburg heeft sinds 2019 een zorgcoördinator mensenhandel die werd gedekt met tijdelijke middelen. Door het structureel maken van de zorgcoördinator wordt voldaan aan dit basisniveau en houden we aandacht voor en bewustwording van het fenomeen mensenhandel.				

Wat weten we nog meer

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Verwijzingen Halt (per 1.000 jongeren)	27	30	20	20
Winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	3,9	3,6	2,8	2,2
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	7,1	7,1	6,7	6,5
Diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	2,2	1,8	1,6	1,8
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	7,0	8,1	8,3	8,5

Aantrekkelijke leefomgeving

Wat willen we bereiken

De omgeving waarin we wonen, werken en recreëren draagt bij aan de vitaliteit, gezondheid en de veiligheid

De leefomgeving draagt bij aan het behalen van doelen op tal van terreinen, niet alleen aan de doelen van Vitale stad maar ook aan het realiseren van doelen binnen de Duurzame en Inclusieve stad. Andersom richten veel velden zich niet primair op het bevorderen van de aantrekkelijkheid van de leefomgeving maar dragen er wel aan bij. Met de uitvoering van onze projecten maken we de stad steeds veiliger en is de openbare ruimte meer en meer bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering. Met de juiste inrichting bevorderen we de biodiversiteit, nodigen we uit tot spelen en ontmoeten en dragen we ook bij aan een aantrekkelijke stad voor bezoekers. De nadruk ligt op de aantrekkelijkheid, toegankelijkheid en beleving van de openbare ruimte en de relatie daarvan met de waardering die de gebruiker heeft voor die openbare ruimte. Indicatoren die uitdrukken hoe ingrepen in de openbare ruimte bijdragen aan deze onderliggende doelen, beschrijven we onder meer bij het veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit.

Ruimtelijk erfgoed draagt bij aan de herkenbaarheid, aantrekkelijkheid en identiteit van Tilburg

Met de zorg voor het ruimtelijk erfgoed in de gemeente dragen we bij aan de herkenbaarheid én aantrekkelijkheid van de dagelijkse leefomgeving en aan de verschillende identiteiten van stad en dorpen. Het versterkt de herkenbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad. We dragen daarmee bij aan ruimtelijke kwaliteit en beleving voor en door onze burgers en bezoekers.

Indicatoren	bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
Waardering van het ruimtelijk erfgoed door inwoners	Burgeronderzoek (tweejaarlijks)	*	-	-	6,2	-

* Bij het volgende burgeronderzoek zal naar verwachting ook een streefwaarde bepaald worden bij deze indicator.

Gemeentelijk maatschappelijk vastgoed is toekomstbestendig, functioneel en toegankelijk

Indicatoren	bron	Streef-waarde	2021	2022	2023
Onderhoudsscore van het gemeentelijke vastgoed	NEN 2767	3	3	3	3
Huurderstevredenheid	Klanttevredenheids-onderzoek (KTO) (tweejaarlijks)	7	nog niet gemeten	nulmeting: 6,8	7
Percentage gebouwen dat voldoende tot goed toegankelijk is	Inventarisatie Stichting Zet	100%*	61%	75%	85%
Percentage CO2-reductie t.o.v. 2019	Erbis en Fastlane	- 2% per jaar	-11,8	-2	-2

* In deze programmabegroting wordt voorgesteld om de streefwaarde toegankelijkheid te verhogen van 75% naar 100%, zodat alle openbare gebouwen voldoen aan het predicaat voldoende tot goed toegankelijk. Hiervoor wordt een forse investering geraamd, die nader uitgewerkt moet worden, reden waarom tevens voorbereidingskrediet wordt gevraagd.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

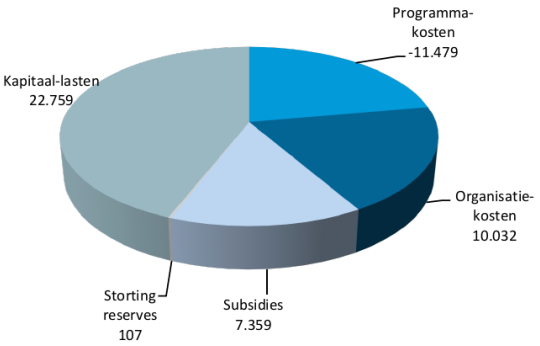
Ruimtelijk erfgoed en omgevingskwaliteit
Bij de grote opgave op het gebied van stedelijke ontwikkeling is het beschermen van ons erfgoed belangrijk en actueel. We gaan na hoe we ons erfgoed beter kunnen beschermen en het verhaal hierover beter kunnen vertellen. (bestuursakkoord)
In 2023 gaan we werken aan de activiteiten in de Routekaart Ruimtelijk Erfgoed en dragen we, naast uitvoering van de reguliere taken op het gebied van vergunning, subsidie en restauraties, bij aan herbestemmingen van monumenten, gebiedsontwikkeling, omgevingsvisie. Specifieke opgaven als aanwijzing monumenten en aandacht voor Post-65-architectuur komen ook aan bod. Verder werken we aan verduurzaming van onze monumenten en starten we met onderzoek naar gebiedsbiografiën t.b.v. het omgevingsplan.
Ook blijven we actief in gesprek met partners over de erfgoed en herbestemming .

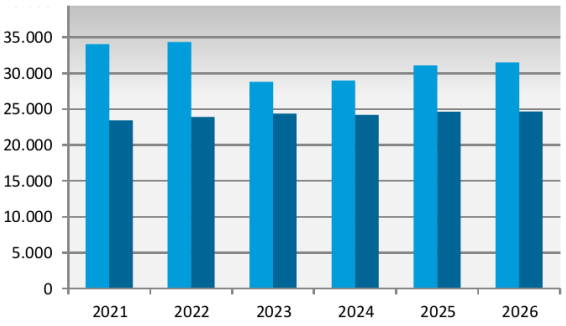
De aandacht voor erfgoed wordt meer en meer bezien vanuit het perspectief van omgevingskwaliteit, samenhang en participatie. De formatie voor ruimtelijk erfgoed /monumentenzorg/ omgevingskwaliteit staat onder druk. Om in 2023 een Uitvoeringsplan "versterking omgevingskwaliteit" op te stellen is incidenteel € 100.000 nodig . Afhankelijk van het gewenste scenario in dat plan bepalen we of en hoe we structureel investeren in versterken van ruimtelijk erfgoed en omgevingskwaliteit.

Maatschappelijk vastgoed
We zien de behoefte en noodzaak om ons gemeentelijk vastgoed meer in te zetten voor de maatschappelijke opgaven waar we voor staan, zoals het huisvesten van maatschappelijke instellingen, het creëren van culturele broedplaatsen en de opvang van vluchtelingen. We gaan de komende 2 jaar daarvoor gebruik maken van een maatschappelijke vastgoedtafel, waar huisvestingsvragen worden afgewogen en vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Het daaraan gekoppelde makelpunt (eveneens voor 2 jaar) zorgt daarbij voor verbinding met de private vastgoedmarkt.
Ons bestaand vastgoed wordt verder verduurzaamd en onze openbare gebouwen die nog onvoldoende toegankelijk zijn, worden voldoende tot goed toegankelijk gemaakt.
Vanwege de inflatie is het percentage waarmee de huren gaan stijgen, fors, omdat de huren op basis van de CPI-index bepaald worden. Nog uitgewerkt wordt of deze algemene lijn voor 2023 ook gevolgd kan worden of dat een aanpassing voor 2023 nodig is, gelet op de huidige extreme marktsituatie.
In 2022 zijn de resultaten van de nulmeting van het klanttevredenheidsonderzoek (KTO) ontvangen. De respons was 66,7%. Het onderzoek geeft veel inzicht hoe onze huurders de gemeentelijke panden, de daarbij behorende onderhoudsactiviteiten en dienstverlening waarderen. We zien een gemiddelde rapportcijfer van 6,8, waarbij duurzaamheid het laagste scoort (5,7) en de dienstverlening van de accountmanagers het hoogst (8). De respondenten hebben aangegeven waar hun behoeftes met name liggen als het gaat om verbetering van de klanttevredenheid en daar gaan we in 2023 verder mee aan de slag.

Wat gaat het kosten – financiën

Aantrekkelijke leefomgeving x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	32.502	34.210	28.671	28.853	30.960	31.382
Baten	-16.146	-17.309	-19.559	-19.539	-20.094	-20.113
Saldo van lasten en baten	**16.356**	**16.902**	**9.112**	**9.314**	**10.866**	**11.269**
Toevoeging reserves	1.561	146	107	107	107	107
Onttrekking reserves	-7.273	-6.571	-4.779	-4.622	-4.510	-4.510
Saldo reserves	**-5.712**	**-6.425**	**-4.672**	**-4.515**	**-4.403**	**-4.403**
Totaal	**10.644**	**10.476**	**4.440**	**4.799**	**6.463**	**6.866**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
98. Wijkbudget openbare ruimte	197 V	187 V	177 V	167 V
In 2020 zijn er middelen beschikbaar gekomen voor het realiseren van bewonerswensen in de openbare ruimte (niet zijnde kleine knelpunten). Er werd onderscheid gemaakt tussen middelen voor grote projecten (investeringen) en voor middelgrote projecten (exploitatie). De ervaring over de afgelopen 3 jaar leert echter dat er altijd een bijdrage voor grote projecten wordt gevraagd (boven de € 25.000) en het dus investeringen betreft. Hierdoor kunnen er minder bewonerswensen ingevuld worden terwijl er wel middelen beschikbaar zijn. Om deze middelen toch te benutten wordt het exploitatiebudget van € 202.000 omgezet naar investeringsbudget met bijbehorende kapitaallasten. Op basis van een gemiddelde afschrijvingstermijn van 20 jaar leidt dit tot een voordeel in de exploitatie van € 197.000 in 2023 aflopend naar € 167.000 in 2026.				
99. Kinderboerderijen; opbrengsten en kosten	41 V 14 V	41 V 52 V	41 V 50 V	41 V 37 V
De panden van de kinderboerderijen zijn in beheer genomen in de gebouwenexploitatie. De opbrengsten en kosten hiervan worden hier verantwoord. Het verschil wordt toegevoegd aan het budget van de kinderboerderijen zodat er per saldo gemeentebreed sprake is van een budgetneutrale mutatie. (Zie hiervoor ook veld Sociaal en veerkrachtig.)				
100. Indexering interne huren 2022	176 V	176 V	176 V	176 V
De interne huur voor gemeentelijk vastgoed is conform CPI geïndexeerd per 1 januari 2022 en deze viel hoger uit dan bij de Programmabegroting 2022 eerder was geraamd (2,7% i.p.v. 1,5%). Het bijbehorende nadeel landt op andere plekken in de gemeentelijke begroting, zoals bij het Sportbedrijf, BAT en Faciliteiten.				
101. Herijking gebouwenexploitatie indexatie huuropbrengst Onderhoudskosten (indexatie) Stelpost demping huurverhoging	 2.775 V 2 V 1.600 N	 4.221 V 1.501 N 1.600 N	 4.261 V 1.565 N 1.600 N	 4.280 V 1.596 N 1.600 N
De gebouwenexploitatie wordt jaarlijks geactualiseerd op autonome en externe ontwikkelingen, zoals de gevolgen van prijsindexatie op de huuropbrengsten en exploitatielasten en op effecten van reeds genomen besluitvorming zoals mutaties in de gebouwenvoorraad. Komend jaar wordt rekening gehouden met een indexatie op de huur en op onderhoud van 9,5% aangezien wij de CPI-index volgen. Voor een gedeelte, nl.€ 1,35 miljoen betreft het opbrengsten van interne huurders binnen de gemeente, waar op andere velden een nadeel tegenover staat. Verder wordt een stelpost opgenomen van € 1,6 miljoen voor het eventueel dempen van de extreem forse huurverhoging.				
102. Archeologische waarden- en verwachtingskaart	-	-	-	40 N
Vanwege de invoering van de Omgevingswet moet een archeologische waarden- en verwachtingskaart worden opgesteld en digitaal ontsloten (college, 18 januari 2022, nr. 20). Die kaart moet eenmaal per 4 jaar geactualiseerd worden voor een bedrag van € 40.000.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
103. Budget nieuwe Omgevingswet	9 N	9 N	9 N	9 N
Bij de primaire begroting 2022 is uitgegaan van een budget van € 400.000 ter dekking van diverse formatie-uitbreidingen binnen een drietal afdelingen. De daadwerkelijke vertaling naar FTE en loonsom leidt tot een benodigd budget van € 409.000. De oorspronkelijke raming komt daarmee in meerjarenperspectief structureel € 9.000 te laag uit.				
104. Administratieve bijstelling; lasten Baten	1.210 V 1.210 N	1.291 V 1.291 N	1.291 V 1.291 N	1.291 V 1.291 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
105. Toegankelijkheid openbare gebouwen naar 100%	-	62 N	125 N	125 N
Voor de gebouwen in de gebouwenexploitatie geldt op dit moment de indicator dat 75% van de gebouwen voldoende tot goed toegankelijk moet zijn. Uit reeds beschikbare budgetten, worden een aantal gebouwen in de periode 2022/2023 uitgevoerd (Natuurmuseum, Schouwburg, Poppodium 013, De nieuwe vorst, Recreatie bad Stappegoor en IJssportcentrum) Om iedereen mee te kunnen laten doen, investeren we extra in de fysieke toegankelijkheid. We verhogen daarom onze ambitie van 75% naar 100% openbare gebouwen die voldoende tot goed toegankelijk zijn. Om tot 100% te komen, is een extra investering nodig van ca. €2,5 miljoen, met een structurele kapitaallast, op basis van afschrijving in 20 jaar, van € 125.000 per jaar. Om de maatregelen die hiermee gemoeid zijn te kunnen uitwerken tot een technisch ontwerp, op basis waarvan aan de raad in 2023 een definitief voorstel voor uitvoeringskrediet kan worden voorgelegd, is een voorbereidingskrediet benodigd van € 250.000.				
106. Inrichten maatschappelijke vastgoedtafel en makelpunt *Formatieve consequenties: 2 fte*	212 N	212N	106 N	106 N
De behoefte aan maatschappelijk vastgoed neemt sterk toe en daarmee de vraag aan de gemeente om te faciliteren in deze huisvesting of te helpen met vinden van huisvesting op de markt. Er is geen capaciteit om deze vragen -slagvaardig- te kunnen behandelen. Met het inrichten van een maatschappelijke vastgoedtafel, waaraan diverse afdelingen deelnemen, kunnen deze vragen wel juist en tijdig worden afgehandeld. Daarvoor is het nodig om 1fte procesregisseur schaal 12 te kunnen aantrekken die de tafel begeleidt, inzicht heeft in vraag en gemeentelijk aanbod en de contacten met de initiatiefnemers onderhoudt. We willen deze tafel 2 jaar instellen en na een evaluatie, beslissen of continuering na die periode gewenst is. Daarnaast is, gelet op de grote opgaven (woningbouw, maatschappelijke voorzieningen, ruimtelijke kwaliteit) waar we voor staan, het actief verkennen en beter benutten van de mogelijkheden van inzet (semi-) marktvastgoed, een belangrijke voorwaarde om deze opgaven te laten slagen. Hiervoor is structureel 1 fte stadsmakelaar schaal 12 extra nodig.				
107. Visie toekomst Paleis	-	-	315 N	625 N
Bij de Tussenrapportage 2022 is aanvullend voorbereidingskrediet van € 250.000 beschikbaar gesteld om verder te werken aan de haalbaarheid van het voorkeursscenario 'Paleis van de stad' en de daarin opgenomen ambities. De uitwerking/haalbaarheid van dit voorkeursscenario wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad eind 2022/begin 2023. Hierna zal in 2023 worden toegewerkt naar een definitief ontwerp met kostenraming en businesscase om vervolgens een investeringsvoorstel (inclusief exploitatie en programmeringskosten) voor renovatie aan de gemeenteraad voor te leggen. Uitvoering is dan mogelijk te				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
verwachten in 2024 en ingebruikneming in 2025. Vooralsnog houden wij rekening met een verbouw/renovatie-investering van ca. € 12,5 miljoen, hetgeen tot extra kapitaallasten leidt van € 625.000 per jaar. Daarnaast vraagt de nieuwe invulling ook structureel budget voor programmering. Om hoeveel middelen dit gaat wordt voor een volgende begroting verder uitgewerkt, hiervoor wordt op dit moment nog geen raming opgenomen. Bij positieve besluitvorming over dit voorstel, zal na afronding van de haalbaarheidsonderzoek een raadsvoorstel aangeboden worden om een voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen.				
108. Doorontwikkeling Mommerskwartier huuropbrengst kapitaallasten	-	-	 500 V 1.500 N	 500 V 1.500 N
Het Mommerskwartier willen we doorontwikkelen met uitbreiding van het TextielMuseum en herbestemming van het Drögepand. Doorontwikkeling Mommerskwartier is een sleutelproject in de gebiedsontwikkeling Museumkwartier. Met de uitbreiding van het Textielmuseum en de herbestemming van het Drögepand is naar verwachting een investering van ca. € 30 miljoen gemoeid. Uitgaande van een afschrijving in 20 jaar stijgen de kapitaallasten met ca. € 1,5 miljoen per jaar. Een deel zal via hogere huuropbrengsten kunnen worden terugverdiend. Op dit moment echter houden we rekening met een onrendabele top van ca. € 1 miljoen per jaar. Daarnaast stijgen voor het Textielmuseum de personeels- en organisatiekosten die maar ten dele via extra bezoekersinkomsten kunnen worden terugverdiend. Dit leidt mogelijk tot een aanvullende subsidievraag van ca. € 250.000 per jaar. (subsidie is opgenomen onder taakveld Economie, Cultuur en Evenementen) Bij positieve besluitvorming over dit voorstel, zal na afronding van de haalbaarheidsonderzoek een raadsvoorstel aangeboden worden om een voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen.				
109. Torenspits Armhoef	150 N	-	-	-
Op 11 november 2021 is in de gemeenteraad unaniem een motie aangenomen om met de Stichting Spits Armhoefse Akkers onderzoek te doen naar financieringsmogelijkheden (privaat en publiek) om een nieuwe torenspits op de voormalige Sacramentskerk te maken. Indien deze mogelijkheden ontoereikend blijken, is er toegezegd maximaal € 150.000 beschikbaar te stellen. De Stichting denkt voor het realiseren van de spits met lichtkunstwerk inclusief het beheer en onderhoud voor de eerste 10 jaar € 600.000 nodig te hebben. Op dit moment zijn de nodige middelen toegezegd door externe partijen en lopen er nog enkele aanvragen. De Stichting heeft er vertrouwen in voldoende middelen op te kunnen halen maar rekent daarvoor wel op de volledige gemeentelijke bijdrage van € 150.000. De Stichting wil dit najaar starten met de voorbereidende werkzaamheden met de insteek om de spits In het najaar van 2023 op te leveren. Om dit mogelijk te maken is het nodig een bedrag van € 150.000 in de begroting van 2023 beschikbaar te stellen.				
110. Uitvoeringsplan Omgevingskwaliteit *Formatieve consequenties: PM*	100 N	-	-	-
De aandacht voor erfgoed wordt meer en meer bezien vanuit het perspectief van omgevingskwaliteit, samenhang en participatie. De formatie voor ruimtelijk erfgoed /monumentenzorg/ omgevingskwaliteit staat onder druk. Om in 2023 een Uitvoeringsplan "versterking omgevingskwaliteit" op te stellen is incidenteel € 100.000 nodig. Afhankelijk van het gewenste scenario in dat plan bepalen we hoe structureel het meest effectief te investeren in ruimtelijk erfgoed en omgevingskwaliteit				

Economie, cultuur en evenementen

Wat willen we bereiken

Economie, cultuur en evenementen dragen bij aan de brede welvaart in Tilburg

Tilburg versterkt haar economisch, sociaal-cultureel en ecologisch kapitaal in een goede balans met elkaar.

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Duurzaamheidsscore van Tilburg in de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten	Nationale Monitor Duurzame Gemeenten	Jaarlijkse stijging op de ranglijst van alle gemeenten	score: 47,6 rank: 327 (van 380)	score: 48,3 rank: 275 (van 355)	score: 49,6 rank: 256 (van 355)	score: 51,8

We realiseren de economie van de toekomst

De wendbaarheid en weerbaarheid van de Tilburgse economie nemen toe.

Indicator	Bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
Toegevoegde waarde per baan - alle banen	LISA	Groei t.o.v. jaar ervoor	€ 68.112	€ 69.287	€ 65.225	
Toegevoegde waarde per baan - banen in Smart Industry, Smart logistics en Smart Services	LISA	Groei t.o.v. jaar ervoor	€ 86.055	€ 86.316	€ 83.986	
Aandeel bedrijven dat investeert in digitalisering in geld en/of personeel	Bron: Bedrijven-enquête gemeente Tilburg 2022	Groei t.o.v. jaar ervoor				nog niet beschik-baar
Aandeel bedrijven dat investeert in verduurzaming in geld en/of personeel	Bron: Bedrijven-enquête gemeente Tilburg 2022	Groei t.o.v. jaar ervoor				nog niet beschik-baar
Datamaturiteit van MKB bedrijven	Bron: Bedrijven-enquête gemeente Tilburg 2022	Groei t.o.v. jaar ervoor				nog niet beschik-baar
Banen in smart services	LISA	Groei t.o.v. jaar ervoor	11.794	12.210	12.221	12.304
Beroepsniveau vacatures arbeidsmarktregio Midden-Brabant	UWV	Groei middelbaar en hoog				

Indicator	Bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
- L = elementaire en lagere beroepen - M = middelbare beroepen - H = hogere en universitaire beroepen		t.o.v. jaar ervoor	L 25.921 M 3.236 H 4.359	L 25.671 M 3.676 H 4.383	L 22.850 M 3.600 H 4.400	L 31.800 M 4.850 H 6.050
Indicator(en) circulaire economie *	Bron: Bedrijven-enquête gemeente Tilburg 2022					nog niet beschik-baar

* voor zover deze data niet uit de Bedrijvenenquête komen, zullen wij de indicatoren nog aanpassen aan wat landelijk ontwikkeld wordt.

We bestendigen en versterken onze economische en culturele basis

a. De werkgelegenheidsontwikkeling in Tilburg is in balans met de ontwikkeling van de beroepsbevolking.

Indicator	Bron	Streefwaarde		2018		2019		2020		2021	
Verhouding tussen het aantal banen in Tilburg	Banen: LISA (via arbeidsmarkt-inzicht.nl)	Ontwikkeling aantallen gaat gelijk op		Banen 118.022 (+3,37%)		Banen: 121.639 (+3,01%)		Banen: 121.812 (+0,01%)		Banen: 122.783 (1%)	
Ontwikkeling van arbeids-participatie op vmbo, mbo, hbo en wo-niveau	CBS via arbeidsmarkt inzicht.nl	Percentages minimaal op het land. gem.		Tilb.	NL	Tilb.	NL	Tilb.	NL	Tilb.	NL
			Vmbo	54,5 %	51,9 %	53,8 %	52,5 %	53,7 %	51,4 %		
			Mbo	75,9 %	74,0 %	77,4 %	74,5 %	75,6 %	73,8 %		
			Hbo/ Wo	82,6 %	83,5 %	84,7 %	83,7 %	85,5 %	83,8 %		

b. Bedrijven vinden in de stad de ruimte en de ondersteuning om zich toekomstbestendig te ontwikkelen

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Rapportcijfer in het bedrijvenpanel voor het vestigingsklimaat in Tilburg	Bedrijvenpanel gemeente Tilburg	Minimaal niveau 2019	7,2			7,3
Gevestigde bedrijven bevelen Tilburg als vestigingsplaats aan	Gemeente Tilburg	(Net Promotor Score) 35-40 in 2022			-2*	-10
Arbeidsplaatsen per vierkante meter in Tilburg ten opzichte van andere Brabantse steden	Brabant atlas	**				
Aanbod-opname ratio bedrijventerreinen	Dynamis, NVM	1,5	-	-	-	1,06

* 23% van de ondernemers gaf een 7, en 40% een 8. Deze mooie score, tussen 7 en 8 wordt in de NPS- meting als neutraal beschouwd. De score -2 betekent dat er net iets meer ondernemers lager dan een 7 gaven dan ondernemers die een 8 of hoger gaven. (Bij de Net Promotor Score staat de vraag centraal of je een merk of bedrijf zou aanbevelen)
** Brabant atlas publiceert deze data niet langer. Bij de tussentijdse evaluatie van het werklocatiebeleid in 2023 zullen ook mogelijke nieuwe indicatoren ter vervanging van deze indicator bekeken worden.

c. Goede kwaliteit en bereik van ondernemersdienstverlening (lokaal en regionaal), ook voor ondernemers in de culturele sector.

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Bereik ondernemersadvisering (aantallen ondersteunde bestaande en startende MKB-bedrijven)	Gemeente Tilburg	n.v.t.	551	614	5.389 (hoog i.v.m. covid 19 pandemie)	
Klantwaardering ondernemersadvisering*	Gemeente Tilburg	(Net Promotor Score) Minimaal een 8	-	-	8,1	

* meting vanaf 2020

d. We houden koers met onze culturele basisvoorzieningen en de impulsen die we de afgelopen jaren hebben gegeven aan cultuur (Makersfonds, cultuureducatie, samenwerking Brabantstad), een gevarieerd pallet aan evenementen, onze vrijetijdseconomie en een fijnmazige en vitale detailhandelsstructuur en ontwikkelen deze door.

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Er wordt gewerkt aan een monitor om de impact van cultuur in kaart te brengen. Deze is gebaseerd op 'Waarde van Cultuur', de monitor die in BrabantStad tweejaarlijks wordt uitgevoerd. Tilburg maakt deel uit van BrabantStad Cultuur.	*					
Percentage inwoners en bezoekers dat positief is over het evenementenaanbod	Gemeente Tilburg	Gelijk gebleven of gestegen in 2022 t.o.v. 2018	93,1%			Nieuwe meting in 2022
Percentage detailhandel in de winkelstructuur (toename concentratie)		Stijging concentratie in 2022 ten opzichte van 2020	Nieuwe indicator per 2020	74,09	73,76	73,35
Percentage deelname aan cultuureducatie door leerlingen in primair onderwijs	Cultuur in School Tilburg (CiST)	>85%	93%	95%	89%	88%**

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Aantal ondersteunde ateliers in het atelier- en oefenruimtebestand stedelijke beheersorganisatie	Stichting Ateliers Tilburg (SAT)	200	231	236	242	264
Aantal door stedelijk servicepunt amateursector (Art-fact) ondersteunde amateurproducties	Art-fact	>600	666	650	85***	135

** Door corona, waarbij de aandacht gericht was om de culturele sector de coronacrisis te laten doorstaan, is het traject voor de eigen monitor met indicatoren die worden afgestemd met betrokkenen in de stad later gestart dan in de bedoeling lag. Tot die tijd worden de huidige indicatoren voor cultuur gebruikt (percentage deelname cultuureducatie in onderwijs, aantal ateliers, aantal ondersteunde amateurproducties.*
*** Op een totaalaantal van circa 17.000 worden 15.130 Tilburgse leerlingen bereikt. Er is cultuur-educatief aanbod aan 88% van de scholen gepresenteerd. Maar doordat scholen langere tijd gesloten zijn geweest is het niet te achterhalen of en hoeveel aanbod daadwerkelijk is afgenomen en/of scholen vanwege corona op een andere manier cultuuronderwijs hebben gegeven.*
**** Door corona is het culturele aanbod stilgevallen, vandaar het beperkte aantal amateurkunstactiviteiten dat Art-fact heeft kunnen ondersteunen. Ten opzichte van 2020 is er wel weer een stijging te zien.*

We zorgen voor een dynamisch en inspirerend ondernemings- en vestigingsklimaat

a. We creëren een dynamische binnenstad, met een toename van combinatiebezoek winkelen, horeca en cultuur en een langere verblijfstijd.

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Waardering aanbod binnenstad (rapportcijfer)	Strabo	Verbetering t.o.v. jaar ervoor	7,4	7,5	7,4	7,3
Combinatiebezoek binnenstad	Strabo	Groei t.o.v. jaar ervoor	28%	15%	19%	14%
Duur bezoek in minuten binnenstad	Strabo	Groei t.o.v. jaar ervoor	65	59	49	63
Net promotor score binnenstad	Strabo	Verbetering t.o.v. jaar ervoor	-10	-8	-1	+4

b. We ontwikkelen een innovatiedistrict als regionaal brandpunt voor innovatie en creativiteit.

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Partners en leden van onze innovatie communities (o.a. MindLabs)	MindLabs Station 88	Groei t.o.v. jaar ervoor	15	40	54	
Aantal kennisintensieve starters en groeiers (scale ups)	In ontwikkeling. Wordt in 2021/22 uitgewerkt	Groei t.o.v. jaar ervoor				

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Verdere indicatoren m.b.t. het innovatiedistrict als broedplaats van nieuwe bedrijvigheid worden in de loop van 2021 ontwikkeld	In ontwikkeling. Wordt in 2021/22 uitgewerkt					

c. Tilburg is in Brabant een broedplaats en showcase van toonaangevende en innovatieve cultuur en evenementen.

Indicator	Bron	Streef waard e	2018	2019	2020	2021
Aantal ondersteunde projecten vanuit het Makersfonds	Makersfonds	20	33	29	32	44*
Score vernieuwing evenementen	In ontwikkeling. Wordt in 2021/22 uitgewerkt					
Citymarketing: trots op Tilburg neemt toe (net promotor score)	Gemeente Tilburg	Score 25-30 in 2022	Nieuwe indicato r per 2020	Nieuwe indicato r per 2020	+18	+8
Er wordt gewerkt aan een monitor om de impact van cultuur in kaart te brengen. Deze is gebaseerd op 'Waarde van Cultuur', de monitor die in BrabantStad tweejaarlijks wordt uitgevoerd. Tilburg maakt deel uit van BrabantStad Cultuur.	**	nog niet bekend				

**Er is een stijging van het aantal plannen dat is ondersteund in 2021 ten opzichte van 2020. Het was mogelijk om meer makers te ondersteunen dan voorheen omdat het budget voor het Makersfonds eenmalig verhoogd is van € 150.000,- naar € 300.000,- per jaar. De verhoging was mogelijk door het eerste rijkscompensatierpakket voor corona. Makers hebben in plannen rekening gehouden met activiteiten die coronaproof dienden te zijn, zoals onder meer het streamen van voorstellingen en concerten.*

*** Door corona, waarbij de aandacht gericht was om de culturele sector de coronacrisis te laten doorstaan, is het traject voor de monitor met indicatoren die worden afgestemd met betrokkenen in de stad later gestart dan in de bedoeling lag (najaar 2022). Tot die tijd worden de huidige indicatoren voor cultuur gebruikt.*

d. Economie, cultuur en evenementen versterken in verbinding met elkaar de Tilburgse economische en culturele vitaliteit.

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
Functiemenging bijzondere stadsmilieus	In ontwikkeling. Wordt in 2021/22 uitgewerkt					
Indicatoren voor cultuur worden heroverwogen op basis van een monitor die wordt ontwikkeld voor de impact van cultuur in de	In ontwikkeling. In het najaar 2022 is hiermee gestart;	nog niet bekend				

Indicator	Bron	Streefwaarde	2018	2019	2020	2021
stad. Deze is gebaseerd op tweejaarlijkse monitor 'Waarde van cultuur' die in BrabantStad wordt gemaakt.	indicatoren worden afgestemd met betrokkenen in de stad.					

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Werken aan een robuuste innovatieve economie
We werken de komende jaren verder aan een wendbare en weerbare economie en versnellen de digitalisering, verduurzaming en verslimming ervan. We ondersteunen programma's en netwerken om te komen tot robuuste en innovatieve economische ecosystemen.

We realiseren de economie van de toekomst
We zetten onze "next economy" aanpak in 2023 voort. Deze is gericht op digitalisering, innovatie, verduurzaming en talentontwikkeling. Dat doen we deels zelf, maar ook met partners uit stad en regio en met de regionale ontwikkelingsmaatschappij Midpoint Brabant.
Om de next economy doelen te bereiken, zullen we in 2023 zelf de volgende activiteiten ondernemen:

- We investeren in de versterking van het regionale ecosysteem voor innovatieve startups. Dat doen we samen met Midpoint, Tilburg University, Fontys en Avans.
- Via de inzet van Station88 en Midpoint/Braventure en ons eigen Ondernemersadvies, zorgen we voor een adequate informatievoorziening aan en ondersteuning van bestaande en startende MKB bedrijven in Tilburg en de regio. In 2023 zorgen we samen met deze partners voor een optimaliseringsslag die zorgt voor een betere intake en dienstverlening
- De Spoorzone ontwikkelen we naar een Innovatiedistrict met als profiel Smart Services. Samen met kennis- en andere partijen stellen we een aanpak op en werken die in 2023 verder uit.
- In 2023 wordt het MindLabs-gebouw geopend. In Deprez start het academisch ondernemerschaps-onderwijs als hybride leeromgeving.
- Met de propositie Kenniskwartier ontwikkelen we nieuwe economische activiteiten in dit gebied in aanvulling op en in samenhang met het Innovatiedistrict Spoorzone.
- Samen met triple helix partners in de Stedelijke Regio Breda Tilburg (SRBT) regio stimuleren we de ontwikkeling van eerste living labs aan die innovaties aanjagen op het snijvlak van digitale technologie en menselijk gedrag. We werken toe naar een netwerk van living labs die samen een "European Testbed for Urban Innovation" (ETUI) vormen.
- Het campusprofiel voor Wijkevoort is *'digitalisering tastbaar en zichtbaar maken'* Dit profiel en de bijbehorende ontwikkelstrategie werken we verder uit op basis van gesprekken met de stakeholders. Onder voorbehoud van besluitvorming door de Raad werken we ook aan een innovatieprogramma. Onderdeel daarvan is een toekomstgericht Human Capital Programma, in verbinding met het reeds gevestigde regionale bedrijfsleven en regionale onderwijsaanbod. (zie ook het taakveld persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid onder Inclusieve Stad).
- We investeren in de circulaire economie. Met de gevraagde extra financiële middelen zetten we in het bijzonder in op de uitvoering van de communicatiestrategie én mogelijkheden om met digitalisering en dataficering ondernemers te helpen in hun transitie naar een circulaire economie. Ook ontwikkelen we samen met Midpoint een servicepunt waar ondernemers zich kunnen melden voor een hulpvraag. Samen met Midpoint en Fontys werken we aan de ontwikkeling van living labs voor circulaire bedrijventerreinen. Daarnaast maken we werk van circulair bouwen, zoals opgenomen bij het veld 'wonen, werken en mobiliteit'.
  Vanuit het Nationaal Programma Circulaire Economie concretiseren we de doelen en indicatoren in Tilburg. Eind 2023/begin 2024 nemen we dit mee in de evaluatie van het circulaire economie programma.

We bestendigen en versterken onze economische basis
Bedrijventerreinen in Tilburg hebben een bijzonder lage frictieleegstand (<1%) en zijn dus praktisch vol, terwijl MKB en grootschalige bedrijvigheid op zoek zijn naar ontwikkelruimte. Bij het veld “ruimte voor wonen, werken en mobiliteit” gaan we daar ook nader op in.

- Revitalisering bedrijventerreinen
  Onze aanpak bij bestaande binnenstedelijke bedrijventerreinen zetten we voort. Deze is gericht op het herontwikkelen en intensiever benutten van bestaande (planologische) mogelijkheden, Een opgave die noodzakelijk is voor de verdere ontwikkeling en groei van ons eigen midden- en kleinbedrijf.
  We maken, om te beginnen, € 5 miljoen incidenteel extra budget vrij om deze revitalisering te versnellen. Ook borgen we structurele capaciteit voor deze en de bredere economische opgave.
  In 2023 komen we voor Loven-Noord (gebiedsmanifest) en Kraaiven via ontwerpend onderzoek tot een analyse van het betreffende bedrijventerrein.
- Green Deals: Met de ondernemers en Vitaal verenigingen op Loven/Kanaalzone, T58 en Katsbogten zullen we in 2023 een Green Deal afsluiten en mogelijk ook met het Laar. Met andere Vitaal Verenigingen is dit al geregeld.

We zorgen voor een dynamisch en inspirerend ondernemings- en vestigingsklimaat
We bevorderen dat Tilburg een aantrekkelijke stad is voor burgers, bezoekers, bedrijven en talent/studenten. Dat doen we op de volgende manieren:

Internationalisering
Tilburg is een internationale stad. Studenten en kenniswerkers van buiten Nederland vinden een plek in onze stad. Deze talenten willen we (blijvend) aantrekken en behouden. In 2023 onderzoeken we hoe we ons internationale vestigingsklimaat verder kunnen versterken. Hiervoor zijn extra middelen in deze begroting opgenomen.

Binnenstad, detailhandel en horeca

- Niet genoemd in het Akkoord zijn aandacht voor de Binnenstad en voor de wijkwinkelcentra (Stichting Linten Besterd en Korvel, Stichting Retail Federatie Tilburg). Zonder ze in het Akkoord te hebben genoemd, is het voor ons overduidelijk dat ook deze plekken en de ondernemers die daar actief zijn, bijdragen aan een bloeiend en bruisend Tilburg. Onze ingezette aanpak voor de Binnenstad, de ondersteuning van BIZ-initiatieven en centrummanagement, zetten wij voort. Vanuit onze wijkaanpak worden er wijkagenda’s opgesteld specifiek voor Besterd en Korvel, naar het voorbeeld van de agenda Binnenstad.
- Overeenkomstig de agenda Binnenstad stellen we een brancheringsplan/vlekkenkaart op van de binnenstad. Daarin komen de profielen terug die nodig zijn om tot een aantrekkelijke mix van stedelijke voorzieningen, gemengde woon- en werkomgevingen en third places in Tilburg te komen. Third places waar mensen elkaar ontmoeten buiten thuis (first) en werk (second).
- We voltooien de bestemmingsplanprocedure waarin niet gebruikte detailhandelsbestemmingen in de Oude Stad komen te vervallen en de definities voor detailhandel worden aangepast.
- We actualiseren het staanplaatsenbeleid.
- De inzet van het binnenstadmanagement (BMT) is onderdeel van de uitvoeringsparagraaf van de recent vastgestelde beleidsnota 'Detailhandelsvisie 2020'. Daarin streven we naar een duurzaam, integraal centrummanagement voor de grotere winkelcentra. De binnenstadorganisatie wil ook de BIZ verlengen en uitbreiden, om daarmee de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de binnenstad te borgen en vergroten. Dit wordt mogelijk met de extra middelen voor BMT en door het verruimen van de middelen voor het ondersteunen van samenwerking in de wijk- en dorpscentra.
- Begin 2023 bieden wij het nieuwe horecabeleid aan. Dat bestaat uit vier onderdelen: Een visie en gebiedsprofielen die door de raad worden vastgesteld. En een uitvoeringsprogramma en een ondernemershandleiding die door het college worden vastgesteld

Cultuur
De gevolgen van de coronacrisis duren voort in 2023 en daardoor is het herstel van cultuur nog altijd met onzekerheden omgeven. Het herstel van de publieksaantallen wisselt per sector. Culturele instellingen zetten erop in hun personeel weer op niveau te krijgen, individuele makers en muziekensembles, dans- en toneelgezelschappen merken de gevolgen van de crisis doordat het lastiger is om een podium te vinden voor hun activiteiten. Simpelweg omdat er geen ruimte is in de agenda van podia, festivals, tentoonstellingsruimte

en musea vanwege uitgestelde programmering door corona.
Activiteiten voor 2023 zijn:

- We gaan door met de Uitvoeringsagenda van *Cultuur raakt ons; cultuurplan Tilburg 2021-2024* door onder meer de uitwerking van de cultuurambities: versterking van de culturele infrastructuur, focus op cultuur met sociale impact, de economische impact van cultuur, en de bijdrage van cultuur aan de stedelijke en ruimtelijke ontwikkeling. Naast de bijdrage voor de cultuurambities ter grootte van € 335.000 per jaar zoals opgenomen in de Uitvoeringsagenda van Cultuur raakt ons; Cultuurplan Tilburg 2021-2024, investeren we volgend jaar in totaal € 1,6 miljoen (deels incidentele impulsen) extra in cultuur. We versterken cultuur door meer cultuurcoaches aan het werk te zetten, cultuur met sociale impact te vergroten, meer oefenruimtes te realiseren, de financiële basis voor Vincents Tekenlokaal te garanderen, de verbouwing van theater De Nieuwe Vorst te verbeteren, het Kessels museum continuïteit te bieden en het stadslab Cupudo te verankeren. Voor de verdere ontwikkeling van het Mommerskwartier investeren wij vanaf 2025 structureel € 1,25 miljoen.
- We ontwikkelen een monitor om de impact van cultuur beter dan nu in beeld te kunnen brengen. Deze is gebaseerd op de 'Waarde van Cultuur' van BrabantStad Cultuur, waar Tilburg deel van uitmaakt.

Evenementen

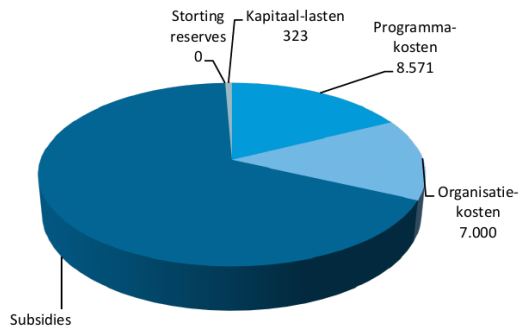
- In het tweede kwartaal van 2023 is het Evenementenbeleid 2023-2026 gereed, met daarin de ambities en doelen voor de komende periode en een uitvoeringsagenda met concrete projecten voor de komende vier jaar. Dit beleid komt tot stand met input vanuit de stad: organisatoren, ondernemers, onderwijs, instellingen en vertegenwoordigers uit de wijken.
- We willen evenementenstad blijven, met een divers aanbod voor alle Tilburgers. Zo gaan we onderzoeken hoe we de Koepelhal kunnen exploiteren met behoud van evenementen, gaan we op zoek naar een nieuw evenemententerrein vanwege de voorgenomen gebiedsontwikkeling op evenemententerrein het Laar en maken we het MOB-complex gereed voor evenementen. Ook geven we evenementen op wijkniveau de ruimte, kleinschalig, compact en gericht op de mensen die in de directe omgeving wonen. Daarnaast willen we meer aandacht voor top(sport)evenementen die bijdragen aan de uitstraling van onze stad en het ondernemings- en vestigingsklimaat in Tilburg. We onderzoeken ook de mogelijkheden voor een inclusief evenement en we ondersteunen organisatoren met ondernemersadvies, verduurzamen, netwerken en monitoren.
- Zoals vastgesteld in de Visie Tilburgse Kermis 2021-2024 willen we van onze mooie Tilburgse Kermis een echte totaalbeleving maken: een festival van tien dagen lang, met aandacht voor de samenwerking met de binnenstad, aandacht voor duurzaamheid en inclusiviteit.

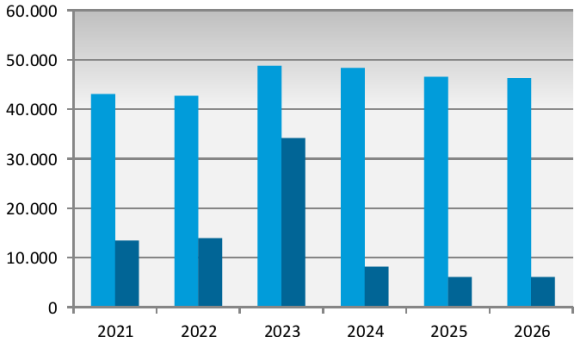
Citymarketing

Het citymarketingbeleid wordt sinds 2015 uitgevoerd door Stichting Marketing Tilburg. Eind 2022 neemt de raad een besluit over het nieuwe citymarketingbeleid (2023-2027). We willen onszelf ook de komende jaren met lef en creativiteit laten zien. In het nieuwe beleid maken we werk van de mogelijkheden voor Stichting Marketing Tilburg om ook andere belanghebbenden aan zich te binden. En we leggen een relatie met de inkomsten uit toeristenbelasting.

Wat gaat het kosten – financiën

Economie, cultuur en evenementen x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	43.038	42.687	48.775	48.343	46.581	46.276
Baten	-6.813	-6.902	-31.540	-5.565	-5.565	-5.565
Saldo van lasten en baten	**36.224**	**35.786**	**17.235**	**42.778**	**41.016**	**40.711**
Toevoeging reserves	9	4	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-6.633	-7.004	-2.656	-2.570	-516	-516
Saldo reserves	**-6.624**	**-7.000**	**-2.656**	**-2.570**	**-516**	**-516**
Totaal	**29.600**	**28.786**	**14.579**	**40.208**	**40.500**	**40.195**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
111. Dividenduitkering Enexis	638 V	295 N	295 N	295 N
Op basis van verwachte resultaat over 2022 wordt voor 2023 uitgegaan van een dividenduitkering van € 2.797.500. Voor 2024 e.v. jaren wordt rekening gehouden met een lager dividend van € 1.865.000. In de huidige raming was uitgegaan van een structureel dividend van € 2.160.000.				
112. Inwonersbijdrage Midpoint Brabant	120 N	120 N	120 N	120 N
De inwonersbijdrage aan Midpoint Brabant wordt verhoogd in lijn met de ontwerpbegroting van Regio Hart van Brabant 2023. Dit betekent voor Tilburg een structureel nadeel van € 25.000. Tevens is gebleken dat het niet mogelijk is om de in de vorige begroting ingeboekte bezuiniging van structureel € 95.000 te realiseren. In het algemeen bestuur van Hart van Brabant is hierover geen overeenstemming bereikt.				
113. Verduurzamen evenementen *(Formatieve consequenties: 0,27 fte)*	25 N	25 N	25 N	25 N
Het Rijk voert m.i.v. 2024 maatregelen in om gebruik van plastic wegwerpbekers en -voedselverpakkingen te verminderen. Vooruitlopend op dit beleid voert Tilburg m.i.v. 2023 beleidsregels in voor het verduurzamen van evenementen voor alle vergunningsplichtige evenementen. De beleidsregels worden als voorwaarden in de vergunning opgenomen. Het toetsen van de duurzaamheidsplannen vergt 0,27 fte extra formatie van de vergunningverleners. De kosten hiervan bedragen structureel € 25.000.				
114. Vervallen beheerskostenvergoeding	5 N	5 N	5 N	5 N
Door de verkoop van het kantoorverzamelgebouw de Zwarte Zwaan heeft ‘t Laar BV zijn enige activiteit het exploiteren van een bedrijfsverzamelgebouw beëindigd. De vennootschap wordt opgeheven. De jaarlijkse beheerskosten vergoeding die de gemeente Tilburg ontvangt vanuit 't Laar BV komt hierdoor te vervallen.				
115. Administratieve bijstelling; lasten Baten	175 V 175 N	275 V 275 N	-	-
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen. Vanwege de coronapandemie loopt de uitvoering van de uitvoeringsagenda 'Versterking Next Economy' door na 2023 en schuift € 125.000 van de geraamde uitgaven en de onttrekking uit de Reserve Verkoop Essent door van 2023 naar 2024.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
116. Structureel borgen organisatie CuPuDo *Formatieve consequenties: 1 fte*	395 N	395 N	395 N	395 N
Voor een in 2023 op te richten het Stadslab en de uitvoering van kunst in de openbare ruimte is € 75.000 beschikbaar vanuit bestaand cultuurbudget, er wordt aanvullend € 395.000 opgenomen, zodat het totaal budget voor CuPuDo op € 470.000 komt. Op grond van een benchmark kan het Stadslab zo vorm krijgen als onafhankelijke en zelfstandige organisatie. Voor aansluiting van het Stadslab op de interne organisatie, een heldere aanspreekcultuur en een duidelijke afbakening van taken en verantwoordelijkheden wordt de beleidscapaciteit uitgebreid en een vakspecialist gefinancierd. Tenslotte wordt uit dit budget nieuwe kunst gefinancierd buiten het plangebied van projecten stedelijke ontwikkeling. Vanaf 1 januari 2023 worden er bij projecten Stedelijke ontwikkeling middelen gereserveerd voor financiering van kunstprojecten in het plangebied vergelijkbaar met de aanpak bij Stadsforum en Koningswei.				
117. Hospitality LocHal t.l.v. reserve Crisisherstelfonds	200 N 200 V	-	-	-
De bezoekersaantallen en het gebruik van het gebouw de LocHal vragen om een grotere inzet van beheer en hospitality dan aanvankelijk gedacht. De jaren 2021 en 2022 waren geen normale jaren (opstart & corona), terwijl duidelijk is dat hospitality en beveiliging structureel onderdeel uitmaken van de exploitatie van de LocHal. Met de Bibliotheek monitoren we de kosten op de middellange termijn, mede in het licht van (het effect van) de corona-maatregelen nadat deze zijn afgeschaald en bezien we wat structureel nodig is voor Hospitality en veiligheid LocHal en hoe deze kosten gedekt kunnen worden. Voor 2023 wordt opnieuw incidenteel extra subsidiebudget opgenomen ten laste van de reserve Crisisherstelfonds. In 2023 wordt samen met de bewoners van de LocHal een visie op het gebouw uitgewerkt met structurele dekking van de kosten met ingang van 2024.				
118. Impuls erfgoed, stimulering ateliers e.a.	500 N	500 N	500 N	500 N
De structurele impuls van € 500.000 per jaar wordt ingezet voor: • Atelierbeleid: voor het financieren van de onrendabele top bij huur van panden door Stichting Ateliers om betaalbaar te verhuren aan creatieve makers € 100.000. • Cultuurstimulering: om enerzijds het werk van de cultuurcoaches te kunnen realiseren in alle PACT-wijken en anderzijds een goede financiële basis te hebben om te matchen met de programma's voor cultuureducatie bij OCW, is uitbreiding nodig met 5 cultuurcoaches € 100.000. • Erfgoed: voor de kosten van (1) huisvesting, (2) huur, vervanging en afschrijving van innovatieve (teken)apparatuur en de mogelijkheid om in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen en (3) een programma gericht op verbreding van het publieksbereik van Vincents Tekenlokaal en een programma voor publieksontwikkeling € 100.000. • Erfgoed: voor het onderbrengen van een deel van de Kessels-collectie instrumenten (verantwoordelijkheid gemeente) in het Muziekhuis in de Stationsstraat en het bieden van een goede basis aan de Koninklijke Harmonie (verbinding erfgoed met heden) en het Kesselsmuseum € 100.000 (*huisvestingskosten: € 30.000, personeel: € 45.000 (coördinatie, organisatie); realisatie en ontwikkeling educatieve ruimte: € 25.000*). • Cultuur met sociale impact: voor het subsidiëren van initiatieven met betrekking tot het realiseren van sociale impact met cultuur € 100.000.				
119. De Nieuwe Vorst	500 N	-	-	-
In 2023 een eenmalige bijdrage van € 500.000 beschikbaar stellen voor de verbouwing van De Nieuwe Vorst. Begin 2022 heeft het nieuwe ontwerpteam een voorontwerp en nieuwe kostenraming opgeleverd. Deze raming past niet binnen de eerder vastgestelde financiële kaders. Deze aanvullende bijdrage is enerzijds voor de losse en vaste inrichting die niet in de bouwkostenraming van ontwerp en verduurzaming waren opgenomen maar wel zijn belangrijk voor de afbouw van De Nieuwe Vorst en anderzijds voor ontwerpaanpassingen en prijsstijgingen.				
120. Kermis als totaal beleving	150 N	150 N	150 N	150 N
Zoals vastgesteld in de Visie Tilburgse Kermis 2021-2024 willen we van onze mooie Tilburgse Kermis een echte totaalbeleving maken: een festival van tien dagen lang, met aandacht voor de samenwerking met de				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
binnenstad, duurzaamheid en inclusiviteit. Dit doen we door het kernproduct kermis aan te vullen met extra activiteiten voor een nog bredere doelgroep. Met partners uit de retail zorgen we voor een beleving in de hele stad. Met het BAT en andere partners dragen we bij aan de bewustwording rondom afval. Om deze ambitie uit te voeren is vanaf 2023 structureel € 150.000 nodig. In 2021 en 2022 is gebruik gemaakt van eenmalige impulsgelden.				
121.Citymarketing t.l.v. reserve Crisisherstelfonds	250 N 250 V	-	-	-
Het citymarketingbeleid wordt sinds 2015 uitgevoerd door Stichting Marketing Tilburg voor een jaarlijkse opdrachtsom van € 1,17 miljoen. Een deel is hiervan incidenteel. Voor 2023 houden we de opdrachtsom constant met een incidenteel budget uit de reserve Crisisherstelfonds. Stichting Marketing Tilburg kan dan op alle doelgroepen blijven inzetten en Tilburgs aanbod blijven belichten samen met partners. Met deze inzet draagt de stichting bij aan sneller herstel van de economie en meer economische en maatschappelijke spin off. In 2023 bekijken we welke mogelijkheden er zijn om het totaalbudget op niveau te houden. Hierbij leggen we een relatie met de inkomsten uit toeristenbelasting en de mogelijkheden om voor Stichting Marketing Tilburg ook andere belanghebbenden aan zich te binden.				
122. Structureel borgen huidig niveau evenementensubsidie	500 N	500 N	500 N	500 N
Om de komende jaren het aanbod gelijk te houden is minimaal hetzelfde budget nodig. Tevens is de wens om een aantal toonaangevende evenementen meerjarensubsidie toe te kennen. Dit zorgt dat deze evenementen, met de wetenschap dat de gemeente Tilburg (structureel) financieel ondersteunt, makkelijker aanspraak kunnen maken op additionele (provinciale en/of nationale) middelen. Door de incidentele middelen van € 500.000 om te zetten in structureel budget kunnen de Tilburgse evenementen nu en in de toekomst op een adequate manier worden ondersteund.				
123. Viering 100 jaar Piushaven	100 N	-	-	-
In 2023 bestaan de Piushaven en het Wilhelminakanaal 100 jaar. Stichting Thuishaven Tilburg wil deze gebeurtenis graag vieren met een Havenfeest op 5 en 6 augustus met als kern de 'Nationale Varend Erfgoed Manifestatie'.				
124. Circulaire Economie	350 N	350 N	350 N	350 N
Zoals het Akkoord 2022-2026 vermeldt: circulaire economie zien we als een economische kans. We gaan verder op de ingeslagen weg, waarbij we het Uitvoeringsprogramma Circulaire economie in de komende jaren (tot 2025) uitvoeren. Tegelijkertijd scherpen we onze ambitie aan. Hiervoor nemen we in de periode 2023-2026 incidentele middelen op, die als volgt worden ingezet: • € 300.000 om de gewenste versnelling zoals opgenomen in het uitvoeringsprogramma Tilburg Circulair 2022-2025 waar te maken; • € 300.000 om uitvoering te geven aan de communicatiestrategie die in 2022 wordt opgesteld; • € 600.000 om uitvoering te geven aan initiatieven voortkomend uit de interventie: Toekomstbestendig en weerbaar maken van bestaande bedrijvigheid (Circulaire economie als economische kans); • € 200.000 voor het financieren van nieuwe initiatieven (zoals uitrol van de green deal bedrijventerreinen over andere terreinen). Een deel van deze middelen zou ingezet kunnen worden voor extra ambtelijke capaciteit om dit waar te kunnen maken.				
125. Borgen uitbreiding formatie afdeling ECA *Formatieve consequenties: 2,0 fte*	218 N	218 N	218 N	218 N
Met de impuls stedelijke ontwikkeling is ingezet op verlichting van de werkdruk en het capaciteitsgebrek binnen de Keten Stedelijke Ontwikkeling. Met het structureel in formatie van ECA opnemen van 2 fte beleidsmedewerker (1 fte schaal 11, 1 fte schaal 12) wordt de benodigde capaciteit structureel geborgd. Dit is randvoorwaardelijk om de komende jaren de ambities uit te werken op revitalisering, investeren in de kennisas, doorontwikkelen campusprofiel Wijkevoort en andere lopende trajecten, te bemensen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
126. Continueren inzet Binnenstad Management (BMT)	375 N	375 N	375 N	375 N

De subsidie van € 375.000 per jaar voor het BMT dient voor de jaren 2023-2026 incidenteel gecontinueerd te worden. Eind 2022 loopt deze subsidie af. De inzet van het BMT is onderdeel van de uitvoeringsparagraaf van de recent vastgestelde beleidsnota 'Detailhandelsvisie 2020'. Daarin streven we naar een duurzaam, integraal centrummanagement voor de grotere winkelcentra. De binnenstadorganisatie wil ook de BIZ verlengen en uitbreiden, om daarmee de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de binnenstad te borgen en vergroten. Tevens is er de wens om de Spoorzone onderdeel te laten zijn van het werkgebied van het BMT door de ondernemers toe te laten treden tot het Ondernemersfonds Binnenstad Tilburg (d.m.v. uitbreiding reclamebelasting gebied). De besluitvorming hierover en het vervolg hiervan kent zijn eigen traject.

127. Next Economy	750 N	1.100 N	1.150 N	1.150 N

In de komende jaren wil het college werken aan een weerbaar en wendbaar economisch ecosysteem met een sterke economische basis, waar onze ondernemers de ruimte krijgen om te ondernemen. Een ecosysteem van ‘next economy’ waar digitalisering, circulaire economie en talentontwikkeling centraal staan.
Het bestendigen en verstevigen van een stevige en vitale economische basis en het verzilveren van de kansen van de ‘next economy’ vraagt om een lange termijn aanpak. Het gaat om doorinvesteren op ontwikkelingen die in de vorige bestuursperiode in gang zijn gezet:

- De ontwikkeling van de Spoorzone en de bredere kennisas tot een innovatiedistrict voor kennisintensieve, digitale bedrijvigheid
- De doorontwikkeling van Mindlabs als vlaggenschip van de nieuwe digitale economie
- Een sterk ecosysteem voor ondernemersondersteuning om startende en bestaande MKB-bedrijven en ZZP’ers meer weerbaar en wendbaar te maken

Het gaat ook om aanvullende majeure ontwikkelingen, die in het Akkoord zijn opgenomen:

- De innovatiecampus Wijkevoort (voorbereiding van de Campus Ontwikkel Organisatie)
- De realisatie van de economische propositie voor de SRBT-regio als ecosysteem waar we de kennis en kunde op het snijvlak van digitale technologie en menselijk gedrag versterken en verbinden aan maatschappelijke opgaven.
- Internationalisering: Tilburg is een internationale stad. Studenten en kenniswerkers van buiten Nederland vinden een plek in onze stad. Deze talenten willen we (blijvend) aantrekken en behouden. In 2023 onderzoeken we hoe we ons internationale vestigingsklimaat verder kunnen versterken.

Innovatiedistrict	-	100	150	150
MindLabs (basisfinanciering)	100	100	100	100
MindLabs (programmamanager)	150	150	150	150
Ondernemersondersteuning	100	200	200	200
Innovatiecampus Wijkevoort	150	250	250	250
SRBT	150	200	200	200
Internationalisering	100	100	100	100
Totaal	**750**	**1.100**	**1.150**	**1.150**

128. HOST - Hoger onderwijs en studenten Tilburg	200 N	300 N	400 N	400 N

De raadsbrief over HOST krijgt binnenkort opvolging met het beloofde Koersdocument. De planning moet nog worden bepaald in overleg met de wethouder. We maken in document een onderscheid in Tilburg als kennisstad enerzijds en de betekenis van de aanwezigheid van studenten én talenten in de stad anderzijds. Het lukt op dit moment onvoldoende om de talenten vast te houden voor Tilburg. In een partnerschap met o.m. Tilburg University, Fontys Hogescholen en Avans Hogeschool, willen we in een programmatische aanpak gaan investeren in de ontwikkeling naar de gewenste dynamische studentenstad. Denk daarbij aan onderzoek en inzet van studenten voor maatschappelijke vraagstukken, maar ook aan meer randvoorwaardelijke zaken zoals specifiek cultureel en voorzieningen aanbod. De verdere focus zal in gesprek met de onderwijsinstellingen worden aangebracht.

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
129. MOB-complex terreininrichting en exploitatiemodel investeringen	25 N	235 N	270 N	270 N
De verwerving van het MOB-complex is een eerste stap in de realisatie van de evenementenlocatie op het MOB-complex waarmee de huidige locaties ontlast worden en evenementen naar de toekomst worden behouden voor onze stad. Deze stap wordt gevolgd door het opstarten van de planologische procedure en het opstellen van de businesscase waarbij de keuze voor inrichting van het terrein van invloed is op de omvang van de benodigde investeringen. Een eerste inschatting, gebaseerd op een optimale variant (scenario 3) verlangt eenmalige investeringen en gemeentelijke plan/begeleidingskosten van circa € 3,8 miljoen. De jaarlijkse beheerlasten (vanaf 2024) en kapitaallasten (vanaf 2023) belopen circa € 150.000 respectievelijk € 120.000. Op de lange termijn staan hier opbrengsten tegenover vanuit vergoedingen voor het gebruik van het terrein. Het betreft een reservering voor de beheer- en kapitaallasten van een investeringsbedrag van € 3,8 miljoen. Dit is gebaseerd op een globale raming. De definitieve cijfers worden opgenomen bij de besluitvorming over de definitieve businesscase voor het evenemententerrein en het daarvoor benodigde uitvoeringskrediet medio 2023.Voor 2023 wordt voorgesteld een voorbereidingskrediet van € 300.000 beschikbaar te stellen.				
130. Subsidie Stichting Tilburgse markten en centrummanagement	20 N	50 N	50 N	50 N
Voorgesteld wordt de Stichting Tilburgse Markten (STM) toe te voegen aan de organisaties, die een subsidie aanvraag kunnen doen op grond van de regeling “Ondersteuning Samenwerking Wijk- en Dorpscentra Tilburg" omdat de STM een vergelijkbare rol vervult als de ondernemersverenigingen in de centra. De structurele kosten daarvan bedragen € 20.000 per jaar. Daarnaast wordt voorgesteld om het budget voor de regeling “Ondersteuning Samenwerking Wijk- en Dorpscentra Tilburg" m.i.v. 2024 structureel te verhogen met € 30.000. Met deze verruiming zijn de ondernemersverenigingen (via centrummanagement) nog beter in staat om de individuele ondernemers en vastgoedeigenaren te ondersteunen om de wijk- en dorpscentra (inclusief markten) als locaties voor (dagelijkse) aankopen en als ontmoetingspunt in de wijk vitaal en sterk te houden.				
131. Havenmeester *Formatieve consequenties: 1,75 fte*	125 N	125 N	125 N	125 N
Sinds 2020 is de havenmeester in de Piushaven in dienst van de gemeente. De dekking hiervoor was de afgelopen jaren tijdelijk. Omdat de publieke taken die de havenmeester uitvoert, zoals het openen en sluiten van de bruggen, het dagelijks beheer van de haven en direct omliggende gebieden en oren en ogen in het gebied, bij de gemeente blijven wordt de tijdelijke functie structureel ingevuld met 1 FTE. Daarnaast wordt ook de coördinator havenbeheer uitgebreid naar 1 FTE en wordt een structureel budget ad € 20.000 beschikbaar gesteld voor de strategische ontwikkeling van de Piushaven.				
132. Versterking lokaal mediabeleid t.l.v. reserve Versterking levendige democratie *Formatieve consequenties: PM*	400 N 400 V	400 N 400 V	400 N 400 V	400 N 400 V
Met het Tilburgs Mediabeleid 2023-2026 hebben we de ambitie een basis te leggen voor een toekomstbestendige journalistieke infrastructuur die past bij onze stad. Investeren in lokale media zien we als een van de mogelijkheden om de stedelijke democratie sterker en levendiger te maken. Wij gaan concreet de lokale redactiekracht versterken, productiebudget beschikbaar stellen, het mediafonds verduurzamen, een facilitair mediacentrum realiseren en middelen voor innovatie reserveren. De kosten hiervan bedragen € 400.000 per jaar voor de periode 2023 tot en met 2026.				
133. Subsidie doorontwikkeling Mommerskwartier	-	-	250 N	250 N
Na de doorontwikkeling van het Mommerskwartier (melding Aantrekkelijke leefomgeving), stijgen voor het Textielmuseum de personeels- en organisatiekosten die maar ten dele via extra bezoekersinkomsten kunnen worden terugverdiend. Dit leidt mogelijk tot een aanvullende subsidievraag van ca. € 250.000 per jaar.				

Reservering middelen voor nieuwe projecten en activiteiten
Voor een aantal projecten en activiteiten wordt in de begroting een bedrag gereserveerd tot het moment dat er een uitwerking ligt. Voor projecten in de vorm van een aanvraag uitvoeringskrediet en voor activiteiten in de vorm van een uitvoeringsprogramma.

Let op! Voor onderstaande raming wordt nu alleen een reservering opgenomen. Zodra er een uitvoeringsprogramma is, wordt hiervoor een separaat voorstel voorgelegd aan de raad.

Reserveringen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Incidentele impuls kwaliteit Evenementen	500 V	500 V	500 V	500 V
t.l.v. Reserve Incidentele Opgaven (RIO)	500 N	500 N	500 N	500 N
Met de incidentele impulsmiddelen van in totaal € 2.000.000, kunnen beeldbepalende (iconen) evenementen naar een (nog) hoger niveau worden getild. Tevens geven de additionele middelen de mogelijkheid om nieuwe (topsport) evenementen met landelijke uitstraling, passend bij de beleidsuitgangspunten, aan Tilburg te binden. Tilburgers gaan graag naar een evenement, maar organiseren ook graag een evenement. Vooral de wijken zijn een goede voedingsbodem. Kleinschalig, compact en gericht op de mensen die in de directe omgeving wonen. Met impulsmiddelen is het mogelijk om de wijkevenementen gerichter te ondersteunen. Thema's als verduurzaming en inclusiviteit spelen een steeds grotere rol bij het organiseren van evenementen. Kennis en ervaring op deze onderwerpen zijn niet altijd aanwezig bij organisatoren. Dit vraagt extra ondersteuning en begeleiding vanuit de ambtelijke organisatie. Dit jaar zijn we gestart met het uitwerken van de ambities van het bestuur zodat we deze begin 2023 kunnen meenemen in het nieuw vast te stellen evenementenbeleid. Parallel starten we met het opstellen van een uitvoeringsprogramma zodat we in 2023 direct van start kunnen zodra het bestuur akkoord is met het nieuwe evenementenbeleid.				
Handgeld Atelier			1.000 N	
t.l.v. Reserve Incidentele Opgaven (RIO)			1.000 V	
Voor de periode 2023-2026 is er €1 miljoen aan budget beschikbaar vanuit de Reserve Incidentele Opgaven voor onder andere het financieren van de onrendabele top bij verwerving en uitbreiding van panden en werkplaatsen. Hierdoor kan Stichting Ateliers Tilburg betaalbaar verhuren aan creatieve makers en is het mogelijk om ondersteuning te bieden aan culturele broedplaatsen en oefenruimtes. Stichting Ateliers Tilburg vragen wij een nadere uitwerking voor het verwerven en/of verder gereed maken van panden voor makers.				

Ruimtescheppende maatregelen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
134. DIvidenduitkering TWM	25.000 V	-	-	-
Gemeente Tilburg en gemeente Goirle zijn samen voor 99,96% eigenaar van NV TWM. Het Eigen Vermogen van NV TWM biedt ruimte om een eenmalige dividenduitkering te doen na goedkeuring door de aandeelhoudersvergadering.				

Wat weten we nog meer

Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Ingeschreven leners bibliotheek	44.087	41.845	40.000	40.000
Bezoekers bibliotheek	679.472	597.000	1.200.000	1.200.000
Digitale bezoekers bibliotheek	3.863.643	3.004.084	2.500.000	2.500.000
Bezoekers Natuurmuseum Brabant	47.329	38.582	65.000	72.000
Bezoekers Textielmuseum	39.826	23.837	60.000	65.000
Bezoekers Schouwburg, Concertzaal	40.967	39.000	130.000	100.000
Bezoekers Paradox	8.103	9.888	23.000	22.000*
Bezoekers NWE Vorst (culturele activiteiten)	7.537	4.756	22.500	22.500
Bezoekers 013 Poppodium	70.282	41.664	285.000	256.000

*Dit is inclusief het aantal bezoekers voor activiteiten 'op locatie', zoals het Openlucht theater Oisterwijk en optredens in de Bibliotheek.

Het is nog onduidelijk wat de precieze doorwerking is van corona in 2023. Podia, musea en festivals kunnen publiek weer toelaten, maar het is per sector nog verschillend of en in welke mate het publiek zijn weg weer naar culturele activiteiten weet te vinden. Mocht het coronavirus weer toenemen dan kan dat effect hebben voor de culturele instellingen en hun publieksbereik.

We hebben het voornemen een Tilburgse Waarde van Cultuur op te zetten. Zodat wij in 2023 en 2024 meer informatie kunnen opnemen over de culturele, sociale en economische waarde van cultuur in Tilburg. Bovenstaande kengetallen geven een beperkt deel van de culturele werkelijkheid weer, want zij betreffen alleen de gesubsidieerde culturele sector.

Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Functiemenging *)	54,5%	54,8%	54,9%	54,5%
Aantal banen (per 1.000 inwoners van 15-65 jaar)	786,8	802,3	811	807
Aantal vestigingen (van bedrijven) (per 1.000 inwoners van 15-65 jaar)	123,4	129,2	136,3	143,5

*) Functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit

Wat willen we bereiken

Er is een passende woning voor elke Tilburger

We zetten in op de toekomstbestendige ontwikkeling van voldoende diverse en geschikte woningen, waar mensen gezond en gelukkig kunnen zijn.

Indicatoren	bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
Kwaliteit van de woning (cijfer)	Lemon (tweejaarlijks)	7,5	-	7,6	-	7,4
Aantal nieuwe woningen (conform de actuele regionale woningbouwafspraken 2016 t/m 2025, gemiddeld per jaar)	CBS	1.500	1.392 waarvan 1.097 nieuw-bouw	1.414 waarvan 1.243 nieuw-bouw	1.465 waarvan 1.177 nieuw-bouw	1.497 waarvan 1.391 nieuw-bouw
Aandeel sociale voorraad onder aftoppingsgrens	Monitor Convenant Wonen	Band-breedte 85-93%	25.624 87%	26.120 87%	26.194 87%	27.215 90%
Sociale voorraad in 2025 onder liberalisatiegrens	Monitor Convenant Wonen	31.399	29.383	29.872	29.953	30.248
Omvang woningbouwprogramma in 2025 Waarvan harde plannen woningbouwprogramma	Woningbouwprogrammering Tilburg	>=16.250 in 2025 waarvan 5.000 hard	-	-	-	13.775 waarvan 7.059 hard

Voldoende ruimte voor economische ontwikkeling en werken

Indicatoren	bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
Logistieke hotspot	www.logistiek.nl	in top 3	3	1	1	1
Rapportcijfer van het bedrijvenpanel voor het vestigingsklimaat in de gemeente Tilburg	Bedrijvenpanel (tweejaarlijks)	Gelijk of hoger dan de jaren ervoor	7,2	-	*	7,3
Aanbod-opnameratio bedrijfsruimtemarkt (nieuw per 2022)	Dynamis/NVM	1,5	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1,06 (Q1)

Zie ook de indicatoren bij het doel 'aanpassingsvermogen en vernieuwingskracht van bedrijven neemt toe' en 'toename van economische duurzaamheid'

** De gemeente heeft het bedrijfsleven in 2020 veelvuldig gesproken en bevraagd in het kader van corona (hoe gaat het met de bedrijven, wat hebben ze nodig?) Daarom is ertoe besloten om ze niet ook nog met onze tweejaarlijkse vragenlijst te belasten.*

Mobiliteit in Tilburg vindt plaats op een gezonde, slimme, veilige, duurzame en inclusieve wijze

Indicatoren	bron	Streef-waarde	2018	2019	2020	2021
Aantal openbare laadpalen	Beheer & Ruimte	420	200	300	380	500
Aantal verkeersdoden	VIA-stat data	0	7	8	4	8
Aantal verkeersgewonden	VIA-stat data	0	195	177	154	161
Oordeel bereik bus (belangrijke bestemmingen)	Burgeronderzoek (tweejaarlijks)	75%	73,2%	-	81,4%	-
Rapportcijfer autobereikbaarheid binnenstad	Burgeronderzoek (tweejaarlijks)	-	7,2	-	6,5	-
Aantal slimme verkeerslichten (i-VRI's)	Beheer op basis van vervangings-opgave	48	2	23	23	26

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Doel: Er is een passende woning voor elke Tilburger

- We werken samen met partners en de woningcorporaties en maken afspraken over voldoende, betaalbaar en aantrekkelijk woonaanbod voor alle aandachtsgroepen in onze gemeente.
- We actualiseren de Omgevingsvisie Tilburg 2040, waarbij we de balans tussen duurzaamheid, gezondheid en het versterken van de sociale basis als uitgangspunt nemen.Naar verwachting wordt deze eind 2024 / begin 2025 vastgesteld,
- We geven uitvoering aan de Update Stedelijke Ontwikkelingsstrategie Wonen en prioriteit aan de gebiedsontwikkelingen Spoorzone, Kenniskwartier, Binnenstad, Piushaven, Stappegoor en de dorpse woonmilieus.
- We voeren meer regie met visies en verkenningen. Zo werken we o.a. voor Tilburg-Noord en Zuid samen met partners en inwoners aan ruimtelijke gebiedsperspectieven. Daarbij verkennen we hoe we meer woningen kunnen toevoegen (verdichten) en hoe we de leefbaarheid, de voorzieningen en de kwaliteit kunnen verbeteren, zowel vanuit fysiek als sociaal oogpunt. Ook starten we in 2023 met een analyse en ontwerpend onderzoek voor de Kanaalzone - woondriehoek Loven als woon- en werkmilieu voor de toekomst.
- We zetten ons in om de gemaakte afspraken die onder andere staan in het Convenant Wonen 2020-2025, het Convenant Studentenhuisvesting, voortvarend uit te voeren. Dit doen we aan de hand van de thema's uit de Woonagenda 2020-2025. Waar nodig stellen we onze afspraken bij.
- We werken de ambitie uit het akkoord ten aanzien van betaalbare woningen verder uit in beleid en passen dit toe bij beoordeling van nieuwe initiatieven.
- We verkennen wat aanvullend nodig is om leegstand van woningen te voorkomen en speculatie op de woningmarkt te beperken.
- We willen het tempo van de realisatie van de woningbouwopgave hoog houden. Afspraken hierover worden vastgelegd in de nog in 2022 af te ronden Woondeal met provincie en rijk. We werken hierin samen op het niveau van de regio's Breda en Tilburg (SRBT). Uitvoering van de Woondeal start in 2023.
- Voor de realisatie van onze ambities maken we proposities om in aanmerking te komen voor steun vanuit onder andere provincie en rijk. We zetten hierbij middelen in uit het Stedelijk Ontwikkelfonds.
- Om de benodigde versnelling in het betaalbare huursegment te realiseren en zo onder andere het tekort aan woningen voor aandachtsgroepen in te lopen zijn vijf locaties aangewezen voor in totaal ca 550 flexwoningen. We onderzoeken de haalbaarheid en - afhankelijk van de uitkomst - bereiden we de realisatie daarvan in 2023 verder voor in samenwerking met de Tilburgse corporaties.

- We werken binnen de regio Hart van Brabant samen aan het opstellen van een regionale woonzorgvisie waarin de afspraken op het domein wonen-zorg en welzijn en het bedienen van de aandachtsgroepen een plek krijgen.

Doel: Er is voldoende (kwalitatief goede) ruimte voor economische ontwikkeling en werken

- Bedrijventerreinen in Tilburg hebben een bijzonder lage frictieleegstand (<1%) en zijn dus praktisch vol, terwijl MKB en grootschalige bedrijvigheid op zoek zijn naar ontwikkelruimte. Daarom komen we in 2023 met een aanpak voor de revitalisering van bedrijventerreinen, zodat er op termijn ruimtewinst tot stand komt. Daarbij hebben we oog voor de andere opgaven die spelen op bedrijventerreinen, zoals klimaatadaptatie, circulariteit meer groen, energiebesparing en duurzame energieopwekking. In onze aanpak leggen we in eerste instantie de focus op de bedrijventerreinen Loven-Noord (ruimtewinst + circulair), Kraaiven (ruimtewinst + circulair) en Kanaalzone (ruimtewinst), omdat hier naar verwachting de meeste winst valt te halen (Verdichtingsstudie - Stec 2022).
- Voor de uitvoering van onze aanpak werken wij in ieder geval samen met vastgoedeigenaren, ondernemers, de Vitaalverenigingen en omwonenden. Met hen stemmen wij af wie welke activiteiten op zich neemt.
- Met de regio en provincie maken we afspraken over het creëren van ruimte voor bedrijvigheid. We gaan daarbij ook het gesprek aan in hoeverre andere partijen, waaronder regiogemeenten, provincie, en Rijk, eveneens een bijdrage kunnen leveren aan de herstructurerings- en revitaliseringsopgave.
- Gebiedsmanifest Loven-Noord: Via ontwerpend onderzoek zijn we in 2022 gestart met het in beeld brengen van de ruimtelijke opgaven die spelen op Loven-Noord en wat mogelijke oplossingen zijn. Met vitaalvereniging Loven willen we in de eerste helft van 2023 deze oplossingsrichtingen vastleggen door een gezamenlijk te ondertekenen gebiedsmanifest. De aanpak van het gebiedsmanifest Loven-Noord willen we in de tweede helft van 2023 toepassen op ten minste 2 andere bedrijventerreinen, samen met de Vitaalverenigingen aldaar.
- Wijkevoort: onder voorbehoud van de uitspraak van de Raad van State (waarschijnlijk in het voorjaar van 2023) kunnen in 2023 de voorbereidingen worden getroffen voor de aanleg van de infrastructuur (energie, waterberging, verkeer) en het bouwrijp maken in 2024.
- In 2023 realiseren we voor het Beneluxterrein een ontwikkelkader, opgesteld samen met eigenaren, ondernemers en bewoners op dit binnenwijkse bedrijventerrein. Nieuwe initiatieven voor dit terreinen kunnen worden getoetst aan het ontwikkelkader. Het proces zelf is (ook) een uitnodiging aan eigenaren en ondernemers om initiatieven te ontwikkelen met toegevoegde waarde voor het terrein en de omgeving.
- Voor het Wilhelminakanaal wordt uitvoering gegeven aan de afspraken zoals die zeer waarschijnlijk in november 2022 in het BO MIRT met de minister worden gemaakt over het beter benutten van het Wilhelminakanaal, zodat grotere schepen de insteekhaven op Loven kunnen bereiken.
- Verder onderzoeken we samen met een aantal Brabantse havens of het beheer en onderhoud van de diverse havens gezamenlijk kan worden opgepakt. Voor Tilburg gaat het om de insteek haven op Loven en de langskade havens langs het Wilhelminakanaal.

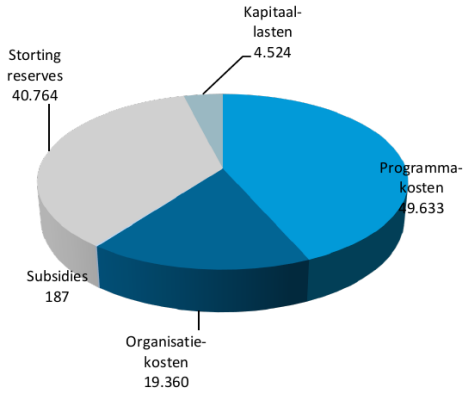
Doel: Hoe bereiken we impact

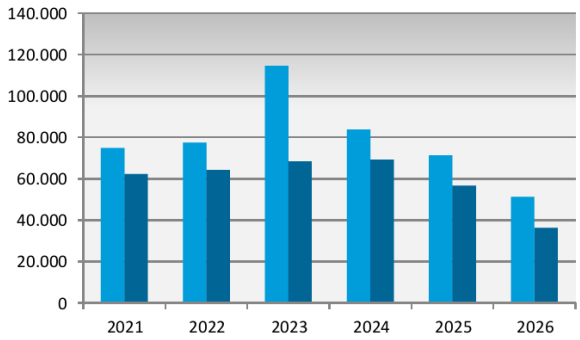
- Er komt een geactualiseerde Mobiliteitsagenda013 als uitvoeringsagenda van de Mobiliteitsaanpak 2040.
- Een nieuw dashboard stedelijke mobiliteit (waaronder monitoring Parkring) gaat ons verder helpen om data-gerichter te kunnen werken.
- Voor de regionale snelfietsroutes Eindhoven en Goirle wordt een bestuursovereenkomst getekend.
- Met de nieuwe verkeersveiligheidsagenda, een actueel uitvoeringsprogramma en een verkeersveiligheidsvisie op de linten staan er voldoende kaders om risicogestuurd een aantal linten binnen de ringbanen effectief terug te brengen van 50- naar 30 km-per uur.
- De studie gebiedsperspectief Tilburg-Zuid leidt in 2023 tot inzicht hoe de gebiedsontwikkelingen in dit deel van de stad kunnen worden ingepast in een Ringbaan-Zuid en wat dit betekent voor 50 km per uur (maakbaarheid) op de as en de aanpak voor de kruising met de Laarstraat-Oude Goirleseweg.
- Met de OV-agenda laten we vanaf 2023 zien hoe wij de toekomst van het openbaar vervoer in de stad en de regio de komende jaren zien. Dit is tevens een agenderingsvoorstel richting provincie voor de komende concessie (2027-2037) waarin ook de verstedelijkingsafspraken met het Rijk worden meegenomen.
- We ronden de Smart Mobility maatregelen vanuit de gebiedsgerichte aanpak Hart van Brabant af en starten het traject voor het verkennen van de verdere samenwerking binnen SmartwayZ.NL.

- Er komt een integraal mobiliteitspakket SRBT waarin we samen met de regio's en Breda laten zien hoe wij gezamenlijk met het Rijk en de provincie Noord-Brabant een mobiliteitstransitie in gang gaan zetten. Een verkenning naar een treinstation Berkel-Enschot of Udenhout maakt integraal onderdeel uit van de oostflank van het SRBT. Ook blijven we inzetten op het dossier capaciteitsverruiming Wilhelminakanaal en A58.

Wat gaat het kosten – financiën

Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	52.747	68.262	73.705	66.989	65.297	43.507
Baten	-36.056	-44.563	-45.406	-44.788	-47.075	-30.597
Saldo van lasten en baten	**16.691**	**23.699**	**28.298**	**22.201**	**18.222**	**12.910**
Toevoeging reserves	22.138	9.293	40.764	16.905	6.003	7.655
Onttrekking reserves	-26.249	-19.615	-22.994	-24.443	-9.460	-5.636
Saldo reserves	**-4.110**	**-10.323**	**17.771**	**-7.539**	**-3.457**	**2.019**
Totaal	**12.581**	**13.376**	**46.069**	**14.663**	**14.764**	**14.929**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
135. Bijstelling grondexploitatie; lasten	7.586 N	21.811 N	13.396 N	6.543 V
Baten	7.586 V	21.811 V	13.396 V	6.543 N
Voor de begroting 2023 zijn de grondexploitaties geactualiseerd (zie paragraaf Grondbeleid). Dit leidt tot mutaties in lasten- en batenramingen. Per saldo zijn de mutaties budgettair neutraal				
136. Herijking parkeerafdracht Spoorzone	640 N	484 N	3.267 N	3.250 N
Verrekening met parkeerreserve	640 V	484 V	3.267 V	3.250 V
De parkeerafdrachten in de reserve gebiedsparkeren Spoorzone komen later binnen. Vanwege een aantal afgekeurde plannen van het kwaliteitsteam is er vertraging ontstaan in het stedenbouwkundig plan Zwijsen I en II en zal de omgevingsvergunning voor deze ontwikkeling later verstrekt worden, waardoor ook de storting van de parkeerafdrachten gefaseerd doorschuift naar 2023 en verder. Daarnaast schuiven de afdrachten van Clarissenhof 2 en Theresia West door van 2025 naar 2026.				
137. Actualiseren projecten openbare ruimte	120 V	201 V	309 V	340 V
Aanvullend op de melding in de Tussenrapportage is projectenportefeuille nu structureel beoordeeld in het kader van reëel ramen. Dit leidt totaal tot vrijval van € 15 miljoen investeringskrediet. Tevens zijn de				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
kredieten realistischer over de jaren gespreid zodat dit beter aansluit bij de reëel verwachte omzet voor die jaren. In de bijlage investeringen is een totaaloverzicht opgenomen.				
138. Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb)	90 N	90 N	90 N	90 N
De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) gaat per 1 januari 2023 in werking. Vanuit de meicirculaire is voor de jaren 2023 tot en met 2026 een jaarlijks bedrag van € 89.913 toegekend. Deze middelen zijn nodig voor inhuur rondom de implementatie van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen.				
139. Kapitaallasten verkeerspilot Noord	5 N	5 N	5 N	5 N
Bij de Najaarsbijstelling 2022 is een investeringskrediet van € 150.000 beschikbaar gesteld. De daaruit voortvloeiende kapitaallasten bedragen structureel € 5.000.				
140. Tweejaarlijkse actualisatie nota Reserve Bovenwijks t.l.v. Reserve bovenwijkse voorzieningen	-	25 N 25 V	-	25 N 25 V
De budgetten voor de tweejaarlijkse actualisatie zijn vooralsnog niet opgenomen binnen de ramingen van het meerjarenperspectief. Uw raad heeft in 2017 besloten deze kosten te dekken via de reserve bovenwijkse voorzieningen.				
141. Administratieve bijstelling; lasten Baten	582 V 582 N	2.504 V 2.504 N	670 V 670 N	6.462 V 6.462 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen. Een aantal ramingen (Koningsplein 1ste fase binnenstad € 1,6 miljoen en NTV bijdragen herstructurering aan GREXEN € 2,172 miljoen) zijn bij de technische doorrekening automatisch gekopieerd van 2025 naar 2026 waardoor zowel de budgetraming (last) als de dekking (reserve herstructurering erfpachtgelden) onterecht zijn opgevoerd. Via deze herijking wordt dit gecorrigeerd. Opgemerkt wordt dat de raming van de 2e geldstroom herstructurering een aflopend karakter kent. In 2025 houden we rekening met € 1.000.000 aan inkomsten. In 2026 met € 800.000.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
142. Opkoopbescherming en kamerverhuurbeleid *(Formatieve consequenties 8,2 fte)*	697 N	697 N	697 N	697 N
In het Akkoord is vastgelegd dat leegstand van en speculatie met woningen moet worden voorkomen. Hier worden actief instrumenten voor ingezet zoals een opkoopverbod voor betaalbare woningen, een leegstandsheffing en zelfbewoningsplicht. Op 18 juli is de Huisvestingsverordening Tilburg 2022 vastgesteld waarin het omzetten van woningen naar kamerverhuur, daar waar dit verantwoord is, weer mogelijk wordt gemaakt en er een opkoopbescherming wordt ingevoerd voor woningen met een WOZ waarde onder de landelijke grens van de Nationale Hypotheekgarantie. Voor de uitvoering van het kamerverhuurbeleid en de opkoopbescherming is er onvoldoende capaciteit bij Toezicht en Handhaving en voor juridische ondersteuning. Deze inzet is noodzakelijk voor naleving van de voorschriften van het bouwbesluit, brandveiligheid en leefbaarheid maar ook om op te treden tegen overlastgevende kamerverhuurpanden. Bovenstaande leidt tot een structurele uitbreiding van de formatie met 5,4 fte voor toezicht en handhaving en 2,8 fte voor juridische ondersteuning. Daarnaast is er € 28.000 aan exploitatiebudget benodigd voor nader onderzoek in het kader van de wet Bibob.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
143. Actieplan studentenhuisvesting	60 N	-	-	-
Het aantal studenten in Tilburg groeit en de druk op de studentenwoningmarkt neemt steeds verder toe. Voor het opstellen en uitvoeren van een actieplan studentenhuisvesting is incidenteel voor € 60.000 extra capaciteit noodzakelijk.				
144. Stedelijke ontwikkeling :				
Versterken werkorganisatie incl. mobiliteit				
(*Formatieve consequenties: 30,5 fte)*	3.229 N	3.229 N	3.229 N	3.229 N
Waarvan t.l.v. projecten	994 V	994 V	994 V	994 V
Financieel gezonde dekking bestaande formatie	1.500 N	1.500 N	1.500 N	1.500 N
Zoals in de laatste Wonenbrief is gemeld, laten de nieuwe provinciale prognoses (2020) zien dat de Tilburgse bevolking harder groeit dan eerder was voorzien. Tussen nu en 2040 moeten er volgens de nieuwe provinciale prognose zo'n 25.000 nieuwe woningen bijkomen (waarvan tenminste 15.000 woningen tot 2030). Dit houdt in dat de opgave 50% groter wordt. Deze opgave zal vooral in de bestaande stad landen. Daardoor neemt ook de complexiteit van de opgave verder toe. Tegelijkertijd constateren we al langer dat de capaciteit in het fysiek domein steeds verder uit balans raakt met het werkpakket. Een blik op de toekomst leert dat de opgave alleen maar fors groter wordt. Bovendien kennen de processen in het fysiek domein vaak een doorlooptijd van enkele jaren. We brengen de capaciteit en kennis die nodig is om invulling te kunnen geven aan die fors grotere opgave op orde. Voor 2022 is vanwege de urgentie een tijdelijke impuls ingezet. Het is nodig om deze tijdelijke impuls structureel te maken en uit te breiden om de werkorganisatie te versterken en toekomstbestendig te maken. De kosten van deze uitbreiding zijn € 3,229 miljoen. Een deel van deze kosten ad € 0,994 miljoen zal als projectcapaciteit gedekt kunnen worden uit toekomstige projecten. Het resterende deel van deze kosten kan niet ten laste van de projecten komen, maar is capaciteit die ten laste van de algemene middelen komt. Het gaat om een bedrag van structureel € 2,235 miljoen inclusief de formatie voor de uitvoering van de mobiliteitsvraagstukken. Daarnaast zien we ook dat de dekking van de reeds bestaande formatie onder druk komt door het sterk afnemen van voordelige resultaten uit gemeentelijke grondexploitatieplannen. Daarom is het nodig een aantal kostencomponenten niet meer ten laste van de plannen zelf te brengen, maar te dekken uit de algemene middelen. Het gaat dan om de volgende kosten: de kosten van initiatieven incl. de definitiefase, de kosten van de gelegeerd ambtelijk opdrachtgevers en de kosten van een aantal algemene activiteiten van de afdeling Vastgoedbedrijf. Bij elkaar gaat het om een bedrag van structureel € 1.500.000.				
145. Herinrichting Pieter Vreedeplein	100 N	-	-	-
Nadat de bouw van de woontoren op het Pieter Vreedeplein gereed is, verdient het plein een herinrichting die past bij het nieuwe gebruik en de nieuwe ideeën die we hebben over pleinen. De ambitie is om dit gebied als iconisch groenproject te benoemen en daarbij de samenwerking te zoeken met "013 parken en "13 pleinen". Dit plein is hier nu nog geen onderdeel van. De inzet van de herinrichting is een groener plein wat aansluit bij de klimaatambities die we hebben. De bouw van de woontoren is naar verwachting eind 2024 gereed. In 2025 kunnen we dan starten met de aanleg van het plein en dat zal dan naar verwachting eind 2025 gereed kunnen zijn. In 2023 is een bedrag van € 100.000 benodigd voor het maken van een ontwerp met bijbehorend participatietraject voor de herinrichting van het Pieter Vreedeplein. De eerste globale kostenraming van de totale herinrichting bedraagt € 2,7 miljoen en wordt de komende tijd nader uitgewerkt. Een uitvoeringskrediet wordt aangevraagd, zodra de voorbereiding is afgerond.				
146. Kenniskwartier				
Vestigen WVG	3.000 N	3.000 N	-	-
Visies en verkenningen: programmakosten	1.000 N			
Ten laste van FSO	4.000 V	3.000 V		
In het raadsvoorstel (raadsvergadering 3 oktober 2022) over de Wet Voorkeursrecht Gemeenten op percelen in het Kenniskwartier is aangekondigd dat er in dit kader een begrotingsvoorstel komt ter hoogte van € 6				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
miljoen. Dit is bestemd voor de beleidsmatige afwaardering naar 70% van de WOZ-waarde, verwervingskosten en voor tijdelijke beheerskosten. Het betreft hier een exploitatiebudget (de investering vindt plaats uit bestaande aankoopbudget Vastgoedbedrijf). In het raadsvoorstel is aangegeven dat per 1 januari dan € 6 miljoen beschikbaar is. In het kader van reëel ramen wordt ingeschat dat een deel hiervan benodigd is in 2024. Om uitvoering te kunnen geven aan de ambities voor het Kenniskwartier worden ook in 2023 programmakosten (in- en externe PAK en andere voorbereidende kosten) gemaakt. Het betreft een voorlopige raming van de externe plan- en apparaatskosten. De interne apparaatskosten worden in principe gedekt uit de beschikbare formatie ten laste van de algemene middelen, waaronder de extra middelen voor het gezond maken van de dekking van de bestaande formatie en de impuls voor de versterking van de werkorganisatie stedelijke ontwikkeling, zie afzonderlijk voorstel. In het traject van de actualisering en doorontwikkeling van het instrument T-mip voor de Perspectiefnota 2024, wordt de raming voor 2024 uitgewerkt en wordt bezien of de raming voor 2023 nog verfijnd moet worden.				
147. Visies en verkenningen (excl. Kenniskwartier) Ten laste van FSO	1.300 N 1.300 V	-	-	-
Voor een aantal lopende en nieuwe opgaven is het nodig om, in samenwerking met de omgeving en stakeholders, visies en verkenningen af te ronden c.q. op te stellen. Het betreft in elk geval de volgende visies en verkenningen: • Afronden en uitwerken van het verstedelijkingsakkoord voor de stedelijke regio Breda- Tilburg; • Actualisatie van de Omgevingsvisie Tilburg 2040. • Voortzetting van het kwartier maken Museumkwartier. • Afronden koersdocument Pauwels Oost/Oostflank SRBT en opstarten van een gebiedsontwikkelingsprogramma. • Opstellen van een ruimtelijk gebiedsperspectief en gebiedsontwikkelingsprogramma Tilburg- Noord. • Gebiedsvisie Ringbaan-Zuid (fase 5 en 6). • Afronden van het gebiedsperspectief Groenewoud en opstellen van de ontwikkelstrategie Groenewoud. • Start analyse en ontwerpend onderzoek voor de Kanaalzone - woondriehoek Loven als woon-werkmilieu voor de toekomst. Voor visies en verkenningen in het Kenniskwartier is een afzonderlijk voorstel opgenomen. De interne apparaatskosten worden in principe gedekt uit de beschikbare formatie ten laste van de algemene middelen, waaronder de extra middelen voor het gezond maken van de dekking van de bestaande formatie en de impuls voor de versterking van de werkorganisatie stedelijke ontwikkeling, zie afzonderlijk voorstel. In het traject van de actualisering en doorontwikkeling van het instrument T-mip voor de Perspectiefnota 2024, wordt de raming voor 2024 uitgewerkt en wordt bezien of de raming voor 2023 nog verfijnd moet worden.				
148. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons overhevelen naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds	31.342 N 3.176 V	3.176 V	3.176 V	3.176 V
Vanuit de reserve beleggingsfonds 2000 wordt jaarlijks een bedrag van € 3.176.000 gestort in de reserve herstructurering erfpachtomzettingen om de afspraken met de woningbouwcorporaties naar aanleiding van de verkoop van erfpachtcanons na te kunnen komen. Na het wegvallen van de rentetoevoeging aan reserves met ingang 2018 is het beleggingsdoel van deze gelden in het beleggingsfonds 2000 komen te vervallen en kan het resterende bedrag ad € 31.342.000 in 2023 overgeheveld worden naar de reserve Fonds Stedelijke Ontwikkeling.				
149. Extra kwaliteit Linten	-	-	8 N	30 N
Bij het veld Fysieke basiskwaliteit is de integrale toelichting van dit voorstel opgenomen. Het effect van dit voorstel voor dit veld betreft de toename van de kapitaallasten.				

Reservering middelen voor nieuwe projecten
Ter uitvoering van het Akkoord is in beeld gebracht wat in grote lijnen de kosten van een aantal projecten stedelijke ontwikkeling zijn en hoe deze gedekt kunnen worden, waarbij ook de te verwachten ontwikkeling van reserves de komende jaren geraamd is. In deze begroting reserveren we de middelen voor een aantal projecten stedelijke ontwikkeling. De dekking kan definitief worden toegewezen op het moment dat voor deze opgaven een voorbereidingskrediet en later een uitvoeringskrediet bij uw raad opgehaald wordt. Op dat moment zijn ook de geraamde kosten en de werkelijk beschikbare dekkingsmiddelen meer uitgewerkt. Voor gemeentelijke grondexploitaties loopt dit - na het openen van de grondexploitatie - mee in de jaarlijkse bijstelling van deze grondexploitatie in de programmabegroting en jaarrekening. Het betreft de volgende opgaven:

Let op! Voor onderstaande ramingen worden nu alleen reserveringen opgenomen. Zodra projecten in voorbereiding of uitvoering gaan, wordt hiervoor een separaat voorstel voorgelegd aan de raad.

Reserveringen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Stedelijke mobiliteitsvraagstukken Investeringen Reservering Fonds Stedelijke Ontwikkeling		11.430 N 11.430 V		
De komende vier jaar zijn diverse verkeers- en vervoersmaatregelen nodig binnen onze gemeente die niet direct in verband staan met onze stedelijke Ontwikkelingsopgaven voor de komende periode. Deze "stand alone" maatregelen betreffen onder andere: * Snelfietsroute Eindhoven; * Ringbaan Zuid 70km - 50km; * Fietstunnel Zwartvenseweg; * Diverse straten inrichten tot 30km; * Bushaltes op niveau OV visie; * Toegang binnenstad via Ringbaan Oost; * Pilot Spoorlaan - Pilot Noord - HvB laan; * Verlenging Smartways Brabantstad met 3 jaar (organisatie en uitvoeringsagenda). De voorbereiding van een groot aantal van de maatregelen vindt in 2023 plaats. Een voorbereidingskrediet van € 900.000 is opgenomen in het overzicht "Investeringen" van deze begroting. Een aantal voorbereidingen nemen wij later ter hand. De uitvoeringskosten van deze maatregelen worden thans geraamd op € 11,43 miljoen. De voorbereiding en haalbaarheidsfase zal meer duidelijkheid moeten geven over de daadwerkelijke kosten van de voorgenomen maatregelen. De uiteindelijke voorstellen voor de definitieve investeringsbudgetten worden dus later aan uw raad voorgelegd.				
Kenniskwartier Reservering eigen bijdrage gemeente voor aanpak mobiliteit/infra in het kader van de versnellingsopgave woningbouw (na aftrek aandeel voorbereiding) Ten laste van FSO		 4.890 N 4.890 V		
Het Kenniskwartier is door het Rijk aan gewezen als grootschalige woningbouwlocatie en het Rijk heeft middelen in het vooruitzicht gesteld voor mobiliteitsoplossingen als er versneld 1000 woningen in dit gebied gerealiseerd worden.Wij gaan vooralsnog uit van een totale investeringsvolume van afgerond € 15,4 miljoen ex. b.t.w. en een gemeentelijke bijdrage van 35% ad € 5,39 mln. Voor 2023 wordt een voorbereidingskrediet van € 500.000,- voorgesteld. Dit voorstel is opgenomen in het overzicht "Investeringen" van deze begroting. Het restant bedrag ad € 4,89 miljoen wordt gereserveerd binnen het Fonds Stedelijke ontwikkeling. Na de voorbereidingsfase wordt een raadsvoorstel voor de vaststelling van een uitvoeringskrediet voorgelegd.				
Binnenstad Reservering eigen bijdrage gemeente voor aanpak mobiliteit/infra in het kader van de versnellingsopgave woningbouw (na aftrek aandeel voorbereiding) Ten laste van FSO		3.420 N 3.420 V		
Naast het Kenniskwartier worden ook ontwikkelingen in de Binnenstad als versnellingslocatie bij het Rijk ingediend. Voor het aanpakken van de bovenplanse mobiliteits-/ infrastructurele knelpunten om tot een versnelling van de woningbouwontwikkeling te komen. Wij gaan vooralsnog uit van een totale				

Reserveringen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
investeringsvolume van afgerond € 10,6 miljoen ex. b.t.w. en een gemeentelijke bijdrage van 35% ad € 3,72 miljoen. Voor 2023 wordt een voorbereidingskrediet van € 300.000,- voorgesteld. Het restant bedrag ad € 3,42 miljoen wordt gereserveerd binnen het Fonds Stedelijke ontwikkeling. Dit voorstel is opgenomen in het overzicht "Investeringen" van deze begroting. Na de voorbereidingsfase wordt een raadsvoorstel voor de vaststelling van een uitvoeringskrediet voorgelegd.				

Wat weten we nog meer

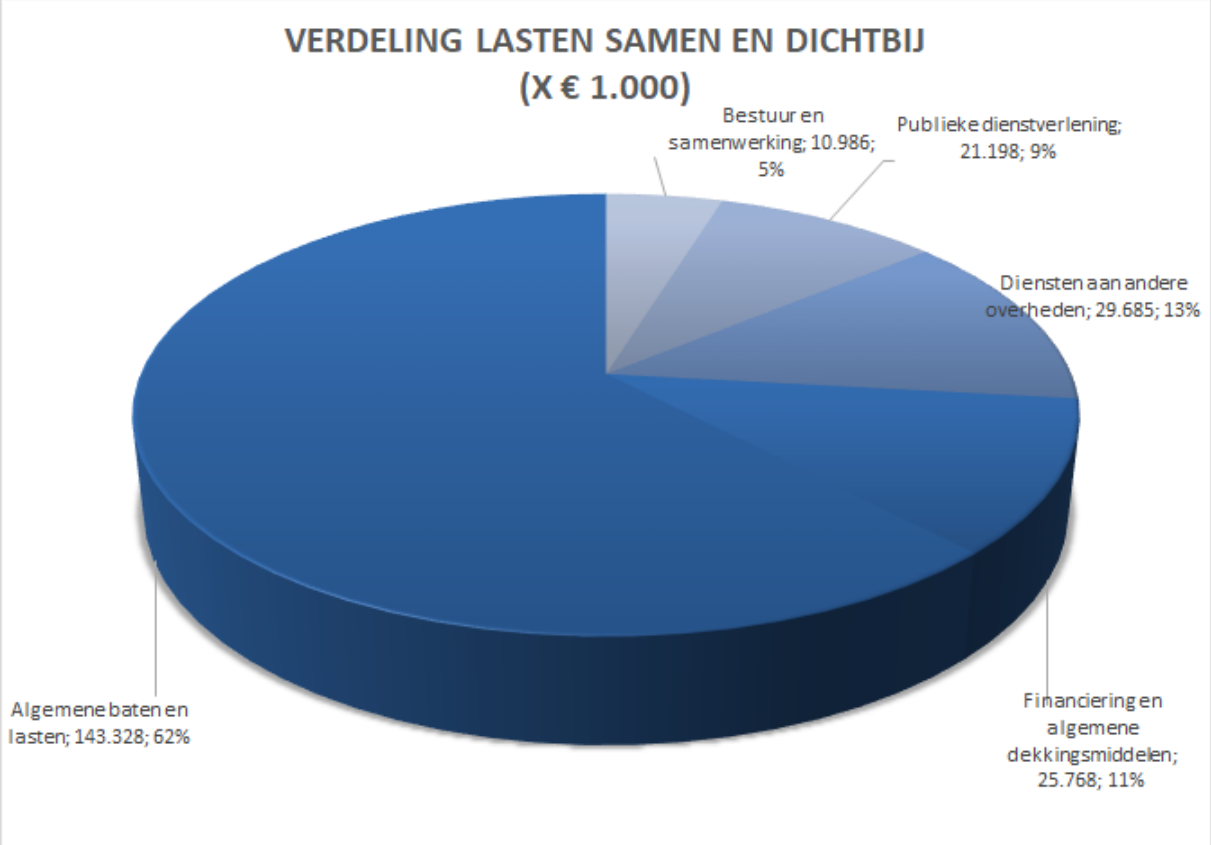
Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
Gemiddelde WOZ-waarde (in duizenden euro's)	210	228	248	n.n.b.
Aantal nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)	12,5	11,7	13,6	n.n.b.
Demografische druk *)	60,6%	60,3%	59,8%	59,8 %

*) Het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder, in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

2.4 Samen en dichtbij

Financieel overzicht

Samen en dichtbij x € 1.000,-	Inclusief overhead			Exclusief overhead		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur en samenwerking	10.986	-155	10.831	8.888	-153	8.735
Publieke dienstverlening	21.198	-9.520	11.678	13.962	-9.511	4.451
Diensten aan andere overheden	29.685	-30.005	-320	28.706	-30.004	-1.298
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	25.768	-732.219	-706.450	24.697	-732.217	-707.520
Algemene baten en lasten	143.328	-87.925	55.403	140.458	-87.919	52.539
Totaal	**230.965**	**-859.824**	**-628.859**	**216.712**	**-859.804**	**-643.093**

Bestuur en samenwerking

Wat willen we bereiken

Bestuurlijke vernieuwing

Tilburgerschap is een belangrijke inspiratiebron voor bestuurlijke vernieuwing. Tilburg werkt continu aan bestuurlijke vernieuwing door:

- participatie en medezeggenschap om beter tegemoet te kunnen komen aan de wensen van de Tilburgers;
- ontwikkeling van sturingsarrangementen op maat rond een maatschappelijke opgave;
- ontwikkeling en organisatie van vernieuwing in werkwijzen en instrumenten voor interbestuurlijk samenwerken (als één overheid) bij de (integrale) aanpak van (regionale) maatschappelijke opgaven.

Er zijn geen specifieke indicatoren gedefinieerd voor dit doel.

Tilburg is een succesvolle netwerkstad

- Efficiënt en effectief uitvoeren (wettelijke) taken samen met mede-overheden
- Versterken strategische samenwerking op alle niveaus voor aanpakken bovenlokale opgaven
- Verwerven van externe steun
- Efficiënt en effectief uitvoeren dienstverlening voor andere overheden

Er zijn geen specifieke indicatoren gedefinieerd voor dit doel.

Wijkgericht werken samen met de stad

Dit vraagt een:

- wendbare gemeentelijke organisatie om beter mee te kunnen bewegen op de dynamiek van de stad en de behoeften van de Tilburgers, en onze realisatiekracht te vergroten;
- versterkt partnerschap met en ín de stad;
- een structurele en herkenbare representatie van de gemeente in de wijken en aanwezigheid ín de buurt.

Er zijn geen specifieke indicatoren gedefinieerd voor dit doel.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Bestuur, netwerken en lobby

Duurzaam verbinden met inwoners, partners, buurgemeenten en andere overheden is van belang om de maatschappelijke opgaven en onze ambities te kunnen realiseren. Want de gemeente kan het niet alleen. En dat betekent dat we met een duidelijke focus onze agenda moeten vormgeven, passende coalities vormen en steun daarvoor moeten zoeken bij de provincie, Rijk en Europa.

<u>Betrouwbare overheid</u>

Wij vinden vertrouwen en een betrouwbare overheid van groot belang voor onze samenleving. Wij werken daar iedere dag aan. Want het vertrouwen in de overheid en ook onze gemeente, staat onder druk, onder meer naar aanleiding van fouten in de uitvoering en rigide systemen. Herstel van vertrouwen is een stevige opdracht. Daar moeten we samen met partners én onze inwoners aan werken. Als eerste overheid willen we dicht bij de inwoners, partners en ondernemers staan, zichtbaar zijn en benaderbaar. Voor inwonersparticipatie gaan we uit van ‘bereiken en betrekken’. We zoeken naar een bij het vraagstuk passend participatieniveau en zorgen voor een zelfde informatiepositie voor inwoners als de gemeentelijke organisatie. We leveren maatwerk in onze dienstverlening en professionals krijgen de ruimte maatwerk te leveren waar het kan en nodig is. Klantgedreven en vraaggericht dus, passend bij de digitale maatschappij waarin we leven. De uitvoering staat voor ons voorop, we werken op de schaal in een buurt, wijk of stad die het beste past bij de opgave.

- In dit verband zijn onze inspanningen om te komen tot gezonde financiële en bestuurlijke verhoudingen tussen Rijk en gemeenten ook van belang. Dat is nodig om als één overheid maatschappelijke opgaven op het gebied van gezondheid, zorg, arbeidsmarkt, kansengelijkheid, klimaat en energie, economie, wonen en digitalisering aan te pakken. Met oog voor de uitvoering (kwaliteit en kracht) en uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving vanuit het Rijk. We trekken hierin nauw samen op met de VNG, G40 en onze regiogemeenten.
- In 2023 komen we met voorstellen richting de raad om de betrouwbare overheid te bevorderen, ontwikkelingen rondom de Wet open overheid krijgen hierin ook een plek.
- In 2023 implementeren we de Wet open overheid in onze organisatie.
- Uitkomsten van een evaluatie van de Uitvoeringsbrief die in december 2022 gaat plaatsvinden, is voedend voor een vervolg in 2023.
- De lage opkomst bij de verkiezingen baart ons zorgen; wij willen onze democratie sterker en levendiger maken. Wij ontwikkelen een aanpak 'Levendige democratie', waarbij we een lerend en participatief proces voor ogen hebben en op zoek gaan naar die initiatieven die van meerwaarde zijn voor Tilburg en van belang voor het herstel van vertrouwen in de overheid. Het is geen eenmalige impuls, maar een continu proces om participatie van inwoners bij de democratie voeding te geven. De Dag van de Democratie (15 september) en de Verjaardag van de Stad (18 april) markeren we als belangrijke jaarlijkse ankerpunten om extra stil te staan bij de waarde van een levendige democratie in Tilburg. De driehoek van burgemeester, griffier en gemeentesecretaris geven sturing aan een programmaorganisatie Levendige democratie. In totaal is er € 4 miljoen beschikbaar in deze bestuursperiode.
- Voor 'Tilburg 2050' ontwikkelen we een aanpak in 2023 en geven invulling aan een programmaorganisatie voor dit traject waaraan de burgemeester en gemeentesecretaris leiding geven. De aanpak is geen nieuwe agenda. Het gaat erom datgene wat we al doen verder te verrijken en nieuwe onderwerpen toe te voegen waar dat nodig is. We gaan het gesprek aan met de stad. Hoe zien inwoners, ondernemers en organisaties hun stad en hun toekomst? Wat zijn zorgen, wensen en toekomstbeelden? Het gaat erom dat we nieuwe inzichten en vergezichten sprokkelen en prakkezeren wat deze betekenen voor Tilburg 2050. We zijn op zoek naar nieuwe vondsten. We kijken in dit verband ook naar de samenhang met de aanpak 'Levendige democratie'.

Sterk bestuur

Wij willen maatwerk kunnen leveren aan onze inwoners met voldoende beleids- en regelruimte. Omdat we geen platte uitvoeringsorganisatie van het Rijk willen zijn, zijn goede bestuurlijke verhoudingen met Rijk van belang. Net als met de provincie en ook in de regio. Daarnaast vraagt het ook vernieuwing in het openbaar bestuur om goed in te kunnen spelen op de snel veranderende dynamiek in onze samenleving en economie. Vertrouwen is een belangrijke basis om écht gelijkwaardig partnerschap te creëren en samen vernieuwende oplossingen te vinden voor maatschappelijke vraagstukken. Aanvullend op de activiteiten zoals hiervoor genoemd onder Betrouwbaar bestuur zijn we actief in het landelijke en provinciale netwerk:

- We leveren daarom een actieve bijdrage (o.a. via VNG en G40) in het nationale gesprek over goede interbestuurlijke verhoudingen (regionalisering, taakdifferentiatie, werken als één overheid, betrouwbare overheid) en de Actieagenda Sterk Bestuur (o.l.v. minister BZK) die in ontwikkeling is.
- Ook voeren we actief het gesprek met de provincie Noord-Brabant om hen te voeden vanuit de praktijk voor het Beleidskader Toekomstbestendig Bestuur dat na de verkiezingen van Provinciale Staten gereed is (medio 2023 besluitvorming).
- Voor de interregionale netwerksamenwerking met Breda en De Baronie en de regio Hart van Brabant zoeken we vanuit de opgaven en praktijk naar bestuurlijke arrangementen om de samenwerking verder te verdiepen en verbreden. Daarin is er ruimte voor experiment om duurzame arrangementen te vinden met steun van het Rijk. We verkennen de kansen en mogelijkheden; impulsen zoals het gezamenlijk ontwikkelen van een propositie voor een volgende RegioDeal helpen daar ook bij.
- In dit verband kijken we ook hoe we efficiënter en slimmer kunnen werken, bijvoorbeeld in bestaande samenwerkingen in een aantal Gemeenschappelijke regelingen waarin Tilburg en Breda beide vertegenwoordigd zijn (zoals Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, Veiligheidsregio, GGD). Daarbij streven we efficiëncy en effectiviteit na en meer samenhang organiseren op inhoud, financiën en prestaties, en de raden beter in positie brengen om vroegtijdig en meer sturend te kunnen acteren.

Netwerken en lobby

We zijn actief op alle schaalniveaus (Europa, Rijk, provincie) om steun te verwerven voor de uitvoering van onze ambities en om voldoende beleids- en experimenteerruimte te organiseren. Om maatschappelijke opgaven aan te pakken werken we intensief samen met coalities van partijen; met andere overheden én met andere partners zoals onderwijs, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het samenwerken als één overheid lukt steeds beter, maar het partnerschap (met Rijk en ook met provincie) kan verder groeien. Op basis van het Akkoord *Meer voor elkaar* herijken we de prioritaire lobbyagenda. In combinatie met de strategische positionering van Tilburg geeft dat richting aan onze lobbyinspanningen en lobbyacties. Duidelijk is dat de financiële en bestuurlijke verhoudingen met het Rijk nog beter (en structureel) in balans moeten komen. Onze inzet op grote generieke dossiers, zoals herijking van het Gemeentefonds en sociaal domein continueren we, net als een aantal specifiek Brabantse vraagstukken op het gebied van ondermijning, netschaarste en externe veiligheid spoor. Gelegenheidscoalities benutten we om steun te krijgen en afspraken te kunnen maken voor specifieke lokale en regionale ambities (bijv. leefbaarheid & veiligheid, verstedelijkingsopgave en op het gebied van groen en klimaat). Daar waar Tilburg als centrumgemeente de regio Hart van Brabant kan betrekken, doen we dat zo veel mogelijk.

Na de verkiezingen van maart 2022 hebben we fors ingezet op het verkrijgen van relevante posities in netwerken zoals VNG en G40 en bestuurlijke tafels (zoals BO MIRT, Strategisch beraad Sociaal Domein, Gemeentefinanciën). Het biedt ons de gelegenheid om direct aan tafel te zitten in bestuurlijk overleg met bewindslieden, pro-actief de agenda's te beïnvloeden, lid te zijn van onderhandelingsdelegaties en inbreng te leveren bij rondetafelgesprekken etc. in de Kamer. En door een goede informatiepositie stelt het ons in staat om vroegtijdig in te kunnen spelen op nieuwe kansen om tot afspraken te komen (Deals, subsidieregelingen) of Tilburg voor te dragen als pilot of voor experimenteerruimte.

Ook ambtelijk stimuleren we medewerkers om netwerken op te bouwen en relevante contacten te onderhouden, waardoor op ambtelijk niveau meer kansen ontstaan om vroegtijdig inbreng te leveren vanuit Tilburg (en de regio) bij ontwikkelingen van landelijk beleid of wet- en regelgeving.
We continueren de lobbymasterclasses om medewerkers meer inzicht te geven en de kneepjes te leren van het vak. De lobbyisten begeleiden medewerkers in hun contacten met departementen en de Kamer. De lobbyisten faciliteren ook in de politieke lobby en zorgen voor lobbytools die hierbij van dienst kunnen zijn (o.a. een lobbymonitor). Daarnaast organiseren de lobbyisten diverse werkbezoeken voor Kamerleden, bewindspersonen, gedeputeerden en EU-functionarissen.

Europa

Binnen de nieuwe Europese kaders (Europese Meerjarenbegroting 2021-2027 en Next Generation EU (economisch herstelplan voor de coronacrisis)) proberen we kansen te verzilveren voor onze stad en regio. In het kader van Next Generation EU continueren we de activiteiten uit PACT Noord (EU-project ForwArt) om op Europese schaal aandacht te geven aan onze integrale wijkaanpak. Daarnaast borduren we voort op het succes en erkenning van ForwArt door nieuwe Europese projecten te starten die hierop voortbouwen.
Vanuit Brussel is er veel aandacht voor duurzame verstedelijking; zo is te zien aan het New European Bauhaus initiatief van de Europese Commissie (EC). Daarom organiseren we werkbezoeken en haken we aan bij netwerkactiviteiten in Europa om Tilburgse projecten onder de aandacht te brengen die aanhaken bij de Bauhaus filosofie van de EC. Vanuit die optiek tonen we wat Tilburg te bieden heeft aan Europese doelstellingen waar we ook deels Europese subsidie voor kunnen verkrijgen.

Samenwerking in Brabant

In BrabantStad heeft Tilburg een beweging in gang gezet om de positie van stedelijke regio's nadrukkelijker 'op de kaart' te zetten, en de positie van de tweestedenregio Tilburg-Breda daarin goed te verankeren. Dit heeft ook gevolgen voor het afstemmingsoverleg tussen provincie en de stedelijke regio's. In de herijking van de Stedelijke Agenda BrabantStad (begin 2023) krijgt dat zijn weerslag. De samenwerkingsagenda zal nog meer focus moeten krijgen, de stedelijke regio's beter gepositioneerd en de integraliteit (in de aanpak) beter verankerd. Daar waar samenwerking in Brabant ons helpt in de lobby naar Den Haag of Brussel, pakken we dat op. Uitgangspunt is dat we op basis van de opgave zoeken naar de meest geëigende coalitie om onze doelen te bereiken.

Aangezien in maart 2023 de Provinciale Statenverkiezingen plaatsvinden is dit ook het moment om een aantal belangrijke dossiers (bijv. verstedelijking, stikstof, netschaarste) actief bij de provincie en politieke partijen onder de aandacht te brengen.

Netwerksamenwerking Breda
Door de schaalsprong die we maken op het gebied van duurzame en gezonde verstedelijking krijgt de netwerksamenwerking met Breda een verdere impuls. Met het Rijk, provincie en waterschappen verkennen we continu welke kansen er liggen om samen afspraken te maken om de ontwikkeling naar een tweestedenregio Tilburg-Breda te ondersteunen en een verdere impuls te geven. In deze ontwikkeling moeten we continu schakelen en anticiperen op de externe dynamiek (met name van het Rijk). Zo kunnen we bijvoorbeeld wel een (eerste fase) integrale Verstedelijkingsakkoord in het najaar 2022 voor SRBT sluiten met het Rijk en de provincie. Dit is niet een akkoord op het niveau van de SRBT, maar dit akkoord is integraal onderdeel van het akkoord voor Stedelijk Brabant. Ook maken we op onderdelen (zoals versnelling woningbouw in samenhang met infrastructuur/ mobiliteitspakket) afspraken met het Rijk, bijvoorbeeld voor het Kenniskwartier.
Start uitvoering van de -in 2022 nog af te ronden- Woondeal met Rijk en provincie volgt in 2023.
Ook geven we een vervolg aan onze gezamenlijke economische propositie en concrete onderdelen daarvan (proeftuinen) zetten we in als onderdeel van een propositie voor een nieuwe tranche voor een RegioDeal.
Daarnaast leidt de samenwerking tot heel concrete spinoff, zoals bijvoorbeeld de gezamenlijke organisatie van de Special Olympics die in 2024 in Tilburg en Breda zullen gaan plaatsvinden..

Regio Hart van Brabant
De samenwerking in de regio Hart van Brabant zetten we onverminderd voort. De positie van de gemeenteraden in de regionale samenwerking is nu beter geborgd met de instelling van de regionale adviescommissie begin 2022. Met de ontwikkeling van een Kernagenda die in het najaar 2022 wordt vastgesteld, kan onze samenwerking met de uitvoering ervan in 2023 en verder (looptijd 4 jaar) met meer focus en commitment van alle deelnemende gemeenten in de Gemeenschappelijke Regeling Hart van Brabant plaatsvinden.
Daarnaast neemt Tilburg als centrumstad haar rol en verantwoordelijkheid in grote opgaven bijvoorbeeld rondom de duurzame verstedelijkingsopgave en het asieldossier.

Governance Midpoint Brabant
In 2022 is met de partners binnen Midpoint Brabant een proces doorlopen om een nieuwe strategische agenda te formuleren. Het Maatschappelijk Innovatieprogramma is in concept gereed. In 2023 zal dit met een bijpassende en vernieuwde governance worden vastgesteld en kan de implementatie ervan plaatsvinden.
Er is een aantal aandachtspunten geformuleerd dat meegenomen wordt in het vervolg. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken als een te grote versnippering (veel losse, kleine projecten) en de bestuurlijke aandacht die niet goed is verdeeld (te zware inzet bestuurders op kleinere initiatieven). Ook zorgen we ervoor dat de strategische agenda en nieuwe governance ruimte bieden om de intensivering van de samenwerking met Breda en De Baronie nog steeds mogelijk te maken.
De nieuwe governance van Midpoint Brabant krijgt het karakter van een multihelix coöperatieve samenwerking.

De beoogde bezuiniging op de inwonersbijdrage Midpoint Brabant vanuit de gemeente Tilburg (o.b.v. de Programmabegroting 2022) kunnen wij niet effectueren. De financiële gevolgen hiervan zijn opgenomen bij het veld "Economie, cultuur en evenementen". Wel wordt de financiële betrokkenheid van het bedrijfsleven en de kennisinstellingen bij Midpoint Brabant beter inzichtelijk gemaakt en is in de nieuwe bestuurlijke opzet van Midpoint Brabant meer ruimte voor discussie over evenredige financiële betrokkenheid van de partners uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke partners.

Overige bilaterale samenwerking
De strategische samenwerkingsrelatie met Tilburg University krijgt steeds meer vorm. In 2022 is besloten een gezamenlijk, meerjarig onderzoeksprogramma te starten, dat in 2023 en verder zijn uitwerking krijgt. Het Stadshoogleraarschap is een unieke samenwerking met Tilburg University om de expertise van de universiteit te verbinden aan lokale en regionale arbeidsmarktvraagstukken om mee te helpen onze ambities en doelen te realiseren.
Ook ontstaan er nieuwe gezamenlijke coalities, zoals met het Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis (ETZ) en Midpoint Brabant en Tilburg University rondom het thema van de houdbaarheid van zorg (systeemkant en de

arbeidsmarkt. Het voornemen is een proeftuin gezondheid in Midden-Brabant op te zetten en met nieuwe zorgoplossingen in te richten.

Wijkgericht werken

In *Meer voor Elkaar* hebben wij aangegeven **hoe** wij aan de slag gaan om de opgaven te bereiken. Dat doen wij samen met de stad, de dorpen en de inwoners. We zetten maatwerk en uitvoering voorop. We werken wijkgericht waar het kan en gemeentebreed of regionaal waar het moet. We bereiken en betrekken inwoners, waarbij de wijk- en dorpsagenda's een belangrijk verbindend en leidend instrument zijn. Dit betekent een omslag in denken en doen. De drie opgaven vragen een integrale manier van werken en een intensieve samenwerking tussen bewoners, partners in de stad, het gemeentebestuur en de ambtelijke organisatie. Het schaalniveau van wijk en dorp is daarvoor het meest geschikt.
In het kader van het wijkgericht werken hebben wij het volgende geformuleerd:

- we zorgen eerst voor de inwoners en dan voor de regels en het beleid (gekantelde sturing)
- maatwerk op basis van signalen uit de uitvoering
- mandaat en doorzettingsmacht voor de professionals
- we gaan werken in gebiedsteams met een coördinerende rol voor de wijk- en dorpswethouder
- we zijn aanwezig en herkenbaar in de wijken en dorpen

Op basis van het Akkoord hebben we in 2022 richting aan de ontwikkeling van gebiedsteams gegeven. De uitgangspunten voor de gebiedsteams zijn dat zij herkenbaar moeten zijn voor bewoners en samenwerkende partners, aansluiten bij de opgaven voor de stad en de wijken/ dorpen, zoveel mogelijk aan moeten sluiten bij bestaande indelingen en uitvoerbaar moeten zijn voor de gemeentelijke organisatie.

Op grond hiervan werken we toe naar 8 gebiedsteams:

- Reeshof, inclusief Wijkevoort, Stadsbos013 en Vossenberg.
- West: Tilburg West, de Reit, Zorgvlied en de Blaak
- Noord vanaf het kanaal tot aan de tangent
- Oud-Noord, ten noorden van het spoor en begrensd door Ringbaan-West, Ringbaan-Oost en het Wilhelminakanaal
- Binnenstad, inclusief Spoorzone en Stadspark Oude Dijk
- Oud-Zuid: ten zuiden van het spoor en binnenstad, begrensd door Ringbaan Zuid en Ringbaan West aan de oostzijde lopend tot en met Armhoef en Jeruzalem
- Zuid: Groenewoud, Stappegoor, Leijpark en bedrijventerrein het Laar
- Dorpen: Berkel-Enschot, Udenhout, Biezenmortel, inclusief Landschapspark Pauwels en Moerenburg.

In deze gebiedsteams werken de omgevingsmanagers, wijkregisseurs, beleidsafdelingen, communicatie en de uitvoerende afdelingen samen met wijkpartners in een wijknetwerk. Het gebiedsteam werkt intensief samen met bewoners in het gebied. Medewerkers van deze teams, zoals de omgevingsmanagers en wijkregisseurs, zijn aanwezig in de wijken en dorpen. Voorzieningen in de wijk nodigen uit om elkaar te ontmoeten: in elk van gebieden zorgen wij voor een werklocatie op een natuurlijke plek, waar dit mogelijk is. Dit kunnen de wijkcentra zijn. Maar het kan ook een tijdelijk te huren pand zijn of een locatie van een samenwerkingspartner in de wijk.

Alle wijken en dorpen hebben behalve een gebiedsteam ook een wijk- of dorpswethouder. De wijk- en dorpswethouders zijn aanspreekbaar voor inwoners. Het gebiedsteam adviseert en ondersteunt de wijk- of dorpswethouder en zorgt voor afstemming en samenwerking binnen de gemeente.

De gebiedsteams maken samen met de inwoners en betrokken organisaties een wijk- of dorpsagenda. Deze agenda's worden de komende jaren verbonden met de gemeentelijke begrotingscyclus. Ze omvatten de belangrijkste opgaven (3 tot 5 jaar) en activiteiten (1-2 jaar) voor een gebied. Daar waar nodig kent het gebied ook een gebiedsvisie die naar de lange termijn kijkt.
Gebiedsgericht werken betekent dat de gemeente niet overal hetzelfde doet, maar rekening houdt met het karakter en de specifieke behoefte van een gebied en de opgaven die er zijn. De gebiedsteams bewaken de integraliteit, beoordelen de initiatieven, experimenten en ideeën uit de wijk en kijken of en hoe we deze voortvarend kunnen realiseren.
De coördinerend wethouder wijken heeft een belangrijke rol in het stimuleren van de uitvoering en samenhang van de wijk- en dorpsplannen en zorgt voor verbinding met de stedelijke alliantie.

Alliantie013
Om ontwikkelingen in de wijken en dorpen aan te jagen is het belangrijk dat er een goede bestuurlijke structuur is. Deze bestaat uit bestuurders van partners in de stad onder voorzitterschap van de burgemeester. Deze Alliantie013 borduurt voort op de Alliantie Sociaal 013.

PACT-aanpak
Voor de wijken met een PACT-aanpak (Noord, West/Wandelbos en het Zand, en Groenewoud) vormen we met de partners een PACTprogrammabureau, dat de Alliantie013 ondersteunt en de verbinding vormt met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Dit NPLV van het ministerie van BZK -waar Tilburg NoordWest een van de 20 focusgebieden is- vraagt om een integraal uitvoeringsprogramma voor de wijken met een PACT-aanpak (People Acting in Community Together), dat inzage geeft in:

- een analyse van wat er aan de hand is,
- opgaven die worden opgepakt,
- doelstellingen en ambities,
- streefwaarden ten aanzien van de te realiseren doelen,
- een systeem van monitoring/ meten van de voortgang van acties en interventies,
- hoe en waarbij bewoners worden betrokken.

De wijkagenda (die wij als instrument gebruiken) is het integraal uitvoeringsprogramma dat bedoeld wordt door BZK.
Het programmabureau is aanjager van processen binnen de Alliantie en verbonden met de gebiedsteams in de drie wijken. Het bureau deelt good practices in andere wijken.
De doorbraakinitiatieven vanuit de PACT aanpak zijn gericht op het groter maken van initiatieven. Ze worden aangejaagd door een stedelijke alliantie en maken onderdeel uit van de wijkagenda's.

Wat gaat het kosten – financiën

Bestuur en samenwerking x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	11.025	11.868	10.986	10.980	10.980	11.130
Baten	-627	-154	-155	-150	-150	-150
Saldo van lasten en baten	**10.398**	**11.713**	**10.831**	**10.831**	**10.831**	**10.981**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-693	-883	0	0	0	0
Saldo reserves	**-693**	**-883**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**9.706**	**10.830**	**10.831**	**10.831**	**10.831**	**10.981**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
150. Inwonersbijdrage regio Hart van Brabant	40 N	40 N	40 N	40 N
De inwonersbijdrage aan de Regio Hart van Brabant wordt geïndexeerd met 2,7%. Daarnaast is er een groei van inwonersaantallen. Dit betekent voor Tilburg een nadeel van € 40.000. De bijdrage voor 2023 wordt hiermee € 4,40 per inwoner.				
151. Kosten verkiezingen	-	-	-	150 N
De kosten voor publiciteit rondom de vierjaarlijkse gemeenteraadsverkiezingen zijn niet begroot. Deze kosten worden nu voor jaarschijf 2026 opgevoerd. Het betreft kosten voor o.a. de campagne, uitslagenavond en bevordering opkomst verkiezingen, als ook kosten installatie en inwerkprogramma voor de nieuwe raad.				

Publieke dienstverlening

Wat willen we bereiken

Verbeteren klanttevredenheid van de gemeentelijke dienstverlening

Indicatoren	Bron	2021	2022 t/m Q3	Streef-waarde 2023
De klant is tevreden over de dienstverlening van de gemeente Tilburg (rapportcijfer).	KCM	-	7,7	8
De dienstverlening sluit aan bij de behoeften en verwachting van de klant (rapportcijfer).	KCM	-	7,4	8
De klant beoordeelt het contact met de gemeente als persoonlijk (rapportcijfer).	KCM	-	7,2	8
De klant wordt binnen de servicenormen die gelden voor het gevraagde product of dienst geholpen. De servicenormen worden jaarlijks door de raad in de programmabegroting vastgesteld.	Voor de dienstverlening gebruikte applicaties.	zie jaarstukken 2021	-	100%
2e lijns telefonische bereikbaarheid van de gemeente Tilburg; geslaagde contactpogingen (percentage).	Onderzoek telefonische bereikbaarheid (Telan)	73% (voorlaatste meting 2018 62%)	-	90%

De uitgangspunten van de kadernota klantgedreven dienstverlening 2021 - 2026 zijn nogmaals bekrachtigd in het nieuwe bestuursakkoord. Klantgedreven dienstverlening verlegt ons perspectief van de interne processen naar de ervaring van de klant. Het stelt ons in staat om de organisatie af te stemmen op de veranderende leefwereld van mensen en eigentijdse, excellente dienstverlening in te richten. Om aan de verwachtingen en behoeften van de klant te voldoen is onze dienstverlening ***toegankelijk, efficiënt*** en ***innovatief.*** Op deze drie sporen richten we alle klantinteracties in.

TOEGANKELIJK BEGRIJPELIJK, PERSOONLIJK EN GASTVRIJ
Als organisatie streven we naar dienstverlening zonder drempels die gemakkelijk is af te nemen voor iedereen. De klant staat centraal en krijgt persoonlijke dienstverlening, passend bij zijn situatie. Iedere medewerker is intrinsiek gemotiveerd om naar de klant te luisteren en deze te helpen.

EFFICIËNT TRANSPARANT,BETROUWBAAR EN PASSEND
We helpen snel en efficiënt zonder overbodige uitvraag en onnodige processtappen. Gebruiksgemak en behoefte van de klant zijn leidend. Onze dienstverlening is betrouwbaar en passend. Onze afwegingen zijn transparant en we werken als één organisatie. Zo dragen we bij aan een betaalbare organisatie.

INNOVATIEF EIGENTIJDS,PROACTIEF EN DATAGEDREVEN
Als organisatie gaan we mee met onze tijd en investeren we in innovatie, vernieuwing en ontwikkeling. We spelen vroegtijdig in op trends in de samenleving, wetgeving en (digitale) technologie en zorgen dat deze binnen onze organisatie op elkaar aansluiten.

De verwachtingen en behoeften van klanten, worden ingegeven door de wereld waar wij in leven. We sluiten aan bij die verwachtingen. Hierbij gaan we uit van de zelfredzaamheid van onze inwoners en ondersteunen we op het moment dat dit nodig is. Mensen zijn steeds meer gewend aan persoonlijke dienstverlening. Omnichannel - als leidraad om klantinteractie te organiseren - speelt een grote rol in Klantgedreven Dienstverlening. Een belangrijk element is het integraal klantbeeld: een overzicht met alle informatie van, over en voor de klant. Hierdoor herkennen en begrijpen we de klant en is onze benadering altijd persoonlijk - zelfs als de interactie digitaal is. De klant heeft zelf ook inzicht in het integraal klantbeeld en de informatie die daarin is opgenomen.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Om Klantgedreven Dienstverlening te leveren moet de organisatie weten wat er bij een klant speelt en op basis hiervan handelen. Dit vraagt van ons een andere manier van werken, altijd met de klant in gedachten. Om dit te bereiken werken we vanuit drie verbeteracties: ons Dienstverlenings-DNA, Omnichannel dienstverlening en Innovatie van Dienstverlening.

Ons Dienstverlenings-DNA: Ons doen en denken met de klant centraal.
Klantgedreven werken vraagt om Dienstverlenings DNA in onze organisatie. Dienstverlenings DNA betekent dat je in staat bent vanuit de behoefte en verwachting van de klant te werken. Medewerkers kunnen zich inleven in de situatie van de klant en stemmen hun communicatie af op de persoon. De medewerker voelt zich probleemeigenaar en is intrinsiek gemotiveerd om samen met de klant tot een oplossing te komen. Dienstverlenings DNA vraagt een verschuiving van procesgericht werken naar klantgedreven handelen.

Wat gaan we doen?
- We informeren de organisatie actief over klantgedreven dienstverlening.
- We leveren bouwstenen aan onze collega's om bewustwording te creëren over de lijnen *weten, willen en kunnen*.
    - Weten: we laten zien wat klantgedreven dienstverlening betekent en welke voordelen het biedt in het dagelijks werk.
    - Willen: we inspireren en motiveren medewerkers om klantgedreven te werken.
    - Kunnen: we stellen medewerkers in staat klantgedreven te werken. Het gaat hierbij om het leren en ontwikkelen van medewerkers.
- We betrekken onze klanten actief bij de verbetering van onze dienstverlening: We monitoren de kwaliteit van onze dienstverlening en breiden de klanttevredenheidsonderzoeken uit.
- We onderzoeken de telefonische bereikbaarheid van onze organisatie op individueel niveau.
- We voeren klantreizen uit op onze dienstverlening waarbij de aanbevelingen en adviezen bijdragen aan klantgedreven dienstverlening

Omnichannel Dienstverlening: Organiseer klantinteracties centraal en in samenhang
Omnichannel is een werkwijze die klantinteracties centraal en in samenhang organiseert. De efficiëntie van onze processen neemt toe met als gevolg dat inwoners sneller en beter worden geholpen. Door klantinteracties in samenhang vast te leggen ontstaat er van nature meer samenwerking binnen de organisatie. Dezelfde informatie is beschikbaar voor zowel inwoner als medewerker. Dat maakt dat de dienstverlening open en transparant en daardoor betrouwbaarder wordt. Omnichannel strategie is als klantinteractiemethode in opkomst in publieke dienstverlening en richt zich op het beheer van interactie en relatie tussen klant en organisatie, over de verschillende kanalen. Hiervoor worden een klantinteractie (CRM) systeem en integraal klantbeeld gebruikt.

Integraal klantbeeld
Het integraal klantbeeld bevat alle informatie die nodig is om een klantgerichte en efficiënte dienstverlening te kunnen geven. Het integraal klantbeeld maakt - binnen de kaders van wet- en regelgeving – informatie transparant en eenvoudig overdraagbaar. Zo hebben klant en medewerker beiden overzicht over alle interacties tussen de klant en de gemeente. Doordat complete en actuele informatie overal in de organisatie beschikbaar is, wordt het sturen op de kwaliteit eenvoudiger en de dienstverlening efficiënter, transparanter en betrouwbaarder. Het integraal klantbeeld biedt de klant en medewerker een actueel zicht op de voortgang van een aanvraag. Het geeft bijvoorbeeld ook inzicht in product- en dossierinformatie en contactmomenten.

Gebruikers kunnen zelf regie op eigen gegevens voeren, bijvoorbeeld door een voorkeur vast te leggen, gegevens aan te vullen of te wijzigen. Een belangrijke toetssteen hierbij is de privacy van de gebruiker.

Wat gaan we doen?

- We zetten de basis neer van een klantinteractiesysteem (CRM: Customer Relation Management systeem) en organiseren benodigde randvoorwaarden.
- We werken aan noodzakelijke versteviging van het fundament, zoals architectuur en privacy
- We bereiden de uitrol van het klantsysteem voor op meer gebruikersgroepen
- We breiden functionaliteiten uit, zoals ontsluiting van andere kanalen
- We implementeren een telefonieoplossing voor het Klantcontactcentrum.
- We gaan door met het ontwikkelen van een klantbeeld voor klanten en medewerkers en organiseren benodigde randvoorwaarden.

Innovatie van Dienstverlening: Blijf excellent in een snel veranderende wereld
Een snel veranderende wereld noodzaakt ons om innovatief en wendbaar te zijn. Dit vraagt om een goed toegeruste organisatie die de dagelijkse praktijk monitort, analyseert en constateert waar kansen en (potentiële) problemen zich voordoen. Tegelijkertijd zijn we erop gericht nieuwe werkwijzen, nieuwe technieken en trends te onderzoeken. Succes ontstaat door kansen voor de organisatie te verbinden aan de juiste passende oplossing.

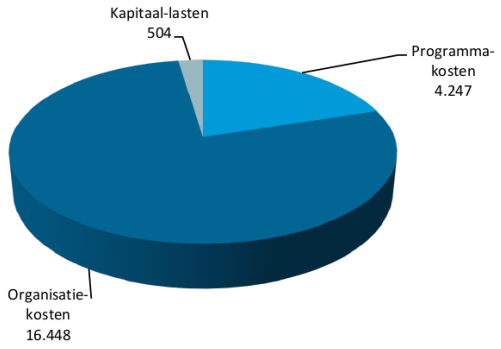
Om te kunnen innoveren werken we structureel samen in een eigen User Experience lab (UX-lab). In dit lab komen expertises van onze organisatie samen en werken we samen met klanten en andere organisaties aan de verbetering van de gebruikerservaring van onze dienstverlening. In het UX-lab ontwikkelen, toetsen en testen we klantinteractie van al onze dienstverlening.

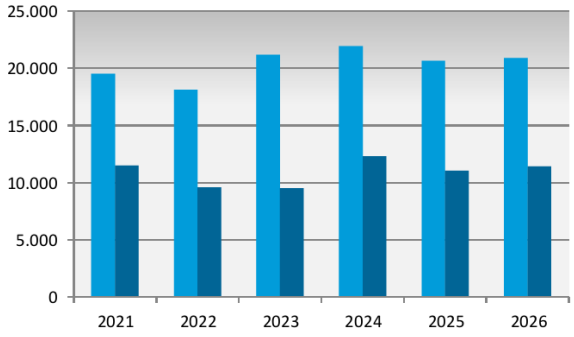
Wat gaan we doen?

- We vormen een team om een aantal werkprocessen te optimaliseren.
- We willen inwoners meer betrekken bij het vormgeven van onze dienstverlening door de realisatie van een UX- lab
- We starten een project voor de realisatie van een digitale balie.
- We ontwikkelen de virtuele assistent GEM samen met meerdere organisaties door voor de inzet in meerdere kanalen en bij meerdere producten.
- We borgen landelijke ontwikkelingen en uitgangspunten rondom samen organiseren in eigen beleid.

Wat gaat het kosten – financiën

Publieke dienstverlening x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	19.528	18.119	21.198	21.942	20.663	20.912
Baten	-11.241	-9.583	-8.092	-10.917	-11.042	-11.414
Saldo van lasten en baten	**8.287**	**8.536**	**13.106**	**11.026**	**9.621**	**9.498**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-239	0	-1.428	-1.372	0	0
Saldo reserves	**-239**	**0**	**-1.428**	**-1.372**	**0**	**0**
Totaal	**8.048**	**8.536**	**11.678**	**9.654**	**9.621**	**9.498**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
152. Reisdocumenten en rijbewijzen; Opbrengsten Kosten	467 N 80 V	976 V 642 N	1.101 V 704 N	1.473 V 869 N
Voor de komende jaren heeft een actualisatie plaatsgevonden van de verwachting voor het aantal te verstrekken reisdocumenten en rijbewijzen.				
153. Formatiecalculatiemodel KCC *(Formatieve consequenties: -1,02 fte)*	60 V	305 N	336 N	421 N
Als gevolg van structurele aanpassing in reisdocumenten en rijbewijzen dient hierop ook de formatie te worden aangepast. De formatie consequenties voor de komende jaren betreffen: 2023 daling van 1,02 FTE, 2024 toename van 4,41 FTE, 2025 toename van 4,88 FTE en in 2026 toename van 6,13 FTE allemaal t.o.v. 2022.				
154. Versterking dienstverlening gemeenten; Systeemleren	65 N	65 N	65 N	65 N
Tot en met 2027 wordt jaarlijks een bedrag van € 65.000 extra ontvangen voor het versterken van dienstverlening bij gemeenten. Deze middelen zullen worden ingezet voor het project klantgedreven dienstverlening.				
155. Herijking opbrengst leges bouwvergunningen	1.500 N			
De Nieuwe Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) (inwerkingtreding vooralsnog op 1 januari 2023) hebben gevolgen voor de vergunningverleningsprocessen, legesopbrengsten, de legesverordening en de kostendekkendheid van de bouwleges. We zien aan de kostenkant bijvoorbeeld dat door de Wkb er weliswaar kosten wegvallen, maar dat er ook nieuwe kosten voor terugkomen die we niet meer aan de leges toe kunnen rekenen waardoor we opbrengsten mislopen. De melding inzake de herijking van de aantallen bouwvergunningen uit het Najaarsbericht 2022 heeft ook effect de opbrengsten. De inschatting van de te verwachten vergunningaanvragen en daarmee samenhangende legesopbrengsten is al met al onzeker. Op dit moment maken we een inschatting dat de verwachte legesopbrengsten voor bouwvergunningen in 2023 € 1,5 miljoen lager zullen zijn. In 2023 krijgen we meer beeld van de effecten van de nieuwe wetgeving en beoordelen we de (structurele) impact op kosten, opbrengsten en aantallen vergunningsaanvragen.				
156. Administratieve bijstelling; lasten Baten	26 N 21 N	21 V 21 N	21 V 21 N	21 V 21 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
157. Klantgedreven dienstverlening T.l.v. reserve Digitalisering en klantgedreven dienstverlening	1.428 N 1.428 V	1.372 N 1.372 V	-	-

Op 7 juni 2021 heeft de raad de kadernota klantgedreven dienstverlening vastgesteld. Voor klantgedreven dienstverlening reserveren we voor de eerste twee jaar € 2,8 miljoen, waarbij we na twee jaar kijken welke besparingen in onze processen behaald kunnen worden en wat dat betekent voor de financiën in het tweede deel van deze periode.
In 2023 wordt € 1,428 miljoen ingezet, in 2024 € 1,372 miljoen. Samen met de overige middelen van € 1,232 miljoen kunnen we de gemeentebrede opgave van klantgedreven dienstverlening ontwikkelen op alle in de kadernota genoemde sporen (toegankelijk, efficiënt en innovatief) en verbeteracties (dienstverlenings-DNA, omnichannel dienstverlening en innovatie van dienstverlening).

Dienstverlenings DNA	400
Omnichannel dienstverlening	1.560
Innovatie van dienstverlening	400
Overig (programmakosten)	300
	2.660

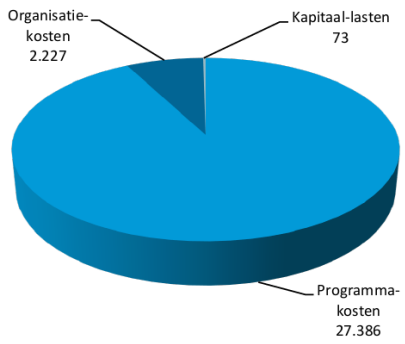
Wat weten we nog meer

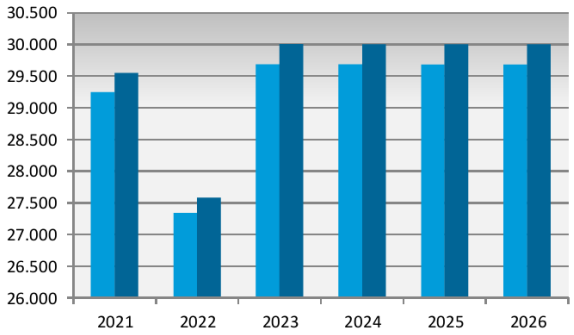
Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Aantal reisdocumenten	12.729	18.593	9.333	10.803
Aantal rijbewijzen	20.028	20.767	14.093	15.751
Aantal uittreksels	12.568	14.577	13.300	15.750
Aantal bezoekers stadswinkel	81.061	96.460	66.790	71.000
Aantal vooradviezen Wabo	684	842	492	-
Aantal aanvragen Wabo	1.757	1.834	1.499	-
Aantal omgevingsoverleg	-	-	-	870
Aantal aanvragen omgevingswet	-	-	-	1.750
Aantal Bibob-toetsen	89	64	95	180
Aantal aanvragen Huisvestingsverordening	94	114	269	260
Aantal aanvragen evenementenvergunningen (APV)	84	193	325	325
Aantal aanvragen Drank- en horecawet en exploitatievergunning	147	117	223	225
Aantal aanvragen staanplaatsvergunning	40	41	34	35
Aantal aanvragen aanwezigheidsvergunning (Wet op de kansspelen)	26	21	26	25
Aantal meldingen Woningwet	816	882	816	850
Aantal meldingen Wet milieubeheer	121	123	257	250
Aantal aanvragen ontheffing sluitingstijd	17	22	44	35
Aantal bezwaarschriften WOZ	1.449	1.987	2.000	2.000
Aantal sociale bezwaarschriften	1.015	1.094	1.150	1.000
Aantal algemene bezwaarschriften	674	847	700	650
Aantal meldingen aansprakelijkheid	573	402	450	380

Diensten aan andere overheden

Wat gaat het kosten – financiën

Diensten aan andere overheden x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	29.244	27.339	29.685	29.682	29.681	29.681
Baten	-29.502	-27.582	-30.005	-30.002	-30.002	-30.002
Saldo van lasten en baten	**-258**	**-244**	**-320**	**-320**	**-321**	**-321**
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-49	0	0	0	0	0
Saldo reserves	**-49**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**-306**	**-244**	**-320**	**-320**	**-321**	**-321**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
158. Dienstverlening Veilig Thuis	-	-	98 V	98 V
Omdat Veilig Thuis een groter aandeel in huisvesting en ICT-dienstverlening afneemt binnen de samenwerking in het Zorg- en Veiligheidshuis, wordt hierop een voordeel gerealiseerd van € 98.000. Dit was echter nog niet meegenomen voor de jaren 2025 en 2026.				
159. Administratieve bijstelling; lasten Baten	10 V 10 N	10 V 10 N	10 V 10 N	10 V 10 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken

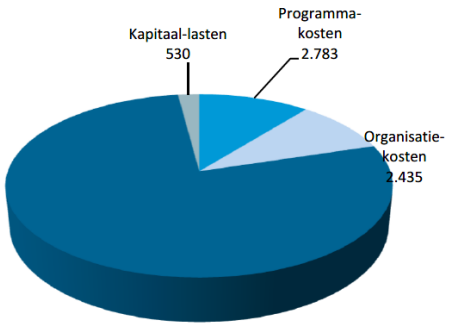
Handhaven positie als grote gemeente met lage woonlasten

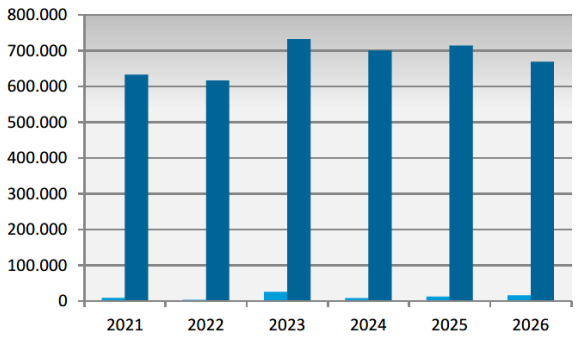
Indicatoren	Bron	Streefwaarde	2019	2020	2021	2022
Positie ranglijst van woonlasten (meerpersoonshuishoudens) grote gemeenten	COELO *)	Behoud lage positie	4	2	1	1

*) rapport kerngegevens belasting grote gemeenten van het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden).
Betreft ranglijst van woonlasten van een meerpersoonshuishouden met een eigen woning, 1 = laagste woonlasten.

Wat gaat het kosten – financiën

Financiering en algemene dekkingsmiddelen x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	3.086	3.877	5.748	8.583	12.702	16.359
Baten	-623.162	-610.394	-678.296	-697.658	-711.942	-667.017
Saldo van lasten en baten	**-620.076**	**-606.516**	**-672.547**	**-689.075**	**-699.240**	**-650.658**
Toevoeging reserves	6.229	0	20.020	0	0	0
Onttrekking reserves	-9.590	-5.938	-53.923	-2.360	-2.159	-1.958
Saldo reserves	**-3.361**	**-5.938**	**-33.903**	**-2.360**	**-2.159**	**-1.958**
Totaal	**-623.437**	**-612.454**	**-706.450**	**-691.435**	**-701.399**	**-652.616**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
160. Uitkering gemeentefonds	74.759 V	73.652 V	87.340 V	47.536 V
Op basis van de meicirculaire 2022 heeft bijstelling plaatsgevonden van de algemene uitkering en van de integratie- en decentralisatie-uitkeringen. Per 1 januari 2023 wordt de nieuwe verdeling van het gemeentefonds ingevoerd (V € 1,8 miljoen oplopend tot € 8,4 miljoen vanaf 2025). Conform onze systematiek zijn de diverse maatstaven, zoals aantal inwoners, bijstandsgerechtigden, aantal woonruimten e.d. geactualiseerd naar peildatum 1 januari 2023 (N € 2,9 miljoen). Belangrijke ontwikkelingen zijn verder het bijstellen van de accressen (V € 38,7 miljoen), bevriezing van de opschalingskorting (V € 5,3 miljoen), uitname				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
2023-2025 in verband met woningbouwimpuls en volkshuisvesting (N 3,3 miljoen) en compensatie tekorten jeugdzorg incidenteel in 2023 (V € 21,4 miljoen). Met betrekking tot de integratie- en decentralisatie-uitkeringen zijn bij de meicirculaire middelen toegekend in verband met loon- en prijsbijstelling en volumegroei beschermd wonen (€ 4,2 miljoen) en loon- en prijsbijstelling voor Voogdij/18+ (€ 0,4 miljoen) en Participatie (€ 0,5 miljoen). In het kader van kind- en gezinsbescherming zijn voor de periode 2022-2025 middelen toegekend. Ook heeft actualisatie van de maatstaven plaatsgevonden en zijn met ingang van 2023 de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle Nassau overgegaan naar centrumgemeente Tilburg. In totaal stijgt de DU Vrouwenopvang hierdoor met € 0,66 miljoen in de jaren 2022-2025 en structureel met € 0,13 miljoen. Door onze deelname aan het experiment gesloten coffeeshopketen ontvangen we voor de jaren 2022 t/m 2024 jaarlijks € 0,17 miljoen; Om de capaciteit van BOA's in de openbare ruimte te vergroten ontvangen we structureel € 0,07 miljoen; Voor het uitvoeren van taken in het kader van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) ontvangen we in de jaren 2023 t/m 2026 € 0,09 miljoen.				
161. Stelpost gemeentefonds Jeugd/herverdeling	18.800 N	2.400 V	1.900 V	3.900 N
Op 2 juni 2021 zijn er afspraken gemaakt tussen het Rijk en de VNG over een Hervormingsagenda voor het Jeugdstelsel. Voor 2022 en 2023 zijn de betreffende middelen toegevoegd aan het gemeentefonds. De stelpost 2023 ad € 15,3 miljoen kan dan ook vervallen. Voor de jaren 2024-2026 hebben Rijk, IPO en VNG afgesproken dat de middelen jeugdzorg conform de uitspraak van de Commissie van Wijzen voor 100% opgenomen mogen worden (in tegenstelling tot een raming van 75% vorig jaar). De provinciale toezichthouders merken deze middelen, conform eerder toegekende extra jeugdmiddelen, aan als een structureel dekkingsmiddel. Dit betekent in 2024 € 20,2 miljoen (was € 14,3 miljoen), in 2025 € 18,6 miljoen (was € 13,2 miljoen) en in 2026 € 12,8 miljoen (was € 13,2 miljoen). Nu de invoering van het nieuwe verdeelstelsel per 2023 ingevoerd wordt, komt de bij de Programmabegroting 2022 opgenomen stelpost herverdeling ad € 3,5 miljoen te vervallen.				
162. Opbrengst Hondenbelasting	84 V	84 V	84 V	84 V
Op basis van de begroting 2023 stijgen de toe te rekenen kosten aan hondenbelasting met € 84.000. De opbrengst wordt met een zelfde bedrag verhoogd.				
163. Autonome bijstelling Afvalstoffenheffing	362 V	362 V	362 V	571 V
Op basis van de raming van de autonome ontwikkelingen van de woningvoorraad zijn de jaarschijven geactualiseerd. De hogere aantallen leveren een structureel voordeel op van € 362.000 in 2023 tot € 571.000 in 2026.				
164. Opbrengst Afvalstoffenheffing	1.798 V	2.062 V	2.335 V	2.209 V
De hogere toerekening aan de afvalstoffenheffing wordt veroorzaakt door loon- en prijsontwikkelingen (€ 1,1 miljoen), overige verwerkingskosten (€ 0,4 miljoen V) en de consequenties van de voorstellen nieuw beleid, bestaande uit; elektrificatie wagenpark (N € 0,3 miljoen), aandeel in Impuls beheer openbare ruimte (N € 0,5 miljoen), doorontwikkeling BAT (N € 0,3 miljoen). Uitgaande van 100% kostendekking stijgt de opbrengst per saldo met € 1,8 miljoen.				
165. Autonome bijstelling Rioolheffing	140 V	140 V	140 V	221 V
Op basis van de raming van de autonome ontwikkelingen van de woningvoorraad zijn de jaarschijven geactualiseerd. De hogere aantallen leveren een structureel voordeel op van € 140.000 in 2023 tot € 221.000 in 2026.				
166. Opbrengst Rioolheffing	304 N	447 N	26 N	397 V
De afname van de opbrengst wordt met name veroorzaakt door lagere kapitaallasten als gevolg van het reëel ramen. Uitgaande van 100% kostendekking daalt de opbrengst per saldo met € 304.000.				

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
167. Autonome bijstelling OZB en uitvoeringskosten	261 V	261 V	261 V	661 V
Op basis van de raming van de autonome ontwikkelingen van de woningvoorraad zijn de jaarschijven geactualiseerd. De hogere aantallen leveren een structureel voordeel op van € 291.000 in 2023 tot € 691.000 in 2026. Tevens hierin begrepen de uitvoeringskosten voor het opleggen van de aanslagen OZB, zijnde € 30.000 nadelig.				
168. Nominale bijstelling OZB	1.472 V	1.486 V	1.498 V	1.510 V
Naast de autonome herijking van de OZB is ook een nominale bijstelling van toepassing voor de OZB. De prijsontwikkeling voor 2023 is bepaald op 3% op basis van de BBP prijsindex voor 2023. Deze aanpassing wordt gebruikt voor de berekening van de belastingtarieven 2023.				
169. Bijstelling rente treasury	641 N	2.942 N	6.322 N	9.934 N
De gemeentelijke leningenportefeuille neemt de komende jaren sterk toe als gevolg van investeringen en uitgaven ten laste van reserves. De rente die voor deze leningen moet worden betaald, is de afgelopen maanden snel opgelopen. Wij houden vanaf 2023 rekening met een rentepercentage van 2,5% voor langlopende leningen (> 1 jaar) en 1% voor kortlopende leningen (< 1 jaar). In lijn met voorgaande jaren is bij de berekening van de rente een inschatting gemaakt wanneer de uitgaande kasstromen van met name investeringen en bestedingen vanuit reserves daadwerkelijk plaats zullen vinden. Vanwege de grote investeringsvolumes geeft de rentestijging een nadeel op de geraamde rentelasten.				
170. Administratieve bijstelling; lasten Baten	47 V 127 V	- 127 V	- 127 V	- 1.152 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
171. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons overhevelen naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds (voorheen reserve herstructurering erfpachtomzettingen)	3.176 N	3.176 N	3.176 N	3.176 N
Vanuit de reserve beleggingsfonds 2000 wordt jaarlijks een bedrag van € 3.176.000 gestort in de reserve herstructurering erfpachtomzettingen om de afspraken met de woningbouwcorporaties naar aanleiding van de verkoop van erfpachtcanons na te kunnen komen. Na het wegvallen van de rentetoevoeging aan reserves met ingang 2018 is het beleggingsdoel van deze gelden in het beleggingsfonds 2000 komen te vervallen en kan het resterende bedrag in 2023 worden overgeheveld naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds (voorheen reserve herstructurering erfpachtomzettingen). De jaarlijkse bijdrage vanuit het beleggingsfonds 2000 komt daarmee te vervallen.				
172. Overhevelen saldo beleggingsreserve bouwfonds naar beleggingsreserve 2000	20.021 V 20.020 N	2 V -	3 V -	4 V -
In het kader van het doorlichten van de reserves wordt voorgesteld het saldo van de beleggingsreserve bouwfonds over te hevelen naar de beleggingsreserve 2000 en de beleggingsreserve bouwfonds op te heffen. In 2000 zijn de aandelen bouwfonds verkocht en is de winst in de beleggingsreserve bouwfonds gestort. Met dat geld is een langlopende rentevaste belegging afgesloten. Deze is in 2021 afgelost. De reserve wordt nu ingezet om de structureel begrote renteopbrengst van de belegging te compenseren. Het bedrag dat hierbij ten gunste van de algemene middelen wordt gebracht neemt geleidelijk af naar € 0,- in 2051, waarna het saldo in de reserve nihil is.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Wanneer de voorstellen nieuw beleid met betrekking tot de beleggingsreserve 2000 in deze programmabegroting worden aangenomen dan resteert er in deze reserve ook alleen nog een soortgelijke afbouw ten gunste van de algemene middelen. Om het aantal reserves te beperken wordt daarom voorgesteld om de afbouw van beide bijdragen aan de algemene middelen te concentreren in de beleggingsreserve 2000. De afbouw vanuit de bijdrage uit de beleggingsreserve bouwfonds is opnieuw berekend wat heeft geleid tot kleine afrondingsverschillen.				

Ruimtescheppende maatregelen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
171. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons overhevelen naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds (voorheen reserve herstructurering erfpachtomzettingen)	31.342 V			
Vanuit de reserve beleggingsfonds 2000 wordt jaarlijks een bedrag van € 3.176.000 gestort in de reserve herstructurering erfpachtomzettingen om de afspraken met de woningbouwcorporaties naar aanleiding van de verkoop van erfpachtcanons na te kunnen komen. Na het wegvallen van de rentetoevoeging aan reserves met ingang 2018 is het beleggingsdoel van deze gelden in het beleggingsfonds 2000 komen te vervallen en kan het resterende bedrag van € 31.342.000 in 2023 overgeheveld worden naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds (voorheen reserve herstructurering erfpachtomzettingen).				

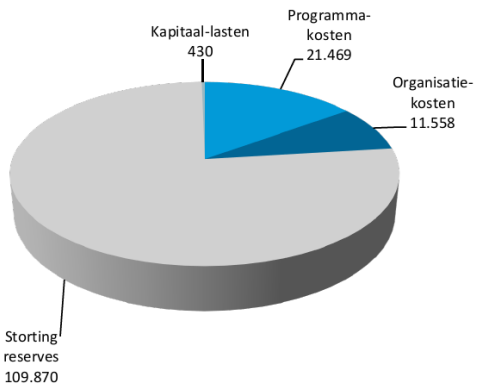
Wat weten we nog meer

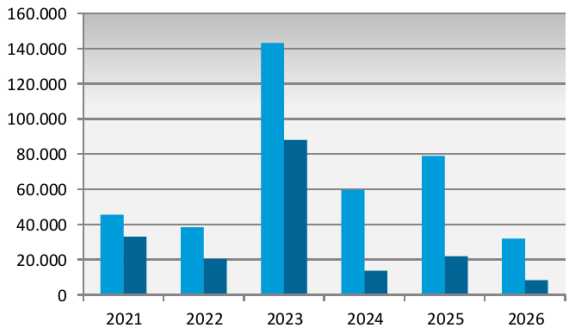
Waarstaatjegemeente.nl Indicatoren	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
Gemeentelijke woonlasten:				
* Eenpersoonshuishouden	€ 572	€ 573	€ 571	€ 658
* Meerpersoonshuishouden	€ 599	€ 603	€ 598	€ 687

Algemene baten en lasten

Wat gaat het kosten – financiën

Algemene baten en lasten x € 1.000	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Lasten	7.930	16.705	33.458	29.938	31.683	31.448
Baten	-1.748	-211	-16	-2	-2	-2
Saldo van lasten en baten	**6.182**	**16.495**	**33.442**	**29.936**	**31.681**	**31.446**
Toevoeging reserves	37.567	21.628	109.870	29.640	47.214	470
Onttrekking reserves	-31.272	-20.055	-87.909	-13.616	-21.770	-8.268
Saldo reserves	**6.296**	**1.573**	**21.961**	**16.023**	**25.444**	**-7.798**
Totaal	**12.478**	**18.068**	**55.403**	**45.959**	**57.125**	**23.648**

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
173. Informatieveiligheid *(Formatieve consequenties: 2,6 fte)*	400 N	400 N	400 N	400 N
Een extra structurele investering is nodig om ook voor de nabije toekomst onze weerbaarheid op het gebied van informatieveiligheid te behouden. Hierbij gaat het om een investering in mensen (FTE) en middelen waaronder beveiligingssoftware. Deze structurele investering is nodig om onze digitale informatievoorziening te beschermen tegen toenemende en steeds effectievere cyberaanvallen. De genoemde bedragen komen voort uit het ontwikkelplan Informatiebeveiliging. Dit plan bevat alleen de minimaal noodzakelijke te nemen maatregelen om onze weerbaarheid te behouden. Hierbij is een afstemming gemaakt met de landelijke Baseline Informatiebeveiliging Overheid welke wij als organisatie volgen.				
174. Nominale bijstelling budgetten	15.186 N	15.186 N	15.186 N	15.186 N
Op basis van onze nominale uitgangspunten vindt structurele bijstelling van de budgetten plaats. Het betreft bijstelling loongevoelig budget met 3,55% (€ 6,136 miljoen), prijsgevoelig budget met 5,8% (€ 5,476 miljoen incl. interne huren) en gesubsidieerde instellingen met 5,46% (€ 4,474 miljoen). Van de bijstelling van het loongevoelige deel is reeds € 0,900 miljoen verwerkt bij de structurele doorwerking vanuit de Jaarrekening 2021.				
175. Stelpost indexering	5.600 N	5.800 N	6.400 N	6.800 N

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
In afwijking van de meicirculaire houden we rekening met een extra loonstijging van 2% ofwel € 3 miljoen. Daarnaast nemen we voor extra prijsstijgingen een stelpost van structureel € 2 miljoen op. Hiermee reserveren we ruimte om toekomstige prijsstijgingen bij bijvoorbeeld vastgoedprojecten (onderwijshuisvesting, gemeentelijk vastgoed) af te dekken. Voor stijgende energieprijzen is een bedrag van structureel € 1,4 miljoen opgenomen en voor onderhoudscontracten in de openbare ruimte houden we rekening met een prijsstijging van structureel € 0,4 miljoen. Exacte indexering van budgetten/investeringen is niet mogelijk. De budgetten zijn alleen met de standaard index verhoogd, wat kan leiden tot toekomstige bijstellingen op budgetten en investeringskredieten, die in de reguliere P&C-producties een plaats krijgen met als dekking de opgenomen stelpost.				
176. Niet realiseren reductie huisvestingskosten 2024	-	650 N	-	-
Bij behandeling van de Tussenbalans in 2020 heeft de raad via de motie 01 ‘noodzaak kantooroppervlakte’ het college opgedragen te onderzoeken wat de effecten zijn van thuiswerken op het benodigd aantal m^2 kantooroppervlakte. Bij de Programmabegroting 2021 is hiervoor een inschatting gemaakt waarbij vanaf jaarschijf 2024 structureel € 1,0 miljoen is ingeboekt. Na een eerste verkennend onderzoek eind 2020 heeft de raad op 15 juli 2021 een investeringskrediet beschikbaar gesteld om de aanpassingen in de Stadswinkel te realiseren, zodat de afdeling Werk en inkomen en de partners van het Zorg- en Veiligheidshuis erin gehuisvest kunnen worden en de huurovereenkomsten van de locaties BBL en SK5 opgezegd kunnen worden. Hiermee kan de structurele besparing worden gerealiseerd, echter pas vanaf jaarschijf 2025. In het raadsbesluit is aangegeven dat in 2024 een ingroei van toepassing is waardoor de ingeboekte besparing nog niet kan worden gehaald. Dit komt met name omdat het huurcontract voor locatie BBL doorloopt tot het vierde kwartaal 2024. Voor 2024 kan daarom een bedrag van € 650.000 nog niet worden gerealiseerd.				
177. Boetes hufterig gedrag	300 N	300 N	300 N	300 N
In de programmabegroting 2020 hebben wij baten opgenomen in verband met het opleggen van boetes voor hufterig gedrag. Door corona heeft de uitvoering hiervan niet plaatsgevonden. Het blijkt ook lastig om hier resultaat op te realiseren. Wij hebben deze post heroverwogen en ramen de opbrengst nu af.				
178. Wet open overheid (Woo)	-	37 N	34 N	70 N
Als gevolg van de herverdeling van het gemeentefonds ontvangen we een hogere bijdrage voor de implementatie en uitvoering van de Wet open overheid. Deze middelen worden ingezet voor personele inzet, opleidingskosten en kosten van diverse systemen. Ondanks deze extra middelen zal er een fors structureel tekort zijn op de implementatie/uitvoering van de Woo.				
179. Prijsstijgingen en tekort verdichting Stadswinkel	50 N	50 N	50 N	50 N
Bij de Najaarsbijstelling is een voorstel gedaan om een investeringskrediet van € 573.000 beschikbaar te stellen voor prijsstijgingen en tekort verdichting Stadswinkel, wat voor € 366.000 wordt veroorzaakt door prijsstijgingen en voor € 207.000 door functionele verbeteringen en omissies. De structurele lasten van deze extra uitgaven bedragen € 50.000 (prijsstijgingen € 32.000 en extra € 18.000) en dienen in mindering gebracht te worden op de reeds ingeboekte jaarlijkse besparing van € 1 miljoen.				
180. Indexering huren 2022 gemeentelijke huisvesting	40 N	40 N	40 N	40 N
Zie melding huurindexatie gemeentelijk vastgoed 2022 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving (FAC/RUV/Sportbedrijf/BAT).				
181. Indexering huren 2023 gemeentelijke huisvesting	316 N	290 N	280 N	280 N
Zie melding indexatie in herijking gebouwenexploitatie 2023 op het veld Aantrekkelijke leefomgeving.				
182. Administratieve bijstelling; lasten Baten	5.918 N 5.968 V	3.325 N 3.375 V	159 N 209 V	4.953 V 4.903 N
Naast de begrotingsvoorstellen worden in de begroting ook administratieve correcties verwerkt. De administratieve correcties hebben geen beleidsmatige consequenties en zijn of op veldniveau of gemeentebreed budgettair neutraal, maar moeten wel formeel worden vastgesteld om aan het budgetrecht te voldoen.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
183. Inzet op projecten T.l.v. Reserve Ontwikkeling Informatisering (ROI)	628 N 628 V			
De CIO (Chief Information Officer) van de organisatie besluit jaarlijks aan welke projecten vanuit de ROI (Reserve Ontwikkeling Informatisering) middelen worden toegekend voor dat jaar. In 2023 is € 628.029 beschikbaar, waarvan € 260.000 gereserveerd is voor Smart Mobility. De mate van daadwerkelijke besteding en doelmatigheid wordt periodiek getoetst. Op basis van de programmabegroting is de richtlijn voor verdeling van de ROI middelen verhoudingsgewijs als volgt: • 30% Bedrijfsvoering • 30% Gemeentebrede dienstverlening • 15% Innovatie • 10% Sociale domein • 10% Ruimtelijk domein • 5% Vrijhouden voor overig / andere innovaties				
184. Veilige Publieke Taak en integriteitsbeleid *Formatieve consequenties: 2,5 fte*	288 N	288 N	288 N	288 N
Inwoners, bedrijven en instellingen moeten kunnen bouwen op een overheid die betrouwbaar is. Zij mogen verwachten dat onze gemeente goed met hun belangen om gaat. We werken aan een betrouwbare overheid door dicht bij inwoners, partners en ondernemers te staan. We zien ook dat burgers mondiger worden. Dit leidt soms tot agressie en geweld richting medewerkers en bestuur waarmee een veilige werkomgeving onder druk staat. Veilige Publieke Taak (VPT) richt zich op het veilig kunnen uitoefenen van werkzaamheden op het gebied van publieke functies. De gemeente heeft als werkgever de zorg voor een veilige werkomgeving binnen en buiten de organisatie. Daarom investeren we structureel in de Veilige Publieke Taak (VPT) door de functionaris VPT structureel te borgen (1 fte, € 115.000). Niet alleen betrouwbaarheid maar ook integer werken en weerstand bieden aan oneigenlijke beïnvloeding is belangrijk bij het uitvoeren van onze gemeentelijke taken. We willen een weerbare overheid zijn. We zetten daarom extra in op uitvoering van ons integriteitsbeleid via een coördinator integriteitsbeleid (1 fte structureel, € 115.000 en uitbreiding 0,5 fte). Ook intensiveren we, vanuit reguliere opleidingsbudgetten, opleidingen en trainingen voor onze medewerkers op het gebied van integriteit.				
185. Digitalisering T.l.v. reserve Digitalisering en klantgedreven dienstverlening	1.590 N 1.590 V	1.680 N 1.680 V	1.720 N 1.720 V	1.010 N 1.010 V
Digitaal is dominant. Dat schept verwachtingen van instellingen, bewoners en ondernemers. Dit is merkbaar in onder andere onze dienstverlening, samenwerking, communicatie, verbinding met de stad, werkwijze/bedrijfsprocessen, privacy en informatieveiligheid. De middelen in de reserve digitalisering en klantgedreven dienstverlening zetten we voor digitalisering in langs vier sporen: 1.Innovatie & Wendbaarheid: de Tilburgse organisatie is wendbaar en ingericht op het adapteren van nieuwe ontwikkelingen, innovatie en klantgedreven dienstverlening; 2.Digitale inclusie: we zorgen voor digitale inclusie en investeren in digitale basisvaardigheden van onze inwoners, ondernemers én onze eigen medewerkers; 3.Data & Ethiek: met kwalitatieve en kwantitatieve data en met kunstmatige intelligentie onderbouwen we de keuzes en het beleid voor de stad; 4. Duurzame I-voorzieningen: Tilburg biedt aan de stad en haar medewerkers duurzame, digitale (infrastructuur-)voorzieningen die goed presteren. Daarnaast zetten we in op verdere digitalisering van onze dienstverlening; zie veld publieke dienstverlening.				
186. Inwonersparticipatie *Formatieve consequenties: 1 fte*	300 N	300 N	300 N	300 N
Inwonersparticipatie komt in het bestuursakkoord op meerdere plekken prominent terug. De ambitie is om de belangen en wensen van inwoners en bedrijven meer centraal te stellen, hen eerder te betrekken en bij bepaalde projecten mee te laten beslissen. Dat vraagt een omslag waarbij inwoners en bedrijven, bestuur, ambtelijke organisatie én de partners in de stad, ondersteund moeten worden. Dat kan in de vorm van				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
opleiding, vorming en training van betrokken actoren en extra capaciteit in de ambtelijke organ*isatie*. We nemen € 300.000 structureel op in de begroting en daarnaast storten we € 2 miljoen in de reserve Transitiefonds Wijkgericht werken en inwonersparticipatie. Vandaar uit kunnen we het in 2021 vastgestelde Actieplan Inwoners-participatie uitvoeren gekoppeld aan het inhoudelijke gesprek over participatie, de uitvoeringsbrief en de invulling van de reserve Levendige democratie.				
187. Nader in te vullen budget strategische personeelsplanning	2.000 N	3.000 N	3.000 N	3.000 N
In de begroting 2023 is er vanwege het doorzetten van de koers en de ambitie en opgaven 'Tilburg Kansrijk', 'Tilburg Groen en Duurzaam' en 'Tilburg Groeit, Bloeit en Bruist' op basis van de tot nu toe gemaakte keuzes ter uitwerking van het Akkoord 'Meer voor elkaar' een substantiële toename van de formatie te zien in de primaire processen. Daarmee wordt invulling gegeven aan het uitgangspunt dat ambitie, financiële middelen en organisatiecapaciteit in balans moeten zijn om de gewenste resultaten te kunnen halen (uitvoeringstoets). De groei van de overhead, die nodig is om die primaire processen goed te kunnen ondersteunen bij de uitvoering, is hierin nog niet meegenomen. Om hier invulling aan te geven nemen we een 'nader in te vullen budget strategische personeelsplanning' op van € 3 miljoen. Dit bedrag is globaal gebaseerd op de verhouding tussen primaire processen en overhead die in de benchmark Berenschot is benoemd*. De concrete invulling van deze overhead is onderdeel van een organisatie breed proces waarin we op concernniveau de strategische personeelsplanning (SPP) professionaliseren en we vooruit kijken naar de ontwikkeling van onze taken als lokale overheid en onze werkzaamheden. Dat levert beter inzicht in wat nodig is als het gaat om formatieontwikkeling en bezetting (groei, krimp, inhoudelijke verandering, verandering in kennis, kunde, competenties etc.) zodat daar vervolgens pro actief op wordt gestuurd en wordt gezorgd voor de juiste interventies als het gaat om werving, doorstroom, opleiding etc. Gezien de doorlooptijd van dit proces (ingroei) is de verwachting dat in 2023 € 2 miljoen nodig is en vanaf 2024 € 3 miljoen. Indien dit budget ontoereikend blijkt te zijn, wordt dat ingebracht voor de integrale afweging van de programmabegroting 2024. **Volgens de methode Berenschot zou het gaan om een bedrag van € 4,6 miljoen. Gezien de huidige situatie op de arbeidsmarkt lijkt dit op voorhand niet realistisch en bij de vorming van het SPP wordt kritisch gekeken naar (nieuwe) samenwerkingsverbanden en mogelijkheden voor procesverbetering.*				
188. Instellen Reserve Fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid	5.000 N	-	-	-
Het fonds is bedoeld om het nog op te stellen programma rond preventie, gezondheid en kansengelijkheid te bekostigen. Daarbij de uitnodiging aan de gemeenteraad en de stad om mee te denken over de verdere vormgeving van dit programma. In het fonds wordt € 5 miljoen beschikbaar gesteld. Daarnaast komt er extra capaciteit om het programma een vliegende start te geven.				
189. Storting reserve Lokaal Herstructureringsfonds Tilburg (LHFT)	5.000 N			
Een stad die groeit, bloeit en bruist beschikt over voldoende ruimte voor bedrijven en de huidige en toekomstige inwoners van de stad als werknemers van deze bedrijven. Onze aanpak bij bestaande binnenstedelijke bedrijventerreinen zetten we voort. Deze is gericht op het herontwikkelen en intensiever benutten van bestaande (planologische) mogelijkheden. Dit is nodig voor de verdere ontwikkeling en groei van ons eigen midden- en kleinbedrijf. Het verduurzamen en vergroenen hoort hierbij. Denk aan klimaatbestendige, duurzame energie oplossingen. In dit kader wordt € 5 miljoen toegevoegd aan de reserve LHFT. Op dit moment hebben wij voor dit bedrag nog geen concrete bestedingsplan. Wij zullen daartoe een voorstel aan de raad voorbereiden.				
190. Instellen Reserve Fonds Talentontwikkeling	5.000 N	-	-	-
Om arbeidsmarktvraagstukken op te pakken en uit te voeren wordt een fonds ingesteld. Aan het fonds wordt een hoogleraar gekoppeld en het fonds richt zich op de bekostiging van de basisbanen. De 10 sporenaanpak werkt inspirerend en biedt ruimte voor gesprek met de stad. In het fonds wordt € 5 miljoen beschikbaar gesteld voor een nog op te stellen bestedingsplan.				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
191. Aanvullen investeringsfonds sociaal domein (tot € 10 mln)	7.300 N	-	-	-
De transitie van het sociale domein geven we verder vorm. Het verder vormgeven van de transformatie versterken we door ook in deze periode te werken met de investeringsreserve sociaal domein, waarbij we kansen benutten voor verbetering, innovaties stimuleren en op zoek blijven gaan naar mogelijke zogeheten hefbomen. De investeringsreserve sociaal domein vullen we hiertoe aan tot € 10 miljoen (huidige vrije ruimte € 2,7 miljoen). We dagen de stad en de gemeentelijke organisatie uit om hierover met ons mee te denken.				
192. Instellen Reserve Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening	8.800 N			
Voor het uitvoeren van de digitaliseringsopgave trekken we in de komende vier jaar totaal € 6 miljoen incidenteel uit. Daarnaast reserveren we voor de verdere ontwikkeling van klantgedreven dienstverlening een bedrag van € 2,8 miljoen voor de jaren 2023 en 2024. We kijken vervolgens welke besparingen in onze processen behaald kunnen worden op het gebied van dienstverlening en wat dit financieel betekent voor de tweede helft van de coalitieperiode. Het totaal van € 8,8 miljoen storten we in de nieuwe in te stellen reserve Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening.				
193. Instellen Reserve Transitiefonds wijkgericht werken en inwonersparticipatie	5.000 N			
In deze bestuursperiode is € 3 miljoen beschikbaar voor de versterking/ontwikkeling van het wijkgericht werken ten behoeve van de 'hoe'- vraag om de gemeentelijke organisatie te ondersteunen in de transformatie naar wijkgericht werken. Daarnaast is er € 2 miljoen beschikbaar voor inwonersparticipatie. Hiermee zal het Actieplan inwonersparticipatie 2021 verder ingevuld worden, gekoppeld aan het inhoudelijke gesprek over participatie, de uitvoeringsbrief en de invulling van het fonds Levendige democratie.				
194. Instellen reserve Levendige democratie	4.000 N			
Onze democratie is een groot goed. Een stem uitbrengen tijdens gemeenteraadsverkiezingen is het tonen van je betrokkenheid bij je gemeente en bestuur. De lage opkomst bij de verkiezingen in de gemeente Tilburg baart ons dan ook zorgen. Het versterken en levendiger maken van de democratie is noodzaak. We zien daar ook allerlei mogelijkheden toe. Zo investeren we in onze lokale media en gaan we aan de slag met nieuwe manieren van werken, zoals het instellen van een ombudsfunctie, kinderburgemeester en jeugdraad. Ook denken we aan kinderverkiezingen, langjarige democratie-educatie, meer stemlocaties, een grotere opkomstcampagne en het stimuleren van stadsdebatten. En wat is het mooi om basisschoolleerlingen en 18-jarigen, die het pakket 'je mag stemmen' hebben ontvangen, uit te nodigen in ons Paleis: ons eigen 'Huis voor de democratie'. We trekken voor de komende vier jaar € 4 miljoen euro uit die we storten in een nieuw in te stellen reserve Levendige democratie. We ontwikkelen in 2023 plannen om hier concrete invulling aan te geven.				
195. Instellen reserve Topsportfonds	1.500 N	-	-	-
Vanuit een nieuw Topsportfonds ondersteunen we talenten, zetten we in op de ontwikkeling van #TeamTilburg en halen we in deze periode minimaal één topsportevenement naar onze stad.				
196. Storting reserve natuurontwikkeling	-	2.000 N	3.000 N	-
Met het oog op de verdere uitvoering van het programma Groen om de Stad wordt incidenteel een bedrag van € 5 miljoen gestort in de reserve natuurontwikkeling.				
197. Inrichting Fonds Stedelijke ontwikkeling Correctie storting FSO	12.330 N 1.342 V	-	-	-
We maken afspraken met het Rijk en de provincie voor het toevoegen van een groot aantal woningen in onze stad en dorpen. We willen als gemeente meer regie voeren op deze stedelijke ontwikkelopgave. Onder andere door een proactief grond- en vastgoedbeleid, het opstellen van visies en verkenningen en het maken van proposities (zoals voor de woningbouwimpuls van het Rijk). Om deze opgave kracht bij te zetten en om				

Nieuw beleid (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
te zorgen dat we voldoende cofinanciering hebben om de voor dit thema relevante fondsen bij het Rijk en de Provincie te kunnen aanspreken creëren we een Fonds Stedelijke Ontwikkeling. Daarbij is het uitgangspunt dat we nieuwe ontwikkelingen integraal (sociaal, duurzaam, groen en mobiliteit) benaderen, waarbij realisatie van onze ambities aan de voorkant leidend zijn. Vanuit het eigen vermogen wordt een bedrag van € 30 miljoen aan het Fonds toegevoegd. Tevens wordt het fonds gevoed uit de vrij beschikbare middelen met € 12,3 miljoen voor de stedelijke mobiliteitsopgaven tot en met 2026. Op het veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit is als gevolg van het naar voren halen van de jaarlijkse bijdrage vanuit het beleggingsfonds 2000 een bedrag van € 31,3 miljoen toegevoegd (zie voorstel nr. 148). Conform het akkoord wordt deze bijdrage gecorrigeerd naar € 30 miljoen.				
198. Samenvoegen reserve Gaswinstuitkering met de reserve verkoop Essent	46.092 V 46.092 N	-	-	-
In het kader van het doorlichten van de reserves wordt voorgesteld de bestemmingsreserve Gaswinstuitkering samen te voegen met de bestemmingsreserve verkoop Essent. Beide reserves maken onderdeel uit van de financieringsconstructie van de gemeente Tilburg. Het enige onderscheid is de herkomst van de middelen. Beide kunnen zonder afbreuk te doen aan de herkomst en doel worden samengevoegd. Voorgesteld wordt na samenvoeging de bestemmingsreserve verkoop Essent te hernoemen naar "Financieringsreserve verkoop Essent en Gaswinstuitkering" en de bestemmingsreserve Gaswinstuitkering op te heffen.				
199. Extra storting strategische investeringsreserves: - Investeringsfonds Sociaal - Klimaatfonds - Fonds Stedelijke Ontwikkeling	- 2.000 N -	5.000 N 6.000 N 10.000 N	- 15.000 N 20.000 N	- - -
De incidentele middelen die de gemeente in de jaren 2023-2025 ontvangt, zetten we voor bovenstaande bedragen in voor reserveringen in de reserves die de grote maatschappelijke opgaven ondersteunen.				

Ruimtescheppende maatregelen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
200. Afdracht uit parkeerexploitatie	2.500 V	2.500 V	2.500 V	2.500 V
We hebben de bestaande reserves doorgelicht, waaronder de reserve Betaald Parkeren en de reserve Aanloopverliezen onrendabele top parkeergarages in samenhang met de parkeerexploitatie. De verliezen bij parkeergarage Stappegoor willen we vanaf 2023 dekken uit de parkeerexploitatie en verrekenen met de reserve Betaald Parkeren. De reserve Aanloopverliezen onrendabele top parkeergarages kan worden opgeheven. Dan vervalt de post toerekening rente BBV, dat betekent een structureel voordeel van € 426.000. Als gevolg van de uitbreiding van gereguleerd parkeergebied is er ruimte binnen de gesloten parkeerexploitatie voor een extra afdracht naar de algemene middelen van € 2.074.000. Dit heeft geen invloed op de parkeertarieven voor kortparkeren in de garages. Samen betekent dit een structureel voordeel van € 2.500.000 voor de algemene middelen.				
201. Doorlichting reserves	14.422 V	-	-	-
Vanuit de doorlichting van de reserves worden onderstaande reserves opgeheven. Het begrote bedrag dat op 31/12/2022 in deze reserves resteert valt vrij ten gunste van de algemene middelen. - Opheffen Reserve duurzaamheidsfonds gemeentelijke gebouwen, claim natuurmuseum (€ 1,486 miljoen) naar RIO € 749.000 - Opheffen Reserve Gebiedsgericht grondwaterbeheer € 2.004.000 - Opheffen Reserve Risico Gebouwenexploitatie € 780.000 - Opheffen Reserve Startersleningen € 707.000 - Opheffen Reserve Aanloopverliezen/onrendabele top nieuwe parkeergarages € 10.182.000 - Opheffen Reserve Detailhandelfonds restant budget 31/12				

- Opheffen Reserve Volkshuisvesting, samenvoegen met herstructurering/FSO - Opheffen Reserve Bomen, samenvoegen met reserve natuurontwikkeling - Opheffen Reserve fastlane duurzaamheidsmaatregelen - Opheffen Reserve Gaswinstuitkering, samenvoegen met Reserve Essent - Opheffen Beleggingsreserve bouwfonds, samenvoegen met Beleggingsreserve 2000 - Opheffen Reserve meerjarenprogramma openbare ruimte, samenvoegen met overhevelingsreserve				
202. Vrijval administratief budget technische doorrekening begroting	1.450 V	1.650 V	1.650 V	1.650 V
Bij de jaarlijkse zogenoemde technische doorrekening van de programmabegroting worden op basis van nieuw berekende uurtarieven en ureninzet de kosten van activiteiten doorberekend naar de velden/activiteiten in onze begroting. Uit deze technische doorrekening ontstaat altijd een administratief saldo. Dit ontstaat onder meer door een nieuwe urenverdeling, nieuwe uurtarieven, groei van de formatie en weglekeffecten naar gesloten exploitaties. Dit saldo is op dit moment meerjarig positief, maar kan ook negatief worden. We nemen het effect van de administratieve doorrekening vanaf nu op voorhand jaarlijks mee in de begroting zodat het in de integrale afweging kan worden opgenomen.				
203. Vrijval Reserve Incidentele Opgaven (RIO)	7.000 V	2.000 V	6.600 V	2.500 V
De vrije ruimte in de Reserve Incidentele Opgaven zetten we in voor de dekking van incidentele voorstellen nieuw beleid in deze Begroting.				

3. Bedrijfsvoering

Wat willen we bereiken

Wij zijn bereikbaar, toegankelijk, herkenbaar, benaderbaar en begrijpelijk

Indicatoren	bron	Streef waarde	2019	2020	2021	2022
Opstelling gemeente en samenwerking met inwoners						
% Respondenten dat het (helemaal) eens is met de stelling: De gemeente:	Inwoners-onderzoek	n.t.b.	-		*)	*)
- werkt samen met inwoners				28,7%		
- betrekt inwoners bij plannen, activiteiten en voorzieningen				35,0%		
- luistert naar inwoners				25,5%		
- stelt zich flexibel op				25,4%		
- ziet toe op naleving van regels				22,9%		
- doet wat ze zegt				22,2%		
- biedt ruimte voor initiatieven				30,0%		
Opstelling gemeente en samenwerking met ondernemers						
De gemeente: - is voldoende betrokken bij ondernemers - doet wat ze zegt - stelt zich flexibel op (als dat nodig is)	Ondernemers-peiling*	-	-	-	-	**)
Communicatie en voorlichting						
% Respondenten dat het (helemaal) eens is met de stelling:	Inwoners-onderzoek	n.t.b.			*)	*)
- De gemeente gebruikt heldere taal			-	49,1%	-	
- Benodigde gemeentelijke informatie is verkrijgbaar				53,1%		

*) In 2020 heeft een nulmeting plaatsgevonden. Het eerstvolgende inwonersonderzoek vindt plaats in het najaar van 2022. Over 2021 en 2022 zijn daarom geen metingen op de indicatoren beschikbaar.
**) De peiling is tot nu toe opgeschort i.v.m. de periodieke corona-uitvraag.

Wij zijn een betaalbare organisatie die in control is

Indicatoren	bron	begroot 2023	2019	2020	2021	2022 (begroot)
BBV Indicatoren						
Formatie per 1.000 inwoners	gem. Tilburg	9,5	8,7	8,8	8,9	9,0
Bezetting per 1.000 inwoners	gem. Tilburg	9,3	7,6	8,2	8,7	8,6
Apparaatskosten per inwoner	gem. Tilburg	€ 893	€ 778	€ 819	€ 845	€ 846
Externe inhuur	gem. Tilburg	*)				*)
- bedrag			€ 34,1 mln.	€ 31,6 mln.	€ 30,6 mln.	-
- in % t.o.v. loonsom + inhuur			20,9%	18,0%	16,5%	-
- % inhuur fte t.o.v. totale formatie			19,1%	14,1%	13,6%	-
Overhead (% van totale lasten)	gem. Tilburg	9,4%	8,7%	8,3%	8,6%	9,3%

*) De kosten van inhuur worden niet begroot waardoor er geen streefwaarde voor deze indicator is berekend.

Wij baseren onze keuzes op data, kennis, expertise en het gesprek met inwoners, partners en ondernemers

Voor dit doel zijn geen specifieke indicatoren geformuleerd.

Waarmee/hoe bereiken we impact in de stad

Organisatieontwikkeling
Op basis van de uitvoeringsbrief en het akkoord 'Meer voor elkaar' gaat de organisatie in 2023 aan de slag met de uitvoering en realisatie. Grootste uitdaging is en blijft de inzet van personeel. Het gaat dan zowel om het optimaal inzetten en ontwikkelen van het huidige personeel als om het aantrekken van nieuwe medewerkers. Onze medewerkers ondersteunen we met gerichte vitaliteitsinterventies op drie onderdelen: gezond en fit zijn, geschikt zijn en blijven voor werk en werk en privé in balans. Met de ontwikkeling van een strategische recruitment aanpak zorgen we ook voor een goede en gerichte benadering van potentiële medewerkers op de arbeidsmarkt.

Op diverse thema's wordt de organisatiecapaciteit uitgebreid om de ambities in deze begroting te kunnen uitvoeren. Daarbij is het nodig dat ook de bedrijfsvoeringsafdelingen voldoende in capaciteit meegroeien om goede ondersteuning te kunnen bieden. In deze begroting is een post 'nader in te vullen budget strategische personeelsplanning' opgenomen om de benodigde financiële ruimte hiervoor vrij te maken. We starten een proces strategische personeelsplanning waarin we zorgen voor verdere professionalisering van de strategische personeelsplanning op concernniveau. Door vooruit te kijken naar de ontwikkeling van onze werkzaamheden en taken als lokale overheid, gekoppeld aan de huidige en verwachte bezetting van ons personeelsbestand willen we beter en afdelingsoverstijgend zicht krijgen op de benodigde personele capaciteit in kwalitatieve en kwantitatieve zin. Wat is waar nodig als het gaat om formatieontwikkeling en bezetting (groei, krimp, inhoudelijke verandering, verandering in kennis, kunde, competenties etc). We kunnen vervolgens proactief gaan sturen en zorgen voor de juiste interventies als het gaat om werving, doorstroom, opleiding etc.

Inclusieve organisatie
Het versterken van een inclusieve organisatie met een diversiteit aan medewerkers en dit onderhouden en steeds verbeteren, vergt continue aandacht van de hele organisatie. De organisatie zet verschillende acties in die bijdragen aan de doelstellingen. Denk hierbij aan het laten zien van meer diversiteit in onze arbeidscommunicatie (waarbij we de beeldvorming bij de werving diverser maken), meer sturen op diversiteit in het potential programma en het verder trainen van selectiecommissies in waardevrij selecteren.
Om de diversiteit te behouden blijven we investeren in ons inclusieve werkklimaat. Medewerkers geven aan behoefte te hebben aan het meer bespreken van inclusie. Hiervoor ontwikkelen we een ondersteunend instrument. Daarnaast voegen we aanbod toe aan het Tilburgs Leerhuis om medewerkers te trainen, zodat inclusief werken de norm wordt.
We zien het werken aan een inclusieve organisatie met een diversiteit aan medewerkers als een meerjarenplan, met acties waarvan de effecten over een langere periode zichtbaar en meetbaar zijn.

Communicatie en participatie
Opgaven voor Tilburg los je niet in je eentje op. In samenspel met inwoners, partners en ondernemers zoeken we naar kansen en oplossingen om de opgaven voor Tilburg te realiseren. Want niemand heeft alle wijsheid in pacht. Samen komen we verder. Daarvoor staan wij vrijwel dagelijks in contact met inwoners, partners en ondernemers. Voor sommige opgaven is dat ingewikkeld. Vanwege verschillende vragen, belangen en stakeholders. Bij deze opgaven zijn allerlei stakeholders betrokken, en iedereen vindt er zo het zijne van.
De ambitie is om de belangen en wensen van inwoners en bedrijven meer centraal te stellen, hen eerder te betrekken en bij bepaalde projecten mee te laten beslissen. Dat vraagt een omslag waarbij inwoners en bedrijven, bestuur, ambtelijke organisatie én de partners in de stad, ondersteund moeten worden. Daarvoor gaan wij onder meer door met de uitvoering van het Actieplan Inwonerparticipatie en de investering in het gebruik van e-tooling. We nemen hiervoor in deze begroting € 2 miljoen aan middelen op voor de komende vier jaar. In contact staan en blijven met de stad, kan niet zonder inclusieve communicatie. Wij willen als gemeente toegankelijk en inclusief zijn. Daarnaast maken wij een Toolbox Social Media, zodat collega's ondersteund worden in hun online contact met inwoners, partners, ondernemers.

Betrouwbare overheid

Ombudsman

Vanuit de wens te komen tot een verdere verfijning van de mogelijkheid tot het indienen van klachten en de kwaliteit van de afhandeling daarvan is in 2021 een motie ingediend met als doel te komen tot het in het leven roepen van een gemeentelijke ombudsfunctie. De mogelijkheden daartoe zijn onderzocht op basis daarvan wordt in de besluitvorming een keuze gemaakt voor het instellen van een lokale onafhankelijke ombudsfunctie dan wel voor het verder professionaliseren van de gemeentelijke klachtenafhandeling, waarbij de Nationale Ombudsman meer wordt betrokken. De gemaakte keuze zal in 2023 tot uitvoering moeten worden gebracht en worden ingebed in de gemeentelijke processen.

Privacy

Voldoen aan de privacywetgeving is een continu proces van ontwikkeling, evaluatie en verbetering. De gemeente verwerkt veel (gevoelige) persoonsgegevens van inwoners, organisaties, medewerkers en derden in veel verschillende domeinen en in samenwerkingsverbanden. Dat stelt hoge eisen aan het zijn van een "betrouwbare organisatie" en daarmee ook aan de bescherming van persoonsgegevens.
We moeten concluderen dat de complexiteit groot is en dat we ons op alle onderdelen van de organisatie bewust moeten zijn van en voldoende aandacht moeten hebben voor de privacyaspecten. Een goede implementatie van privacy vraagt een cultuurverandering over de gehele organisatie. Als vervolg op de in 2022 ingezette koers werken we in 2023 aan de verdere ontwikkeling van organisatorische inrichting, governance, beleid, inzicht in de verwerking van persoonsgegevens en het verwerkingsregister.

Informatieveiligheid

Het Nationaal Cyber Security Centrum en de landelijke Informatiebeveiligingsdienst voor gemeenten geven aan dat cybercriminaliteit en daarmee de risico's op verstoring van ICT als gevolg van een cyberaanval onverminderd hoog zijn. Om onze weerbaarheid op het gebied van informatieveiligheid en cybersecurity te verhogen volgen we de landelijke Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Via onze roadmap informatiebeveiliging onderhouden we bestaande en implementeren we nieuwe verplichte organisatorische- en technische maatregelen. Alleen al het verplichte deel van de BIO vraagt komende jaren een impuls.

Wet open Overheid – naar Open Tilburg.

Op 1 mei 2022 is de Wet Open Overheid (WOO) in werking getreden. Deze wet richt zich op een transparante overheid en vraagt een cultuurverandering rond de omgang met informatie. Bepaalde informatie moet verplicht en actief openbaar gemaakt worden. Dit raakt circa 250 van de 1100 processen in onze gemeente. Ook informatieverzoeken aan de overheid (voorheen WOB-verzoek) vallen onder de nieuwe wet. Om aan de nieuwe eisen te kunnen voldoen, moet onze gemeentelijke informatiehuishouding op orde zijn, de juiste IT-voorzieningen aanwezig zijn en vooral bekend zijn wat de wet voor ambtenaar en bestuurder betekent. Het grijpt in op het dagelijks handelen van een groot deel van onze organisatie en heeft daarmee de komende jaren een flinke impact op onze bedrijfsvoering. In 2027 moet de WOO geïmplementeerd zijn, met nog 3 jaar extra voor het op orde krijgen van het informatiebeheer.
In 2023 leggen we de uitgangspunten voor gemeente Tilburg als open overheid vast en bepalen ons ambitieniveau. We maken hiervoor een beleidsnota. Ten tweede werken we uit wat dit betekent voor de noodzakelijke veranderingen in onze informatievoorziening; zowel in een doelarchitectuur (een ontwerp voor de lange termijn) als in concrete projecten en acties. Ten derde werken we verder aan het verbeteren van het afhandelen van de WOO-verzoeken. Tot slot zorgen we voor een passende veranderstrategie en voeren we een diverse acties uit om de organisatie mee te nemen en op te leiden.

Werken in Verbinding

Werken in verbinding betekent samen aan de slag met de stad en dichtbij zijn in de wijken. Om dit te realiseren stimuleren we het tijd- en plaatsonafhankelijk werken en zorgen we ervoor dat medewerkers de voorzieningen tot hun beschikking hebben om in de wijken samen te kunnen werken. Om dit op een fijne en veilige manier te doen implementeren we een digitale werkplek die ervoor zorgt dat onze informatie en mobiele apparaten nog beter beveiligd worden, met behoud van de gebruiksvriendelijkheid. Dit als onderdeel van de toekomstige digitale werkplek die ons faciliteert op een andere manier (digitaal) samen te werken. Verder nemen we in 2023 de gerenoveerde Stadswinkel in gebruik. Vanaf maart 2023 gaan we het gebouw inrichten, gaan we de medewerkers en de voorzieningen verhuizen, leveren we de gehuurde gebouwen na afloop van de huurovereenkomsten op, plegen we nazorg en begeleiden we medewerkers om in het nieuwe gebouw te kunnen (samen) werken. Met de ingebruikname van de Stadswinkel groeien we steeds verder in op de

flexfactor van 0,5. Dit betekent dat medewerkers gemiddeld de helft van hun werkweek op afstand werken (bijv. in de wijken in de stad) en de andere helft op kantoor. Ook hierbij zullen de medewerkers begeleid worden om hier zo goed mogelijk invulling aan te geven, zodat zij in staat zijn om bewuste keuzes te maken in waar zij hun werken uitvoeren (in de stad of op kantoor) en welke voorzieningen zij daarvoor nodig hebben.

Digitalisering
Digitaal is dominant. Dat schept verwachtingen van instellingen, bewoners en ondernemers. Dit is merkbaar in onder andere onze dienstverlening, samenwerking, communicatie, verbinding met de stad, werkwijze/bedrijfsprocessen, privacy en informatieveiligheid. De werkelijkheid van de huidige technologische ontwikkelingen is dat deze ons opleggen hoe we werken, communiceren en onze gegevens, documenten en beeldmateriaal opslaan. Als ontwikkelende Slimme Stad (Smart City) werken we ernaar toe een transparante en open overheid te zijn. We waarborgen informatieveiligheid en privacy, en hebben oog voor de digitale inclusie. We trekken in deze begroting voor de komende vier jaar € 6 miljoen uit voor de digitaliseringsopgave.

Bestuurlijke ambities en digitalisering gaan daarmee hand in hand. De implementatie van een moderne omnichanel ingerichte dienstverlening en continue verbetering van zaakgericht werken dragen bij aan het realiseren van de visie op klantgedreven dienstverlening. Het verwezenlijken van ambities als wijkgericht werken, betaalbare en efficiënte Toegang en de energietransitie pakken we wendbaar en innovatief op. Ondersteunend aan deze en andere ambities van de organisatie worden samen met de gebruikers continue verbeteringen doorgevoerd om de verregaande digitalisering binnen de gemeentelijke organisatie te realiseren.

Behalve nieuwe ontwikkelingen vraagt de instandhouding van het huidige niveau van de ICT dienstverlening continue om aanpassingen in het achterliggende ICT landschap. Om regie te houden op het gemeentelijke informatielandschap hanteren we de Common Ground visie en participeren we in Samen Organiseren. We zetten in op het gebruik van duurzame i-voorzieningen, met in toenemende mate de inzet van externe clouddiensten. De gefaseerde implementatie van de omgevingswet volgen we op de voet. Een landelijk probleem voor softwareleveranciers is het lokaal werkend krijgen van het Digitale Stelsel Omgevingswet en de daarmee samenhangende aanpassingen in de software.

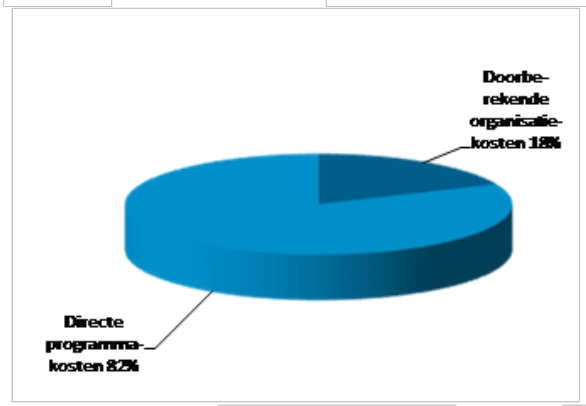
In 2023 onderzoeken we de mate van digitale kennis en vaardigheden bij onze inwoners en collega’s. Dit vormt de basis voor een aanpak digitale inclusie. Ook verkennen we de meerwaarde van Digital Twin voor toekomstige gebiedsontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het Kenniskwartier. De verkenning richt zich op de mogelijke meerwaarde voor betrokkenheid van de omgeving en inwonersparticipatie en op de vraag of Digital Twin als instrumentarium van meerwaarde kan zijn voor het bestuurlijke besluitvormingsproces. Het steeds meer datagedreven werken en de inzet van kunstmatige intelligentie vraagt meer aandacht voor de ethische aspecten van de technologie en de digitale toegankelijkheid.

Wat gaat het kosten – financiën

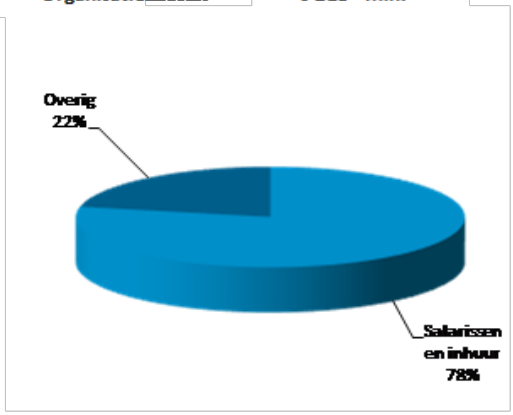
Kostensoort x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Salarissen en inhuur	161.922	156.542	168.320
Afdelingsoverhead	5.380	5.996	6.311
Personeel & organisatie	3.896	6.085	5.426
Informatisering & automatisering	9.784	11.604	12.518
Financiën & basisregistraties	633	597	561
Communicatie	219	271	352
Faciliteiten & huisvesting	13.860	15.184	15.916
Juridisch	621	562	617
Materieel / werkplaatsen	3.528	3.976	4.581
Overige organisatiekosten	987	-1.568	420
Organisatiekosten totaal	**200.830**	**199.250**	**215.023**
Dekking tijdschrijven	-46.554	-41.795	-46.652
Organisatiekosten totaal na tijdschrijven	**154.276**	**157.454**	**168.371**
Totaal organisatiekosten	**154.276**	**157.454**	**168.371**

De organisatiekosten worden volledig toegerekend aan de programma's/taakvelden (waaronder het taakveld 0.4 overhead). De organisatiekosten bestaan uit lasten (€ 233,7 miljoen) en baten (€ 18,6 miljoen). De baten betreft vooral specifieke toerekening aan de programma's.
Nadat de specifieke toerekening heeft plaatsgevonden, wordt het resterende saldo op de organisatiekosten (€ 215,0 miljoen) toegerekend op basis van allocatie tegen voorcalculatorische percentages (€ 168,4 miljoen) dan wel tijdschrijven tegen voorcalculatorische uurtarieven (€ 46,7 miljoen).

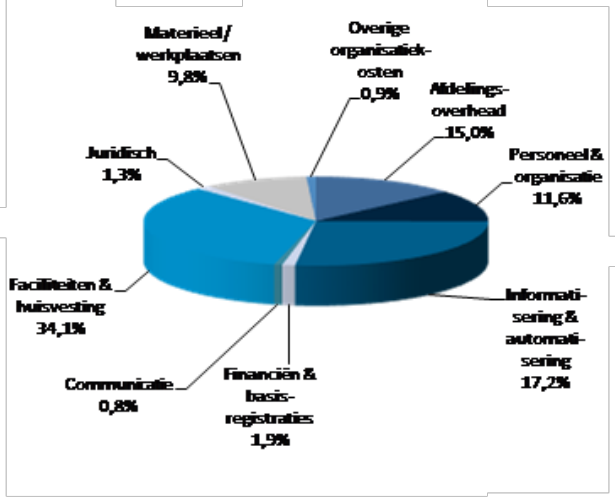
Totale programmakosten € 1.164 mln.

Organisatiekosten € 215 mln.

Specificatie organisatiekosten niet zijnde salarissen en inhuur € 47 mln.

4. Paragrafen

4.1 Grondbeleid

In deze paragraaf beschrijven wij de visie op het gemeentelijk grondbeleid en geven we een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie. In de nota grondbeleid en deze paragraaf is vastgelegd op welke wijze de gemeente Tilburg de tot haar beschikking staande publiekrechtelijke en privaatrechtelijke instrumenten inzet om de doelstellingen van de programma's te realiseren. De inzet van dit instrumentarium leidt tot projecten waarin de gemeente een actieve en/of faciliterende rol speelt. In deze paragraaf geven wij inzicht in de financiën en risico's van deze projecten. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de raad jaarlijks de herziening van de grondexploitaties vaststelt. Tegelijk met deze programmabegroting stelt de raad dan ook de grondexploitaties zoals aangeven in het projectenoverzicht vast.

Cijfers van de begroting
Ten behoeve van de begroting zijn de exploitatieberekeningen opnieuw geactualiseerd. Dat betekent dat ze zijn doorgerekend tot het einde van de looptijd van het project, en dus naar eindwaarde zijn doorgerekend. Aan de hand van deze actualisatie zijn plannen, daar waar wenselijk, opnieuw gefaseerd qua uitvoering. Voor grondexploitatieprojecten die een positief (eind)resultaat laten zien, is voor het per 31 december 2022 geprognosticeerde deel binnen de Algemene Reserve Grondexploitatie het onderdeel winstneming gevormd. Dit gebeurt op basis van de Percentage of Completion (POC)- methode, conform de voorschriften van het BBV. Voor de grondexploitatieprojecten met een verwacht negatief (eind)resultaat is, op basis van de geactualiseerde gegevens, een voorziening gevormd voor het verwachte verlies. Dit eveneens conform de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen.

Visie gemeentelijk grondbeleid
In de Nota Grondbeleid wordt het grondbeleid gezien als een middel om gemeentelijke ambities uit andere beleidsterreinen te realiseren. Doelstellingen van het grondbeleid zijn:

- het faciliteren en sturen van bestuurlijk en maatschappelijk gewenste ruimtelijke ontwikkelingen;
- het rechtvaardig verdelen van kosten en opbrengsten tussen gemeente en grondeigenaren;
- het transparant maken en beheersen van de risico's van ruimtelijke ontwikkelingen en projecten.

De doelen die uit de ruimtelijke ambities voortkomen vallen grotendeels onder de programma's Duurzame en Vitale stad. In het afwegingskader voor het grondbeleid stellen we ons de vraag in hoeverre een ruimtelijke ontwikkeling bijdraagt aan de realisatie van deze doelen. Tilburg kiest voor situationeel grondbeleid. We wegen daarbij per situatie af of verwerving van gronden kan bijdragen aan versnelling of kwaliteitsborging van stedelijke ontwikkelingen. In dat geval wordt actief verworven. Waar wenselijk zetten wij het middel van de WVG daarbij in.

Actuele ontwikkelingen
In juni 2022 is het akkoord 'Meer voor Elkaar' door de raad vastgesteld. De belangrijkste gevolgen voor de paragraaf grondbeleid is een nieuw op te stellen Stedelijk ontwikkelfonds en het streven naar 35% sociale huur en lage middenhuur en 10% middenhuur bij nieuwbouwprojecten.

In de woningbouw zijn de eerste signalen van prijsstabilisatie te zien. De bouwkosten blijven aan de andere kant echter stijgen. Dit heeft als gevolg dat de haalbaarheid van grondexploitaties steeds meer onder druk staat. Dit heeft zowel financiële gevolgen als gevolgen in het tempo van de ontwikkeling.

In deze begroting wordt voorgesteld om een Stedelijk Ontwikkelingsfonds (FSO) in te stellen. Dit fonds moet bijdragen aan het stimuleren van kwalitatieve fysieke vernieuwing en revitalisering van de stad en de dorpen in Tilburg, zodanig dat het bijdraagt aan de grote opgaven uit het akkoord "Meer voor elkaar 2022-2026": Tilburg Kansrijk, Tilburg Groen en Duurzaam en Tilburg Groeit, Bloeit en Bruist. Naast de Reserve herstructurering (RHS) en Reserve bovenwijkse voorzieningen (RBV), zal ook de Algemene reserve grondexploitatie (ARGE) onderdeel uit gaan maken van het FSO. Daar waar nu ARGE staat kan FSO gelezen worden.

Samenvatting Resultaat

De vrij besteedbare ruimte van de Algemene reserve grondexploitatie is als volgt opgebouwd:

Stand ARGE Jaarrekening 2021

(x € 1 mln.)	PB2022	JR2021	2022	2023	2024	2025
Beschikbare reserves en voorzieningen	116,2	116,2				
Resultaat plannen	-27,1	-40,0				
Risicoreserve	-43,8	-45,8				
Overige mutaties huidig boekjaar	-11,2	-8,9				
Subtotaal ARGE	**34,1**	**21,5**	**21,5**	**9,5**	**7,2**	**9,9**
Overige toekomstige reserveringen	-20,6	0,0				
Overige toekomstige reserveringen per jaarschijf**	0,0	0,0	-12,0	-2,3	2,7	4,6
ARGE voor onderbandbreedte	**13,4**	**21,5**	**9,5**	**7,2**	**9,9**	**14,5**
Onderbandbreedte	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Geoormerkte bijdrage Stadsforum	-2,7	0	0			
Vrije ruimte ARGE na onderbandbreedte	**8,4**	**16,5**	**4,5**	**2,2**	**4,9**	**9,5**

** Vanaf de JR21 worden alle toekomstige reserveringen gefaseerd per jaarschijf begroot, i.p.v. per huidig boekjaar.

Stand ARGE Programmabegroting 2023

(x € 1 mln.)	2022	2023	2024	2025	2026
Beschikbare reserves en voorzieningen	116,2				
Resultaat plannen	-39,0				
Risicoreserve	-43,1				
Overige mutaties huidig boekjaar	-4,2				
Subtotaal ARGE	**29,9**	**13,6**	**10,3**	**19,9**	**22,0**
Overige toekomstige reserveringen per jaarschijf	-16,3	-3,3	9,6	2,1	1,2
ARGE voor onderbandbreedte	**13,6**	**10,3**	**19,9**	**22,0**	**23,2**
Onderbandbreedte	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Vrije ruimte ARGE na onderbandbreedte	**8,6**	**5,3**	**14,9**	**17,0**	**18,2**

(1) In deze begroting wordt voorgesteld om de ARGE op te laten gaan in het nieuwe Fonds Stedelijke Ontwikkeling (FSO). Daar waar in deze paragraaf ARGE staat, moet dan FSO gelezen worden.

De vrije ruimte van de ARGE per 2026 is € 18,2 miljoen met een dip in 2023. Deze dip wordt mede veroorzaakt door reserveringen voor nieuw beleid die ten laste van de ARGE worden gebracht.

Ten opzichte van de jaarrekening 2021 stijgt de vrije ruimte in 2026 met € 8,7 miljoen. Deze stijging wordt onder andere veroorzaakt door de incidentele verkoop van de gronden t.b.v. de gebiedsontwikkeling Bakertand. Daarnaast worden een aantal plannen met een positief saldo afgesloten bij de jaarrekening en daalt de risicoreservering voor grondexploitaties.

Als gevolg van de prijsstijgingen staat de financiële haalbaarheid van projecten steeds meer onder druk. Voor 2023 e.v. wordt in de plannen nu uitgegaan van 3% kostenstijging per jaar. Binnen de ARGE is een bedrag gereserveerd voor de stijgende bouwkosten met een indexpercentage van 6% in plaats van 3% in het jaar 2022. Bij de Jaarrekening 2022 zal de definitieve kostenstijging in de plannen doorberekend worden.

Programma

Wonen
In 2021 is de stedelijke ontwikkelingsstrategie Wonen vastgesteld, waarin uitgegaan wordt van toevoeging van ten minste 1.500 woningen per jaar. Het woningaantal is naar boven bijgesteld omdat op basis van de laatste bevolkingsprognoses de behoefte aan woningen sterker stijgt dan aanvankelijk was aangenomen. De plannen worden bijgesteld om dit doel te halen. In 2025 willen we ten minste 16.250 woningen in voorbereiding hebben waarvan 5.000 in harde plannen.

Om uitvoering te geven aan de plannen wordt prioriteit gegeven aan binnenstedelijke herontwikkeling met een aanvullend programma in de Tilburgse dorpen. Majeure plannen worden ontwikkeld in het Kenniskwartier, de Binnenstad (inclusief Spoorzone, Piushaven, Stadsforum en Koningswei) en Stappegoor. Daarnaast wordt gezocht naar verdichting binnen Noord, West en Zuid Tilburg . De opgaven worden integraal aangepakt, er zal een stedelijk ontwikkelfonds worden opgericht en de ambtelijke capaciteit wordt verhoogd.

Bedrijven
In het RRO-overleg worden regionaal afspraken gemaakt over de programmering van bedrijventerreinen. Hierbij is vraaggericht ontwikkelen het centrale uitgangspunt. Het regionaal afsprakenkader wordt (gedeeltelijk) herijkt voor de verkoop. Bij het eerstvolgende moment zal vervolgens het gemiddelde meerjarenprogramma opnieuw worden vastgesteld.

Op lange termijn (ca. 2 jaar) zal de ontwikkeling van Wijkevoort het meeste invloed op de ontwikkeling van bedrijventerreinen in Tilburg hebben. Vanuit de campusontwikkeling zullen deze gronden waarschijnlijk in erfpacht worden uitgegeven. De eerste verkopen/uitgiftes in erfpacht worden verwacht vanaf 2024.

Overige
De planning van de uitgifte van kantoren en gronden voor bijzondere doeleinden hangt af van de voortgang van de individuele plannen. Deze ontwikkelingen zitten verwerkt in de desbetreffende grondexploitaties.

Parameters en uitgangspunten

De prognose van de resultaten van de grondexploitatie wordt beïnvloed door plan specifieke en algemene uitgangspunten. Onderstaand zijn de gehanteerde uitgangspunten (parameters) op een rij gezet.

Parameters	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Bron
Rentepercentage BIE	0,066%	0,066%	Op basis van voorschriften BBV
Kosten verwerving, bouw- en woonrijp maken (indexering)	6,0%	4,0%	Op basis van Outlook grondexploitaties Metafoor
Opbrengststijiging (indexering): - Tot en met 2022	2,0%	2,0%	Ontwikkeling netto besteedbaar huishoudinkomen en voorzichtigheidprincipe BBV na 10 jaar

De markt voor grond-, weg- en waterbouw is overspannen. Er is slecht aan materialen en personeel te komen. Dit leidt ertoe dat er momenteel hogere kostenstijgingen zijn dan het reguliere langjarige gemiddelde van 2% die in alle projecten toegerekend wordt. In de Jaarrekening 2021 is met terugwerkende kracht de kosten voor bouw- en woonrijp maken met 6% geïndexeerd en als reservering opgenomen.

Voor 2022 worden de kosten met 4% en 2023 en 2024 met 3% geïndexeerd. Voor de jaren 2025 e.v. gaan we uit van de langjarige gemiddelde kostenstijging van 2%. Bij de Jaarrekening 2022 zal de definitieve kostenstijging in de plannen doorberekend worden.

Gezien de huidige ontwikkelingen op de woningbouwmarkt kunnen ook de grondprijzen stijgen. Er wordt rekening gehouden met een opbrengstenstijging van 3% per jaar t/m 2024.

Parameters	2022	2023	2024	2025-2031	Bron
Kostenontwikkeling	4,0%	3,0%	3,0%	2,0%	Position Paper parameters grondexploitatie 2022
Opbrengstenontwikkeling	3,0%	3,0%	3,0%	2,0%	Position Paper parameters grondexploitatie 2022

Daarnaast is rekening gehouden met een afdracht op basis van de door de raad vastgestelde Nota Systematiek Kostenverhaal Bovenwijkse Voorzieningen 2020. Deze afdracht wordt conform de BBV regels buiten het plansaldo van de grondexploitaties gehouden en wordt rechtstreeks uit de ARGE gedaan.

Totaal overzicht grondexploitaties

Het resultaat van de grondexploitaties is weergegeven in onderstaande tabel.

Beschikbare reserves en voorzieningen (bedragen x € 1 mln.)	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Verschil
Algemene reserve grondexploitatie (ARGE)	9,0	8,5	-0,5
Reserve Tussentijdse winstneming	21,6	13,0	-8,6
Totaal Algemene Reserve grondexploitatie	**30,6**	**21,5**	**-9,1**
Voorziening verliesgevende plannen	43,1	48,9	5,8
Reserve risico's grondexploitatie	42,5	45,8	3,3
Beschikbare reserves en voorzieningen	**116,2**	**116,2**	**0,0**
Voorziening verlies BIE Spoorzone	-27,0	-27,1	0,1
Voorziening verlies BIE overige plannen	-21,9	-17,1	4,8
Mutatie voorziening verlies FG overige plannen	2,0	-0,4	-2,4
Afsluiting plannen eind jaar	6,9	5,6	-1,3
Resultaat BIE en FG	**-40,0**	**-39,0**	**1,0**
Benodigde risicoreserve grondexploitatie	-45,8	-43,1	2,7
Totaal resultaat exploitaties inclusief risico	**-85,8**	**-82,1**	**3,7**
Mutatie winstneming	-8,6	-5,5	3,1
Resultaat MVA	0,1	0,2	0,1
Resultaat grondbank	0,2	0,0	-0,2
Resultaat beheer grondbedrijf	-0,1	-1,2	-1,1
Gemeentelijke bijdrage gedurende 2022	1,6	2,9	1,3
Afdracht aan RBV gedurende 2022	-0,4	-0,6	-0,2
Mutatie toekomstige reserveringen (voorheen nieuw beleid)	-2,5	0,0	2,5
Toevoeging vanuit reserve gebiedsontwikkeling	1,0	0,0	-1,0
Totaal overige mutaties	**-8,9**	**-4,2**	**4,7**
Algemene reserve grondexploitatie (ARGE)	**21,5**	**29,9**	**8,4**

Toelichting op tabel

Beschikbare reserves en voorzieningen
Tot de beschikbare middelen van grondexploitatie worden de Algemene Reserve Grond Exploitatie, de Reserve Winstneming, de Voorziening verlies en Risicoreserve gerekend.

Resultaat exploitatie inclusief risico
Dit betreft een optelling van de verlieslatende plannen (BIE Spoorzone, BIE overige plannen en Mutatie voorziening verlies FG overige Plannen), het resultaat van de af te sluiten plannen en de benodigde reservering voor mogelijke risico's.

Toelichting plannen met een afwijking groter dan € 0,2 miljoen:
Onderstaand volgt een toelichting op de afzonderlijke plannen (BIE en faciliterend), waarbij het resultaat meer dan € 0,2 miljoen afwijkt van de Jaarrekening of waarvoor een specifieke afwijking geldt:

Piushaven algemeen (-€ 0,5 miljoen)
Betreft een administratieve correctie binnen de plannen Piushaven, zodat het juiste plansaldo getoond wordt. Dit plan sluit af ten laste van de Reserve Gebiedsontwikkeling. Deze administratieve correctie heeft geen financieel effect.

Piushaven OR Havenpark Zuid (-€ 0,6 miljoen)
Betreft een administratieve correctie binnen de plannen Piushaven, zodat het juiste plansaldo getoond wordt. Dit plan sluit af ten laste van de Reserve Gebiedsontwikkeling. Deze administratieve correctie heeft geen financieel effect.

Campenhoef Taskforce (+€ 0,3 miljoen)
Er worden minder kosten gemaakt voor woonrijp maken. Dit komt onder andere door bijdragen vanuit andere onderdelen van de gemeente voor de inrichting van de schakelparken en door aanbestedingsvoordelen.

Nobelstraat (+ € 0,3 miljoen)
Het project Nobelstraat zit in de afrondende fase. De verwachting is dat € 0,3 miljoen minder kosten gemaakt worden dan geraamd omdat de werkelijke kosten lager liggen dan de geraamde kosten. Hierdoor verbetert het plansaldo.

Het Laar Zorgcentrum (+ € 0,5 miljoen)
Er worden minder kosten gemaakt voor het bouwrijp maken, dan waar vooraf rekening mee is gehouden. Dit komt o.a. door nieuwe planvorming op het evenemententerrein het Laar, waardoor sommige werkzaamheden nu niet uitgevoerd hoeven te worden in dit plan.

Hoefstraat Groeseind Rosmolen (+ € 0,3 miljoen)
Het plan Rosmolen is formeel afgesloten. Er is echter nog een late subsidie ontvangen voor de aanleg van blauwe aders in dit plan. Dit zorgt ervoor dat het plan met € 0,3 miljoen positief afgesloten wordt. Het resultaat wordt conform overeenkomst verrekend met de corporatie. Hierover worden separate afspraken worden gemaakt.

Mutatie voorziening verlies overige plannen
Indien de kosten die de gemeente voor een faciliterend plan verwacht te maken hoger zijn dan de te ontvangen exploitatiebijdrage, wordt voor het toekomstig tekort een voorziening gevormd. Het totaal aan mutaties over de verschillende plannen leidt tot een verbetering van € 0,4 miljoen. Dit betreft alleen grote faciliterende plannen, die al bestonden voor 31-12-2016 (wetswijziging Besluit begroting en verantwoording). Resultaten van faciliterende plannen ná die datum komen ten gunste of ten laste van de algemene middelen.

Nieuwe plannen
Bij de begroting 2023 worden de volgende plannen geopend:

- Koningsoord Voorhof - faciliterend plan. De overeenkomst is op 17 mei 2022 getekend.

Afsluiting plannen eind jaar

De volgende plannen worden naar verwachting in 2022 afgesloten:

Af te sluiten plannen	Resultaat (x € 1 mln.)		Afsluitresultaat naar
Piushaven Wolstad	0,2	V	ARGE
Tradepark 58 Zuid	3,9	V	ARGE
Albionstraat	-0,4	N	ARGE
Charlotteoord	4,7	V	ARGE
Pater van den Elsenplein	-2,3	N	ARGE
Campenhoef Taskforce	-0,6	N	ARGE
Hendrik van Tulderstraat	-0,6	N	ARGE
Nobelstraat	0,5	V	ARGE
Reitse Hoevenstraat Lage Witsie	-0,6	N	ARGE
Witbrand de Gaas	0,3	V	ARGE
Hoefstraat Groeseind Rosmolen	0,4	V	ARGE
Hoge Hoek	0,1	V	ARGE
Totaal	**5,6**	**V**	

Benodigde risicoreserve grondexploitaties
Twee keer per jaar (bij de jaarrekening en programmabegroting) worden de risicoanalyses geactualiseerd. In de jaarrekening 2021 is de risicoreserve grondexploitaties berekend op een bedrag van € 45,8 miljoen. In totaal komt de risicoreserve in de begroting 2023 uit op € 43,1 miljoen. Dit verschil kan grotendeels worden verklaard door lagere risico's bij Wijkevoort.

Overige Mutaties

Mutatie winstneming
In artikel 16 lid c van het BBV is opgenomen dat de paragraaf grondbeleid een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie moet bevatten. Jaarlijks worden de verwachtingen met betrekking tot kosten en opbrengsten in de grondexploitaties bijgesteld. De verzamelde Tilburgse grondexploitaties kennen een doorkijk van 10 jaar (tot 2031).

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex.

Volgens het realisatiebeginsel dient in de situatie dat voldoende zekerheid is over de winst, de winst te worden genomen. De tussentijdse winstneming is gebaseerd op "The percentage of completion" methode:

percentage kostenrealisatie x percentage opbrengstrealisatie x verwachte winst.

De tussentijdse winstneming wordt vanuit het exploitatieresultaat van het plan gestort in de Algemene Reserve Grondexploitatie, onderdeel winstneming lopende plannen. Voor een specificatie van de verwachte winstneming wordt verwezen naar het Overzicht van plannen (zie overzicht grondexploitatieprojecten) en de toelichting op de Bouwgrond in exploitaties in de bijlage.

De reserve tussentijdse winstneming ontwikkelt zich als volgt:

Tabel reserve tussentijdse winstneming (bedragen x € 1 mln.)	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Mutatie
Beginstand tussentijdse winstneming	21,6	13,0	-8,6
Mutatie winstneming	-8,6	-5,5	3,1
Eindstand reserve tussentijdse winstneming	**13,0**	**7,5**	**-5,5**

Resultaat MVA
Materiële Vaste Activa (MVA) zijn gronden met een vaste bestemming die niet in een transformatieproces zitten. Dit zijn bijvoorbeeld gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht maar waarbij (nog) geen sprake is van een raadsbesluit met de vaststelling van een grondexploitatiecomplex. Er is sprake van een verwacht netto-resultaat van positief € 0,2 miljoen in 2022.

Resultaat grondbank
Onder de grondbank worden de door de gemeente te verkopen gronden opgenomen die niet door de gemeente zelf ontwikkeld worden en waarbij met marktpartijen een verkoopprijs is overeengekomen. Na verkoop zullen de marktpartijen deze gronden ontwikkelen. De kosten bouw- en woonrijp maken blijven hierbij voor rekening van de ontwikkelaars. Per saldo is in 2022 het resultaat van de grondbank naar verwachting neutraal.

Resultaat beheer grondbedrijf
In het saldo beheer grondbedrijf worden de kosten en opbrengsten verantwoord die het grondbedrijf maakt buiten de grondexploitaties. Het gaat om de resultaten van erfpacht, landbouwbedrijf, algemene plan- en apparaatskosten e.d. Het resultaat op de beheersactiviteiten grondbedrijf is negatief € 1,2 miljoen. Er zijn tot op heden nog geen incidentele verkopen meegenomen waardoor het resultaat lager dan gemiddeld uitkomt.

Toekomstige Reserveringen

Toekomstige reserveringen (bedragen x € 1 mln.)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ARGE per 31-12	**29,9**	**13,6**	**10,3**	**19,9**	**22,0**
Te ontvangen gemeentelijke bijdragen vanaf resp. 2023 e.v.		0,9	8,9	0,8	1,9
Af te dragen aan RBV vanaf 2023 e.v.		-0,7	-0,8	-0,3	-0,6
Risico MVA en erfpacht	-5,0				
Reserveringen t.l.v. ARGE (voorheen nieuw beleid):	**-7,0**	**-3,7**	**-0,3**	**-2,0**	**0,0**
- Grondaankoop Wijkevoort Fase 2	-0,2	-3,6	-0,3	-2,0	
- Stadsregionale Parken	-1,5				
- Aanvullend budget Kernwinkelgebied 2020	-0,7				
- Verkenningen Museumkwartier, groene verbinding Moerenburg en kennisas knooppunt TiU	-0,3				
- Reservering Cupudo 2020-2021	-0,2				
- Stikstofcompensatie Wijkevoort	-1,5				
- Koningsoord Voorhof	-0,2	-0,1			
- Bijdrage Stadsforum	-2,4				
Reserveringen t.l.v. ARGE	**-1,8**	**-0,7**	**-0,3**	**0,0**	**-0,1**
- Incidentele effecten Koningsoord	-0,6	-0,5			
- Stamspoor Loven			-0,3		
- Voorfinanciering Wijkevoort Groen om de stad	-0,1				-0,1
- Hall of Fame	-0,1				
- Haalbaarheidsonderzoek Museumkwartier	-0,1	-0,1			
- Afwaardering Wilhelminapark 6	-0,6				
- Stappegoorpark met semi-openbare atletiekaccommodatie	-0,3				
- Afboeking strategische verwerving turnhal		-0,1			

Toekomstige reserveringen (bedragen x € 1 mln.)	2022	2023	2024	2025	2026
Reserveringen begroting 2023	**-1,9**	**1,7**	**3,4**	**1,7**	**0,0**
- Vrijval busstation reserve gebiedsontwikkeling	0,5				
- Spoorpark	-0,3				
- Impuls stedelijke ontwikkeling	-0,4				
- Voorlopige indexering kosten	-1,7				
- Afwikkeling Rosmolen	-0,4				
Incidentele verkopen					
- Verkoop Berkenhout	0,4				
- Gronden Baktertand		1,7	3,4	1,7	
Reserveringen TMIP	**-0,6**	**-2,0**	**-1,4**	**2,0**	**0,0**
- Ruimtelijke inpassing openbaar Stappegoorpark	-0,4	-1,0	-0,6		
- Stappegoor WBI	-0,2	-1,0	-0,8	2,0	
Toekomstige winstnemingen*	**0,0**	**1,2**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
- Tradepark Noord		1,2			
Subtotaal ARGE	**13,6**	**10,3**	**19,9**	**22,0**	**23,2**
Onderbandbreedte	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Vrije ruimte	**8,6**	**5,3**	**14,9**	**17,0**	**18,2**

Gemeentelijke bijdragen *(€ 12,6 miljoen positief)*
Deze post betreft alle gemeentelijke bijdragen die voor plannen gedaan worden, voornamelijk bijdragen uit de reserve herstructurering. Sinds de laatste wijzigingen van de BBV mogen deze bijdragen niet meer tot uiting komen in het plansaldo, maar moeten deze apart verantwoord worden.

RBV *(€ -2,4 miljoen negatief)*
Deze post betreft alle afdrachten die geraamd staan uit de plannen Bouwgrond in Exploitatie voor de reserve bovenwijkse voorzieningen. Sinds de laatste wijzigingen van de BBV mogen deze bijdragen niet meer tot uiting komen in het plansaldo, maar moeten deze apart verantwoord worden.

Risico MVA en Erfpacht *(€ -5,0 miljoen negatief)*
Uit voorzichtigheidsprincipe wordt er rekening mee gehouden dat onze overige gronden en erfpachtovereenkomsten die niet in plannen ondergebracht zijn in de toekomst minder waard kunnen worden. Dit om situaties uit de crisis van 2012 te voorkomen. Dit bedrag wordt geraamd op € 5 miljoen.

Bestaande reserveringen t.l.v. ARGE (voorheen nieuw beleid)

Reservering incidenteel effect Koningsoord (€ 1,1 miljoen negatief, PB2020)
Voor de realisatie van het geluidsscherm is sprake van een budgetoverschrijding waartoe in de Programmabegroting 2020 een voorstel nieuw beleid is opgenomen, zodat de gemeente in staat is zonder vertraging een verplichting aan te gaan met Prorail. In de ARGE is een bedrag van € 1,1 miljoen gereserveerd.

Reservering voor stamspoor (€ 0,3 miljoen negatief, PB2022)
Voor de uitvoering van het project Trimodaal Loven is een bijdrage vanuit de ARGE gereserveerd van € 0,3 miljoen. Deze wordt beschikbaar gesteld op het moment de Raad het project en de bijbehorende kaders vaststelt. Deze volgt naar verwachting eind 2022/begin 2023.

Reservering voorfinanciering Wijkevoort Groen om de stad (€ 0,5 miljoen negatief, PB2022)
Er is op basis van het raadsbesluit (Toekomstbestendige Werklocaties) m.b.t. Wijkevoort een bijdrage van € 0,5 miljoen gereserveerd voor de realisatie van Klein Tilburg. Hiermee wordt vooruitlopend op de ontwikkeling een deel van het groen reeds gerealiseerd.

Reservering Hall of Fame (€ 0,1 miljoen negatief, Raadsbesluit 14-12-2020, PB2022)
Op basis van het Raadsvoorstel is € 0,146 miljoen vanuit de ARGE gereserveerd ter dekking van de tijdelijke invulling van de Atelierruimte.

Haalbaarheidsonderzoek Museumkwartier (€ 0,2 miljoen negatief, PB 2022)
Ter verdere onderbouwing van de haalbaarheid van de planontwikkeling Museumkwartier en herbestemming Drögepand zijn er middelen nodig om van een schetsontwerp naar een voorlopig ontwerp te gaan. Een deel van de dekking voor deze kosten, komt uit de ARGE.

Reservering afwaardering Wilhelminapark 6 (- € 0,6 miljoen negatief)
Momenteel wordt gewerkt aan een raadsvoorstel om het oude politiebureau, Wilhelminapark 6, aan te kopen. Het gebouw kan ingezet worden als broedplaats culturele en creatieve bedrijvigheid en op deze manier bijdragen aan de ambities voor het Museumkwartier. Volgens onze eigen financiële regelgeving waarderen we vastgoed af naar 70% van de WOZ-waarde. Er wordt voorgesteld om deze afwaardering ten laste van de ARGE te brengen.

Stappegoorpark met semi-openbare atletiekaccommodatie (- € 0,3 miljoen negatief, Raadsbesluit 18-11-2021, verwerking in JR2021)
Voorbereidingskrediet voor uitwerking van het openbaar Stappegoorpark met semi-openbare atletiekaccommodatie, inclusief onderzoeken exploitatie en demarcatie, voor € 0,3 miljoen ten laste van de Algemene reserve grondexploitatie conform raadsvoorstel Cofinanciering WBI en Olympiaplein. Deze bijdrage wordt vereffend met de toekomstige bijdrage voor de totale uitwerking Stappegoorpark die ten laste van de ARGE komt.

Afboeking strategische verwerving turnaccommodatie (- € 0,1 miljoen negatief)
Volgens onze eigen financiële regelgeving moet direct € 0,1 miljoen worden afgeboekt voor de verwerving van de grond voor de Turnaccommodatie.

Nieuwe reserveringen t.l.v. ARGE

Vrijval Busstation reserve gebiedsontwikkeling (+ € 0,5 miljoen positief)
Het project busstation is financieel afgewikkeld. Het resultaat valt positiever uit dan waar rekening mee is gehouden. Dit voordeel valt vrij ten gunste van de ARGE uit de reserve gebiedsontwikkeling.

Spoorpark (- € 0,3 miljoen negatief)
Het project Spoorpark is bij de JR21 afgesloten ten gunste van de ARGE. Er zijn echter nog nagekomen kosten. Deze kosten worden ten laste van de ARGE geboekt.

Impuls stedelijke ontwikkeling (- € 0,4 miljoen negatief)
Uitbreiding van formatie voor de keten stedelijke ontwikkeling waarvan de dekking deels ten laste komt van de ARGE voor 2022.

Voorlopige indexering kosten (- € 1,7 miljoen negatief)
De bijstelling van het indexpercentage voor kostenstijging wordt gedaan op basis van de outlook grondexploitaties van Metafoor. Omdat de markt momenteel enorm turbulent is houden we rekening in de ARGE met een voorlopige reservering voor extra kostenstijging. Bij de Jaarrekening 2022 zal de definitieve kostenstijging in de plannen doorberekend worden.

Afwikkeling Rosmolen (- € 0,4 miljoen negatief)
Het plan Rosmolen is financieel afgesloten. In de overeenkomst met de samenwerkende woningbouwcorporatie is afgesproken dat eventuele voordelen in dit plan uiteindelijk terugvloeien naar de corporatie. Hierover worden separate afspraken gemaakt.

Incidentele verkopen

Verkoop Berkenhout (+ € 0,4 miljoen positief)
De anterieure overeenkomst voor de ontwikkeling Berkenhout is getekend. Dit leidt tot een incidentele verkoop van MVA grond. De grondwaarde is op basis van taxatie bepaald.

Verkoop gronden Bakertand (+ € 6,7 miljoen positief)
Momenteel wordt gewerkt aan de grondverkoopovereenkomst, van de Tilburgse gronden die ingebracht worden in de gebiedsontwikkeling Bakertand in Goirle. In het vierde kwartaal van 2021 heeft de Raad van Goirle het schetsontwerp vastgesteld. Daarna is het bestemmingsplan in procedure gebracht. Op basis van het laatste ontwerp is de grondwaarde op basis van taxatie bepaald in 2022.

Reservering TMIP

Ruimtelijke inpassing openbaar Stappegoorpark (€ 2 miljoen negatief)
Dit betreft een reservering voor een ruimtelijke inpassing van een openbaar Stappegoorpark met semi-openbare atletiekaccommodatie, conform het raadsvoorstel integrale ontwikkeling Stappegoor.

Stappegoor WBI
Omdat de geraamde lasten binnen het project WBI Stappegoor vooruitlopen op de baten wordt vanuit de ARGE gedurende 2 jaar voorgefinancierd.

Toekomstige winstneming
De toekomstige winstneming bestaat uit de verwachte opbrengsten van Tradepark noord in 2023.

Onderbandbreedte ARGE (€ 5 miljoen)
Om risico's te beperken is in de nota grondbeleid Gemeente Tilburg een onderbandbreedte ingevoerd van € 5 miljoen. Deze bandbreedte is verwerkt in het overzicht. Het restant kan worden gezien als vrij besteedbare ruimte voor de grex.

Overzicht grondexploitatieprojecten

In het overzicht van alle grondexploitaties staan de geactualiseerde cijfers naast de resultaten uit de paragraaf grondbeleid van de Jaarstukken 2021 (bijlage 10). Zo zijn per plan de wijzigingen zichtbaar. Het resultaat van de plannen is aangegeven in eindwaarde per 31 december 2022.

Onderscheid in programma
De plannen in het totaaloverzicht zijn ingedeeld naar BIE, FG of overige en, binnen de categorieën, naar programma. De programma's zijn:
- Spoorzone
- Piushaven
- Bedrijvenhuisvesting, waaronder ook kantoren en overige voorzieningen
- Wonen

De resultaten van de afzonderlijke plannen komen ten laste (of ten gunste) van de Algemene Reserve Grondexploitatie (en ten laste van de algemene middelen). De plannen voor herstructurering worden in principe gedekt door middelen uit de Reserve Herstructurering (RH).
Het project Oostkamer wikkelt volledig af met de reserve Natuurontwikkeling.

Winstneming en voorziening verlies

Geraamde winstneming:
Winstneming op meerjarige grondexploitaties gebeurt op basis van het percentage of completion methode die de commissie BBV met ingang van 2017 voorschrijft: naar rato van zowel de gerealiseerde kosten als de

gerealiseerde opbrengsten kan nu de winst worden genomen. Dit is alleen van toepassing op BIE plannen. Bij FG is geen sprake van winstneming.

Voorziening verlies voor BIE (kolom K):
Bij een geprognosticeerd verlies wordt een afboeking of voorziening ter grootte van dit volledige verlies direct verwerkt. Bij alle verliesgevende plannen (ongeacht de fase), wordt het planresultaat op eindwaarde opgenomen in de voorziening verlies.

Voorziening verlies voor FG en afboekingen (kolommen I, J):
Indien de kosten die de gemeente voor het faciliterend plan verwacht te maken, hoger zijn dan de te ontvangen exploitatiebijdrage, wordt voor het toekomstig tekort een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt gevuld vanuit de algemene middelen of de ARGE (Kolommen I, J). Voor een aantal plannen geldt dat voor de dekking van het toekomstig tekort al gemeentelijke bijdragen zijn ontvangen. In feite is er dan sprake van vooruit ontvangen gemeentelijke bijdragen. Het is echter verplicht het toekomstige tekort volledig als verliesvoorziening te presenteren. Deze voorziening wordt gevuld met de vooruit ontvangen gemeentelijke bijdrage en, indien nodig, een aanvullende onttrekking uit de ARGE.

In bijlage10 is een overzicht van alle grondexploitatieplannen opgenomen.

4.2 Subsidies

We voeren het gemeentelijk beleid deels uit via subsidieverstrekkingen aan organisaties in de stad. In totaal hebben we in 2023 bijna € 103 miljoen aan subsidiebudget beschikbaar.

De door de gemeenteraad vastgestelde Kadernota subsidiebeleid 2017-2020 is de basis voor het verlenen en vaststellen van de subsidies. Dit subsidiebeleidskader wordt in een cyclus van vier jaar geëvalueerd, indien nodig aangepast en vastgesteld. Inmiddels is er een opdracht verstrekt voor het actualiseren van de kadernota subsidiebeleid. Dit traject start in oktober 2022.

De Algemene Subsidieverordening gemeente Tilburg (ASV) is geënt op de uitgangspunten van deze kadernota. In de ASV is geregeld dat het college bevoegd is te besluiten over het verstrekken van subsidies met inachtneming van de in de gemeentebegroting opgenomen financiële middelen en de door de Raad vastgestelde beleidskaders. Een groot deel van de subsidieverlening is binnen deze beleidskaders en financiële middelen gemandateerd aan de afdelingshoofden.

Naast het wettelijk kader waar de subsidieverlening in Tilburg aan moet voldoen geeft de gemeenteraad vanuit haar kaderstellende rol sturing en richting aan het subsidiebeleid.

In 2020 is de eerste pilot afgerond met impactgericht subsidiëren. In 2021 is gestart met de doorontwikkeling die in 2022 verder vorm gekregen heeft en in 2023 verder doorgezet gaat worden. Dit is een werkwijze waarbij een maatschappelijk opgave wordt geformuleerd en de aanbieder op een impactgerichte wijze beschrijft hoe bijgedragen wordt aan de maatschappelijke opgave en hoe wordt samengewerkt met andere relevante partijen. Deze werkwijze leidt tot meer impact, een betere betaalbaarheid en een effectievere manier van werken met onze partners. Behalve een efficiëntere werkwijze proberen we vooral een groter maatschappelijk effect te realiseren waardoor, Tilburgers nog beter mee kunnen doen in de Tilburgse gemeenschap.

Samenvatting budget per veld

Algemeen:

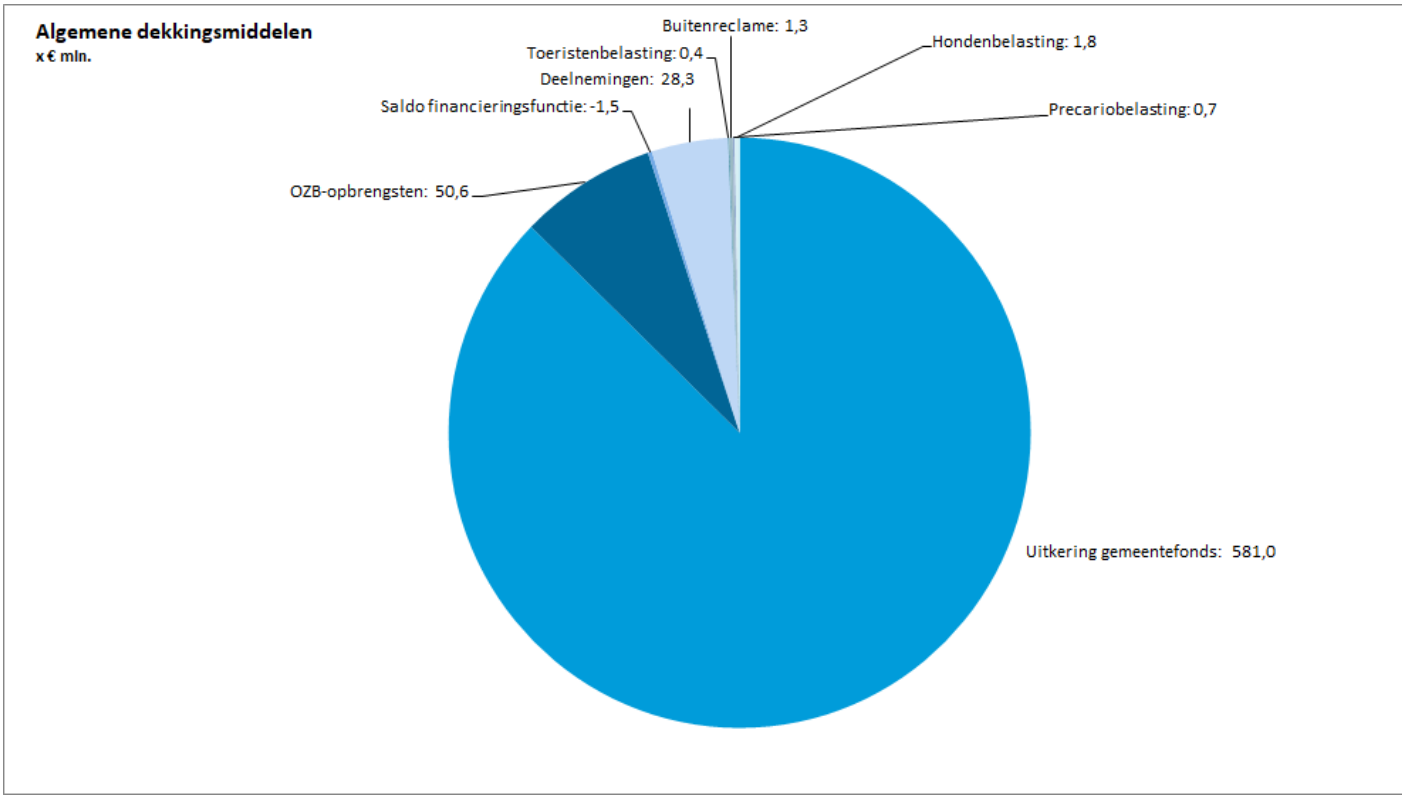
- De budgetten van 2023 zijn, voor zover dat van toepassing is, geactualiseerd met 5,46% Loon en prijscompensatie.
- Dit is de stand van zaken van de budgetten op 31 augustus 2022. Besluiten en mutaties zijn tot en met ca. half augustus 2022 verwerkt. Besluiten na die tijd genomen zijn in dit stuk niet verwerkt.

Programma / Veld	Budget 2022	Budget 2023
Inclusieve stad	**€ 64.650.334**	**€ 60.592.209**
Sociaal en veerkrachtig	€ 19.765.492	€ 20.722.034
Persoonlijke ontwikkeling & zelfredzaamheid	€ 18.859.385	€ 17.311.462
Passende ondersteuning; Toegang	€ 1.591.086	€ 1.651.594
Passende ondersteuning; Werk & inkomen	€ 456.424	€ 57.564
Passende ondersteuning: WMO	€ 2.646.594	€ 2.647.272
Passende ondersteuning; Jeugdhulp	€ 4.638.248	€ 555.821
Ingrijpen bij crisis en onveiligheid	€ 16.693.106	€ 17.646.463
Duurzame stad	**€ 803.144**	**€ 656.654**
Fysieke basiskwaliteit	€ 163.392	€ 172.313
Groen blauwe leefomgeving	€ 487.333	€ 429.060
Klimaat	€ 152.419	€ 55.281
Vitale stad	**€ 49.003.666**	**€ 41.563.635**
Openbare orde en veiligheid	€ 441.831	€ 148.000
Aantrekkelijke leefomgeving	€ 7.872.255	€ 7.760.118
Economie, cultuur en evenementen	€ 38.529.220	€ 33.461.310
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit	€ 2.160.360	€ 194.207
Samen en dichtbij	**€ 17.227**	**€ 18.168**
Bestuur en samenwerking	€ 17.227	€ 18.168
Totaal	**€ 114.474.371**	**€ 102.830.667**

4.3 Algemene dekkingsmiddelen

In deze paragraaf geven we een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Dit zijn die inkomsten die geen specifiek bestedingsdoel hebben. Als belangrijkste algemene dekkingsmiddelen kennen we de uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst OZB.

De hier gepresenteerde algemene dekkingsmiddelen wijken af van de definitie van het BBV. Zo zijn de opbrengsten van de toeristenbelasting vrij besteedbaar, maar horen deze volgens de BBV niet als Algemene dekkingsmiddelen opgenomen te worden. Daarnaast horen reclamebelasting en opbrengsten Bedrijven Investeringszones volgens BBV wel tot de algemene dekkingsmiddelen, maar merken wij deze niet als zodanig aan omdat deze opbrengsten, onder aftrek van gemaakte kosten, doorbetaald worden aan de betreffende stichtingen.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

(x € 1.000,-)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Uitkering gemeentefonds	526.603	499.126	581.005
OZB-opbrengst	47.501	48.356	50.552
Hondenbelasting	1.694	1.701	1.787
Toeristenbelasting	422	442	442
Precariobelasting	464	723	723
Buitenreclame	1.122	1.247	1.269
Opbrengst deelnemingen	3.293	3.271	28.264
Saldo financieringsfunctie	200	-300	-1.490
Totaal	**581.299**	**554.566**	**662.552**

4.4 Lokale heffingen

Deze paragraaf geeft inzicht in de geraamde opbrengsten van de lokale heffingen, het beleidskader, de gehanteerde (financiële) uitgangspunten en de (lokale) lastendruk voor de inwoners van Tilburg. Ook lichten we in het kort ons kwijtscheldingsbeleid toe.

Opbrengsten lokale heffingen
De belangrijkste opbrengsten van de lokale heffingen zijn in onderstaande tabel opgenomen. De verantwoorde opbrengsten in de jaarrekening zijn inclusief de effecten van voorgaande belastingjaren.

Heffing (x € 1.000,-)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Onroerendezaakbelasting (OZB)	47.501	48.356	50.551
Hondenbelasting	1.693	1.701	1.787
Precariobelasting	464	723	723
Reclamebelasting	933	875	875
Bedrijveninvesteringszone (BIZ)	309	457	404
Toeristenbelasting	422	442	442
Afvalstoffenheffing	26.739	27.746	30.281
Rioolheffing	12.963	13.638	13.336
Omgevingsvergunning (onderdeel bouw)	7.486	7.329	5.595
Totaal	**98.510**	**101.267**	**103.994**

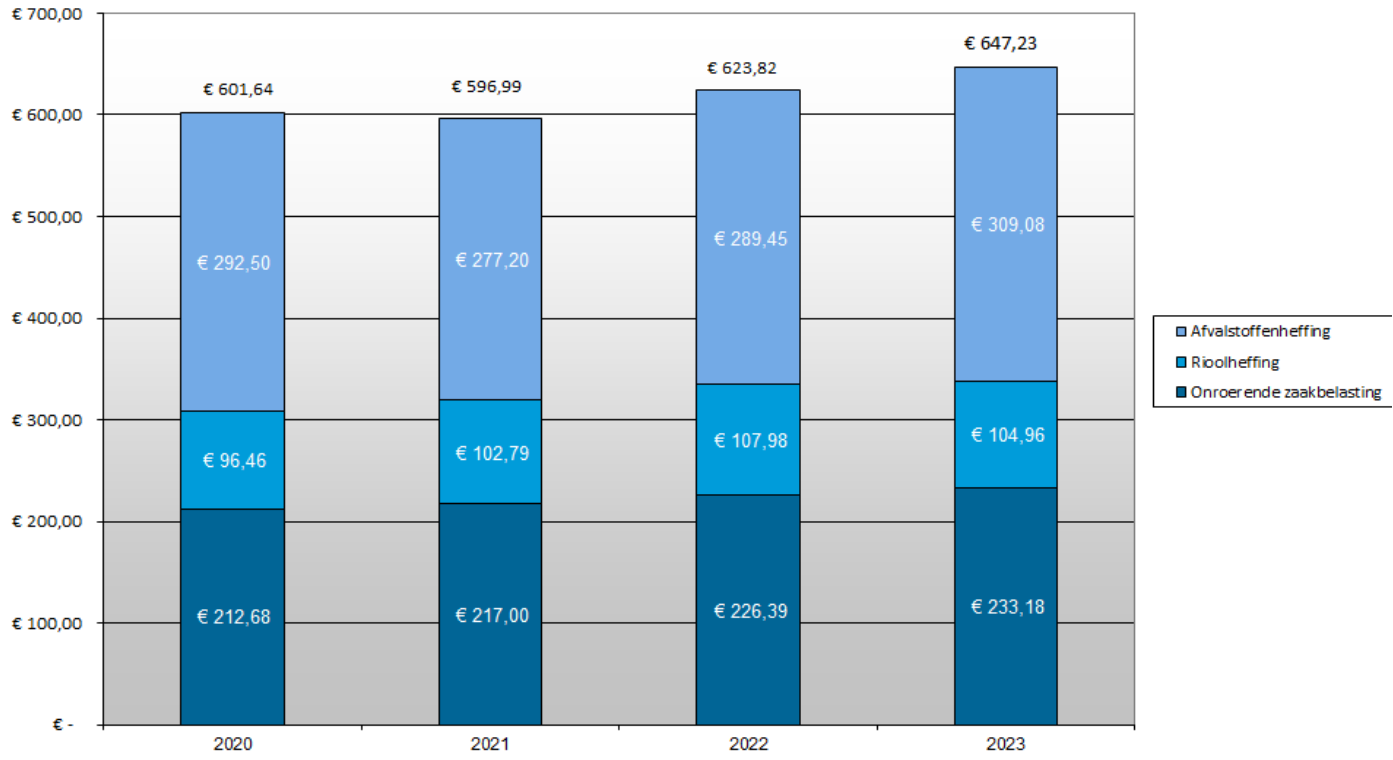
Beleidskader/uitgangspunten
De belastingtarieven worden in principe geïndexeerd op basis van de BBP-index. Uitzondering hierop is de hondenbelasting waarbij we uitgaan van 100% kostendekkendheid (incl. de eerder afgesproken extra te realiseren opbrengst van € 270.000,-).

De afvalstoffen- en rioolheffing mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De tarieven worden bepaald door de toe te rekenen directe kosten te verhogen met een opslag voor overhead en fictieve btw. De overhead wordt op basis van begrote c.q. werkelijke uren toegerekend. Kostencomponenten die niet toegerekend mogen worden zijn geëlimineerd. Het dekkingspercentage voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt geraamd op 100%.

Het dekkingspercentage van de totale legesverordening mag (wettelijk) maximaal 100% bedragen. Waar mogelijk en toegestaan passen we kruissubsidiëring toe, o.a. binnen het onderdeel bouwen omdat de tarieven daar gebaseerd zijn op de genormeerde bouwsom.

De opbrengsten van de reclamebelasting en BIZ worden, na aftrek van de door de gemeente gemaakte kosten, doorbetaald aan de betreffende stichtingen. De opbrengst BIZ is in lijn gebracht met de verwachte inkomsten.

Lokale lastendruk
De ontwikkeling van de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden is in onderstaande tabel opgenomen. Ten opzichte van 2022 zijn de woonlasten met ruim € 23 gestegen.

Kwijtscheldingsbeleid
Ons kwijtscheldingsbeleid is gebaseerd op de wettelijke regelgeving. Indien de belastingplichtige een minimumloon heeft en weinig vermogen, wordt in principe kwijtschelding verleend. Kwijtschelding kan worden verleend voor afvalstoffenheffing, rioolheffing, OZB en hondenbelasting.

4.5 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen van de gemeente is het vermogen om incidentele financiële risico's op te kunnen vangen en daarmee de gemeentelijke structurele taken te kunnen voortzetten. We bepalen het weerstandsvermogen door de relatie te leggen tussen de weerstandscapaciteit (de middelen die beschikbaar zijn om niet begrote kosten te dekken) en de risico's die we als gemeente lopen en waarvoor op onze balans geen voorzieningen zijn getroffen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de gemeentelijke begroting is.

In onze Financiële beheersverordening 2020 hebben wij aangegeven wat wij tot onze weerstandscapaciteit rekenen. De weerstandscapaciteit bestaat uit:

a. de reservecapaciteit bestaande uit de vrije ruimte in: de Algemene Reserve (AR), de Reserve Incidentele Opgaven (RIO), de bedrijfsreserves van gesloten exploitaties (grondbedrijf en parkeren) en de egalisatiereserves (Rioolheffing, Afvalstoffenheffing en Transformatiebuffer Sociaal Domein);
b. de onbenutte belastingcapaciteit;
c. een eventueel begrotingsoverschot (alleen bij begroting).

De weerstandscapaciteit bedraagt per 1-1-2023 naar verwachting € 209,9 miljoen. Per ultimo 2021 was de weerstandscapaciteit € 189,6 miljoen. Hieronder is de opbouw weergegeven.

Verwachte stand per 1-1-2023 (x € 1 miljoen)	Incidenteel	Structureel	
Reserve capaciteit			
Algemene reserve	47,8		
Reserve Incidentele Opgaven (RIO)	35,2		
Algemene bedrijfsreserves:			
- Grondexploitatie (vrij besteedbaar deel)	8,6		
- Risico's grondexploitatie	43,1		
- Betaald parkeren	17,4		
Egalisatiereserves:			
- Rioolheffing	11,1		
- Afvalstoffenheffing	13,9		
Totaal reservecapaciteit	**177,1**	**-**	
Onbenutte belastingcapaciteit:			
Onroerende zaakbelastingen		31,7	
Rioolheffing		-	
Afvalstoffenheffing		-	
Totaal onbenutte belastingcapaciteit	**-**	**31,7**	
Begrotingsoverschot 2023	1,1		
Totaal	**178,2**	**31,7**	**209,9**

De verwachte stijging van het weerstandsvermogen van € 20,3 miljoen ten opzichte van de jaarrekening 2021 is met name veroorzaakt door:

- een hogere stand van de reserve Incidentele opgaven die toeneemt met € 17,3 miljoen als gevolg van een toevoeging van positieve resultaten van zowel de jaarrekening 2021 als de tussenrapportage 2022;
- een toename van de onbenutte belastingcapaciteit van € 11,3 miljoen.
- een afname van het vrij besteedbare deel van de grondexploitatie met € 7,9 miljoen.

Risico's
Het totaal van de gekwantificeerde specifieke risico's bedraagt € 76,9 miljoen en is in onderstaande matrix samengevat. Hier is bij risico's met een minimum- en maximumbedrag uitgegaan van het hoogste bedrag. De specifieke risico's worden in het vervolg van deze paragraaf uitgebreid toegelicht.
Ten opzichte van de jaarstukken 2021 is het risicobedrag afgenomen met € 0,9 miljoen. Belangrijkste oorzaak hiervan is mutaties in de volgende grotere risico's:
- afname risico's hefbomen / inkoop en ontwikkelingen WMO en Jeugdhulp
- afname risico's grondexploitatie
- nieuw risico verhoogde taakstelling huisvesting statushouders

Indien wij de weerstandscapaciteit van € 209,9 miljoen afzetten tegen de gekwantificeerde risico's van € 76,9 miljoen achten wij het weerstandsvermogen voldoende in relatie tot de aanwezige risico's (ratio: 2,7)

Risico's: (x 1 mln.) Risico-klasse:	Incidenteel	Structureel	Totaal	Aantal
1: > € 5 mln.	43,6	15,2	58,8	4
2: > € 1 mln. < € 5 mln.	8,4	8,2	16,6	7
3: < € 1 mln.	0,5	1,0	1,5	3
onbekend	0,0	0,0	0,0	13
Totaal	**52,5**	**24,4**	**76,9**	**27**

Financiële kengetallen BBV

Onderstaande kengetallen geven in samenhang informatie over de financiële positie van de gemeente. Het BBV geeft geen landelijke normering voor de kengetallen. De kengetallen zijn een weerspiegeling van het gevoerde beleid binnen een gemeente. De kengetallen moeten zodoende in samenhang worden beoordeeld, wat ook de onderlinge vergelijkbaarheid met andere gemeenten bemoeilijkt.

Verloop kengetallen	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Netto schuldquote	23%	38%	54%	67%	70%	79%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	19%	34%	50%	63%	67 %	75%
Solvabiliteitsratio	67%	58%	51%	46%	45%	44%
Structurele exploitatieruimte	0,1%	4,5%	2,2%	4,0%	4,2%	- 1,3%
Grondexploitatie	3%	3%	4%	5%	4%	3%
Belastingcapaciteit	73%	69 %	72%	73%	74%	74%

Beschouwing
Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balanspositie als naar de exploitatie wordt gekeken. De kengetallen netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio en grondexploitatie hebben betrekking op de balans. De kengetallen structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit laten zien of we over voldoende structurele baten beschikken en welke mogelijkheid we hebben om de structurele baten op korte termijn te vergroten.

Op basis van deze vijf kengetallen concluderen we dat onze financiële positie solide is. Ook landelijk gezien vallen wij in de categorie van minst risicovolle gemeenten.

Onze financieringsstructuur is zodanig dat we veel met eigen vermogen financieren en daardoor weinig schulden hebben. We beschikken dan ook over een gezonde financieringspositie.
Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid. Doorrekening van ons huidige ambitieniveau in combinatie met het geprognosticeerde moment van realisatie laat een flinke daling zien van de solvabiliteitsratio van 67% in 2021 aflopend naar 44% in 2026. In lijn hiermee stijgt ook de netto schuldquote oplopend van 23% in 2021 naar 79% in 2026. Ondanks de ervaring dat de prognoses in de tijd gedeeltelijk naar latere jaren verschuiven, waardoor de kengetallen aan het einde van het jaar op basis van werkelijke realisatie afwijken van deze geprognosticeerde kengetallen, zijn bovenstaande kengetallen op basis van ons huidige ambitieniveau wel het toekomstbeeld van onze gemeente.

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering en de opbrengst OZB. Een negatief percentage bij de structurele exploitatieruimte betekent dat onze structurele baten niet toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te dekken. Een positief percentage betekent dat we structureel niet meer uitgeven dan wat er structureel binnenkomt.
In de nota Financiële positie geldt dan ook als uitgangspunt voor duurzaam financieel beleid dat er structureel niet meer geld wordt uitgegeven dan dat er binnenkomt. We zien dat onze structurele exploitatieruimte op grond van onze huidige prognoses over de komende jaren positief is. In 2026 is sprake van een tekort. Dit tekort moet in samenhang worden gezien met de discussie over de financiële verhouding met het Rijk.

Onze grondpositie, hier gedefinieerd als de waarde van de grond ten opzichte van onze baten, is met 4% in 2023 beperkt, waardoor we ook een beperkt risico lopen.

De belastingcapaciteit geeft de mate aan waarin de lokale lasten, en hiermee de gemeentelijke baten, eventueel kunnen worden verhoogd om financiële tegenvallers op te kunnen vangen of om ruimte voor nieuw beleid te creëren. Onze woonlasten van meerpersoonshuishoudens bedragen in 2023 72% van het landelijk gemiddelde. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde hebben we dus nog voldoende ruimte om de woonlasten te verhogen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat feitelijk alleen het onderdeel OZB verhoogd kan worden, omdat wij bij de tariefstelling voor riool- en afvalstoffenheffing uitgaan van 100% kostendekkendheid.

Algemene risico's

I. Ontwikkeling gemeentefonds Status**: Gewijzigd**

Herijking verdeling gemeentefonds
De nieuwe verdeling van het gemeentefonds is per 1 januari 2023 ingevoerd. Het ingroeipad - het pad waarmee gemeenten naar de nieuwe verdeling ingroeien - is beperkt tot 3 jaar. Het maximale effect is -/+ € 7,50 per inwoner in 2023 en -/+ € 15 per inwoner in 2024 en 2025. Daarmee komt het maximale effect op -/+ € 37,50 per inwoner in 2025. Het model is geen eindstation en zal continu onderhoud vragen. De invoering van het nieuwe model zal tijdig geëvalueerd worden en aan de hand van deze evaluatie zal besloten worden over het traject 2026 en verder.

Compensatie tekorten jeugdzorg
Rijk en VNG werken op dit moment aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Deze zal naar verwachting dit najaar worden afgerond. Vooruitlopend hierop zijn voor de jaren 2022 en 2023 reeds aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van de aanvullende besparing van structureel € 511 miljoen, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd worden (bv door middel van de invoering van een eigen bijdrage). Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.
Partijen erkennen de noodzaak om op deze ontwikkelingen te anticiperen en aanvullende afspraken te maken ten aanzien van de te verwachten ruimte in de gemeentelijke begroting aanvullend op de meicirculaire. In de meerjarenraming van 2024-2025 is het dan ook toegestaan om de middelen jeugdzorg voor 100% op te nemen

(in tegenstelling tot een raming van 75% vorig jaar). De provinciale toezichthouders merken deze middelen aan als structureel dekkingsmiddel.

Vastzetten volumecomponent accres
Het volume-accres gemeentefonds is voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025 bevroren op de stand van de meicirculaire gemeentefonds 2022. Met het bevriezen van alleen de volume-accressen lopen gemeenten de komende jaren slechts een beperkt inflatierisico op de kosten die met de algemene uitkering worden gedekt.

II. Drie decentralisaties

A. Landelijk budget en verdeelmodel inkomensvoorzieningen (BUIG), Participatiebudget en WSW **Status : Gewijzigd**

Met de invoering van de Participatiewet (P-wet) per 1 januari 2015 hebben gemeenten de verantwoordelijkheid gekregen voor re-integratie van bijstandsgerechtigden en voor mensen die als gevolg van hun beperkingen niet volledig inzetbaar zijn (voormalige Wajongers). De inkomensvoorziening en re-integratie voor mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt valt daarmee integraal onder het financieringsregime van de Participatiewet. Hieraan zijn een aantal risico's verbonden:

- Het Rijk verdeelt zowel het macro uitkeringsbudget BUIG (Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen aan Gemeenten) als het Participatiebudget over de gemeenten middels objectieve verdeelmodellen. Hierdoor lopen de budgetten voor gemeenten niet noodzakelijkerwijs in de pas met de uitgaven die ze moeten doen voor de uitkeringen en de re-integratie van uitkeringsgerechtigden. De voortdurende landelijke discussie over de omvang en verdeling van de landelijke budgetten en de aanpassingen in de verdeelmodellen maken dat de omvang van beide budgetten onzeker is. Gemeenten kunnen hier ook niet op sturen. Beïnvloeding is wel mogelijk aan de kostenkant door een combinatie van instroom beperkende maatregelen en preventie, handhaving en re-integratieactiviteiten.
- In 2023 verwachten we een daling van de werkgelegenheid en we verwachten een geringe stijging van het aantal bijstandsgerechtigden. Toch blijft het een uitdaging om onze doelgroep te plaatsen op de beschikbare vacatures. Bij de re-integratie van bijstandsgerechtigden is de gemeente in hoge mate afhankelijk van de vacatures die het bedrijfsleven heeft en de kansen die het wil en kan bieden aan de doelgroep van de Participatiewet. Het komende jaar blijven we dan ook veel investeren om bij bedrijven het vraagstuk van inclusie op de agenda te houden. Daarom is het goed en belangrijk dat we in de regio Hart van Brabant hard hebben gewerkt aan het involveren van bedrijven, onder andere via het Ondernemersakkoord en de werkgeversdienstverlening WerkHart. Tot slot zal scholing en omscholing (naar kansrijke sectoren) nog belangrijker worden om te voorkomen dat mensen inactief worden en om er voor te zorgen dat ze meer wendbaar zijn in hun loopbaan, zodat ze minder risico lopen op minder bestaanszekerheid.
- Op 1 juli 2019 heeft de raad het Kader nieuw re-integratiemodel vastgesteld. Hiermee sturen we los van de inhoudelijke beweging in belangrijke mate op de kostenkant van beide budgetten.
- Per 2017 heeft het Rijk de inzet van het instrument "Beschut Werk" voor gemeenten verplicht gesteld. Dit betekent dat gemeenten nu verplicht zijn om mensen die een indicatie "beschut" krijgen van het UWV, ook daadwerkelijk een beschutte werkplek aan te bieden. De gemeente heeft maar beperkte invloed op de aanvragen voor deze indicaties, waardoor ook de inzet van het instrument slechts beperkt beïnvloedbaar is. Het Rijk stelt middelen beschikbaar op basis van een contingent per gemeente. Deze middelen zijn hiervoor echter niet toereikend. Bovendien kiest Tilburg ervoor dat iedere inwoner die beschikt over een indicatie van het UWV in aanmerking komt voor een beschutte werkplek. We limiteren het aantal beschutte plekken niet tot de landelijke taakstelling.

Impact op BUIG
De verwachting voor 2023 is dat het uitkeringsbestand gering zal stijgen. Dit is op te maken uit de augustusraming van het Centraal Planbureau. Daarnaast wordt het budget voor loonkostensubsidies (dat onderdeel uitmaakt van het BUIG-budget) vanaf 2022 verdeeld op basis van de historische uitgaven. Het is nog niet bekend wat de financiële effecten zijn van deze nieuwe systematiek. Ook door de versnelling en verhoging van de gemeentelijke taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders kan het uitkeringsbestand mogelijk stijgen.

Doelgroep voormalige Wet sociale werkvoorziening (WSW) en Diamant-groep
De meerjarenbegroting 2023-2026 van de Diamant-groep laat een tekort zien voor het jaar 2023 van € 537.000. Vanaf 2024 laat de begroting een licht positief resultaat zien, oplopend van € 35.000 in 2024 tot € 187.000 in 2026.
Het bestuur van de Diamant-groep heeft de nieuwe strategische visie vastgesteld waarin nieuwe ideeën en innovatieve concepten zijn opgenomen om de bestaande WSW-plaatsen betaalbaar te houden en tegelijkertijd de uitstroom uit de Participatiewet te bevorderen.
Het risico bestaat dat de genomen maatregelen uit de strategische visie niet voldoende zijn om het tekort volledig op te vangen. De deelnemende gemeenten hebben met ingang van het boekjaar 2020 de bijdrage aan de Diamant-groep structureel moeten verhogen om het tekort te dekken. Het Tilburgse aandeel hierin bedraagt ruim 75%. Dit wordt vooralsnog gedekt middels een uitkering uit het weerstandsvermogen van de Diamant-groep.
Voor 2020 en 2021 is het niet nodig gebleken om een aanvullende bijdrage te doen, gezien het resultaat over deze jaren

B. Wmo en Jeugdhulp Status**: Gewijzigd**
Wmo en Jeugdhulp zijn wetten met een open einde. In de nieuwe aanbesteding die ingaat per 1 januari 2023, zal de gemeente aan het consortium van gecontracteerde aanbieders een lumpsumbedrag betalen. Met deze constructie wordt beoogd meer grip te hebben op de beheersbaarheid van de zorgkosten. De hierna genoemde landelijke en maatschappelijke ontwikkelingen brengen alsnog extra risico's met zich mee:

- Verdeelmodellen

Herziening van verdeelmodellen kan grote gevolgen hebben voor de gemeentelijke financiën. Het nieuwe objectieve verdeelmodel voor beschermd Wonen, Maatschappelijke- en Vrouwenopvang gaat in per 1 januari 2024 en heeft grote financiële gevolgen voor de inkomsten van centrumgemeente Tilburg. Dit vanwege de afbouw van het rijksbudget met gemiddeld €2,1 miljoen per jaar. In de begroting hebben we met deze ontwikkeling rekening gehouden. De invoering van het woonplaatsbeginsel voor beschermd wonen zal naar verwachting gelijktijdig met het nieuwe verdeelmodel ingaan. De financiële consequenties hiervan zijn nog niet bekend.

- Woonplaatsbeginsel jeugdhulp

Het nieuwe woonplaatsbeginsel is per 1 januari 2022 ingegaan. Met deze regeling is de woonplaats waar de jeugdige staat ingeschreven op het moment van de zorgvraag bepalend voor welke gemeente de zorgkosten draagt. Dit geldt ook voor de jeugdigen met een voogdijmaatregel en jeugdigen vanaf 18 jaar of ouder. Deze ontwikkeling brengt in 2022, vanwege een stijging in volume, hogere kosten met zich mee. De compensatie hiervoor maakt integraal onderdeel uit van de uitkering in het gemeentefonds waardoor de financiële effecten van de invoering van het woonplaatsbeginsel niet te herleiden zijn.

III. Corona crisis Status: **Ongewijzigd**
Wij hebben uw raad via de monitors 'Tilburg onder corona' en het bijbehorende dashboard in 2020 en 2021 geïnformeerd over gevolgen van de coronacrisis voor Tilburg. De monitor gaf inzicht in de actualiteit van de crisis, de mogelijke handelingsperspectieven en financiële gevolgen. Nu we in de eindfase van de crisis zijn aanbeland, kijken we vooruit en denken we na over de impact van Corona voor de middellange termijn. Dat doen we door middel van scenario denken. De gemeente Tilburg zoekt hierbij zowel landelijk als regionaal de verbinding en maakt gebruik van de expertise die er al is op het gebied van scenario denken. Daarbij tekent zich af dat er met name effecten zijn op sociaal maatschappelijk en sociaal economisch gebied.
Hoewel de samenleving momenteel richting 'normaal' terugkeert, blijven de ontwikkelingen rondom de corona pandemie onzeker. Daarbij lopen we als gemeente ook financiële risico's. Bijvoorbeeld bij het innen van debiteurenvorderingen. Of bij verleend uitstel van betalingen, voor bijvoorbeeld huur gemeentelijk vastgoed, wat als gevolg van een verslechterde financiële positie van debiteuren kan leiden tot oninbaarheid. Ook bij het terugbetalen van leningen aan de gemeente, bij door de gemeente verleende garanties of ten aanzien van verbonden partijen lopen we een mogelijk risico. Hoewel wij hier op dit moment nog geen concrete signalen over hebben kan dit risico zich voor gaan doen in de komende periode.

IV. Impact oorlog Oekraïne Status: **Ongewijzigd**

De impact van de oorlog in Oekraïne op de wereldwijde economie zal groot zijn en op dit moment nog niet precies in te schatten. Directe gevolgen voor onze stad zijn bijvoorbeeld de opvang van Oekraïense vluchtelingen, de impact van economische sancties op burgers en ondernemers in de stad, maar ook eventuele contracten voor afname van Russisch gas (Gazprom). Ook zijn er macro-economisch ingrediënten aanwezig voor een recessie (stijgende inflatie, tekort aan grondstoffen, tekort aan fossiele brandstoffen, verstoring van productielijnen en oplopende rente). Dit kan mogelijk impact hebben op de financiële positie van onze gemeente, bijvoorbeeld voor de haalbaar- en financierbaarheid van haar meerjarige investeringen, maar ook op het sociaal domein (uitkeringen, vluchtelingen, jeugdhulp etc).

V. Prijsstijgingen onderhoud- en investeringsprojecten Status: **Ongewijzigd**

Aannemers hebben problemen om voldoende gekwalificeerd personeel op projecten te zetten en de krapte in de markt zorgt er voor dat materialen moeilijk leverbaar zijn. Dit zorgt voor een prijsverhogend effect. Bij projecten in de openbare ruimte vallen aanbestedingen daardoor duurder uit dan vooraf ingeschat. Ook bij infrastructurele projecten en overige projecten stedelijke ontwikkelingen doen zich prijsstijgingen voor. Bij de Tussenrapportage 2022 zullen de projectbudgetten beoordeeld worden waar nog geen aanbesteding heeft plaatsgevonden om eventueel aanvullend krediet aan te vragen.

Specifieke risico's

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
1.	Gemeentelijk minimabeleid	Midden	S	Onbekend	Ongewijzigd
De regelingen die vallen onder het beleid Bestaanszekerheid hebben een open eind karakter. Dit komt o.a. voor bij de regeling CZM. Bij stijging van het aantal minimahuishoudens (bron: CBS), het nieuwe ingezette beleid van het bieden van maatwerk (waarbij inzet van de regelingen) bestaat het risico van toenemende kosten omdat mogelijk meer minima gebruik gaan maken van de armoederegelingen.					
2.	Ontoereikende SPUK uitkering Sport i.v.m. BTW	Midden	S	500 - 700	Gewijzigd
Vanaf 1 januari 2019 is de btw-vrijstelling op sport verruimd. Dat wil zeggen dat de BTW op alle uitgaven inzake gelegenheid geven tot sport niet meer in aftrek kan worden genomen. Dit leidt bij gemeenten tot een nadeel op deze uitgaven. Daarnaast wordt de kostprijsverhogende btw op indirecte uitgaven (corporate overhead; uitgedrukt in het gemeentebrede mengpercentage) hierdoor ook hoger. Om deze nadelen te compenseren kunnen de gemeenten een subsidie aanvragen op grond van de regeling specifieke uitkering sport (SPUK). De aanvraag geschiedt op basis van de begroting en wordt na afloop van het jaar op basis van de werkelijke cijfers afgerekend (en verantwoord in de SiSa). De afrekening wordt echter gemaximeerd op de begroting, daarnaast wordt er naar rato uitgekeerd wanneer de landelijke aanvraag het landelijke plafond overschrijdt. Inmiddels is 2019 en 2020 afgerekend door het ministerie en is Tilburg voor die jaren nagenoeg volledig gecompenseerd. Over de uitputting ten opzichte van het landelijke plafond 2021 zijn nog geen cijfers bekend. Voor 2021 bedraagt het risico maximaal € 0,7 miljoen. Voor 2022 is het plafond voorlopig vastgesteld op 73,63% dat betekent een risico van maximaal € 0,7 miljoen ten opzichte van de aanvraag. Het risico van een tekort speelt bij Sport, Vastgoed (sportaccommodaties en renovatie stadskantoren) en op de bedrijfsvoering (corporate overhead).					
3.	Slechte bodemgesteldheid sportvelden	Midden	I	Onbekend	Ongewijzigd
Er is een reëel risico ten aanzien van de waterdoorlatendheid en bodemgesteldheid van bestaande kunstgrasvelden naar aanleiding van ervaringen met vervanging van de toplaag bij SV Reeshof. Bij vervanging van een toplaag wordt de onderlaag gekeurd. Bij SV Reeshof zijn in 2018 een lage waterdoorlatendheid en verhoogde waarden van zink en PCB's geconstateerd in het onderbouwzand (onderlaag). In de laag daaronder (cunetbodem) niet. De oorzaak van beide constateringen is niet vast komen te staan. Het is echter mogelijk dat deze problemen zich op meerdere plekken kunnen gaan voordoen, met extra kosten tot gevolg.					

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
4.	Gebruik polymetrische infill	Midden	I en S	Onbekend	Ongewijzigd

Op 6 april 2020 heeft uw raad besloten te investeren in extra noodzakelijke maatregelen om de verspreiding van polymetrische infill (o.a. rubber en TPE) naar de omgeving van kunstgrasvelden te beperken en de eventuele verontreiniging van het milieu tegen te gaan. Zodoende wordt voldaan aan de zorgplicht. Hiermee is echter de discussie rondom dit onderwerp nog niet van tafel. Het is onduidelijk of we onze 24 kunstgrasvelden komende jaren zonder meerkosten kunnen blijven gebruiken. Er woedt een discussie over de milieugevolgen van de rubberkorrels die in deze velden worden ingestrooid. Ook staat op Europees niveau toepassing van microplastics (het infill-materiaal) ter discussie. Vervanging van de bestaande rubber- en TPE korrels door een ander infill-materiaal zoals bijvoorbeeld kurk of door velden zonder infill materiaal is niet eenvoudig. Waarschijnlijk moet dan ook de onderlaag van de velden worden vervangen. Kosten zullen variëren van € 0,5 tot € 1,0 miljoen per veld.
De bespeelbaarheid van kunstgras is 2,3 keer zo hoog als van een natuurgrasvoetbalveld. Mochten kunstgrasvelden helemaal niet meer toegepast kunnen worden dan zijn de gevolgen daarvan nu moeilijk te becijferen. Er zullen vervangende én 31 extra grasvelden moeten worden aangelegd om dezelfde speelduur mogelijk te maken.

5.	Aanvalsplan Arbeidsparticipatie/Klantregie	Midden	S	Onbekend	Gewijzigd

We blijven structureel investeren in klantregie voor iedereen. We proberen hiervoor zoveel als mogelijk structurele beschikbare re-integratie middelen in te zetten, maar het is nu niet zeker of dit toereikend is. Het moet hoe dan ook een gezonde investeringsbalans voor samenhangend beleid/uitvoering zijn anders heeft deze investering in klantregie geen nut. Hoe de ontwikkeling van de kosten van structurele inzet van klantregie (als onderdeel van een breder bestedingsplan gekoppeld aan samenhangend beleid/uitvoering) er de komende jaren uitziet, kunnen we beter aangeven als we de rendementen van klantregie kunnen koppelen aan de uitkomsten van de formatiecalculatie bij de afdeling Werk & Inkomen. In het akkoord is een 1 miljoen structureel opgenomen ter dekking van een duurzame organisatie Klantregie, hiermee wordt het risico van onvoldoende middelen verkleind. We zetten overigens sinds jaar en dag een formatiemodel neer dat mee ademt met de ontwikkelingen van het klantenbestand. We zullen dat ook in de tweede helft van 2022 adviseren als we alle informatie hebben en een beeld kunnen schetsen van de benodigde structurele kosten/investeringen.

6.	Nieuwe inkoop en ontwikkelingen Beschermd Wonen	Midden	S	3.800	Gewijzigd

In 2023 gaat de nieuwe inkoop in en zal de gemeente aan het consortium van gecontracteerde aanbieders een lumpsumbedrag betalen. In de onderliggende berekeningen is uitgegaan van een cliëntenaantal van 750. Tevens is er een bandbreedte afgesproken, waarbij afwijkingen in de totale kosten niet meteen resulteren in aanpassing van het lumpsumbedrag. Met het consortium is de afspraak gemaakt om op frequente basis de ontwikkeling, van met name de kosten, te bespreken. Met deze keuzes streeft de gemeente naar een betere grip op structurele kostenbeheersing voor beschermd Wonen.
Er is een aantal landelijke en maatschappelijke ontwikkelingen zoals het woningtekort, stijgende energieprijzen en de arbeidsmarktknelpunten, die in combinatie met het open einde karakter van de Wmo, in potentie een budgettaire impact hebben. Met de nieuwe inkoop zijn er meer zekerheden en mogelijkheden om kosten te beheersen, maar de hiervoor genoemde ontwikkelingen kunnen de (financiële) risico's niet volledig verlagen.
Risico's met betrekking tot de nieuwe objectieve verdeling van de integratie-uitkering beschermd wonen en de doordecentralisatie zijn nog actueel. De nieuwe uitgangspunten van de doorverdeling leiden tot een budget dat in tien jaar tijd (vanaf 2024) zal teruglopen met € 13,7 miljoen ten opzichte van het huidige budget. Met deze ontwikkeling is in onze begroting al rekening gehouden. Als gevolg van de doordecentralisatie zullen de budgetten naar de gemeenten verdeeld gaan worden op basis van het woonplaatsbeginsel. Hoe deze ontwikkelingen precies budgettair zullen uitpakken is, zoals bij elke wijziging in verdelingssystematiek, een risico dat zowel voordelig als nadelig kan uitvallen voor de gemeente.

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
7.	Nieuwe inkoop en ontwikkelingen Begeleiding en Dagopvang	Midden	S	2.900	Nieuw
In 2023 gaat de nieuwe inkoop begeleiding in en zal de gemeente aan het consortium van gecontracteerde aanbieders een lumpsumbedrag betalen. Bij de bepaling van het voorlopig lumpsumbedrag is uitgegaan van 4 geografische gebieden en een regionaal cliëntenaantal van 4.142 begeleiding en 534 dagopvang 750, bij een ingroeipad van 75% in het eerste jaar en 90% in het tweede jaar. Op basis van deze gegevens is ook meerjarig een besparingspotentieel bepaald en ingeboekt. Op basis van deze gegevens is ook meerjarig een besparingspotentieel bepaald en ingeboekt. Besparingen zijn bepaald en berekend op basis van uitgangspunten wat betreft de ontwikkeling van onderliggende parameters. Het definitief lumpsumbudget wordt gebaseerd op het werkelijk aantal cliënten dat op 01-01-2023 een indicatie heeft voor begeleiding (met uitzondering van de cliënten met een PGB). We doen dat door het maken van een zo goed mogelijke inschatting en door een nacalculatie (01-03-2023). Tevens is er een bandbreedte afgesproken, waarbij afwijkingen in de totale kosten niet meteen resulteren in aanpassing van het lumpsumbedrag. Voor begeleiding hanteren we een bandbreedte van 5% voor het aantal cliënten BEG. In de overgangssituatie (de eerste twee jaar) hanteren we een lagere bandbreedte van 2%. Met het consortium is de afspraak gemaakt om op frequente basis de ontwikkeling, van met name in de kosten, te bespreken. Met deze keuzes streeft de gemeente naar een betere grip op structurele kostenbeheersing voor beschermd Wonen.				
8.	Hefbomen	Bekend	S	nvt	Vervallen
In de (meerjaren)begroting 2022 staat het nog te realiseren rendement van 11 hefbomen in 2022 ingeboekt op € 7,6 miljoen. Ondanks onze inspanningen om de kosten te beheersen en een zo groot mogelijke maatschappelijk en institutioneel effect te hebben, is er over het algemeen jaarlijks sprake van grotere autonome prijs- en volumestijgingen. Deze prijsstijgingen kunnen meerdere redenen hebben, namelijk stijgingen door loonafspraken in cao's en/of door inflatie (het duurder worden van diensten en producten). Een voorbeeld van de autonome volumestijgingen is de vergrijzing van de bevolking in Nederland. Daarnaast ontstaan prijsverschillen ook door een veranderde vraag naar zorgzwaarte. Deze veranderende vraag kan het gevolg zijn van beleid of het gevolg zijn van demografische en/of maatschappelijke ontwikkelingen. Ten derde kunnen externe ontwikkelingen, waar de gemeente Tilburg geen directe invloed op heeft, leiden tot kostenstijgingen. Het beleid vanuit de transformatie is zoveel als mogelijk gericht op meer impact en betaalbaarheid van het Sociaal Domein maar kan deze risico's van kostenstijging ten gevolge van reguliere en autonome groei niet volledig ondervangen.					
9.	Nieuwe inkoop WMO/Jeugd	Midden	S	nvt	Vervallen
Vanaf 2023 wordt de zorg (Jeugd en Wmo) grotendeels geleverd conform de nieuwe inkoopcontracten en -afspraken. De afspraken die liggen onder de nieuwe contracten beogen een inzet van de juiste zorg in combinatie met besparing van kosten. In de begroting 2023 is rekening gehouden met een meerjarig ingroeiende inkoopbesparing op Wmo en Jeugd die door de nieuwe inkoop gerealiseerd moet worden. Door in de meerjarenbegroting de zorgbudgetten hierop te ramen lopen we een risico zodra de realisaties van de beoogde besparingen sneller of trager tot stand komen. In totaliteit is een besparingspotentieel ingerekend van € 16,9 mln. volgens een vooraf bepaald ingroeipad.					
10.	Nieuwe inkoop en ontwikkelingen Jeugdhulp	Midden	S	10.200	Gewijzigd
In 2023 gaat de nieuwe inkoop in en zal de gemeente Jeugdhulp grotendeels door middel van 5 segmenten inkopen. Bij 2 van de 5 segmenten wordt uitgegaan van een populatiebekostiging (lumpsumfinanciering) en bij de overige 3 segmenten is een productiebekostiging (PxQ) van toepassing. Op basis van actuele inzichten en afspraken omtrent inzet van passende zorg en kostenbeheersing is ook meerjarig een besparingspotentieel bepaald en ingeboekt; afspraken rondom een bijbehorend ingroeipad en zorgcontinuïteit volgen nog. Besparingen zijn bepaald en berekend op basis van uitgangspunten wat betreft de ontwikkeling van onderliggende parameters en tarieven. Tevens is er een bandbreedte afgesproken, waarbij afwijkingen in cliënt aantallen of in de totale kosten niet meteen resulteren in aanpassing van het lumpsumbedrag (2 segmenten). Daarbij hanteren we een bandbreedte van 5% voor het aantal cliënten. Bij (signalen van) het bereiken of overschrijden van de afgesproken bandbreedte (segment 1 en 5) worden er door opdrachtnemer (financiële) scenario's worden uitgewerkt met daarin de impact en interventiemogelijkheden (oplossingsrichtingen) waarbij de omzet in de segmenten waar sprake is van productiebekostiging (zijnde segmenten 2 t/m 4) betrokken dient te worden.					

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
Het in de begroting 2023 opgenomen meerjarig jeugdhulpbudget is een afgeleide van het op regionaal niveau bepaalde inkoopkader. Aan het bijbehorend en ingeboekt besparingspotentieel zitten risico's vanwege aannames in autonome groei, inhoudelijke ontwikkelingen, kosten van zorg continuïteit en effect woonplaatsbeginsel (2022).					
11.	Volumeplicht huishoudelijk afval	Midden	I	1.300	Ongewijzigd
De gewesten / gemeenten in de provincie Noord-Brabant hebben met Attero Zuid B.V. contracten afgesloten over het jaarlijks aanbieden van 510kTon brandbaar huishoudelijk restafval (HRA) met een looptijd tot 1 februari 2017. In 2019 heeft het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI) een bindende uitspraak gedaan inzake de naheffing 2015 -2017. Als gevolg hiervan hebben alle gewesten / gemeenten facturen van Attero ontvangen en in 2019 voldaan. Binnen onze regio hebben alle gemeenten ervoor gekozen om naar aanleiding van het vonnis van het NAI een vernietigingsprocedure te starten, onder leiding van de Vereniging van Contractanten, bij het Gerechtshof in Den Haag. Dit omdat in het laatste vonnis anders is besloten dan in de eerdere arbitragezaak inzake de naheffing 2011 - 2014. Het hof heeft in de vernietigingsprocedure op 29 juli 2021 de arbitrale vonnissen uit de hiervoor genoemde arbitrage vernietigd. Wij hebben Attero verzocht om - de in 2019 - betaalde bedragen terug te storten. Het Tilburgs aandeel is bij de jaarrekening 2021 gestort in de egalisatiereserve afvalstoffenheffing. Attero heeft eind september 2021 een cassatieberoep ingediend bij de Hoge Raad. Een eventuele verrekening zal - in het geval de mogelijke cassatieprocedure negatief uitvalt voor onze gemeente - ten laste komen van de egalisatiereserve afvalstoffenheffing.					
12.	Invoering Omgevingswet	Hoog	I	onbekend	Nieuw
De voorbereiding op de omgevingswet is in volle gang, in de wetenschap dat pas half november 2022 definitieve duidelijkheid volgt of de wet daadwerkelijk per 1-1-2023 wordt ingevoerd. Als de wet op 1 januari doorgaat hebben we als gemeente tot 2030 de tijd om Omgevingswetproof te zijn. De dienstverlening (vergunningen en toezicht & handhaving) moet echter direct aangepast zijn. Zowel landelijk als in Tilburg met nieuwe ICT-systemen waaronder het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet): nog volop in ontwikkeling en niet ondersteund bij de uitvoering van de processen. Dit betekent grote risico's op de kwaliteit van dienstverlening en op het toezicht en de handhaving op de verleende vergunningen en het gebruik van bestaande bebouwing. Dit wordt mogelijk niet tijdig, onvolledig of niet uitgevoerd waardoor veiligheidsrisico’s kunnen ontstaan. De verwachting is ook dat er veel meer vragen van aanvragers komen; dit heeft mogelijk veel impact op onze organisatie. Dit in een vakgebied waar de werkdruk al hoog is en waar het vinden van (geschikt) personeel enorm lastig is. Nieuwe ontwikkelingen vragen ook aanpassingen in het Omgevingsplan. In een wereld waar de ICT (de software en de standaarden) niet vast staan en in volle ontwikkeling zijn. En waarbij onze ketenpartners met dezelfde problematiek te maken hebben. Dit vraagt extra afstemming, werk en financiële impact. Kwaliteit en tijd komen dan mogelijk onder druk te staan. Ook m.b.t. de legesopbrengsten bestaan onzekerheden. We werken volop aan implementatie van de omgevingswet. Als de wet er op 1 januari wordt ingevoerd doen we er alles aan om zo goed mogelijk voorbereid te zijn. Wel moeten we bovenstaande risico’s erkennen die nog een onbekende impact hebben. Mocht de wet alsnog niet doorgaan op 1 januari 2023, dan heeft dit zeker ook impact. Uiteraard op de implementatie van de nieuwe wet. Zowel in de planvorming als in de keten vergunning tot toezicht & handhaving vraagt dit dan veel extra werkzaamheden om alsnog volgens de huidige processen en standaarden te gebruiken.					
13.	Piushaven				Vervallen
In de Najaarsbijstelling 2022 is een herijking opgenomen zodat de Piushaven in 2022-2023 gebaggerd kan worden. De waterdiepte kan daardoor weer overal op de wettelijke norm van 2,10 meter worden gebracht waar het nu op enkele plekken 1,60 meter is. Het risico dat boten vastlopen of niet van hun plaats kunnen komen kan daardoor vervallen.					
14.	Klimaatgelden vanuit het Rijk	Midden	S	3.000 - 5.000	Gewijzigd
In de begroting 2023 is - in afwachting van de structurele rijksmiddelen die naar de gemeenten komen voor de klimaatopgave - een voorstel Nieuw Beleid opgenomen met incidentel budget 2023 en 2024 voor de gemeentelijke opgaven. Lopende activiteiten en inzet kunnen hierdoor gecontinueerd worden (zie nieuw beleid / wat gaat het kosten). Structureel budget 2025 is vooralsnog niet opgenomen. De definitieve bedragen van het Rijk en de verdeelsleutels per gemeente zijn nog niet bekend. Het risico dat de structurele middelen van het Rijk achterblijven bij onze ambities (dan wel het benodigde budgettair kader om te komen tot de gewenste CO2 doelstellingen) blijft daarmee aanwezig.					

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
15.	Risico huurkorting als gevolg van corona maatregelen	Onbekend	I	0 -500	Gewijzigd

De Hoge Raad heeft op 24 december 2021 uitspraak gedaan in een geschil tussen huurder en verhuurder van een horecaruimte. De Hoge Raad heeft bepaald dat de pijn van de corona maatregelen, opgelegd door de Rijksoverheid, tussen huurder en verhuurder gelijkelijk moet worden verdeeld. De Hoge Raad heeft daarvoor een rekenformule opgesteld, waar de vaste lasten, de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) en het omzetverlies een rol spelen.
De uitspraak geldt voor zogeheten art. 290 BW huurcontracten (horeca, hotel, detailhandel). Hiervan hebben wij er als gemeente niet veel en degene die we hebben, hebben op grond van het lokale convenant ketensolidariteit al huurkwijtschelding gekregen. De verwachting is dat de toegekende bedragen op basis van het convenant zich redelijk verhouden tot waar de rekenformule van de Hoge Raad toe zou leiden.
Bij juridische geschillen over andere huurcontract-vormen, met name art. 230a-contracten ("overige bedrijfsruimte") waar de gemeente er wel veel van heeft, ligt een dergelijke uitspraak er niet. Mocht een huurder van een gemeentelijk gebouw met een dergelijk contract zich melden, zal individueel beoordeeld moeten worden of er sprake kan zijn van recht op huurkorting. Op dit moment is hiervoor nog geen bedrag te ramen. In Tilburg loopt op dit moment 1 verzoek tot kwijtschelding waar dit van toepassing zou kunnen zijn.

16.	Risico als gevolg van opheffen reserve risico gebouwenxploitatie	Gemiddeld	S	0 - 500	Nieuw

Bij deze programmabegroting wordt o.a. voorgesteld om de reserve risico gebouwenexploitatie op te heffen. Deze reserve was in het leven geroepen om het financiële risico op tijdelijke leegstand in commercieel verhuurde ruimtes, zoals o.a. Mindlabs, gebouwen in de broedplaats en de winkelplint te kunnen ondervangen. In plaats van deze reserve, wordt het risico binnen het algemene weerstandvermogen van de gemeente opgevangen.

17.	Gate 2	Midden	I	0 - 1.890	Ongewijzigd

Voor de vastgoedontwikkeling Aerospace Maintenance Park heeft Gate2 Vastgoed BV (100% dochter van Gate2 BV) een leningsovereenkomst met de gemeente Tilburg van € 5.523.332 waarop jaarlijks wordt afgelost. Hiervan is € 3.423.332 ter beschikking gesteld door de provincie Noord-Brabant vanuit de subsidieregeling Samen Investeren middels een lening aan de gemeente Tilburg. Tot op heden loopt de aflossing op de lening in lijn met de actuele aflossingsafspraken. Overeengekomen is dat beide partijen ieder zelf het risico van mogelijke oninbaarheid van de resterende leningsom dragen. Het openstaande leningsdeel waarover de gemeente Tilburg risico loopt bedraagt € 1.889.890.

18.	Achtervangfuncties WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw) en WEW (Waarborgfonds Eigen Woningen)	Laag	I	Onbekend	Ongewijzigd

Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)
Het WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw) en de Autoriteit woningcorporaties (Aw), die optreedt als onafhankelijke toezichthouder, en het ministerie informeren ons college jaarlijks over de (financiële) situatie van de in Tilburg werkzame corporaties. Op basis van deze bevindingen voeren wij gesprekken met de corporaties waarin we ons nader laten informeren.
Gemeenten en Rijk vervullen in het kader van de WSW slechts de derde achtervangfunctie en dat ieder voor 50%. De kans dat een gemeente op grond van deze achtervangfunctie daadwerkelijk aangesproken wordt, is daarmee erg klein. De Tilburgse corporaties, die het overgrote deel van de sociale woningen in onze gemeente in bezit hebben, voldoen allen aan de geldende normen. We zien dat de waarde van het bezit fors hoger ligt dan de omvang van de afgegeven garantstelling.

Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)
Met het Rijk en gemeenten als achtervang, staat het WEW borg voor verstrekte hypotheken met nationale hypotheekgarantie. Als het WEW niet kan voldoen aan haar verplichtingen, treedt de achtervangfunctie in werking. De gemeente vervult een achtervangfunctie voor 50% van de hypotheekgaranties die in Tilburg zijn afgegeven vóór 1 januari 2011. Vanaf 2011 vervult het Rijk de achtervangfunctie voor 100%. Op de achtervangfunctie is tot nu toe geen beroep gedaan. WEW verwacht op basis van de liquiditeitsprognose dat dit de komende jaren evenmin aan de orde zal zijn. Het gemeentelijke risico is uiterst beperkt.

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
19.	Specifieke risico's grondexploitatie	Midden	I	43.065	Gewijzigd
Binnen de grondexploitatie spelen veel risico's. De omvang hiervan wordt bepaald met behulp van de Risman-methode. Wij berekenen het totale risico over alle grondexploitaties op een bedrag van € 43,1 miljoen. Dit bedrag is beschikbaar in de Reserve Risico's Grondexploitaties. Bij deze risicobepaling is rekening gehouden met voorziene risico's als afzetvertraging en prijsdaling. Twee keer per jaar (bij jaarrekening en begroting) actualiseren wij de risicoanalyses. Aan de hand van het uiteindelijke resultaat wordt de reserve verhoogd of verlaagd. Deze reserve maakt onderdeel uit van het totale weerstandsvermogen (bedoeld om financiële risico's op te vangen).					
20.	Kernwinkelgebied	Midden	I	0 - 1.250	Ongewijzigd
Het kernwinkelgebied maakt geen onderdeel uit van de grondexploitatie. Het betreft een groot en complex project met tussentijdse scopewijzigingen. Het project omvat het aanleggen van nieuwe verbindingen, de ruimtelijke begeleiding van initiatieven van marktpartijen en de herinrichting en vergroening van de openbare ruimte. Het Kernwinkelgebied is geen grondexploitatieproject omdat het primair gaat om de aanpassing en inrichting van de openbare ruimte. Dit betekent dat er geen aparte reserve risico's aanwezig is voor het afdekken van riscico's, maar dat de tegenvallers ten laste van het algemene weerstandsvermogen van de gemeente komen. De belangrijkste en meest actuele risico's betreffen: - lagere verkoopopbrengst van panden en gronden, totaal risicobedrag van € 750.000; - overige onvoorziene kosten, stelpost € 350.000.					
21.	Stikstofaanpak	Hoog	I	Onbekend	Ongewijzigd
De landelijke stikstofproblematiek kan effect hebben op uit te geven vergunningen en voorgenomen ontwikkelingen. Momenteel worden in Tilburg plannen en projecten in overeenstemming met de Wet natuurbescherming gebracht. We blijven in verbinding met de landelijke en provinciale uitwerking van dit vraagstuk, en lokaal en regionaal onderzoeken we de mogelijke consequenties en oplossingen.					
22.	Regionaal Uitvoeringsprogramma (Verkeer en Vervoer)	Onbekend	S	Onbekend	Ongewijzigd
De gemeente ontvangt jaarlijks subsidiebijdragen van de Provincie Noord-Brabant die worden ingezet voor mobiliteitsprojecten via het Regionaal MobiliteitsProgramma (RMP). De laatste jaren heeft een verschuiving plaatsgevonden van subsidiering op projectniveau naar subsidiering aan de regio Hart van Brabant op programmaniveau. Tot en met 2021 zijn dit subsidiebijdragen van ongeveer 50% van de (subsidiabele) projectkosten. Het accent van subsidiëring is meer komen te liggen op de aspecten verkeersveiligheid en Smart Mobility. Er is geen subsidiemogelijkheid meer voor subsidies op fietsprojecten behalve voor snelfietsroutes. Hiervoor zijn andere middelen beschikbaar dan de RMO-gelden. Over de haalbaarheid van grotere projecten zoals fietsbrug Waalstraat, die wat verder in de toekomst liggen, is de gemeente nog in overleg met de Provincie.					
23.	Rekenrente pensioenrechten (voormalig) wethouders	Hoog	I	Onbekend	Gewijzigd
Om de hoogte van de voorziening voormalig bestuur te bepalen worden jaarlijks actuariële waardeberekeningen inzake pensioenrechten en wachtgeld van (voormalige) wethouders opgemaakt. Voor deze berekening wordt een voorgeschreven rekenrente gehanteerd, te weten de geldende rente uit de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rentetermijn- structuur voor verplichtingen met een looptijd van 25 jaar per 1 oktober. Als deze rente daalt dan moet de voorziening worden aangevuld ten laste van het resultaat, bij een rentedaling kunnen middelen vrijvallen. Op basis van de rentestijging die zich in 2022 t/m eind augustus heeft voorgedaan hebben wij bij het Najaarsbericht 2022 een vrijval uit de voorziening opgenomen van € 0,75 miljoen. Bij de jaarrekening berekenen we de (aanvullende) financiële consequenties op basis van het dan defnitief bekend geworden rentepercentage.					
24.	Rente aan te trekken leningen	Midden	S	Onbekend	Gewijzigd
Met name door een hoog investeringsniveau en dekking van kosten vanuit reserves zijn de uitgaven de komende jaren hoger dan de inkomsten. Om dit verschil te financieren moeten leningen worden aangetrokken waardoor de rentelasten toenemen. De renteniveau's voor de publieke sector zijn in navolging van de verhoging van de beleidsrente door de Europese Centrale Bank de afgelopen maanden gestegen. Voor 2023 e.v. houden we rekening met een gemiddeld rentepercentage van 2,5% op nieuw aan te trekken leningen. Omdat de daadwerkelijke ontwikkeling van de rente altijd een onzekere factor is hebben we hieronder een positief scenario (rente wordt lager dan verwacht) en een negatief scenario (rente wordt hoger dan verwacht) weergegeven.					

Risico's					Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
Positief scenario: Rente vanaf 2023 1% lager dan geraamd								
	2022	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**			
Rente %	2,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%			
Rentelasten	-	300 V	1.450 V	3.100 V	4.550 V			
Negatief scenario: Rente vanaf 2023 1% hoger dan geraamd								
	2021	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**			
Rente %	2,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%			
Rentelasten	-	300 N	1.450 N	3.100 N	4.550 N			
25.	Buitenreclame -VPB aanslag							Vervallen
De belastingdienst heeft de aanslagen vennootschapsbelasting voor de jaren 2016-2018 gecorrigeerd. De belastingdienst is van mening dat de opbrengsten buitenreclame moeten worden opgenomen in de aangifte en heeft derhalve de aangifte gecorrigeerd. Wij zijn het hier niet mee eens en hebben bezwaar gemaakt tegen de gecorrigeerde aanslag. De belastingdienst heeft inmiddels gevraagd of zij de uitspraak op het bezwaar mag aanhouden totdat uitspraak is gedaan in procedures die momenteel door diverse gemeenten worden gevoerd voor de rechtbank en zien op dit onderwerp. Het standpunt van de belastingdienst hierin wordt landelijk bestreden. Inmiddels heeft de rechtbank Gelderland twee uitspraken gedaan. In de eerste zaak is de belastingdienst in het gelijk gesteld, in de tweede zaak niet vanwege het ontbreken van het winstoogmerk. De gecorrigeerde aanslagen voor onze gemeente zijn gebaseerd op minimale kostentoerekening, dit is nog onderwerp van gesprek tussen de gemeente en de belastingdienst. De discussie over de kostentoerekening en de openstaande rechtsgangen geven nog veel onzekerheid. Met het oog op de kostentoerekening en het resultaat op de buitenreclame zijn wij van mening dat de huidige voorziening in de jaarrekening (€ 530.000) voldoende is om dit risico te dekken. Dit risico kan daarom vervallen.								
26.	tROM chroom-6				Hoog	I	Onbekend	Gewijzigd
Deelnemers en medewerkers aan het re-integratietraject tROM, waarbij museumtreinen werden opgeknapt, zijn mogelijk blootgesteld aan Chroom-6, een stof die schadelijk kan zijn voor de gezondheid. Het RIVM heeft in opdracht van de onderzoekscommissie Tilburg Chroom-6 onderzoek hiernaar gedaan. Op 31 januari 2019 hebben de onderzoekscommissie en het RIVM de onderzoeksresultaten bekend gemaakt. Het RIVM onderzoekt en houdt actuele medische ontwikkelingen continu bij. Op het moment dat dit tot nieuwe inzichten leidt wordt daarop de ziektelijst met aan Chroom-6 gerelateerde ziektes aangepast en openbaar gemaakt. Op basis daarvan is In 2020 de ziektelijst uitgebreid met de ziekte strottenhoofdkanker. De gemeente heeft op 4 maart 2021 een dagvaarding ontvangen van het OM. De gemeente wordt strafrechtelijk vervolgd voor de periode 1 maart 2009 tot en met 31 december 2010 vanwege het overtreden van de Arbeidsomstandighedenwet en de Wet milieubeheer bij de uitvoering van het tROM-project. De eerste zitting heeft plaatsgevonden op 14 september 2021. Daar heeft de rechtbank besloten om nog een aantal getuigen te laten horen door de rechter-commissaris. De inhoudelijke behandeling van de zaak voor de rechtbank is op 12, 13 en 15 december 2022.								
27.	Gemeentelijke huisvesting				Laag	I	0 - 500	Gewijzigd
Voor het opvangen van alle risico's in het project is een budget van 5% onvoorzien voor de bouw beschikbaar. De ervaringen bij de renovatie van het Stadhuis en van andere grootschalige renovatieprojecten, heeft geleerd dat dit uitermate beperkt is. De voortgang en risico's worden nauwlettend gevolgd en er wordt frequent beoordeeld of de post onvoorzien toereikend is. Voor de Stadswinkel bestaat er naast de bouwrisico's ook een risico op forse prijsstijgingen, waarvoor de afspraken met de aannemer en de post onvoorzien in het project onvoldoende kunnen zijn.								
28.	Cyberaanval				Hoog	I	Onbekend	Ongewijzigd
Het risico op schade door een mogelijke cyberaanval neemt toe. Het Nationaal Cyber Security Centrum geeft aan dat voor overheden het risico op verstoring van de ICT als gevolg van een cyberaanval hoog is en verder toeneemt. Een incident van enige omvang brengt direct hoge schade met zich mee.								

Risico's		Kans van optreden	Incidenteel Structureel	Bedrag (x € 1.000)	Status
29.	Stijgende energielasten	Hoog	S	1.000-1.500	Gewijzigd
De markt voor gas en electriciteit is enorm in beweging met name als gevolg van de oorlog in Oekraine. Dit brengt onzekerheid over de prijzen met mee die de gemeente ook raken. Binnen de gemeentelijke energiecontracten voor elektriciteit en gas wordt op verschillende momenten elektriciteit en gas ingekocht op de energiemarkt om te voorzien in de energiebehoefte voor de komende jaren. Onze verwachte behoefte aan electricteit en gas voor 2023 is op dit moment voor ongeveer 50% respectievelijk 75% ingekocht. De sterk gestegen inkoopprijzen werken door in het volume wat we nog moeten inkopen voor 2023 en ook daarna. In deze programmabegroting is een stelpost indexering opgenomen. Daarbinnen is een bedrag van € 1,4 miljoen opgenomen wat bedoeld is om stijgingen in prijzen voor elektriciteit en gas op te vangen. De grilligheid van de markt is op dit moment zo groot dat de kans reëel is dat deze stelpost niet voldoende is. Daarom nemen we specifiek voor de kosten van energie dit risico op.					
30.	Verhoogde taakstelling huisvesting statushouders	Midden	I	4.000	Nieuw
Het Rijk bepaalt elk half jaar hoeveel statushouders elke gemeente moet huisvesten. In de nieuwe Inburgeringswet (Wi2021) en de beleidsnota in Tilburgeren is vastgelegd dat statushouders via duale trajecten gaan inburgeren: het leren van de Nederlandse taal wordt gecombineerd met participatie-activiteiten, in Tilburg vormgegeven volgens de beleidsnota TiiP. Onlangs is er een landelijk bestuurlijk akkoord gesloten om uit de asielcrisis te komen en daar uit te blijven. De afspraken gaan over het hele traject, van asielopvang tot huisvesting en integratie. Vanuit deze afspraken zijn de taakstellingen voor huisvesting statushouders per gemeente bekend gemaakt. Daarbij is bekend gemaakt dat de taakstelling voor 2023 waarschijnlijk (bijna) verdubbeld ten opzichte van 2022. Het rijk heeft in de bestuurlijke afspraken met betrekking tot de verhoogde taakstelling de algemene toezegging gedaan voldoende middelen ter beschikking te stellen voor (arbeids)participatie en integratie. De hoogte en (moment van) verdeling is echter op dit moment nog onbekend en vormen daarmee een risico voor de gemeentelijke begroting.					
31.	Stijgende energie- en bouwkosten				
Energiekosten Vanwege de Oekraïne crisis, een toenemende vraag vanwege een aantrekkende economie en het koude weer van de afgelopen maanden in Europa, als ook het beperkte aanbod van gas, worden we geconfronteerd met stijgende energieprijzen. *Bouwkosten* Naast de stijgende energieprijzen, met een directe invloed daarvan op stijgende materiaalkosten van bijvoorbeeld staal en beton, zorgen een lagere productie van grondstoffen en stagnaties in de aanvoerketens in verband met Covid-19, aantrekkende economie, grote vraag naar bouw- en infraprojecten en een oplopend tekort aan goed gekwalificeerd personeel voor stijgende bouwkosten. Voor de Programmabegroting 2023 wordt een inschatting gemaakt wat dat meerjarig voor onze gemeente gaat betekenen.					

4.6 Onderhoud kapitaalgoederen

Binnen de gemeente is voor ongeveer € 2 miljard geïnvesteerd in kapitaalgoederen zoals wegen, openbare verlichting, riolering, groen en gebouwen. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van cruciaal belang voor het functioneren van de gemeente op het terrein van vervoer, recreatie en huisvesting van de gemeentelijke diensten en instellingen. Goed onderhoud draagt daarnaast bij aan het behouden van de waarde van de kapitaalgoederen. Het totale bestand aan kapitaalgoederen waarvoor de gemeente verantwoordelijk is, duiden we aan met de term 'areaal'. Het onderhoud baseren we op de door de raad gemaakte keuzes over het onderhouds- en kwaliteitsniveau.

Deze paragraaf gaat in op de staat van onderhoud en de onderhoudslasten. Per soort kapitaalgoed is beschreven:

- het beleidskader waarop het onderhoud van de kapitaalgoederen is gebaseerd;
- het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau van onderhoud;
- de actuele staat van onderhoud;
- de in de begroting opgenomen onderhoudsbudgetten.

Doelstelling
Het beheren en onderhouden van de kapitaalgoederen volgens het vastgestelde beleidskader. Dit doen we binnen de beschikbare budgetten en op het kwaliteitsniveau dat de raad heeft vastgesteld.

Integraal Beheerplan Openbare Ruimte
In 2022 hebben we het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) vastgesteld, waarmee we meer samenhang en een betere afstemming tussen de verschillende assets creëren. Op basis van de algemene uitgangspunten in het IBOR, hebben we voor alle assets in de openbare ruimte (assets) een nieuw beheerplan gemaakt.

Meerjarenprogramma Openbare Ruimte (MJP)
De openbare ruimte heeft vele raakvlakken met de behoeften en ambities van de stad. Een aantrekkelijke buitenruimte draagt bij aan het woongenot van onze inwoners, verhoogt de aantrekkelijkheid voor bedrijven om zich te vestigen, lokt bezoekers naar de stad, etc. Het MJP is een middel om de keten van strategie-beleid-uitvoering te versterken en daarmee invulling te geven aan de ontwikkeling en toekomstige behoeften van de inwoners en bedrijven in de gemeente Tilburg.

Het MJP is een belangrijke waarborg voor efficiënte instandhouding van de kapitaalgoederen en functioneert bovendien als afstemmingsinstrument met de nutsbedrijven. Bovendien draagt het in belangrijke mate bij aan doelstellingen op het gebied van o.a. klimaatadaptatie, mobiliteit en circulaire economie. Alle wensen en behoeften voor aanpassing of onderhoud van de openbare ruimte worden optimaal samengevoegd tot integrale projecten om daarmee de overlast voor de stad tot een minimum te beperken en de beschikbare financiën effectief in te zetten.

Het MJP geeft inzicht in de ingrepen die in een periode van 4 jaren in uitvoering komen en wordt afgestemd met wijkraden en externe partijen (zoals Enexis en Brabant Water). Het programma is daarmee een communicatiemiddel naar de stad.

Wegen

Beleidskader
De gemeenteraad heeft in mei 2020 het beleidsplan voor wegverhardingen vastgesteld. Dit 'Beleidsplan Wegen 2021-2025' heeft een looptijd van 5 jaar. Op 3 oktober 2022 heeft de gemeenteraad het 'Beheerplan Wegen 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR).

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Het door de gemeenteraad vastgestelde kwaliteitsniveau voor wegverhardingen is voor alle functiegebieden hetzelfde en betreft niveau C. In deze begroting is een voorstel nieuw beleid opgenomen om het

kwaliteitsniveau van trottoirs rondom maatschappelijke voorzieningen te verhogen van C- naar B-niveau (zie Duurzame stad - veld Fysieke basiskwaliteit - Nieuw beleid - Impuls beheer openbare ruimte).

Actuele staat van onderhoud
Eind 2020/begin 2021 hebben we een globale weginspectie over het totale areaal verhardingen (11,8 miljoen m2) uitgevoerd. Daaruit blijkt dat 90% van de verharding op een B-niveau of hoger zit, 1% op C-niveau en 9% op een D-niveau. Een nadere analyse naar de soort verharding laat zien dat de asfalt- en betonverhardingen het beste scoren. De gemiddelde kwaliteit van de elementenverhardingen ligt duidelijk lager. Dit betreft dan vooral de woongebieden (trottoirs en parkeervoorzieningen) en de werkgebieden (rijbanen). Het meest voorkomende schadebeeld binnen de woongebieden betreft oneffenheden ten gevolge van wortelopdruk (ruim 15.000 locaties).

In de begroting hebben we een voorstel nieuw beleid opgenomen om de wortelopdruk weg te nemen en extra te investeren in de kwaliteit van trottoirs rondom maatschappelijke voorzieningen.

Van het areaal op D-niveau hebben we inmiddels ruim 220.000 m2 aangepakt. De komende jaren werken we vanuit de reeds geprogrammeerde projecten binnen het MJP nog zo'n 350.000 m2 weg. Ook pakken we met gericht correctief onderhoud de meest urgente locaties aan.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	5.019	4.700	4.585	7.167	5.728	6.690
Investeringen	5.595	10.554	15.140	8.908	9.840	12.884
Totaal	**10.614**	**15.254**	**19.725**	**16.075**	**15.568**	**19.574**

Civiele kunstwerken

Beleidskader
Op 3 oktober 2022 heeft de gemeenteraad het 'Beheerplan Civiele kunstwerken 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) en een actualisering van het beheer-beleidsplan Civiele Kunstwerken 2020-2025 dat in mei 2020 is vastgesteld.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
De kwaliteitsambitie voor civiele kunstwerken is 'veilig en duurzaam'. Hierbinnen is gekozen voor een optimale verhouding tussen kosten en kwaliteit (kwaliteitsniveau B, basis). In het plan is géén budget gereserveerd om de civiele kunstwerken te vervangen aan het einde van de levensduur. Als vervanging aan de orde is, brengen we via de reguliere budgetcyclus een voorstel tot vervanging in.

Actuele staat van onderhoud
We handhaven het kwaliteitsniveau van de civiele kunstwerken op niveau B, basis, in een continu proces van inspectie en bijsturing, zoals herstel van schades en onderhoud. De inspecties betreffen visuele inspecties, daarnaast hebben we voor de kunstwerken met een hoog risicoprofiel instandhoudingsinspecties uitgevoerd. Ingrijpend zijn de aanpassingen aan de brug Den Ophef over de Piushaven. Deze zullen vóór het vaarseizoen 2023 zijn doorgevoerd. De renovatie van de draaibrug in de Piushaven bij Prinsenhoeven wordt voor een groot deel in 2023 uitgevoerd. Ook starten we met de tweede fase van de renovatie van houten bruggen (ca. 4 stuks per jaar).

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	1.944	2.476	2.478	2.024	1.770	1.543
Investeringen	166	441	165	0	0	0
Totaal	**2.110**	**2.917**	**2.643**	**2.024**	**1.770**	**1.543**

Wegmeubilair

Beleidskader
Er is geen vastgesteld beleidskader voor wegmeubilair. Er is wel landelijke wet- en regelgeving waaraan we moeten voldoen. De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2022 het 'Beheerplan Wegmeubilair 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR).

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Voor bebording en belijning is geen kwaliteitsniveau vastgesteld. Het onderhoudsniveau voor belijning houden we op het niveau 'basis'. In verband met de verkeersveiligheid kan dit niveau niet omlaag. Voor bebording hanteren we tevens het onderhoudsniveau 'basis'. Het onderhoudsniveau voor het overige wegmeubilair is grotendeels gebaseerd op correctief onderhoud, schade en molest.

Actuele staat van onderhoud
De afgelopen jaren hebben we de belijning op het kwaliteitsniveau 'basis' gebracht en dit onderhoudsniveau continueren we. De bebording is de afgelopen jaren per wijk gesaneerd (compleetheid en juridisch kloppend). Deze werkwijze continueren we de komende jaren waarbij we de hoofdstructuur jaarlijks inspecteren en op orde houden.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	958	1.436	953	924	981	1.139
Investeringen	0	0	0	0	0	0
Totaal	**958**	**1.436**	**953**	**924**	**981**	**1.139**

Openbare verlichting

Beleidskader
De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2022 het 'Beheerplan Openbare verlichting 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR). We sluiten aan bij het Akkoord "Meer voor elkaar" waarvoor we vanuit de openbare verlichting een bijdrage leveren aan de energietransitie, verduurzaming, mobiliteit en de openbare ruimte.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Het door de gemeenteraad vastgestelde kwaliteitsniveau voor de openbare verlichting is minimaal conditiescore 3 vanuit de NEN 2767, dit staat voor een 'heel en veilig' kapitaalgoed. De conventionele openbare verlichting vervangen we grootschalig door slimme interactieve duurzame ledverlichting.

Actuele staat van onderhoud
Jaarlijks inspecteren we veiligheid, verlichtingsniveau van de lichtmasten, met name lichtmasten van 30 jaar of ouder of waarover we veel meldingen ontvangen. Hiermee waarborgen we de fysieke veiligheid van het areaal. Het aantal meldingen daalt, ondanks dat er tegenwoordig veel meer mogelijkheden zijn om een melding te doen (via Fixi, Twitter, en de connectiviteit van het armatuur zelf). In de afgelopen jaren hebben we geïnvesteerd in slimme ledverlichting en voor 2023 en verder vervangen we de overige openbare verlichting versneld door interactieve duurzame led-verlichting. In 2023 gaan we ongeveer 4.500 armaturen vervangen. Belangrijk aspect aan deze ledverlichting is dat maatwerk bovenop de basisverlichting mogelijk is. Dit levert in de nachtelijke uren een bijdrage aan een aantrekkelijke prettige openbare ruimte voor iedereen. Afhankelijk van de wensen en situatie in een wijk kunnen we met de interactieve verlichting op wijkniveau maatwerk leveren. Een gevolg van deze investering is dat de energiekosten en het aantal meldingen dalen. Op deze manier blijft de staat van onderhoud van het kapitaalgoed openbare verlichting op orde.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	1.459	1.642	1.314	1.294	1.274	1.284
Investeringen	1.355	1.680	2.050	2.992	2.917	2.917
Totaal	**2.814**	**3.322**	**3.364**	**4.286**	**4.191**	**4.201**

Verkeersregelinstallaties

Beleidskader
Het mobiliteitsplan 2040 is het beleidsstuk waaraan het vakgebied Verkeersregelinstallaties een bijdrage levert. De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2022het 'Beheerplan Verkeersregelinstallaties 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR). We sluiten aan bij het Akkoord "Meer voor elkaar" waarvoor we vanuit de verkeersregelinstallaties (VRI's) een bijdrage leveren aan de energietransitie, verduurzaming, mobiliteit en de openbare ruimte.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Het door de gemeenteraad vastgestelde kwaliteitsniveau voor de Verkeersregelinstallaties is minimaal conditiescore 3 vanuit de NEN 2767, dit staat voor een heel en veilig kapitaalgoed.

Actuele staat van onderhoud
Om de kwaliteit te behouden monitoren we de beschikbaarheid van alle VRI’s continu per stuk en inspecteren we het gehele areaal elke 3 jaar tijdens een beheer- en onderhoudsronde. De nadruk komt steeds meer op de exploitatie (software en firmware) van deze systemen te liggen. We nemen meer diensten af die noodzakelijk zijn om onze kapitaalgoederen naar behoren te laten functioneren en vooral om ze te laten communiceren. Concreet betekent dit dat we nu en in de toekomst snellere en betrouwbaardere verbindingen via bijvoorbeeld glasvezel tot stand moeten gaan brengen. Dit heeft als gevolg dat we niet meer alleen in VRI’s investeren, maar steeds vaker ook in de elektrische installatie en het communicatienetwerk en in de ondersteunende hardware. In 2023 gaan we ten noorden van de Heikantlaan in het stedelijk gebied de VRI's vervangen, zodat de actuele staat van onderhoud op orde is.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	1.343	1.330	1.154	1.155	1.156	1.156
Investeringen	1.477	1.473	1.461	938	837	862
Totaal	**2.820**	**2.803**	**2.615**	**2.093**	**1.993**	**2.018**

Riolering en waterhuishouding

Beleidskader
De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2022 het 'Beheerplan Water 2023-2026' en het 'Beheerplan Riolering 2023-2026' vastgesteld. Deze beheerplannen zijn onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) en geven inzicht in de omvang en kwaliteit van het areaal, de onderhoudsbehoefte en de daarmee gepaarde kosten. In het 'Programma Water en Riolering 2020-2023' (PWR) hebben we het beleid geformuleerd ten behoeve van het beheer en onderhoud van het bestaande riolerings- en waterhuishoudingssysteem (watersysteem). De raad heeft het PWR 2020- 2023 in november 2019 vastgesteld.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Riolering
We beheren de riolering sinds 2017 risicogestuurd. Op basis van risico-profielen toetsen we jaarlijks een deel van het rioolstelsel op kwaliteit. Als vastgestelde schadebeelden de ingrijpmaatstaf overschrijden, plannen we benodigd onderhoud in. Met betrekking tot het MJP stellen we ons leidend op als de restlevensduur van de riolering op basis van de kwaliteit 0-10 jaar bedraagt. Voor riolering met een restlevensduur van 10-25 jaar,

waar vanuit kwaliteit geen opgave is, stellen we ons volgend op. Waar het doelmatig is, koppelen we mee met andere projecten. Voor riolering met een restlevensduur van meer dan 25 jaar zien we vanuit kwaliteit geen opgave en koppelen we in principe niet mee in verband met een te groot kapitaalverlies. Een bijkomend positief gevolg van het doelmatig meekoppelen is dat hierdoor de vervangingspiek (vanaf 2030) afgevlakt wordt.

Water
Om voldoende berging van regenwater te behouden dienen we vijvers en singels uit te baggeren. In het PWR 2020-2023 hebben we vastgelegd welk oppervlaktewater we binnen het watersysteem in deze planperiode moeten baggeren. Uitvoering van de baggerwerkzaamheden gaat in nauwe samenwerking met het waterschap. We vervolgen de uitvoering van het opgestelde meerjarenonderhoudsprogramma voor de retentievijvers.

Actuele staat van onderhoud
Riolering
Het areaal is op orde. Voor het PWR 2020-2023 hebben we, op basis van levensduurberekeningen en resultaten vanuit inspecties uit het verleden, de benodigde vervangingsinvesteringen geprognosticeerd. Uit de jaarlijkse inspectie (o.b.v. een risicomatrix) bepalen we de daadwerkelijke onderhoudstoestand en de kwaliteit. Riolering die niet aan het gestelde kwaliteitsniveau voldoet, programmeren we afhankelijk van de urgentie of in het Meerjarenprogramma (MJP) (vervanging/renovatie) of nemen we direct op in een reparatieplan (reparatie).

Water
Het areaal is op orde. Conform de planning uit het PWR 2020-2023 baggeren we vijvers en singels. Aan watergangen voeren we, buiten het baggeren, op dit moment nog enkel correctief onderhoud uit. Voor het beheer van watergangen en duikers wordt de komende vier jaren het beheersysteem verder gevuld en onderhouden en op termijn vormt dit de basis voor het jaarbudget op lange termijn, de meerjarenonderhoudsplanning (MJOP) en programmering van groot onderhoud (en vervanging).

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	1.887	5.424	3.027	3.639	3.182	3.216
Investeringen	12.209	15.390	21.811	20.984	30.622	24.238
Totaal	**14.096**	**20.814**	**24.837**	**24.623**	**33.804**	**27.454**

Openbaar groen

Beleidskader
De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2022 het 'Beheerplan Groen 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR).

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Voor het grootste deel van Tilburg hebben we een sober kwaliteitsniveau C (conform beeldkwaliteit van CROW) vastgesteld. Het hogere kwaliteitsniveau A, geldt voor het groen in het centrumgebied, winkelgebieden en stedelijk groengebieden (parken).

In de begroting is een voorstel opgenomen om kwaliteitsverhoging te realiseren van onderhoudsbeeld van niveau C naar B voor sierstruiken en vaste planten in de functiegebieden: stroomgebied (rondwegen), sociaal-culturele gebieden (gebieden met veel openbare, sociale faciliteiten), woongebieden (woonwijken) en bedrijventerreinen. (Zie Duurzame stad - veld Fysieke basiskwaliteit - Nieuw beleid - Impuls beheer openbare ruimte). Hiermee zorgen we ervoor dat de inrichting en het bijbehorende onderhoudsniveau van het groen weer op het juiste niveau komt en houden we de reguliere levensduur van de beplanting in stand.

Actuele staat van onderhoud
We hebben alle plantvakken in de stad geïnspecteerd en waar nodig gerenoveerd om de kwaliteit op orde te brengen. In 2023 lopen we alle groenvakken na om de revisiegegevens op te nemen om de data van ons groenareaal weer op orde brengen.
De achterstanden in het onderhoud van bosplantsoenen werken we weg. Voor het bosbeheer worden budgetten verrijkt met onderhoudssubsidies vanuit de provincie Noord-Brabant. Hiermee sturen we op vitale en toekomstbestendige bospercelen.
Het restant van de achterstanden in de herplant van gemeentelijke bomen gaan we in het plantseizoen 2022/2023 aanplanten. Nieuwe achterstanden voorkomen we door gekapte bomen vanuit het boombeheerproces te vervangen en daarmee voldoen we aan de herplantplicht.
Met een deel van het budget gaan we op basis van kwaliteitsinspecties het boomareaal langzaam verjongen. Een derde deel van het boomareaal is ouder dan 50 jaar.
Naast de reguliere veiligheidscontroles voor bomen gaan we ook de kwaliteit plantvakken regulier inspecteren. Met deze gegevens kunnen we de vervangingsbehoefte bepalen en maken we een meerjarenplanning om de kwaliteit van het groen in de stad te waarborgen.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	9.636	9.178	9.431	9.476	9.518	9.674
Investeringen	1.731	3.825	5.020	5.357	3.307	3.441
Totaal	**11.367**	**13.003**	**14.451**	**14.834**	**12.824**	**13.115**

Speelvoorzieningen

Beleidskader
De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2022 het 'Beheerplan Spelen 2023-2026' vastgesteld. Dit beheerplan is onderdeel van het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) en volgt de werkwijze van de aanpak Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten (BOSS) die in 2021 door de raad is vastgesteld. Met deze aanpak werken we toe naar een duurzaam beweegvriendelijk netwerk van plekken en routes in de gemeente, waar iedereen welkom is en waarvan iedereen gebruik kan maken. De BOSS aanpak is ook het beleid voor spelen en sporten in de openbare ruimte en bevat richtlijnen voor stedelijke ontwikkelingen.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Wij hanteren de wettelijk vastgelegde kwaliteitsniveaus volgens het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Daarin zijn de eisen voor veiligheid vastgelegd. In het dagelijks beheer geven we uitwerking aan de zorgplicht om de huidige speelvoorzieningen aan de veiligheidsnormen te laten voldoen.

Actuele staat van onderhoud
De vervangingsopgave voor de speelvoorzieningen is omvangrijk. In 2021 zijn we gestart met de grootschalige vervanging van 70 speelplekken. Deze is uiteindelijk aangevuld tot 74 speelplekken, omdat er binnen het lopende project en de raamcontracten met de aannemers nog ruimte en budget was om extra speelplekken te vervangen. De laatste 4 speelplekken uit deze vervangingsronde vervangen we voor het buitenspeelseizoen 2023. De vernieuwing pakken we zo veel mogelijk wijkgericht aan per cluster van speellocaties, in samenspraak met de buurt. In 2023 vernieuwen we weer op een groot aantal locaties de speelplekken. Het streven is dit in iedere wijk te doen. Toestellen die niet meer veilig zijn en waarvan de speelplek (nog) niet in de planning staat voor een grootschalige vervanging, repareren we. Als de reparatiekosten in verhouding te hoog zijn, vervangen we het individuele toestel.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	1.065	1.173	974	938	945	953
Investeringen	648	346	2.277	1.020	625	726
Totaal	**1.713**	**1.519**	**3.251**	**1.958**	**1.571**	**1.679**

Gebouwen

Beleidskader
De gebouwenportefeuille omvat circa 180 gebouwen, waarvan 90% in gemeentelijk eigendom. Vanuit de verantwoordelijkheid als eigenaar verzorgt de gemeente het technisch, administratief en juridisch beheer van de in eigendom zijnde gebouwen. Op 16 september 2014 is door het college besloten de methodiek van Conditie Afhankelijk Onderhoud (NEN 2767) voor de permanente gemeentelijke gebouwen in de gebouwenexploitatie te hanteren. Hierbij is tevens het minimaal onderhoudsniveau vastgesteld op conditie 3 'redelijk'. Bij de begroting 2016 heeft de raad ingestemd met de bijbehorende budgetaanpassing. Het operationeel beleid betreffende het technisch beheer is vastgelegd in het document "Spelregels voor het beheer van gebouwen in de gebouwenexploitatie" van 30 november 2016. In 2023 zal er een nieuw beheerplan aan de raad worden voorgelegd.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
Het vastgestelde conditieniveau 3 'redelijk' is als volgt gedefinieerd:
- Het verouderingsproces over de gehele linie is duidelijk op gang gekomen.
- Functionele gebreken in de vorm van duidelijke tochtoverlast kunnen zich incidenteel tot plaatselijk onder normale omstandigheden voordoen. Functionele gebreken die vochtoverlast, onbruikbaarheid e.d. veroorzaken, mogen niet voorkomen.
- Plaatselijk kunnen zich ernstige gebreken aan materialen en/of constructies voordoen zonder dat deze resulteren in functionele gebreken. Tamelijk ernstige gebreken zoals een duidelijke verwering kan plaatselijk tot regelmatig voorkomen. In totaliteit kan het element een zeer duidelijke vuilaanslag vertonen.

Het werk is als matig te typeren door de toepassing van kwalitatief matige materialen en/of duidelijke onvolkomenheden in ontwerp, detaillering, uitvoering e.d. Goed uitgevoerde en duurzame reparaties kunnen regelmatig voorkomen. Ook kunnen plaatselijk reparaties worden aangetroffen die slecht zijn uitgevoerd en/of zijn uitgevoerd met minder geschikte middelen.

Actuele staat van onderhoud
De actuele staat van onderhoud van de gemeentelijke gebouwen die permanent bij ons in beheer zijn voldoet, conform het uitgangspunt, aan conditieniveau 3 ('redelijk'). Er is géén sprake van achterstallig onderhoud.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	5.995	4.995	6.076	5.867	5.377	5.947
Investeringen	6.092	8.293	12.388	12.740	11.616	8.024
Totaal	**12.087**	**13.288**	**18.464**	**18.607**	**16.993**	**13.971**

Sportaccommodaties en terreinen

Beleidskader
Het eigenaarsonderhoud aan de sportaccommodaties zelf (het gebouw) en bijbehorende budgetten zijn ondergebracht in de gebouwenexploitatie, gebaseerd op een Meerjarig Onderhoudsplan (MJOP). Zie hiervoor het onderdeel gebouwen.

Vastgesteld kwaliteitsniveau
We richten ons hier op het gebruikersonderhoud van sportaccommodaties en terreinen en maken onderscheid tussen preventief onderhoud, curatief onderhoud en gebruikerswensen. Dit onderhoud kent de volgende categorieën:
- gebruikersonderhoud aan de accommodatie;
- onderhoud dat een specifieke relatie met de activiteiten van de accommodatie heeft;
- onderhoud van het aanwezige sport- en spelmateriaal;
- onderhoud van de sportvelden.

Voor dit onderhoud is geen afzonderlijk beleidskader vastgesteld. Wel wordt maximaal ingezet op het voldoen aan de geldende wettelijke voorschriften ten aanzien van kwaliteit en veiligheid.
De exploitatiebudgetten zijn gebaseerd op ervaringscijfers van het jaarlijks onderhoud, waarbij dit met name bij de sportvelden een groot deel bestaat uit de inzet van mankracht en materieel.
De investeringen betreffen voornamelijk vervangingsinvesteringen met betrekking tot de inrichting en het gebruik van sportaccommodaties, de renovatie van sportvelden en sportvloeren en de grotere sport- en spel installaties. Deze worden geprogrammeerd in een meerjarig investeringsplan (MIP) dat jaarlijks wordt aangepast naar de actuele situatie. Ook nieuwe investeringen worden hierin opgenomen. De vervangingsinvesteringen in sportvloeren en grotere sport- en spel installaties maken deel uit van het meerjarig onderhoudsplan (MJOP) sport- en spelmateriaal. Kapitaallastenbudgetten worden jaarlijks herijkt aan de hand van het MIP, zodat er in toekomst voldoende financiële ruimte is voor vervanging.

Actuele staat van onderhoud
Het onderhoud is goed, hoewel nog steeds sommige zalen (met name gymnastiekzalen) aan modernisering toe zijn. Ook ten aanzien van de veldsporten, de watersporten en overige sporten is de gebruiker tevreden.
De jaren 2020 en 2021 zijn uiteraard bijzondere jaren geweest als gevolg van de Corona pandemie. De onderhoudskosten zijn met name in 2020, maar ook in 2021, (tijdelijk) iets lager uitgevallen als gevolg van minder intensief gebruik. Investeringen zijn in een aantal gevallen wat vertraagd en uitgesteld. Dat wordt in 2022 geleidelijk aan ingehaald. Daarnaast heeft met name ook de kunstgraskorrel problematiek geleid tot uitstel van vervangingsinvesteringen. Vervangingsinvesteringen in de kunstgrasvelden worden uitgesteld zolang de bespeelbaarheid van die velden nog gegarandeerd is, inclusief keuring door de KNVB. Zodra een veld wordt afgekeurd bepalen we welk maatwerk nodig is en of vervanging op dat moment toch noodzakelijk is, waarbij we rekening houden met de juiste infill. Alle kunstgrasvelden hebben nu minimaal goedkeuring tot en met 2023. Hopelijk is er dan een verantwoorde keuze voor een bepaalde kunstgras toplaag (infill) mogelijk, zodat de vervanging ervan vanaf 2024 weer planmatig kan worden opgepakt. Ook voor de overige uitgestelde vervangingsinvesteringen geldt dat vooraf is nagegaan of het uitstel geen gevolgen heeft voor het algehele kwaliteitsniveau van de betreffende sportvoorziening.

Beschikbare onderhoudsbudgetten

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Exploitatie	744	931	931	931	931	931
Investeringen	1.138	2.395	5.319	2.694	2.694	1.847
Totaal	**1.822**	**3.326**	**6.250**	**3.625**	**3.625**	**2.778**

4.7 Financiering

Algemeen
Deze paragraaf gaat in op het treasurybeleid en het risicobeheer van de financieringsportefeuille van de gemeente Tilburg. De wettelijke kaders hiervoor zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Fido) en zijn verder uitgewerkt in de financiële beheersverordening Gemeente Tilburg 2020 en de uitvoeringsregels Treasury 2018.
De financiering van de gemeentelijke uitgaven vindt plaats op basis van totaalfinanciering. Dit betekent dat alle inkomsten en uitgaven van de gemeente worden gesaldeerd en dat op basis van dit saldo eventueel leningen worden aangetrokken. Als uitzondering op de totaalfinanciering is er in een aantal gevallen gekozen voor projectfinanciering. Hierbij wordt een specifieke lening aangetrokken voor een bepaald project of voor het 1 op 1 doorverstekken van deze lening aan derden.
Het treasurybeleid is er op gericht de financiële risico's van de financiering zoveel mogelijk te beperken en de kosten te minimaliseren.

Liquiditeitsprognose en rentelasten
Om de gewenste ambities en investeringen in de stad te kunnen realiseren zal de financieringsbehoefte de komende jaren toenemen. Door hoge investeringen en inzet van reserves wordt er meer geld uitgegeven dan dat er binnen komt. Dit verschil wordt opgevangen door het aantrekken van leningen. Op basis van een realistische inschatting van de investeringen en inzet van reserves verwachten we in de periode 2023 t/m 2026 in totaal ruim € 500 miljoen aan nieuwe langlopende leningen aan te moeten trekken.

De rente op aan te trekken leningen is het afgelopen jaar door de sterk oplopende inflatie o.a. als gevolg van de inval van Rusland in de Oekraïne, de toegenomen vraag na het heropenen van de economie en complicaties in de aanvoerketens snel gestegen. We gaan er vanuit dat nieuwe langlopende leningen tegen een gemiddeld rentepercentage van 2,5% kunnen worden aangetrokken. Naast langlopende leningen kunnen we de liquiditeitsbehoefte van de gemeente tot aan de kasgeldlimiet financieren met daggeldleningen (leningen <= 1 jaar). Daar waar de rente op deze leningen vorig jaar nog negatief was houden we nu rekening met een rentepercentage van 1% op deze kortlopende leningen.

Het benodigde rentebudget loopt daarmee op van € 2,6 miljoen in 2023 naar € 13 miljoen in 2026.
Bij het aantrekken van leningen zorgen we voor een goede mix in looptijden zodat de aflossingen, renteherzieningen en eventuele herfinanciering gespreid over de jaren zullen plaatsvinden en daarmee het risico van rentestijging wordt gespreid. Daarmee blijven we voldoen aan de renterisiconorm.

Kerngegevens bestaande leningportefeuille (x € 1 miljoen)	Opgenomen	Uitzettingen
Stand 1 januari 2023	185,0	39,2
Stand 31 december 2023	183,2	38,6
Totaal aflossingen	1,8	0,5
Gemiddelde rente per 1 januari 2023	0,57%	2,55%
Laagste rente	-0,12%	0,00%
Hoogste rente	5,40%	5,40%

Rentevisie
De rentevisie is een belangrijk instrument bij beslissingen over het aantrekken van langlopende leningen. Bij een normale rentestructuur (rentepercentage langlopende leningen is hoger dan van kortlopende leningen) is het beleid dat zoveel mogelijk tot de kasgeldlimiet met kortgeld (<= 1 jaar) gefinancierd wordt. Afhankelijk van de liquiditeitsprognose, de rentevisie en de renterisiconorm in meerjarig perspectief bepalen we de momenten waarop we langlopende leningen aantrekken en de bijbehorende looptijden. De rentevisie baseren we op verwachtingen die hiervoor de banken en de financiële markten worden afgegeven.

In een poging om de sterk opgelopen inflatie te bestrijden heeft de Europese Centrale Bank (ECB) in de afgelopen maanden de beleidsrente verhoogd. Op dit moment is de verwachting dat de ECB dit jaar de beleidsrente nog verder zal verhogen. Naar aanleiding hiervan zijn ook de renteniveau's voor leningen in de publieke sector gestegen. Daar waar begin dit jaar de rente voor langlopende leningen nog ruim onder de 1%

lag is deze in de afgelopen maanden sterk opgelopen. Voor 2023 e.v. houden we rekening met een gemiddeld rentepercentage van 2,5% op nieuw aan te trekken langlopende leningen. De rente op kortlopende leningen (< 1 jaar) was tot halverwege dit jaar nog rond de 0% of zelfs iets daaronder. Door de verhogingen van de beleidsrente door de ECB is ook de kortlopende rente in de afgelopen maanden opgelopen. Voor 2023 e.v. houden we daarom rekening met een rentepercentage van 1% op kortlopende leningen.

Renterisiconorm en kasgeldlimiet
De renterisiconorm heeft als doel het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.
Met de kasgeldlimiet wordt een maximum gesteld aan de netto kortlopende schuld, die de gemeente mag aangaan.

(x € 1 miljoen)	Begroting 2022	Begroting 2023
Renteherzieningen	-	-
Aflossingen	0,5	1,8
Renterisico	**0,5**	**1,8**
Begrotingstotaal	951,7	1.164
Renterisiconorm (20% van begrotingstotaal)	190,3	232,8
Ruimte onder renterisiconorm	**189,8**	**231,0**
Kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal)	80,9	98,9

Kredietrisicobeheer
Wij voeren een terughoudend beleid met betrekking tot het verstrekken van leningen en garanties. Leningen en garanties worden zoals voorgeschreven in de wet Fido uitsluitend verstrekt als deze bijdragen aan de publieke taak. Bovendien moet sprake zijn van activiteiten en/of investeringen met een lokaal belang en mag geen andere instantie dan de gemeente in hoofdzaak de verantwoordelijkheid dragen op het beleidsterrein waarop de aanvragende instelling werkzaam is.

We verstrekken alleen een gemeentegarantie aan instellingen wanneer die zonder deze garantie geen geldlening kunnen afsluiten en we verstrekken alleen een lening als een instelling ook met gemeentegarantie geen lening kan afsluiten. Uitzonderingen hierop zijn of moeten door de raad worden goedgekeurd.

Alle uitgezette leningen aan woningcorporaties zijn WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw) gegarandeerd en leningen aan sportverenigingen zijn voor 50% door SWS (Stichting Waarborgfonds Sport) gegarandeerd. Andere leningen zijn zoveel mogelijk afgedekt door een onderpand of het risico wordt beperkt omdat we zelf deelnemen in de partij waaraan de lening is verstrekt.
Daarnaast zien we dat er steeds meer leningen aan instellingen en burgers worden verstrekt om onze klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren. Bij deze leningen is het niet altijd mogelijk of wenselijk om zekerheden te bedingen.

Renteomslagpercentage
Vanaf de begroting 2018 moeten de richtlijnen uit de Notitie rente (Commissie BBV) worden toegepast. Conform de aanbeveling van de Commissie BBV rekenen wij met ingang van 2018 geen rente meer toe aan het eigen vermogen. Het te hanteren renteomslagpercentage wordt voortaan gebaseerd op de werkelijke rentelasten. De berekening hiervan ziet er als volgt uit:

Renteschema (x € 1 miljoen)		Begroting 2022	Begroting 2023
A 1.	Externe rentelasten over korte en lange financiering	1,51	2,56
A 2.	Provisie/handlingkosten	0,03	0,05
B.	Externe rentebaten	-1,08	-1,08
	Saldo rentelasten en rentebaten	**0,45**	**1,53**
C 1.	Rente doorberekend aan grondexploitatie	0,15	0,04
C 2.	Rentelasten projectfinanciering	-0,59	-0,56
C 3.	Rentebaten projectfinanciering	0,59	0,56
	Toe te rekenen externe rente	**0,30**	**1,49**
D 1.	Rente eigen vermogen	0,00	0,00
D 2.	Rente voorzieningen	0,00	0,00
	Totaal toe te rekenen rente	**0,30**	**1,49**
E.	Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	0,00	0,00
F.	**Renteresultaat op taakveld Treasury**	**0,30**	**1,49**
	Boekwaarde vaste activa (excl. aan derden verstrekte leningen)	1.124	1.115
	Berekend renteomslagpercentage	0,03%	0,13%
	Gehanteerd renteomslagpercentage	**0,00%**	**0,00%**

Uit pragmatische overwegingen ronden we het omslagrentepercentage af op een veelvoud van 0,5% en corrigeren we afwijkingen in de rentetoerekening pas wanneer bij de jaarrekening de toe te rekenen rente meer dan € 2 miljoen afwijkt van de raming in de programmabegroting.

Schatkistbankieren
Per 16 december 2013 is de wet verplicht schatkistbankieren ingevoerd. Dit houdt in dat overschotten aan liquide middelen boven een drempelbedrag moeten worden afgestort in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Op basis van het begrotingstotaal 2023 (€ 1.164 miljoen) bedraagt het drempelbedrag € 11,3 miljoen. Voor Tilburg heeft dit weinig gevolgen omdat wij structureel geen overtollige middelen hebben.

4.8 Verbonden partijen

Beleid

Het gemeentelijk beleid met betrekking tot verbonden partijen is vastgelegd in de Financiële Beheersverordening 2020 en de Uitvoeringsregels Verbonden partijen. Hierin staan afspraken over het aangaan van verbindingen met derden en de wijze van sturing en beheersing daarvan. Het publiek belang vormt altijd het uitgangspunt bij deelname in een verbonden partij. Bij het aangaan van een samenwerking via een verbonden partij stelt de raad bij haar besluitvorming de publieke taak expliciet aan de orde op grond van de visie en doelstelling van deze partij.

Sturing en toezicht

De gemeente Tilburg neemt deel in diverse rechtsvormen, zowel publiek als privaat. Wanneer er sprake is van én een *bestuurlijk* belang én een *financieel* belang in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur of een stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen beschikbaar stelt die zij mogelijk kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij (zoals gestort aandelenkapitaal, lening of garantstelling).
Samenwerking met andere partijen is een manier om bepaalde publieke taken uit te voeren die niet op andere wijze tot stand kunnen worden gebracht en dient bij te dragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee, zowel politiek / bestuurlijk als financieel. Belangrijke ontwikkelingen en risico's van verbonden partijen worden hierna separaat genoemd.

Belangrijke ontwikkelingen en risico’s

TWM Holding BV
TWM Holding BV is voor 99,96% aandeelhouder van NV TWM. De verkoop van het waterbedrijf aan BrabantWater is tot finale afwikkeling en betaling gekomen en ook de fiscale afrekening heeft plaatsgevonden. Er kan nu eenmalig een dividenduitkering aan de aandeelhouders plaatsvinden van € 27,5 miljoen. De gemeente Tilburg, voor 90,9% aandeelhouder van TWM Holding, zal tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van NV TWM hiertoe een voorstel doen. Het binnen NV TWM hierna resterende vermogen dient ter afronding van de laatste zaken voortkomende uit de voormalige activiteiten van de vennootschap. Vervolgens kan op voorstel van de aandeelhouders van TWM Holding BV in 2023 een dividenduitkering plaatsvinden waarbij aan de gemeente Tilburg eenmalig een dividend van € 25 miljoen wordt uitgekeerd.

Enexis Holding N.V.
De energietransitie vraagt grote investeringen van de regionale netbeheerders waaronder Enexis en brengt een forse financieringsbehoefte met zich mee. De verwachting is dat de huidige aandeelhouders niet langer (voldoende) in staat of bereid zijn om extra kapitaal (eigen vermogen) aan Enexis te verschaffen.
In gesprekken met het Rijk wordt bezien of, en zo ja, hoe het Rijk hierin een rol kan gaan spelen waarbij het Rijk een sterke voorkeur heeft uitgesproken voor een Rijksparticipatie.

Een dergelijke participatie kan leiden tot een verwatering van de aandelen (lager percentage aandelenbezit in het bedrijf) van de huidige aandeelhouders waaronder de gemeente Tilburg.

Bemij B.V.
Omdat Bemij B.V. haar enige activiteit, het exploiteren van de begane grond en de 1e etage van het kantoorverzamelgebouw 'EnTrada' heeft beëindigd en er geen andere toekomstige activiteiten worden voorzien, heeft de Algemene vergadering van Aandeelhouders besloten tot liquidatie van de vennootschap over te gaan.

N.V. Monumentenbeheer Brabant
De aandeelhouders hebben ingestemd met een onderzoek naar diverse toekomstscenario's voor de vennootschap. Naar verwachting zal hier in de periode 2022-2023 een besluit over worden genomen.

t Laar B.V.
't Laar B.V. heeft met de verkoop van bedrijfsverzamelgebouw De Zwarte Zwaan haar activiteiten beëindigd. De Algemene vergadering van Aandeelhouders heeft vervolgens besloten om tot liquidatie van de vennootschap over te gaan.

Stichting MOED
Stichting Midden Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij voor Energie en Duurzaamheid (MOED) zal, om de verbinding tussen Energietransitie - Circulaire Economie - Klimaatadaptie beter te kunnen maken, integreren met Stichting Midpoint Brabant. De daadwerkelijke overgang zal definitief worden in het 2e halfjaar 2022. De verwachting is dat Stichting MOED eind 2022 kan worden opgeheven.

Dividend, winstuitkering en beheersvergoeding

Vanuit diverse verbonden partijen ontvangen we als gemeente jaarlijkse dividenden. Verder ontvangen we jaarlijks een beheersvergoeding vanuit TWM en 't Laar BV.

(x € 1.000,-)	Realisatie 2021	Raming 2022	Raming 2023
Dividend Enexis	2.809	3.709	2.798
Dividend BAT Bedrijven NV	300	300	300
Dividend NV BNG	130	123	123
Dividend NV TWM	-	-	25.000
Totaal dividendopbrengsten	**3.239**	**4.132**	**28.221**
Beheersvergoeding TWM	49	43	43
Beheersvergoeding 't Laar BV	5	5	0
Totaal opbrengsten verbonden partijen	**3.293**	**4.180**	**28.264**

Door verkoop van het kantoorverzamelgebouw de Zwarte Zwaan vinden er binnen ‘t Laar BV geen activiteiten meer plaats. De aandeelhouders hebben dan ook besloten tot opheffing over te gaan. De jaarlijkse beheerskosten vergoeding komt hierdoor te vervallen.

Gemeente Tilburg en gemeente Goirle zijn samen voor 99,96% eigenaar van NV TWM. Het Eigen Vermogen van NV TWM biedt ruimte om een eenmalige dividenduitkering te doen na goedkeuring door de aandeelhoudersvergadering.

Gemeenschappelijke regelingen

Diamant-groep

Tilburg vormt met de gemeenten Goirle, Alphen-Chaam, Hilvarenbeek, Gilze en Rijen en Dongen de Diamant-groep. In opdracht van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) voeren zij voor de deelnemende gemeenten de Sociale Werkvoorziening (SW) uit.

De Diamant-groep draagt bij aan de doelstelling om de werkloosheid te doen afnemen doordat zij optreedt als begeleidingspartij voor onze re-integratieactiviteiten. Doordat Diamant-groep als uitvoerder voor de WSW opereert, draagt deze verbonden partij ook bij aan de doelstelling om iedere Tilburger participatiekansen te bieden (Inclusieve stad, Passende ondersteuning: Werk en Inkomen). Als GR waarin diverse regiogemeenten deelnemen, wordt ook bijgedragen aan de doelstelling om de regionale samenwerking te versterken (Samen & Dichtbij, Bestuur en samenwerking). De Diamant-groep functioneert tevens als aannemer inzake het beheer

van de openbare ruimte en het groenonderhoud (Vitale stad, Aantrekkelijke leefomgeving). De opdrachten die Diamant-groep in dit verband uitvoert, zijn altijd gekoppeld aan de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage	26.700	25.604	24.608	23.371

Veiligheidsregio Midden- en West Brabant

De Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) is een samenwerkingsverband tussen 24 gemeenten en hulpdiensten. Om de veiligheid in de regio Midden- en West- Brabant te vergroten en beter voorbereid te zijn op rampen en crises, bundelen de gemeenten, GHOR (Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen), brandweer en politie hun krachten. De verschillende diensten en besturen werken binnen de VRMWB intensief samen op het gebied van crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.

De Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant draagt bij aan het programma Vitale stad (veld Openbare orde en veiligheid).

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage	15.358	15.725	16.068	16.518
Bijdrage FLO-intekentaak	1.126	1.183	1.122	1.066

Regio Hart van Brabant

De Regio Hart van Brabant is een samenwerkingsverband van 9 gemeenten met als doel om vanuit het beginsel van autonomie van het lokale bestuur:

- een overlegstructuur in te stellen en in stand te houden die dient om de samenwerking tussen de deelnemende gemeenten vorm te geven;
- samen te werken om regionale opgaven te identificeren en op basis daarvan gezamenlijke projecten te definiëren, te initiëren en uit te voeren;
- rechtens verantwoording af te kunnen leggen over de besteding van (subsidie)gelden die door andere overheden, instellingen en/of bedrijven met het oog op die samenwerking worden toegekend.

De GR Hart van Brabant heeft een strategische regionale agenda die bijdraagt aan bijna alle programma's en velden in onze begroting. De economische agenda wordt ingebracht in de triple helix samenwerking (Midpoint) (programma Vitale stad). Naast de strategische werkagenda is er binnen de GR een bestuurscommissie Jeugd die stuurt op de regionale jeugdzorg (programma Inclusieve stad).

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage HvB	988	988	988	988
Gemeentelijke bijdrage jeugdzorg	72.218	72.218	72.218	72.218

GGD Hart van Brabant

De GGD Hart voor Brabant is een gemeenschappelijke regeling van 19 Brabantse gemeenten met als doel een bijdrage te leveren aan de openbare gezondheidszorg zoals voorgeschreven door de Wet collectieve preventie volksgezondheid.
De GGD draagt bij aan het programma Inclusieve stad (veld Sociaal en veerkrachtig).

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage	8.378	8.572	8.606	8.640

RAV Brabant Midden-West-Noord

De Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV Brabant Midden-West-Noord) is een gemeenschappelijke regeling van 40 Brabantse gemeenten met als doel het verlenen van ambulancezorg. Door de invoering van de Tijdelijke Wet Ambulancezorg is de zeggenschap over de ambulancezorg exclusief de bevoegdheid van de minister van VWS geworden. Daarmee is de ambulancezorg als gemeentelijke taak vervallen.
De RAV Brabant Midden-West-Noord draagt bij aan zowel het programma Inclusieve stad (veld Persoonlijke ontwikkeling en Zelfredzaamheid) als aan het programma Vitale stad (veld Openbare orde en veiligheid).

Vanaf 2012 leveren de deelnemende gemeenten geen financiële bijdrage meer.

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage	0	0	0	0

Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB)

Per 1 januari 2013 is de Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB) formeel opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling waarin 25 gemeenten uit Midden- en West Brabant en de provincie deelnemen. De OMWB voert ten behoeve van de deelnemers taken uit op het gebied van omgevingsrecht. En als verlengstuk van lokaal en provinciaal bestuur levert de OWMB een bijdrage aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving in de regio Midden- en West Brabant.

De OMWB draagt bij aan het programma Vitale stad. Zij voert vergunningverlenings-, toezicht- en handhavingstaken uit en handelt klachten af op het gebied van milieu (adviseren milieu in het kader van omgevingsvergunning, toezicht en handhaving bij bedrijven en bodemsanering).

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage	2.899	2.899	2.899	2.899

Stadsgewest 's-Hertogenbosch

Met het opheffen van de gemeente Haaren en het samenvoegen van Biezenmortel met de gemeente Tilburg per 1 januari 2021 is Tilburg tevens deelnemer geworden in de gemeenschappelijke regeling Stadsgewest ’s-Hertogenbosch. Deze GR, die sinds 1998 in liquidatie verkeert, bevat enkel nog de voormalige vuilstortplaats Vlagheide te Schijndel en de beheersactiviteiten hiervan. Vlagheide zal uiteindelijk worden overgedragen aan de provincie Noord-Brabant.

(x € 1.000,-)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Gemeentelijke bijdrage in de beheersactiviteiten	2	2	2	2

Vennootschappen en coöperaties

Gate 2 BV

Doel van Gate2 BV is het beheer, de exploitatie en het eigendom van het vastgoed Gate2 in Gilze en Rijen. De vastgoedontwikkeling verloopt via de 100% dochter: Gate2 vastgoed BV. Gate2 BV ontwikkelt zich langzaam maar zeker van een locatie met een focus op aerospace en maintenance steeds meer tot een plek voor de moderne maakindustrie. Het toepassingsgebied van innovaties en onderwijs verbreedt zich. Gate2 BV zet zich in op het ontwikkelen van nieuwe samenwerkingsverbanden en projecten ter bevordering van het ecosysteem en op het ondersteunen van individuele en clusters van MKB-bedrijven in de sector en ontwikkelt hierbij door naar een volwaardige Smart Industry Campus. Gelet op de impuls voor de ontwikkeling van de regionale economie worden de activiteiten van de BV als behartiging van een publieke taak aangemerkt.

Gate2 BV draagt bij aan het realiseren van de doelstelling om de werkgelegenheid te laten toenemen en economische groei en innovatie van bedrijven te faciliteren (programma Vitale stad, veld Economie, cultuur en evenementen) en daarmee ook de verbinding tussen onderwijs (programma Inclusieve stad, veld Persoonlijke ontwikkeling en Zelfredzaamheid) en arbeidsmarkt te verbeteren. Daarnaast draagt Gate2 bij aan het versterken van de regionale samenwerking (programma Samen en dichtbij, veld Bestuur en samenwerking) doordat het een nadrukkelijke positie heeft in het regionale Smart Industry programma van Midpoint Brabant.

De gemeenten Tilburg en Gilze en Rijen zijn samen aandeelhouders in Gate2 BV. Tilburg heeft een klein meerderheidsbelang (50% + 1 stem) in de BV omdat zij de agiostorting van € 4 miljoen door Gate2 op de aandelen RWTC BV (Rotary Wing Training Center) heeft gefinancierd. Alleen de gemeente Tilburg heeft winstrechten uit de deelneming in Gate2.

Gate2 BV heeft in het voorjaar van 2018 de aandelen in RWTC overgedragen aan Daedalus. Gate2 heeft een leningsovereenkomst met de gemeente Tilburg van € 5.523.332,- waarop jaarlijks wordt afgelost. Daarbij heeft de Gemeente Tilburg een lening bij de Provincie van € 3.423.332,-. Beide leningsverstrekkers dragen zelf het risico van oninbaarheid ten aanzien van het leningsbedrag.

Bemij, beheermaatschappij Gemeente Tilburg BV

Binnen Bemij B.V. worden, na opzegging van het huurcontract Entrada in 2020, geen activiteiten meer verricht. De 100% aandeelhouder, gemeente Tilburg, heeft besloten tot liquidatie van de B.V. over te gaan.

BAT Bedrijven NV

BAT Bedrijven NV is opgericht voor het uitvoeren van commerciële activiteiten op het gebied van inzameling en reiniging (programma Vitale stad, bijdrage aan het veld Economie, cultuur en evenementen), de uitvoering van wettelijk verplichte taken voor regiogemeenten (programma Vitale stad, bijdrage aan het veld Economie, cultuur en evenementen) alsmede het uitvoeren van reinigingsactiviteiten en het bestrijden van gladheid. De wettelijk verplichte taak met betrekking tot inzameling van huisvuil binnen Tilburg is ondergebracht in de gemeentelijke afdeling BAT.

De dividenduitkering aan de gemeente Tilburg vanuit BAT Bedrijven NV is structureel begroot op € 0,3 miljoen.

NV Monumenten Beheer Brabant

Doel van NV Monumenten Beheer Brabant (MBB), voorheen Monumenten Fonds Brabant (MFB), is het verwerven, restaureren, herbestemmen en beheren van monumenten zodat het cultureel erfgoed in Brabant niet verloren gaat. MBB heeft middels een statutenwijziging eind 2017 een 2e doelstelling toegevoegd: 'het verder (helpen) brengen van de aanwezige dynamiek rondom erfgoed of initiatieven met als oogmerk het creëren van netwerken, het ondersteunen van lokale burgerkracht en het delen van kennis alsmede om een bijdrage te leveren aan het optimaal functioneren van het erfgoedveld in de provincie Noord-Brabant en het stimuleren van samenwerking tussen de organisaties die actief zijn binnen het erfgoedveld.

Doelstelling van onze deelname in het NV Monumenten Beheer Brabant is dat het MBB bijdraagt aan behoud en hergebruik van waardevol erfgoed in de stad en daarmee aan de ruimtelijke kwaliteit van de stad.
MBB is deel van het beleidsterrein monumentenzorg en draagt op die wijze bij aan het programma Vitale Stad, veld Economie, Cultuur en Evenementen.

Het MBB keert geen dividend uit. Een behaald positief resultaat wordt toegevoegd aan het eigen vermogen. Dit is een van de steunmaatregelen uit het in 2015 ingevoerde consolidatiescenario waardoor MBB haar vermogenspositie op termijn hoopt te kunnen verbeteren.

Aan MBB is door ons een lening verstrekt groot € 240.859,- waarover jaarlijks rente wordt vergoed.

In opdracht van de Provincie Noord-Brabant, de grootste aandeelhouder, vindt er een onderzoek plaats naar het toekomstperspectief van de vennootschap.

't Laar BV

‘t Laar BV heeft bijgedragen aan de doelstellingen om de werkgelegenheid te vergroten en daarmee ook de werkloosheid te doen afnemen door de vennootschap in te zetten om bedrijfsverzamelgebouwen te ontwikkelen, beheren en exploiteren. De enige activiteit van 't Laar bestond uit het exploiteren van bedrijfsverzamelgebouw de Zwarte Zwaan voor startende ondernemers op bedrijventerrein 't Laar. Inmiddels is dit gebouw verkocht en daarmee is ook de laatste activiteit van deze vennootschap beëindigd. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders is besloten tot liquidatie van de vennootschap over te gaan.

Breedband Tilburg BV

Breedband Tilburg BV heeft als doel breedband toegankelijk te maken voor maatschappelijke instellingen die dat ieder voor zichzelf in de vrije markt niet zouden kunnen realiseren. De activiteiten van de vennootschap bestaan uit het in eigendom verwerven, exploiteren en doen beheren, dan wel het op andere wijze realiseren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Tilburg.

Breedband Tilburg BV draagt bij aan een efficiënte bedrijfsvoering door de lage tariefstelling voor de glasvezelkabels waar we gebruik van maken.

Er vindt geen dividenduitkering plaats.

Pieter Vreedeplein Beheer BV en Pieter Vreedeplein Ontwikkeling CV

Pieter Vreedeplein Beheer BV is beherend vennoot voor Pieter Vreedeplein Ontwikkeling CV. Samen met MAB Development zijn beide BV's opgericht ten behoeve van de gebiedsontwikkeling Pieter Vreedeplein (programma Vitale stad, veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit).

De Vereniging van Eigenaren (VVE) van het complex heeft in verband met een aantal bouwkundige gebreken na oplevering de aannemer en de CV aansprakelijk gesteld. Hoewel alle problemen nog steeds bij de aannemer worden neergelegd op wie de garantieverplichting contractueel is overgegaan, heeft de CV inmiddels een financiële bijdrage geleverd in de herstelkosten.

Er vindt geen dividenduitkering plaats.

BV Ontwikkelmaatschappij De:Werkplaats

Samen met Volker Wessels hebben we eind 2013 “BV Ontwikkelingsmaatschappij De:Werkplaats” opgericht. Doel van de vennootschap is het bevorderen van de herontwikkeling van het binnenstedelijk gebied aangeduid als De:Werkplaats ten noorden van het Centraal Station (Spoorzone) door het voeren van de grondexploitatie van dit gebied dat dient te leiden tot de productie en uitgifte van bouwplannen (programma Vitale stad, veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit).

Er vindt geen dividenduitkering plaats.

Commandiet Tilburg Den Bogerd BV

Tilburg neemt voor 100% deel in de Commandiet Tilburg Den Bogerd BV (aandelenkapitaal € 1,5 miljoen). De vennootschap financiert, beheert en treedt op als aandeelhouder/vennoot van Grondexploitatiemaatschappij Den Bogerd CV. Middels haar participatie in grondexploitatiemaatschappij (GEM) Den Bogerd CV, draagt deze verbonden partij bij aan het realiseren van een uitgebalanceerde woningvoorraad en het voldoen aan de vraag naar huisvesting in Udenhout (programma Vitale stad, veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit).

Gezien de relatief lange doorlooptijd (circa 10 jaar) is er een kans op vertraging en/of tegenvallend resultaat, mede als gevolg van mogelijke veranderende marktomstandigheden. In het geval van tegenvallende resultaten over de volledige exploitatieperiode (van de gemeenschappelijke grondexploitatie), zal Commandiet Tilburg Den Bogerd BV mogelijk niet in staat zijn het volledig verstrekte aandelenkapitaal terug te storten.

Er vindt geen dividenduitkering plaats.

Den Bogerd Beheer BV

Het belangrijkste doel van de BV is het optreden als beherend vennoot voor de Grondexploitatiemaatschappij Den Bogerd CV. De vennootschap is in 2015 opgericht en draagt bij aan het programma Vitale stad, veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit.

Er vindt geen dividenduitkering plaats.

Bakertand BV

Op 2 oktober 2017 heeft de Raad besloten tot een grenscorrectie met de gemeente Goirle per 1-1-2018. Hiermee is het gebied Bakertand (gelegen ten zuiden van de snelweg A58 tussen Boschkens/ Goirle en Hilvarenbeek) toegevoegd aan het grondgebied van de gemeente Goirle.

De gemeente Tilburg neemt middels een besloten vennootschap de regie in de ontwikkeling van de woningbouwlocatie voor het zuidwestelijk deel van Bakertand (als gebiedsontwikkelaar) en maakt afspraken met ontwikkelaars die grondbezit hebben in het gebied. De gemeente Tilburg zelf heeft de meeste grond in bezit. Het plangebied bestaat uit drie locaties, waar in eerste instantie circa 350 woningen op gerealiseerd worden en een aantal groenontwikkelingen zullen plaatsvinden.

Op 18 december 2017 heeft de gemeenteraad besloten om de besloten vennootschap Bakertand BV op te richten om deze ontwikkeling vorm te geven. De gemeente Tilburg heeft alle aandelen van de vennootschap in haar bezit (geplaatst aandelenkapitaal € 200.000,-). Er is tevens overeengekomen dat de gemeente een geldlening verstrekt voor een financieringsarrangement tot een maximum van € 16,5 miljoen voor een periode van maximaal 10 jaar (eventueel te verlengen met 5 jaar).

Er vindt geen dividenduitkering plaats.

Coöperatie De Toegang

Voor hulpvragen over werk/inkomen, maatschappelijke ondersteuning, zorg en jeugd kunnen inwoners van Tilburg sinds 2015 terecht bij Toegang Tilburg. Daar wordt in eerste instantie gekeken wat de inwoner zelf kan, dan wel of lichte ondersteuning nodig is. Indien nodig verzorgt Toegang Tilburg bij zwaardere hulpvragen toegang tot specialistische ondersteuning.

Op 1 januari 2019 is de Coöperatie Toegang Tilburg U.A. opgericht om de samenwerking tussen de verschillende betrokkenen in de Toegang te verbeteren. Voor alle kernpartners (IMW, GGD Hart voor Brabant, MEE regio Tilburg, afdeling Dienstverlening en afdeling Werk & Inkomen) ontstond daarmee een gezamenlijke verantwoordelijkheid om door middel van goede bedrijfsvoering integraal uitvoering te geven aan de opdracht Toegang, lichte ondersteuning en coördinatie.

De gemeente is mede lid van de coöperatie en heeft een controlerende functie via de Algemene Ledenvergadering. Om dat goed te organiseren is de gemeente Tilburg via het college vertegenwoordigd in de Algemene Ledenvergadering.

Stichtingen en verenigingen

Stichting Marketing Tilburg

In 2015 is Stichting Marketing Tilburg opgericht om de stad, in nauwe samenwerking met de partners in Tilburg, te
vermarkten en promoten, met als doel om de aantrekkelijkheid en het vestigingsklimaat van onze stad en daarmee ook de stedelijke economie te vergroten en versterken.
De stichting draagt bij aan de doelstellingen op het gebied van werkgelegenheid, aantal en bestedingen van bezoekers, Binnenstad 21e eeuw (incl. Spoorzone en Piushaven), bedrijventerreinen en cultuuraanbod en -klimaat (programma Vitale stad, veld Economie, cultuur en evenementen en veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit.

In de aanpak van de stichting staan de merkwaarden Vernieuwing, Verbinding en Daadkracht centraal, uitgewerkt in aangescherpte merkwaarden, en legt deze verbonden partij de focus op hetgeen waarin onze stad uitblinkt: het vinden van creatieve oplossingen, het samenwerken en het slimmer organiseren in een veranderende wereld. Daarmee draagt deze verbonden partij dus ook bij aan de doelstelling ten aanzien van Social Innovation (programma Samen en dichtbij, veld Bestuur en samenwerking).

Het financieel risico voor de gemeente Tilburg beperkt zich tot de jaarlijkse bijdrage van € 1,17 miljoen.

Stichting Midden-Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij voor Energie en Duurzaamheid (MOED)

De stichting is op 11 december 2013 opgericht en heeft als doelstelling het faciliteren van initiatieven en ideeën op het terrein van energietransitie (energie efficiencyverbetering en duurzame energie) bij professionele organisaties in de regio MiddenBrabant.

Vanaf 1 januari 2022 worden de activiteiten van Stichting MOED overgedragen aan Stichting Midpoint Brabant alwaar dit zal landen binnen het thema Energietransitie. Overdracht geschied middels een activa - passiva transactie.

De stichting zal na afwikkeling van een aantal subsidieverantwoordingen zo spoedig mogelijk (2022 of 2023) worden opgeheven.

Stichting Midpoint Brabant

Stichting Midpoint Brabant heeft tot doel het bevorderen en stimuleren van de regionale economische ontwikkeling in de regio Midden-Brabant en draagt door haar activiteiten bij aan de programma's Vitale Stad (velden Economie, cultuur en evenementen, Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit) en Samen en dichtbij (veld Bestuur en samenwerking). Stichting Midpoint Brabant draagt direct bij aan de doelstellingen op het gebied van werkgelegenheid, bedrijventerreinen, het versterken van de regionale samenwerking en Social Innovation. Verder draagt de stichting bij aan de gestelde doelen inzake aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en afname werkloosheid (programma Inclusieve Stad, veld Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid en Passende ondersteuning: Werk en Inkomen). Dit gebeurt doordat de verbonden partij uitvoering geeft aan regionale economische uitvoeringsprogramma's voor logistiek, leisure en smart industry (inclusief luchtvaart & onderhoud). De terugkomende dwarsverbanden in deze drie uitvoeringsprogramma's zijn arbeidsmarkt en duurzaamheid. Ook Social Innovation keert als separaat thema terug in deze programma's.

Het financieel risico voor de gemeente Tilburg beperkt zich tot de jaarlijkse bijdrage aan dit samenwerkingsverband. Voor 2023 bedraagt deze bijdrage € 1,0 miljoen (€ 4,40 per inwoner).
Ter realisatie van aanvullende specifieke doelstellingen op het gebied van economie en arbeidsmarkt bestaat ook een subsidierelatie tussen de gemeente Tilburg en deze verbonden partij. Het risico van de subsidierelatie beperkt zich tot het maximaal toegekende subsidiebedrag per aanvraag.

Stichting Tilburgs OndernemingsFonds

De stichting heeft als doelstelling: het financieel ondersteunen van activiteiten door Vitaal-verenigingen op bedrijventerreinen in Tilburg, het stimuleren van de oprichting van nieuwe Vitaal-verenigingen op bedrijventerreinen die tot doel hebben de vitaliteit van deze bedrijventerreinen te optimaliseren, het stimuleren van kennisdeling en het beheren en verantwoorden van ontvangen subsidies.

De belangrijkste taak van stichting TOF is het realiseren van parkmanagement op de bedrijventerreinen met als doel een kwalitatieve bedrijfsomgeving te creëren. Dit is cruciaal voor de economische ontwikkeling van onze stad aangezien het een van de belangrijke vestigingsfactoren is voor nieuwe en bestaande bedrijven en daarmee gekoppeld aan het behoud en de groei van werkgelegenheid in onze stad. Het gaat bij parkmanagement ook niet alleen om grijs- en groenonderhoud, maar zeker ook om de veiligheid van onze bedrijvenlocaties.

Stichting TOF draagt als verbonden partij dus vrij direct bij aan de doelstellingen op het gebied van werkgelegenheid, bedrijventerreinen, afname criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens, fysieke leefomgeving en indirect aan afname werkloosheid. De wijze waarop we middels deze verbonden partij samen

met ondernemers parkmanagement op de bedrijventerreinen realiseren, is een voorbeeld van de beoogde doelstelling om te functioneren als participerende overheid.

Stichting TOF draagt hiermee bij aan het programma Vitale stad (veld Economie, cultuur en evenementen, veld Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit, veld Openbare orde en veiligheid alsmede veld Aantrekkelijke leefomgeving). Indirect draagt deze verbonden partij ook bij aan de programma's Inclusieve stad (veld Passende ondersteuning: Werk en inkomen) en Samen en dichtbij (veld Bestuur en samenwerking).

Het financieel risico voor de gemeente Tilburg beperkt zich tot de subsidieverstrekking. Voor 2023 is de subsidie geraamd op € 0,25 miljoen.

Stichting Beheer en Uitvoering Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland

De stichting Beheer en Uitvoering Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland is per 1 januari 2020 opgericht door de gemeente Tilburg en de gemeente Eindhoven. De stichting ondersteunt beheersmatige en uitvoerende activiteiten ten behoeve van het netwerk Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland. Het netwerk Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland bestaat uit o.a. de gemeenten in Brabant en Zeeland, Openbaar Ministerie, Politie, Belastingdienst en provincies die samenwerken om de ondermijnende criminaliteit zo effectief mogelijk aan te pakken.

De financiële bijdrage vanuit Tilburg bedraagt in 2023 € 0,24 miljoen.

Vereniging Mindlabs

Vereniging MindLabs heeft als missie de ontwikkeling van mens en maatschappij door kennis en toepassing van interactieve technologie te verbinden met ondernemerschap. Hierbij staat de interactie tussen mens en technologie centraal.

De vereniging is opgericht door Fontys Hogescholen, ROC Tilburg, de Universiteit van Tilburg, Provincie Noord-Brabant, Gemeente Tilburg en DPG Media.

Kerncijfers verbonden partijen

A: Gemeenschappelijke regelingen

Verbonden Partij bedragen x € 1.000	Vestigingsplaats	Openbaar Belang	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd Vermogen 31-12-2021	Resultaat 2021	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd Vermogen 31-12-2023	Resultaat 2023
Diamant-groep	Tilburg	79,29%						
Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	Tilburg	22,03%	18.832	43.130	3.326	5.276	55.277	0
Regio Hart van Brabant	Tilburg	49,08%	8.106	18.074	6.943	149	2.043	0
GGD Hart voor Brabant	Den Bosch	20,64%	7.749	23.834	238	6.040	12.000	0
RAV Brabant Midden-West-Noord	Den Bosch	12,00%	14.180	32.686	489	14.260	36.566	0
Omgevingsdienst Midden en West Brabant (OMWB)	Tilburg	8,61%	2.918	3.285	164	2.829	3.004	0
Stadsgewest 's-Hertogenbosch	Den Bosch	0,42%	-1.725	2.685	160	-1.955	2.500	0

B: Vennootschappen en coöperaties

Verbonden Partij bedragen x € 1.000	Vestigingsplaats	Openbaar Belang	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd Vermogen 31-12-2021	Resultaat 2021	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd Vermogen 31-12-2023	Resultaat 2023
NV Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	0,13%	5.062.000	143.995.000	236.000			
TWM Holding BV	Tilburg	90,91%						
Brabant Water NV	Den Bosch	0,60%	684.676	534.399	10.493			
Gate2 BV	Gilze-Rijen	50,28%	-574	3.157	-10			
Enexis Holding NV	Rosmalen	3,73%	4.241.000	5.154.000	199.000			
Publiek Belang Elektriciteitsprod. BV	Den Bosch	3,73%	1.532	7	-37			
Claim Staat Vennootschap (CSV Amsterdam BV)	Den Bosch	3,73%	312	23	-43			
Bemij, beheermaatschappij Gemeente Tilburg BV	Tilburg	100,00%	124	0	0			
BAT Bedrijven NV	Tilburg	100,00%	1.787	264	664			
NV Monumenten Beheer Brabant	Vught	6,90%	773	8.603	184			

B: Vennootschappen en coöperaties

Verbonden Partij bedragen x € 1.000	Vestigingsplaats	Openbaar Belang	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd Vermogen 31-12-2021	Resultaat 2021	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd Vermogen 31-12-2023	Resultaat 2023
't Laar BV	Tilburg	51,40%	931	605	-12			
Breedband Tilburg BV	Tilburg	25,10%	262	2.099	91			
Pieter Vreedeplein Beheer BV	Den Haag	50,00%	74	0	-1			
Pieter Vreedeplein Ontwikkeling CV	Den Haag	49,50%	54	343	-3			
BV Wijkontwikkelingsmaatschappij Tilburg De: Werkplaats	Tilburg	50,00%						
Commandiet Tilburg Den Bogerd BV	Tilburg	100,00%						
Den Bogerd Beheer BV	Tilburg	33,30%						
Bakertand BV	Tilburg	100,00%						
Coöperatie de Toegang	Tilburg		24	1.552	-115			

C: Stichtingen en verenigingen

Verbonden Partij bedragen x € 1.000	Vestigingsplaats	Openbaar Belang	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd Vermogen 31-12-2021	Resultaat2021	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd Vermogen 31-12-2023	Resultaat 2023
Stichting Marketing Tilburg	Tilburg	n.v.t.	233	168	130			
Stichting MOED	Tilburg	n.v.t.	83	128	26			
Stichting Midpoint Brabant	Tilburg	n.v.t.	977	2.115	39			
Stichting Tilburgs Ondernemingsfonds	Tilburg	n.v.t.	59	1.159	0			
Stichting Beheer en Uitvoering Taskforce RIEC Brabant Zeeland	Tilburg	n.v.t.						
Vereniging Mindlabs	Tilburg	n.v.t.						

5. Bijlagen

1. Uitgangspunten Programmabegroting

De vertrekpositie voor het actueel financieel beeld is de vastgestelde begroting van het voorgaande jaar en de structurele doorwerking van de meest recente Jaarrekening en Tussenrapportage.
Voor het actualiseren van de begrotingsramingen wordt uitgegaan van de spelregels "Budgetbijstellingen, zo doen we dat in Tilburg".

Uitgangspunten
De uitgangspunten voor het algemeen financieel beleid zijn:

- De interne omslagrente is per 1 januari 2018 verlaagd naar 0% a.g.v. BBV;
- Uit pragmatische overwegingen ronden we het omslagpercentage af op een veelvoud van 0,5% en corrigeren we afwijkingen in de rentetoerekening pas wanneer bij de jaarrekening de toe te rekenen rente meer dan € 2 miljoen afwijkt van de raming in de programmabegroting;
- De prijsgevoelige budgetten worden geïndexeerd met de BBP-index op basis van de meest recente CEP publicatie van het Centraal Plan Bureau (CPB). Er vindt nacalculatie plaats over de voorafgaande twee begrotingsjaren;
- Voor de loongevoelige budgetten hanteren we de ontwikkelingen inzake de CAO en sociale lasten. Ook hier vindt nacalculatie plaats over de twee voorafgaande begrotingsjaren;
- Voor de bijstelling van de subsidiebudgetten hanteren we een gewogen gemiddelde van de prijs overheidsconsumptie netto materieel (IMOC) en prijs overheidsconsumptie beloning werknemers op basis van de meest recente CEP publicatie. Over de twee voorafgaande begrotingsjaren vindt nacalculatie plaats;
- De opbrengst OZB wordt geïndexeerd met de BBP-index voor het begrotingsjaar;
- De kosten van kwijtschelding worden sinds 2015 verrekend in de woonlasten;
- Bij de zgn. gebonden tarieven (afvalstoffenheffing, rioolheffing en bouwleges) gaan we uit van 100% kostendekkendheid;
- Met betrekking tot de hondenbelasting zijn in het verleden extra verhogingen doorgevoerd, waardoor de kostendekking boven de 100% uitkomt;
- De overige tarieven van leges en belastingen worden verhoogd met de BBP-index;
- Meerjarige accressen gemeentefonds ramen we, na aftrek van nominale- en volumeontwikkelingen, voor 50%. Voor de jaren 2023-2025 is het meerjarige accres bevroren en daarom voor 100% geraamd.
- Met ingang van begrotingsjaar 2023 wordt de uitkering BTW-compensatiefonds voor 75% geraamd op basis van de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het plafond BCF.

Voor de budgetten sociaal domein gelden de volgende afspraken:

- Budgetten i.r.t. integratie- en decentralisatie-uitkeringen en specifieke uitkeringen volgen de indexering van deze uitkeringen één op één;
- Budgetten Jeugdhulp volgen de indexering (volume en prijs) die door HvB gehanteerd wordt.
- Budgetten Wmo 2015 worden geïndexeerd op basis van volume- en prijsontwikkeling van CPB-MLT.
- Overige budgetten binnen het sociaal domein volgen de Tilburgse systematiek (zie hierboven).

2a. Overzicht begrotingsvoorstellen - herijkingen

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Inclusieve Stad	**15.119 N**	**16.386 N**	**15.484 N**	**11.909 N**
Sociaal en Veerkrachtig				
1. Inwonersbijdrage GGD	400 N	519 N	492 N	526 N
2. Turnhal	351 V	351 V	348 N	348 N
Opbrengsten	71 N	71 N	178 V	178 V
3. Kwijtschelding	274 V	274 V	274 V	274 V
4. Verhoging huren sportaccommodaties	112 N	112 N	112 N	112 N
5. Verhoging huren sportaccommodaties	914 N	914 N	914 N	914 N
6. Kinderboerderijen	55 N	93 N	91 N	78 N
7. Administratieve bijstellingen	466 N	466 N	466 N	466 N
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid				
20. Leerlingenvervoer	113 N	113 N	113 N	113 N
21. Onderwijshuisvestingsprogramma 2023	186 V	407 V	1.836 N	2.201 N
Huurvergoedingen derden		90 V	239 V	239 V
22. Inburgering; leefbaarheidstoets	60 N	59 N	58 N	44 N
23. Indexering huren vastgoed 2022	3 N	3 N	3 N	3 N
24. Administratieve bijstelling	416 V	416 V	416 V	416 V
Passende ondersteuning; Werk en Inkomen				
27. Toename aantal aanvragen Bbz en Ioaz	164 N	164 N	164 N	164 N
t.l.v. budget Bbz gevestigde ondernemers	82 V	82 V	82 V	82 V
28. Uitvoeringskosten TOZO-regeling	400 N	200 N	200 N	200 N
t.l.v. reserve Crisisherstelfonds	400 V	200 V	200 V	200 V
29. IU Participatie; loon- en prijsbijstelling 2022	565 N	604 N	566 N	558 V
30. Bijstelling Bbz-krediet	200 V	200 V	200 V	200 V
Rijksvergoeding	200 N	200 N	200 N	200 N
31. Administratieve bijstelling; lasten	148 N	50 N	-	-
Baten	148 V	50 V		
Passende ondersteuning; Wmo				
33. Hulp aan huis	1.669 N	2.400 N	2.400 N	2.400 N
34. Wmo vervoer	312 N	312 N	312 N	312 N
35. Woningaanpassingen	96 N	96 N	96 N	96 N
36. Hulpmiddelen	563 N	563 N	563 N	563 N
37. Formatiecalculatiemodel MO	164 N	164 N	164 N	164 N
38. Wmo Begeleiding en Beschermd Wonen	2.146 N	2.620 N	2.826 N	2.826 N
39. Uitstel invoering objectief verdeelmodel Beschermd wonen	1.400 V	700 V	-	2.100 N
40. Budget Beschermd Wonen	645 N	645 N	645 N	645 N
Ontvangen bijdrage regiogemeenten	645 V	645 V	645 V	645 V
41. Eigen bijdrage huishoudelijke hulp	-	-	1.226 V	1.226 V
42. Inkoopbesparing - samenloop hefbomen				
- Wmo begeleiding	4.514 N	5.979 N	4.993 N	4.411 N
- Wmo beschermd wonen	3.139 N	996 N	1.209 V	2.130 V

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
43. Correctie periodieke controle op verzilvering Dagbesteding	128 N	128 N	128 N	128 N
44. Administratieve bijstelling; lasten	830 N	933 N	1.037 N	1.037 N
Baten	435 N	435 N	435 N	435 N
Passende ondersteuning; Jeugdhulp				
47. Herijking Regionale Jeugdzorg	4.321 N	4.288 N	4.335 N	4.335 N
48. Lokale jeugdzorg PGB	1.165 V	1.063 V	959 V	959 V
49. IU Voogdij 18+ (GF)	374 N	374 N	374 N	374 N
50. Inkoopbesparing - samenloop hefbomen Jeugdhulp	2.303 V	2.216 V	2.234 V	5.129 V
51. Administratieve bijstelling	207 N	104 N	-	-
Ingrijpen bij crisis en onveiligheid				
52. Maatschappelijke opvang	173 N	173 N	173 N	173 N
53. Vrouwenopvang	658 N	658 N	658 N	133 N
54. Inkoopbesparing - samenloop hefbomen	116 N	116 N	116 N	116 N
Wmo begeleiding				
55. Administratieve bijstelling	1.472 V	1.472 V	1.472 V	1.472 V
Duurzame Stad	**140 V**	**1.146 V**	**950 V**	**693 V**
Fysieke Basiskwaliteit				
56. Semi autonome groei onderhoud openbare ruimte	155 N	306 N	448 N	796 N
57. Nazorg projecten	195 N	185 N	175 N	165 N
58. Nieuwe rioolaansluitingen	442 V	442 V	442 V	442 V
Bijdragen derden	519 N	519 N	519 N	519 N
59. Beheer Culturele kunstwerken	134 N	134 N	124 N	84 N
60. Schade en molest Openbare Verlichting	150 N	150 N	150 N	150 N
Uitkering verzekering/waarborgfonds	150 V	150 V	150 V	150 V
61. Verwijderen Top haltes	200 N	-	-	-
62. Actualisering autonome groei inzameling huishoudelijk afval	83 N	73 N	73 N	117 N
63. Hogere opbrengst textiel	300 V	300 V	300 V	300 V
64. Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	61 N	61 N	61 N	61 N
65. Opbrengsten straatparkeren	450 V	450 V	450 V	450 V
Opbrengsten garageparkeren	450 N	450 N	450 N	450 N
66. Actualiseren projecten openbare ruimte	933 V	1.861 V	1.805 V	599 V
67. Verhogen huren milieustraat 2022	5 N	5 N	5 N	5 N
68. Verhogen huren milieustraat 2023	67 N	67 N	67 N	67 N
69. Verhoging huren 2022 parkeergarages en fietsenstallingen	5 N	5 N	5 N	5 N
t.l.v. reserve betaald parkeren	5 V	5 V	5 V	5 V
70. Kostenstijgingen parkeergarages en fietsenstallingen	878 N	878 N	878 N	878 N
t.l.v. reserve betaald parkeren	878 V	878 V	878 V	878 V
71. Administratieve bijstelling; lasten	1.248 N	2.943 N	1.327 N	1.051 N
Baten	1.121 V	2.816 V	1.200 V	2.203 V
Groen blauwe leefomgeving				
81. Afdrachten Oostkamer aan reserve natuurontwikkeling	232 N	409 N		

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
	232 V	409 V		
82. Actualiseren projecten openbare ruimte	29 V	38 V	20 V	18 V
83. Natuurcompensatie Letschertweg	3 N	3 N	3 N	3 N
84. Administratieve bijstelling; lasten	120 V	120 V	120 V	120 V
Baten	120 N	120 N	120 N	120 N
Klimaat				
87. Uitvoeringskosten duurzaamheidsleningen	15 N	15 N	15 N	15 N
88. Energielabel C kantoren	-	-	-	14 V
89. Administratieve bijstelling; lasten	1.930 N	777 N	736 V	113 V
Baten	1.930 V	777 V	736 N	113 N
Vitale Stad	**1.440 V**	**559 V**	**805 V**	**761 V**
Openbare orde en veiligheid				
91. Veiligheidsregio MWB – bijstelling kapitaallasten	326 N	326 N	326 N	326 N
92. Experiment gesloten coffeeshopketen	174 N	174 N	-	-
93. Extra capaciteit BOA's	70 N	70 N	70 N	70 N
94. Indexering huren brandweerkazernes 2022	11 N	11 N	11 N	11 N
95. Indexering huren brandweerkazernes 2023	88 N	88 N	88 N	88 N
Aantrekkelijke leefomgeving				
98. Wijkbudget openbare ruimte	197 V	187 V	177 V	167 V
99. Kinderboerderijen; opbrengsten	41 V	41 V	41 V	41 V
en kosten	14 V	52 V	50 V	37 V
100. Indexering interne huren 2022	176 V	176 V	176 V	176 V
101. Herijking gebouwenexploitatie indexatie huuropbrengst	2.775 V	4.221 V	4.261 V	4.280 V
Onderhoudskosten (indexatie)	2 V	1.501 N	1.565 N	1.596 N
Stelpost demping huurverhoging	1.600 N	1.600 N	1.600 N	1.600 N
102. Archeologische waarden- en verwachtingskaart	-	-	-	40 N
103. Budget nieuwe Omgevingswet	9 N	9 N	9 N	9 N
104. Administratieve bijstelling; lasten	1.210 V	1.291 V	1.291 V	1.291 V
Baten	1.210 N	1.291 N	1.291 N	1.291 N
Economie, cultuur en evenementen				
111. Dividenduitkering Enexis	638 V	295 N	295 N	295 N
112. Inwonersbijdrage Midpoint Brabant	120 N	120 N	120 N	120 N
113. Verduurzamen evenementen	25 N	25 N	25 N	25 N
114. Vervallen beheerskostenvergoeding	5 N	5 N	5 N	5 N
115. Administratieve bijstelling; lasten	175 V	275 V	-	-
Baten	175 N	275 N		
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit				
135. Bijstelling grondexploitatie; lasten	7.586 N	21.811 N	13.396 N	6.543 V
Baten	7.586 V	21.811 V	13.396 V	6.543 N
136. Herijking parkeerafdracht Spoorzone	640 N	484 N	3.267 N	3.250 N
Verrekening met parkeerreserve	640 V	484 V	3.267 V	3.250 V
137. Actualiseren projecten openbare ruimte	120 V	201 V	309 V	340 V
138. Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb)	90 N	90 N	90 N	90 N

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
139. Kapitaallasten verkeerspilot Noord	5 N	5 N	5 N	5 N
140. Tweejaarlijkse actualisatie nota Reserve Bovenwijks	-	25 N	-	25 N
t.l.v. Reserve bovenwijkse voorzieningen		25 V		25 V
141. Administratieve bijstelling; lasten	582 V	2.504 V	670 V	6.462 V
Baten	582 N	2.504 N	670 N	6.462 N
Samen en dichtbij	**35.484 V**	**54.406 V**	**65.113 V**	**15.153 V**
Bestuur en samenwerking				
150. Inwonersbijdrage regio Hart van Brabant	40 N	40 N	40 N	40 N
151. Kosten verkiezingen	-	-	-	150 N
Publieke dienstverlening				
152. Reisdocumenten en rijbewijzen; Opbrengsten	467 N	976 V	1.101 V	1.473 V
Kosten	80 V	642 N	704 N	869 N
153. Formatiecalculatiemodel KCC	60 V	305 N	336 N	421 N
154. Versterking dienstverlening gemeenten; Systeemleren	65 N	65 N	65 N	65 N
155. Herijking opbrengst leges bouwvergunningen	1.500 N			
156. Administratieve bijstelling; lasten	26 N	21 V	21 V	21 V
Baten	21 N	21 N	21 N	21 N
Diensten aan andere overheden				
158. Dienstverlening Veilig Thuis	-	-	98 V	98 V
159. Administratieve bijstelling; lasten	10 V	10 V	10 V	10 V
Baten	10 N	10 N	10 N	10 N
Financiering en algemene dekkingsmiddelen				
160. Uitkering gemeentefonds	74.759 V	73.652 V	87.340 V	47.536 V
161. Stelpost gemeentefonds Jeugd/herverdeling	18.800 N	2.400 V	1.900 V	3.900 N
162. Opbrengst Hondenbelasting	84 V	84 V	84 V	84 V
163. Autonome bijstelling Afvalstoffenheffing	362 V	362 V	362 V	571 V
164. Opbrengst Afvalstoffenheffing	1.798 V	2.062 V	2.335 V	2.209 V
165. Autonome bijstelling Rioolheffing	140 V	140 V	140 V	221 V
166. Opbrengst Rioolheffing	304 N	447 N	26 N	397 V
167. Autonome bijstelling OZB en uitvoeringskosten	261 V	261 V	261 V	661 V
168. Nominale bijstelling OZB	1.472 V	1.486 V	1.498 V	1.510 V
169. Bijstelling rente treasury	641 N	2.942 N	6.322 N	9.934 N
170. Administratieve bijstelling; lasten	47 V	-	-	-
Baten	127 V	127 V	127 V	1.152 N
Algemene baten en lasten				
173. Informatieveiligheid	400 N	400 N	400 N	400 N
174. Nominale bijstelling budgetten	15.186 N	15.186 N	15.186 N	15.186 N
175. Stelpost indexering	5.600 N	5.800 N	6.400 N	6.800 N
176. Niet realiseren reductie huisvestingskosten 2024	-	650 N	-	-
177. Boetes hufterig gedrag	300 N	300 N	300 N	300 N
178. Wet open overheid (Woo)	-	37 N	34 N	70 N
179. Prijsstijgingen en tekort verdichting Stadswinkel	50 N	50 N	50 N	50 N
180. Indexering huren 2022 gemeentelijke huisvesting	40 N	40 N	40 N	40 N

Herijkingen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
181. Indexering huren 2023 gemeentelijke huisvesting	316 N	290 N	280 N	280 N
182. Administratieve bijstelling; lasten	5.918 N	3.325 N	159 N	4.953 V
Baten	5.968 V	3.375 V	209 V	4.903 N
Totaal Herijkingen	**21.945 V**	**39.735 V**	**51.384 V**	**4.698 V**

2b. Overzicht begrotingsvoorstellen - nieuw beleid fondsvorming

Nieuw beleid - fondsvorming (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Vitale Stad	**31.342 N**	**-**	**-**	**-**
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit				
148. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons	31.342 N			
Samen en dichtbij	**54.588 N**	**23.000 N**	**38.000 N**	**-**
Algemene baten en lasten				
188. Instellen Reserve Fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid	5.000 N	-	-	-
189. Storting reserve Lokaal Herstructureringsfonds Tilburg (LHFT)	5.000 N			
190. Instellen Reserve Fonds Talentontwikkeling	5.000 N	-	-	-
191. Aanvullen investeringsfonds sociaal domein (tot € 10 mln)	7.300 N	-	-	-
192. Instellen Reserve Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening	8.800 N			
193. Instellen Reserve Transitiefonds wijkgericht werken en inwonersparticipatie	5.000 N			
194. Instellen reserve Levendige democratie	4.000 N			
195. Instellen reserve Topsportfonds	1.500 N	-	-	-
196. Storting reserve natuurontwikkeling	-	2.000 N	3.000 N	-
197. Inrichting Fonds Stedelijke ontwikkeling	12.330 N			
Correctie storting FSO	1.342 V	-	-	-
- Investeringsfonds Sociaal	-	5.000 N	-	-
- Klimaatfonds	2.000 N	6.000 N	15.000 N	-
- Fonds Stedelijke Ontwikkeling	-	10.000 N	20.000 N	-
Totaal nieuw beleid	**85.930 N**	**23.000 N**	**38.000 N**	**0**

2c. Overzicht begrotingsvoorstellen - nieuw beleid exploitatie

Nieuw beleid - exploitatie (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Inclusieve Stad	**6.211 N**	**7.074 N**	**7.064 N**	**7.049 N**
Sociaal en Veerkrachtig				
8. Borgen uitvoeringscapaciteit kansengelijkheid	200 N	200 N	200 N	200 N
9. Taakstelling impactgericht subsidiëren terugdraaien	-	868 N	868 N	868 N
10. Uitvoeringsprogramma diversiteit en inclusiviteit	450 N	450 N	450 N	450 N
11. Uitbreiding buurtsportcoaches	219 N	292 N	292 N	292 N
12. Niet doorzetten versobering minimabeleid	1.897 N	1.897 N	1.897 N	1.897 N
13. Indexeren meedoenregeling	478 N	478 N	478 N	478 N
14. Versnelling GGoud	600 N	600 N	600 N	600 N
15. 100% dekking combinatiefunctionarissen	164 N	328 N	328 N	328 N
Bijdrage schoolbesturen	82 V	164 V	164 V	164 V
16. Sportpedagoog bij verenigingen	94 N	94 N	94 N	94 N
17. Zwembad De Groene Wellen	200 N	-	-	-
18. Bestedingsplan Topsportfonds	150 N	150 N	150 N	150 N
t.l.v. reserve Topsportfonds	150 V	150 V	150 V	150 V
19. Dierenopvang	70 N	-	-	-
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid				
25. Lokale educatieve agenda 2023-2026	593 N	582 N	572 N	557 N
Rijksmiddelen Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	260 V	139 V	139 V	139 V
26. Taalhuis coördinatie	74 N			
t.l.v. bestaande onderwijsbudgetten	74 V			
Passende ondersteuning; Werk en inkomen				
32. Klantregie Werk en Inkomen duurzaam organiseren	1.000 N	1.000 N	1.000 N	1.000 N
Passende ondersteuning; Wmo				
45. Verbetering toezicht Wmo en Jeugdwet	588 N	588 N	588 N	588 N
46. Transitiebudget Wmo	3.100 N	1.000 N		
T.l.v. Investeringsreserve SD	3.100 V	1.000 V	-	-
Duurzame Stad	**7.308 N**	**7.680 N**	**5.514 N**	**5.950 N**
Fysieke basiskwaliteit				
72. Opslag strooizout in zoutsilo's	28 N	21 N	21 N	21 N
73. Elektrificatie wagenpark BAT	273 N	676 N	938 N	988 N
74. Doorontwikkeling afdeling BAT	301 N	301 N	301 N	301 N
75. Impuls beheer openbare ruimte	3.531 N	3.382 N	3.433 N	3.484 N
76. Buurtconciërge Stappegoor	50 N	-	-	-
77. Muurschilderingen	100 N	100 N	-	-
78. Extra kwaliteit Linten	-	-	21 N	156 N
79. Uitbreiding Scope Stadsforum met omgeving Factorium	-	100 N	75 N	75 N
80. Verliezen parkeergarage Stappegoor	246 N	246 N	246 N	246 N
t.l.v. reserve Parkeren	246 V	246 V	246 V	246 V
Groen blauwe leefomgeving				
85. Groen in en om de stad - borgen programmabureau	500 N	500 N	500 N	500 N
86. Investeringen Groen in de Stad	25 N	100 N	225 N	425 N

Nieuw beleid - exploitatie (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Klimaat				
90. Uitvoeringsbudget 2023 - 2024 Klimaat	1.500 N			
Reservering onrendabele top rapport ROB in Reserve Investeringsfonds Klimaat	1.000 N	2.500 N	-	-
Vitale stad	**6.280 N**	**6.022 N**	**7.737 N**	**8.069 N**
Openbare orde en veiligheid				
96. Aanstellen functionaris cybercrime	103 N	103 N	103 N	103 N
97. Structureel maken zorgcoördinator mensenhandel	91 N	91 N	91 N	91 N
Aantrekkelijke leefomgeving				
105. Toegankelijkheid openbare gebouwen naar 100%	-	62 N	125 N	125 N
106. Inrichten maatschappelijke vastgoedtafel en makelpunt	212 N	212 N	106 N	106 N
107. Visie toekomst Paleis	-	-	315 N	625 N
108. Doorontwikkeling Mommerskwartier huuropbrengst	-	-	500 V	500 V
Kapitaallasten			1.500 N	1.500 N
109. Torenspits Armhoef	150 N	-	-	-
110. Uitvoeringsplan Omgevingskwaliteit	100 N	-	-	-
Economie, cultuur en evenementen				
116. Structureel borgen organisatie CuPuDo	395 N	395 N	395 N	395 N
117. Hospitality LocHal	200 N	-	-	-
t.l.v. reserve Crisisherstelfonds	200 V			
118. Impuls erfgoed, stimulering ateliers e.a.	500 N	500 N	500 N	500 N
119. De Nieuwe Vorst	500 N	-	-	-
120. Kermis als totaal beleving	150 N	150 N	150 N	150 N
121.Citymarketing	250 N	-	-	-
t.l.v. reserve Crisisherstelfonds	250 V			
122. Structureel borgen huidig niveau evenementensubsidie	500 N	500 N	500 N	500 N
123. Viering 100 jaar Piushaven	100 N	-	-	-
124. Circulaire Economie	350 N	350 N	350 N	350 N
125. Borgen uitbreiding formatie afdeling ECA	218 N	218 N	218 N	218 N
126. Continueren inzet Binnenstad Management (BMT)	375 N	375 N	375 N	375 N
127. Next Economy	750 N	1.100 N	1.150 N	1.150 N
128. HOST - Hoger onderwijs en studenten Tilburg	200 N	300 N	400 N	400 N
129. MOB-complex terreininrichting en exploitatiemodel investeringen	25 N	235 N	270 N	270 N
130. Subsidie Stichting Tilburgse markten en centrummanagement	20 N	50 N	50 N	50 N
131. Havenmeester	125 N	125 N	125 N	125 N
132. Versterking lokaal mediabeleid	400 N	400 N	400 N	400 N
t.l.v. reserve Versterking levendige democratie	400 V	400 V	400 V	400 V
133. Subsidie doorontwikkeling Mommerskwartier	-	-	250 N	250 N
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit				
142. Opkoopbescherming en kamerverhuurbeleid	697 N	697 N	697 N	697 N
143. Actieplan studentenhuisvesting	60 N	-	-	-

Nieuw beleid - exploitatie (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
144. Stedelijke ontwikkeling :				
Versterken werkorganisatie incl. mobiliteit (30,5 fte)	3.229 N	3.229 N	3.229 N	3.229 N
Waarvan t.l.v. projecten	994 V	994 V	994 V	994 V
Financieel gezonde dekking bestaande formatie	1.500 N	1.500 N	1.500 N	1.500 N
145. Herinrichting Pieter Vreedeplein	100 N	-	-	-
146. Kenniskwartier				
Vestigen WVG	3.000 N	3.000 N	-	-
Visies en verkenningen: programmakosten	1.000 N			
Ten laste van FSO	4.000 V	3.000 V		
147. Visies en verkenningen (excl. Kenniskwartier)	1.300 N	-	-	-
Ten laste van FSO	1.300 V			
148. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons overhevelen naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds (voorheen reserve herstructurering erfpachtomzettingen)	3.176 V	3.176 V	3.176 V	3.176 V
149. Extra kwaliteit Linten			8 N	30 N
Samen en dichtbij	**5.763 N**	**6.762 N**	**6.761 N**	**6.760 N**
Publieke dienstverlening				
157. Klantgedreven dienstverlening	1.428 N	1.372 N	-	-
T.l.v. reserve Digitalisering en klantgedreven dienstverlening	1.428 V	1.372 V		
Financiering en algemene dekkingsmiddelen				
171. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons overhevelen naar de reserve Stedelijk Ontwikkelingsfonds (voorheen reserve herstructurering erfpachtomzettingen)	3.176 N	3.176 N	3.176 N	3.176 N
172. Overhevelen saldo beleggingsreserve bouwfonds naar beleggingsreserve 2000	20.021 V 20.020 N	2 V -	3 V -	4 V -
Algemene baten en lasten				
183. Inzet op projecten	628 N			
T.l.v. Reserve Ontwikkeling Informatisering (ROI)	628 V			
184. Veilige Publieke Taak en integriteitsbeleid	288 N	288 N	288 N	288 N
185. Digitalisering	1.590 N	1.680 N	1.720 N	1.010 N
T.l.v. reserve Digitalisering en klantgedreven dienstverlening	1.590 V	1.680 V	1.720 V	1.010 V
186. Inwonersparticipatie	300 N	300 N	300 N	300 N
187. Nader in te vullen budget strategische personeelsplanning	2.000 N	3.000 N	3.000 N	3.000 N
198. Samenvoegen reserve Gaswinstuitkering met de reserve verkoop Essent	46.092 V 46.092 N	-	-	-
Totaal nieuw beleid - exploitatie	**25.562 N**	**27.538 N**	**27.076 N**	**27.828 N**

2d. Overzicht ruimtescheppende maatregelen

Ruimtescheppende maatregelen (x € 1.000,-)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Vitale Stad	**25.000 V**			
Economie, cultuur en evenementen				
134. DIvidenduitkering TWM	25.000 V			
Samen en dichtbij	**56.714 V**	**6.150 V**	**10.750 V**	**6.650 V**
Financiering en algemene dekkingsmiddelen				
171. Resterende onttrekkingen reserve beleggingsfonds 2000 m.b.t. verkoop erfpachtcanons	31.342 V			
Algemene baten en lasten				
200. Afdracht uit parkeerexploitatie	2.500 V	2.500 V	2.500 V	2.500 V
201. Doorlichting reserves	14.422 V	-	-	-
202. Vrijval administratief budget technische doorrekening begroting	1.450 V	1.650 V	1.650 V	1.650 V
203. Vrijval Reserve Incidentele Opgaven (RIO)	7.000 V	2.000 V	6.600 V	2.500 V
Totaal ruimtescheppende maatregelen	**81.714 V**	**6.150 V**	**10.750 V**	**6.650 V**

3a. Budgetoverzicht per veld

Inclusieve stad x € 1.000	L/B	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Sociaal en veerkrachtig	Lasten	95.969	93.897	103.765	103.926	103.183	103.274
	Baten	-15.930	-8.730	-9.826	-9.905	-9.570	-9.570
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid	Lasten	39.783	40.324	40.396	41.011	44.120	44.446
	Baten	-15.395	-13.909	-13.896	-13.858	-13.487	-13.487
Passende ondersteuning: Toegang	Lasten	23.531	22.878	24.390	24.389	24.389	24.389
	Baten	-732	-204	-204	-203	-203	-203
Passende ondersteuning: Werk en inkomen	Lasten	193.789	175.825	174.177	172.175	172.566	171.442
	Baten	-127.752	-110.413	-106.649	-105.575	-106.770	-106.770
Passende ondersteuning: WMO	Lasten	119.329	117.697	134.334	132.448	131.256	131.853
	Baten	-8.195	-4.765	-7.205	-4.972	-5.198	-5.198
Passende ondersteuning: Jeugdhulp	Lasten	74.964	75.422	76.394	75.150	74.133	71.238
	Baten	-782	-167	-32	0	0	0
Ingrijpen bij crisis en onveiligheid	Lasten	28.822	22.142	23.067	22.563	22.590	22.066
	Baten	-5.631	-647	-700	-696	-696	-696
Totaal Inclusieve stad	**Lasten**	**576.188**	**548.185**	**576.523**	**571.663**	**572.237**	**568.707**
	Baten	**-174.417**	**-138.835**	**-138.511**	**-135.209**	**-135.925**	**-135.925**
	Saldo	**401.771**	**409.350**	**438.012**	**436.454**	**436.312**	**432.782**

Duurzame stad x € 1.000	L/B	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Fysieke basiskwaliteit	Lasten	107.888	106.503	115.061	119.395	116.316	118.145
	Baten	-29.773	-31.383	-32.146	-32.584	-30.187	-29.856
Groen blauwe leefomgeving	Lasten	6.629	4.946	5.596	5.817	5.532	5.756
	Baten	-2.582	-1.147	-1.183	-1.212	-803	-803
Klimaat	Lasten	12.111	6.830	10.033	5.855	2.242	2.853
	Baten	-12.014	-4.786	-5.419	-1.230	-105	-729
Totaal Duurzame stad	**Lasten**	**126.628**	**118.280**	**130.691**	**131.067**	**124.090**	**126.755**
	Baten	**-44.368**	**-37.316**	**-38.748**	**-35.026**	**-31.096**	**-31.388**
	Saldo	**82.260**	**80.964**	**91.942**	**96.041**	**92.994**	**95.367**

Vitale stad x € 1.000	L/B	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Openbare orde en veiligheid	Lasten	35.821	33.058	33.134	32.771	32.554	32.571
	Baten	-3.633	-746	-411	-394	-394	-394
Aantrekkelijke leefomgeving	Lasten	34.062	34.356	28.778	28.960	31.067	31.490
	Baten	-23.418	-23.880	-24.338	-24.161	-24.605	-24.623
Economie, cultuur en evenementen	Lasten	43.047	42.691	48.775	48.343	46.581	46.276
	Baten	-13.446	-13.906	-34.196	-8.135	-6.081	-6.081
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit	Lasten	74.886	77.555	114.469	83.894	71.299	51.162
	Baten	-62.305	-64.179	-68.400	-69.231	-56.535	-36.233
Totaal Vitale stad x € 1.000	**Lasten**	**187.816**	**187.660**	**225.156**	**193.968**	**181.501**	**161.498**
	Baten	**-102.802**	**-102.710**	**-127.345**	**-101.921**	**-87.615**	**-67.331**
	Saldo	**85.014**	**84.951**	**97.811**	**92.047**	**93.887**	**94.167**

Samen en dichtbij x € 1.000	L/B	Realisatie 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026
Bestuur en samenwerking	Lasten	11.025	11.868	10.986	10.980	10.980	11.130
	Baten	-1.319	-1.037	-155	-150	-150	-150
Publieke dienstverlening	Lasten	19.528	18.119	21.198	21.942	20.663	20.912
	Baten	-11.480	-9.583	-9.520	-12.289	-11.042	-11.414
Diensten aan andere overheden	Lasten	29.244	27.339	29.685	29.682	29.681	29.681
	Baten	-29.551	-27.582	-30.005	-30.002	-30.002	-30.002
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	Lasten	9.316	3.877	25.768	8.583	12.702	16.359
	Baten	-632.753	-616.331	-732.219	-700.018	-714.101	-668.975
Algemene baten en lasten	Lasten	45.497	38.333	143.328	59.577	78.897	31.918
	Baten	-33.019	-20.265	-87.925	-13.618	-21.772	-8.270
Totaal Samen en dichtbij	**Lasten**	**114.609**	**99.535**	**230.965**	**130.765**	**152.923**	**110.001**
	Baten	**-708.122**	**-674.799**	**-859.824**	**-756.077**	**-777.066**	**-718.811**
	Saldo	**-593.513**	**-575.264**	**-628.859**	**-625.312**	**-624.143**	**-608.810**

Totaal x € 1.000	**Lasten**	**1.005.241**	**953.660**	**1.163.335**	**1.027.464**	**1.030.751**	**966.961**
	Baten	**-1.029.709**	**-953.660**	**-1.164.429**	**-1.028.234**	**-1.031.702**	**-953.455**
Saldo programmabegroting	**Saldo**	**-24.468**	**0**	**-1.094**	**-770**	**-951**	**13.506**

3b. Budgetoverzicht per taakveld

	Taakveld x € 1.000	Totaal			Inclusieve stad			Duurzame stad			Vitale stad			Samen en dichtbij		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	9.355	-1.362	7.993	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9.355	-1.362	7.993
0.2	Burgerzaken	8.249	-2.208	6.041	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8.249	-2.208	6.041
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	9.589	-4.739	4.850	0	0	0	0	0	0	9.589	-4.739	4.850	0	0	0
0.4	Overhead	92.886	-122	92.764												
0.5	Treasury	2.137	-29.342	-27.206												
0.61	OZB woningen	982	-24.260	-23.278												
0.62	OZB niet-woningen	0	-26.292	-26.292												
0.63	Parkeerbelasting	0	-12.147	-12.147	0	0	0	0	-12.147	-12.147	0	0	0	0	0	0
0.64	Belastingen overig	984	-5.365	-4.382												
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeente	0	-581.005	-581.005												
0.8	Overige baten en lasten	31.757	-20	31.737	0	0	0	0	0	0	605	-10	595	31.152	-10	31.142
0.9	Vennootschapsbelasting (Vpb)	0	0	0												
0.10	Mutaties reserves	177.160	-187.916	-10.755	0	-4.884	-4.884	6.399	-9.302	-2.904	40.871	-30.469	10.402	129.890	-143.260	-13.370
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	**Bestuur en ondersteuning**	**333.098**	**-874.778**	**-541.680**	**0**	**-4.884**	**-4.884**	**6.399**	**-21.449**	**-15.051**	**51.065**	**-35.217**	**15.847**	**178.646**	**-146.840**	**31.806**
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	16.480	-145	16.335	0	0	0	0	0	0	16.480	-145	16.335	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	14.538	-1.490	13.048	4.138	-254	3.884	0	0	0	10.116	-375	9.741	284	-861	-577
1	**Veiligheid**	**31.018**	**-1.635**	**29.383**	**4.138**	**-254**	**3.884**	**0**	**0**	**0**	**26.596**	**-520**	**26.076**	**284**	**-861**	**-577**
2.1	Verkeer en vervoer	41.250	-1.838	39.411	2	0	2	33.824	-1.167	32.657	7.197	-385	6.811	227	-286	-59
2.2	Parkeren	14.061	-8.749	5.312	0	0	0	16.440	-8.671	7.769	-2.380	-77	-2.457	0	0	0
2.3	Recreatieve havens	191	-50	142	0	0	0	1	0	1	190	-50	140	0	0	0
2.4	Economische havens en waterwegen	81	-32	49	0	0	0	0	0	0	81	-32	49	0	0	0

	Taakveld x € 1.000	Totaal			Inclusieve stad			Duurzame stad			Vitale stad			Samen en dichtbij		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
2.5	Openbaar vervoer	27	0	27	0	0	0	0	0	0	27	0	27	0	0	0
2	**Verkeer, vervoer en waterstaat**	**55.609**	**-10.669**	**44.940**	**2**	**0**	**2**	**50.265**	**-9.838**	**40.428**	**5.114**	**-545**	**4.570**	**227**	**-286**	**-59**
3.1	Economische ontwikkeling	8.867	-37	8.830	0	0	0	0	0	0	8.867	-37	8.830	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	32.206	-9.886	22.321	0	0	0	0	0	0	32.206	-9.886	22.321	0	0	0
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.257	-268	989	0	0	0	0	0	0	1.257	-41	1.216	0	-227	-227
3.4	Economische promotie	257	-604	-347	0	0	0	0	0	0	234	-162	72	23	-442	-419
3	**Economie**	**42.587**	**-10.794**	**31.793**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**42.564**	**-10.125**	**32.439**	**23**	**-669**	**-646**
4.1	Openbaar basisonderwijs	1.916	-469	1.447	1.916	-469	1.447	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	8.946	-376	8.571	8.946	-376	8.571	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	29.409	-17.936	11.473	24.203	-12.730	11.473	0	0	0	0	0	0	5.206	-5.206	0
4	**Onderwijs**	**40.271**	**-18.781**	**21.490**	**35.065**	**-13.574**	**21.490**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**5.206**	**-5.206**	**0**
5.1	Sportbeleid en activering	4.503	-1.387	3.116	4.503	-1.387	3.116	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.2	Sportaccommodaties	21.451	-8.591	12.861	25.277	-7.269	18.008	0	0	0	-3.826	-1.322	-5.147	0	0	0
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	20.345	-5.213	15.132	400	0	399	271	0	271	19.288	-5.213	14.075	386	0	386
5.4	Musea	8.611	-987	7.624	0	0	0	0	0	0	7.204	-987	6.216	1.408	0	1.408
5.5	Cultureel erfgoed	889	-318	572	0	0	0	0	0	0	889	-318	572	0	0	0
5.6	Media	7.798	-67	7.732	0	0	0	0	0	0	7.798	-67	7.732	0	0	0
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	21.273	-1.733	19.539	846	0	846	15.828	-446	15.382	4.579	-1.267	3.312	20	-20	0
5	**Sport, cultuur en recreatie**	**84.872**	**-18.295**	**66.576**	**31.025**	**-8.656**	**22.370**	**16.099**	**-446**	**15.653**	**35.933**	**-9.174**	**26.759**	**1.814**	**-20**	**1.794**
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	62.522	-7.851	54.671	46.017	-16	46.001	0	0	0	11.867	-3.293	8.574	4.638	-4.542	95
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	21.474	-425	21.049	21.252	-203	21.049	0	0	0	0	0	0	222	-222	0
6.3	Inkomensregelingen	144.380	-105.712	38.668	144.195	-105.519	38.676	0	0	0	0	0	0	185	-193	-8
6.4	WSW en beschut werk	27.125	-425	26.700	27.125	-425	26.700	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	Taakveld x € 1.000	Totaal			Inclusieve stad			Duurzame stad			Vitale stad			Samen en dichtbij		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
6.5	Arbeidsparticipatie	13.586	-313	13.272	13.579	-313	13.266	0	0	0	0	0	0	6	0	6
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	23.978	-10.294	13.684	13.684	0	13.684	0	0	0	0	0	0	10.294	-10.294	0
6.71a	Huishoudelijke hulp (WMO)	26.863	-2.325	24.538	26.863	-2.325	24.538	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.71b	Begeleiding (WMO)	27.006	-5	27.001	27.006	-5	27.001	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.71c	Dagbesteding (WMO)	4.797	-5	4.793	4.797	-5	4.793	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	1.175	-5	1.171	1.175	-5	1.171	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72a	Jeugdzorg begeleiding	829	-35	794	795	-1	794	0	0	0	0	0	0	34	-34	0
6.72b	Jeugdzorg behandeling	694	-24	670	671	-1	670	0	0	0	0	0	0	23	-23	0
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	2.598	-115	2.482	2.483	-1	2.482	0	0	0	0	0	0	114	-114	0
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	37.514	-1.544	35.970	35.971	-1	35.970	0	0	0	0	0	0	1.543	-1.543	0
6.73a	Pleegzorg	4.629	-209	4.420	4.421	0	4.420	0	0	0	0	0	0	209	-209	0
6.73b	GezinsgerichtJeugdbescherming	48	0	48	48	0	48	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	10.891	-494	10.396	10.397	0	10.396	0	0	0	0	0	0	494	-494	0
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	380	-15	365	365	0	365	0	0	0	0	0	0	15	-15	0
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	4.828	-218	4.609	4.609	0	4.609	0	0	0	0	0	0	218	-218	0
6.74c	Jeugdhulp met verblijf overig	1.942	-87	1.855	1.856	0	1.855	0	0	0	0	0	0	87	-87	0
6.81a	Beschermd wonen (WMO)	50.329	-1.640	48.689	50.329	-1.640	48.689	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	11.281	-632	10.650	11.281	-632	10.650	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.82a	Jeugdbescherming	3.984	-180	3.804	3.804	0	3.804	0	0	0	0	0	0	180	-180	0
6.82b	Jeugdreclassering	1.478	-65	1.413	1.413	0	1.413	0	0	0	0	0	0	65	-65	0
6	**Sociaal domein**	**484.331**	**-132.618**	**351.713**	**454.136**	**-111.092**	**343.044**	**0**	**0**	**0**	**11.867**	**-3.293**	**8.574**	**18.328**	**-18.234**	**94**
7.1	Volksgezondheid	9.712	-550	9.162	9.293	0	9.293	0	0	0	419	-550	-131	0	0	0
7.2	Riolering	9.197	-13.303	-4.107	0	0	0	9.189	34	9.223	0	0	0	8	-13.337	-13.329
7.3	Afval	22.170	-36.443	-14.273	0	0	0	19.230	-2.716	16.513	-506	0	-506	3.446	-33.726	-30.281

	Taakveld x € 1.000	Totaal			Inclusieve stad			Duurzame stad			Vitale stad			Samen en dichtbij		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
7.4	Milieubeheer	13.031	-2.746	10.284	0	0	0	12.306	-2.022	10.284	0	0	0	724	-724	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	171	-236	-65	0	0	0	175	-236	-61	-4	0	-4	0	0	0
7	**Volksgezondheid en milieu**	**54.280**	**-53.279**	**1.002**	**9.293**	**0**	**9.293**	**40.900**	**-4.940**	**35.960**	**-91**	**-550**	**-641**	**4.178**	**-47.788**	**-43.610**
8.1	Ruimte en leefomgeving	7.189	-6.635	554	0	0	0	75	0	75	7.113	-6.635	478	0	0	0
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	13.373	-29.838	-16.465	0	0	0	0	0	0	13.373	-29.838	-16.465	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	16.708	-7.107	9.601	0	0	0	0	-37	-37	12.330	-1.404	10.925	4.378	-5.665	-1.287
8	**Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing**	**37.269**	**-43.580**	**-6.311**	**0**	**0**	**0**	**75**	**-37**	**38**	**32.816**	**-37.877**	**-5.061**	**4.378**	**-5.665**	**-1.287**
	Totaal	**1.163.335**	**-1.164.429**	**-1.094**	**533.659**	**-138.460**	**395.199**	**113.738**	**-36.711**	**77.027**	**205.864**	**-97.301**	**108.563**	**213.085**	**-225.570**	**-12.485**

4. Overzicht kadernota's en beleidsnota's

Een overzicht van de kadernota's en beleidsnota is opgenomen op de gemeentelijke website.

5. Overzicht reserves en voorzieningen

Wijziging instellingsbesluit Beleggingsfonds 2000

De vrijkomende middelen uit de verkoop van erfpachtcanons zijn gestort in de Beleggingsreserve 2000. Jaarlijks werd een bedrag van € 3,176 miljoen doorgestort naar de reserve herstructurering erfpachtomzettingen om de contractuele afspraken met de woningcorporaties na te komen. Na het wegvallen van de rentetoevoeging met ingang van 2018 is het beleggingsdoel komen te vervallen. Daarom is in de Programmabegroting 2023 een voorstel nieuw beleid opgenomen waarmee de nog resterende jaarlijkse bijdragen rechtstreeks in de reserve Herstructurering erfpachtomzetting (vanaf 2023 omgevormd naar reserve Stedelijk Ontwikkelfonds) te storten. Bij de programmabegroting 2023 zijn om het aantal reserves te beperken de resterende middelen uit de beleggingsreserve bouwfonds naar deze reserve overgeheveld.

Nr.	Naam reserve/voorziening	Saldo 1-1-2022	Mutaties 2022	Saldo 1-1-2023	Mutaties 2023	Saldo 1-1-2024	Mutaties 2024	Saldo 1-1-2025	Mutaties 2025	Saldo 1-1-2026	Mutaties 2026	Saldo 1-1-2027
	RESERVES											
A.001	Algemene reserve	49.688	-1.888	47.800	-2.736	45.064	-1.000	44.064	0	44.064	0	44.064
	Totaal: Algemene reserve	**49.688**	**-1.888**	**47.800**	**-2.736**	**45.064**	**-1.000**	**44.064**	**0**	**44.064**	**0**	**44.064**
B.001	Reserve Incidentele Opgaven (RIO)	17.934	17.228	35.162	-10.041	25.121	-3.010	22.111	-11.680	10.431	-3.000	7.431
B.002	Reserve Duurzame investeringen	509	-509	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.003	Reserve Ontwikkeling Informatisering (ROI)	1.838	-1.210	628	-628	0	0	0	0	0	0	0
B.005	Reserve Openbaar vervoer	86	-86	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.006	Reserve Volkshuisvesting	878	-569	309	-309	0	0	0	0	0	0	0
B.007	Reserve Bodem, geluid en lucht	9.449	-1.790	7.659	-934	6.725	-3.673	3.052	-1.390	1.662	-1.114	548
B.008	Reserve Herstructurering Erfpacht	24.519	-4.710	19.809	-6.676	13.133	-11.643	1.490	-5.650	-4.160	-1.731	-5.891
B.009	Reserve Natuurontwikkeling	2.930	-1.467	1.463	499	1.962	2.409	4.371	3.000	7.371	0	7.371
B.010	Reserve Bomen	659	-392	267	-267	0	0	0	0	0	0	0
B.011	Bestemmingsreserve Betaald parkeren	14.989	2.433	17.422	-857	16.565	-3.155	13.410	-386	13.024	-386	12.638
B.012	Reserve Duurzaamheidsfonds gem. gebouwen en inst.	2.194	41	2.235	-2.235	0	0	0	0	0	0	0
B.014	Reserve Lokaal Herstructureringsfonds Tilburg (LHFT)	3.218	-140	3.078	4.530	7.608	-2.139	5.469	-512	4.957	0	4.957
B.016	Reserve Gebiedsgericht grondwaterbeheer	2.118	-114	2.004	-2.004	0	0	0	0	0	0	0
B.017	Reserve Stimulering innovatie regionale arbeidsmarkt	486	-211	275	0	275	0	275	0	275	0	275
B.019	Reserve Detailhandelsfonds	189	-189	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.020	Reserve Economisch investeringsfonds tbv cofinanciering	7.899	-1.141	6.758	-917	5.841	-1.284	4.557	0	4.557	0	4.557
B.022	Reserve Gemeentelijke huisvesting	3.105	-414	2.691	-2.391	300	-112	188	0	188	0	188
B.025	Reserve Gebiedsexploitatie/ Facilitair grondbeleid	3.937	-1.759	2.178	-610	1.568	-888	680	-129	551	-81	470

Nr.	Naam reserve/voorziening	Saldo 1-1-2022	Mutaties 2022	Saldo 1-1-2023	Mutaties 2023	Saldo 1-1-2024	Mutaties 2024	Saldo 1-1-2025	Mutaties 2025	Saldo 1-1-2026	Mutaties 2026	Saldo 1-1-2027
B.027	Reserve Regionaal Fonds Arbeidsmarkt	3.646	-427	3.219	0	3.219	0	3.219	0	3.219	0	3.219
B.028	Reserve Fraudebestrijding	279	-279	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.030	Reserve Investeringsfonds Sociaal Domein	3.969	-1.053	2.916	4.055	6.971	4.000	10.971	0	10.971	0	10.971
B.031	Reserve Investeringsfonds Klimaat	20.249	-2.460	17.789	-1.537	16.252	6.229	22.481	15.096	37.577	-615	36.962
B.032	Reserve Veiligheidsbeleid	100	-100	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.033	Reserve Gebiedsparkeren Spoorzone	5.635	-5.628	7	1.753	1.760	1.065	2.825	638	3.463	3.251	6.714
B.034	Reserve Regio Deal Makes & Moves	6.970	-3.792	3.178	0	3.178	0	3.178	0	3.178	0	3.178
B.035	Reserve Fastlane Duurzaamheidsmaatregelen Gebouwenexploitatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.036	Reserve Crisisherstelfonds	13.221	-3.555	9.666	-2.887	6.779	-200	6.579	-200	6.379	-540	5.839
B.037	Reserve Risico Gebouwenexploitatie	780	0	780	-780	0	0	0	0	0	0	0
B.039	Algemene bedrijfsreserve grondexploitatie	21.468	-7.784	13.684	-3.300	10.384	9.530	19.914	2.200	22.114	1.200	23.314
B.040	Reserve Fonds Talentontwikkeling	0	0	0	5.000	5.000	0	5.000	0	5.000	0	5.000
B.041	Reserve Fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid	0	0	0	5.000	5.000	0	5.000	0	5.000	0	5.000
B.042	Reserve Topsportfonds	0	0	0	1.350	1.350	-150	1.200	-150	1.050	-150	900
B.044	Reserve Transitiefonds Wijkgericht werken en inwonersparticipatie	0	0	0	5.000	5.000	0	5.000	0	5.000	0	5.000
B.047	Reserve Versterking Levendige Democratie	0	0	0	3.600	3.600	-400	3.200	-400	2.800	-400	2.400
B.048	Reserve Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening	0	0	0	5.782	5.782	-3.052	2.730	-1.720	1.010	-1.010	0
B.049	Reserve Fonds Stedelijke Ontwikkeling	0	0	0	35.330	35.330	-12.740	22.590	20.000	42.590	0	42.590
	Totaal Bestemmingsreserves: vrij inzetbaar	**173.254**	**-20.077**	**153.177**	**35.526**	**188.703**	**-19.213**	**169.490**	**18.717**	**188.207**	**-4.576**	**183.631**
C.001	Bestemmingsreserve Gaswinstuitkering	46.092	0	46.092	-46.092	0	0	0	0	0	0	0
C.002	Bestemmingsreserve verkoop Essent en Gaswinstuitkering (voorheen Bestemmingsreserve verkoop Essent)	201.751	-2.752	198.999	44.654	243.653	-175	243.478	0	243.478	0	243.478
C.004	Reserve Stim.fonds hergebruik hist. panden	621	-73	548	-23	525	-23	502	-23	479	-23	456
C.005	Reserve Startersleningen	707	0	707	-707	0	0	0	0	0	0	0
C.006	Reserve Aanl.verl./onr.top nieuwe parkeergarages	10.542	-199	10.343	-10.343	0	0	0	0	0	0	0
C.007	Beleggingsreserve Bouwfonds	21.476	-1.456	20.020	-20.020	0	0	0	0	0	0	0
C.008	Reserve Beleggingsfonds 2000	40.872	-4.482	36.390	-13.883	22.507	-2.360	20.147	-2.159	17.988	-1.958	16.030
C.010	Reserve kapitaallasten (vm BO, Onderwijsgebouwen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Nr.	Naam reserve/voorziening	Saldo 1-1-2022	Mutaties 2022	Saldo 1-1-2023	Mutaties 2023	Saldo 1-1-2024	Mutaties 2024	Saldo 1-1-2025	Mutaties 2025	Saldo 1-1-2026	Mutaties 2026	Saldo 1-1-2027
C.011	Reserve kapitaallasten (vm GO)	166.128	16.592	182.720	-1.640	181.080	-1.376	179.704	1.010	180.714	-7.923	172.791
C.012	Overhevelingsreserve	0	717	717	0	717	0	717	0	717	0	717
C.013	Reserve Meerjarenprogramma openbare ruimte	3.354	-3.354	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.016	Reserve Bovenwijkse voorzieningen	17.302	-507	16.795	-2.838	13.957	-5.230	8.727	-6.417	2.310	271	2.581
C.017	Egalisatiereserve Rioolheffingen	10.973	206	11.179	0	11.179	0	11.179	0	11.179	0	11.179
C.018	Egalisatiereserve Afvalstoffenheffing	13.300	617	13.917	-2.350	11.567	0	11.567	0	11.567	0	11.567

Nr.	Naam reserve/voorziening	Saldo 1-1-2022	Mutaties 2022	Saldo 1-1-2023	Mutaties 2023	Saldo 1-1-2024	Mutaties 2024	Saldo 1-1-2025	Mutaties 2025	Saldo 1-1-2026	Mutaties 2026	Saldo 1-1-2027
C.021	Reserve Risico's grondexploitatie	45.752	-2.687	43.065	0	43.065	0	43.065	0	43.065	0	43.065
	Totaal Bestemmingsreserves: niet vrij inzetbaar	**578.870**	**2.622**	**581.492**	**-53.242**	**528.250**	**-9.164**	**519.086**	**-7.589**	**511.497**	**-9.633**	**501.864**
	SUBTOTAAL RESERVES	**801.812**	**-19.343**	**782.469**	**-20.452**	**762.017**	**-29.377**	**732.640**	**11.128**	**743.768**	**-14.209**	**729.559**
	VOORZIENINGEN											
V.001	Voorziening voormalig personeel	1.154	-627	527	-252	275	-175	100	-67	33	-33	0
V.002	Voorziening voormalig bestuur	9.710	-492	9.218	-192	9.026	-222	8.804	-222	8.582	-222	8.360
V.009	Voorziening aankoop Piusplein 1	692	-35	657	-35	622	-36	586	-37	549	-37	512
V.010	Voorziening aankoop kunstcluster	370	-12	358	-12	346	-13	333	-13	320	-13	307
V.012	Voorziening onderhoud gemeentegebouwen	185	11	196	-136	60	-11	49	547	596	27	623
V.042	Voorziening Afvalstoffenheffing	45	242	287	0	287	0	287	0	287	0	287
V.043	Voorziening Rioolheffing	2.244	-552	1.692	41	1.733	3	1.736	0	1.736	0	1.736
V.046	Voorziening Garantiebudget Traverse	40	0	40	0	40	0	40	0	40	0	40
V.051	Voorziening GE Facilitair	4.344	444	4.788	-875	3.913	-1.560	2.353	0	2.353	0	2.353
V.054	Voorziening Vennootschapsbelasting	530	0	530	0	530	0	530	0	530	0	530
V.055	Voorziening Herziening BTW	64	-64	0	0	0	0	0	0	0	0	0
V.058	Voorziening Beklemde Middelen	250	-179	71	0	71	0	71	0	71	0	71
V.059	Voorziening Verlieslatende Plannen	11.482	-1.733	9.749	0	9.749	0	9.749	0	9.749	0	9.749
V.060	Voorziening Verlofsparen	0	1.500	1.500	0	1.500	0	1.500	0	1.500	0	1.500
	SUBTOTAAL VOORZIENINGEN	**31.110**	**-1.497**	**29.613**	**-1.461**	**28.152**	**-2.014**	**26.138**	**208**	**26.346**	**-278**	**26.068**
	TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	**832.922**	**-20.840**	**812.082**	**-21.913**	**790.169**	**-31.391**	**758.778**	**11.336**	**770.114**	**-14.487**	**755.627**

6. Overzicht investeringen

Overzicht investeringen (exclusief voorstellen nieuw beleid)

Investeringen (x € 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Inclusieve stad:				
Sociaal en veerkrachtig	5.319	2.694	2.694	1.847
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid	51.747	60.600	46.343	25.468
Duurzame stad:				
Fysieke basiskwaliteit	61.494	42.296	47.960	40.549
Groen blauwe leefomgeving	1.098	990	519	476
Klimaat	105	350	100	0
Vitale stad:				
Openbare orde en veiligheid	120	120	120	120
Aantrekkelijke leefomgeving	27.681	18.641	16.530	9.063
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit	17.872	22.746	23.268	19.071
Samen en dichtbij				
Publieke dienstverlening	150	150	150	150
Algemene baten en lasten	19.053	7.528	4.368	3.368
Totaal investeringen	**184.640**	**156.115**	**142.051**	**100.112**
Waarvan:				
- met economisch nut	147.779	123.401	112.558	74.478
- met maatschappelijk nut	36.861	32.714	29.493	25.633
Waarvan dekking ten laste van:				
- Tarieven/gesloten exploitaties	45.330	33.433	44.161	34.580
- Reserves en voorzieningen	-6.436	-4.701	-9.214	-470
- Eénmalige bijdragen van overheden/derden	-3.776	-2.966	-2.953	-285
- Bijdragen intern/exploitatie	-125	0	0	0
- Algemene middelen	149.647	130.349	110.058	66.287

Kapitaallasten van de investeringen zijn volledig in de begrotingsramingen opgenomen.

Investeringen (Herijking bestaande investeringsbudgetten)

Programma: **Duurzame stad**
Veld: **Fysieke basiskwaliteit**

Onderwerp: **Nazorg groen uit projecten**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	200 V	200 V	200 V	200 V
Mutatie Baten				
Saldo	**200 V**	**200 V**	**200 V**	**200 V**

Door nazorg groen bij projecten door de aannemer van het dag/dagelijks onderhoud te laten uitvoeren verbeteren we de kwaliteit van het groen. Daartoe wordt € 200.000 investeringskrediet omgezet naar exploitatiebudget.

Programma: **Inclusieve stad**
Veld: **Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid**

Onderwerp: **Herijking investeringskredieten onderwijshuisvesting**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	48.514 V	59.563 N	27.215 N	25.218 N
Mutatie Baten	0	0	0	0
Saldo	**48.514 V**	**59.563 N**	**27.215 N**	**25.218 N**

Op 30 november 2021 is het Meerjarig Integraal Huisvestingsplan voor het Primair en Speciaal Onderwijs (MIHP PO+) vastgesteld. Voor de jaren 2022-2025 is een lijst van noodzakelijk geachte voorzieningen opgenomen die als herijking beschouwd zijn. De structurele effecten van deze reserveringen voor de investeringen(in totaal € 67 miljoen) zijn verwerkt in de kapitaallasten. Tevens onderdeel van deze herijking is het verschuiven in de tijd van investeringskredieten naar voornamelijk 2024 en 2025 als gevolg van het actualiseren van huisvestingsprojecten onderwijs in het kader van reëel ramen.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Wijkbudget openbare ruimte**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	200 N	200 N	200 N	200 N
Mutatie Baten	0	0	0	0
Saldo	**xxx V/N**	**xxx V/N**	**xxx V/N**	**xxx V/N**

Voor het omzetten van het exploitatie deel van het wijkbudget openbare ruimte is een voorstel nieuw beleid in deze begroting opgenomen. Hierin zijn de kapitaallasten verwerkt.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Herijking curatief onderhoudsbudget gemeentegebouwen**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	1.683 V	4.050 N	3.418 N	8.309 N
Mutatie Baten	18 N	187 N	152 N	285 V
Saldo	**1.666 V**	**4.237 N**	**3.569 N**	**8.024 N**

Het betreft hier een actualisering van de bestaande onderhoudsbudgetten voor gemeentegebouwen. Jaarschijf 2026 wordt toegevoegd en de jaren 2023 t/m 2025 worden herijkt. Een aantal investeringen vanuit 2023 schuiven door naar 2024 e.v.. De algemene stijging wordt veroorzaakt door de verwachte prijsindexatie van 9,5% op onderhoud.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Aanvullend investeringskrediet Roadmap Verduurzamen gemeentegebouwen**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	1.000 N	0	0	0
Mutatie Baten				
Saldo	**1.000 N**	**0**	**0**	**0**

Bij de praktische uitwerking van de businesscases van de eerste 6 gebouwen is gebleken, dat er meer geïnvesteerd kan worden in energiebesparende maatregelen, omdat er meer binnen een redelijke termijn kan worden terugverdiend dan voorheen werd aangenomen. De extra kapitaallasten en overige exploitatielasten worden volledig vergoed door onze interne en externe huurders, die dat weer gecompenseerd zien middels een dalende energierekening.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Bijdrage renovatie en verduurzaming Natuurmuseum**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	1.486 N	0	0	0
Mutatie Baten	1.486 V			
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**

In het bestedingsplan van de voormalig reserve verduurzaming gemeentegebouwen is een bijdrage opgenomen voor de renovatie en verduurzaming van het Natuurmuseum, het bijbehorende krediet ontbrak echter nog. Dit wordt bij deze hersteld.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Riolering Sportpark de Rauwbraken**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	100 N	0	0	0
Mutatie Baten				
Saldo	**100 N**	**0**	**0**	**0**

De huidige riolering van het sportpark moet vervangen worden en aangezien er een nieuw fietspad wordt aangelegd, kan dit direct worden meegenomen. In de herijking van de gebouwenexploitatie zijn de bijbehorende kapitaallasten opgenomen.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Voorbereidingskrediet toegankelijkheid gebouwen naar 100%**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	250 N	0	0	0
Mutatie Baten				
Saldo	**250 N**	**0**	**0**	**0**

Voor de uitwerken tot een technisch ontwerp van de maatregelen om tot een 100% toegankelijkheid van gebouwen te komen is een voorbereidingskrediet benodigd van € 250.000 Op basis daarvan kan aan de raad in 2023 een definitief voorstel voor uitvoeringskrediet worden voorgelegd.

Programma: **Samen en dichtbij**
Veld: **Algemene baten en lasten**

Onderwerp: **Onvoorzien renovatie Stadswinkel**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	750 N	0	0	0
Mutatie Baten				
Saldo	**750 N**	**0**	**0**	**0**

Voor de renovatie van de Stadswinkel is het reguliere budget onvoorzien voor verrekenbare hoeveelheden, technische onvolkomenheden en bestekfouten e.d. eind 2022 volledig benut. De ervaring van de renovatie van het Stadhuis leert dat na de oplevering van de bouw en tijdens het inrichtingsproces zich nog onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare omstandigheden voordoen. Daar is vanaf 2023 geen budget meer voor maar omdat er vanaf 2023 nog wel € 15 miljoen te besteden is, wordt voorgesteld om een post onvoorzien van 5% van de totale uitgave vanaf 2023 toe te voegen voor onvoorziene omstandigheden. De kapitaallasten die voortkomen uit het extra investeringskrediet van € 750.000 kunnen nog gedekt worden uit de reeds beschikbaar gestelde budgetten nieuw beleid voor gemeentelijke huisvesting.

Programma: **Diverse**
Veld: **Diverse**

Onderwerp: **Herplanning projecten openbare ruimte**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	28.506 V	717 V	12.172 N	10.324 N
Mutatie Baten				
Saldo	**28.506 V**	**717 V**	**12.171 N**	**10.324 N**

Aanvullend op de melding in de Tussenrapportage is de projectenportefeuille nu structureel beoordeeld in het kader van reëel ramen. Dit leidt tot een vrijval van € 15 miljoen investeringskrediet. Tevens zijn de kredieten realistischer over de jaren gespreid zodat dit beter aansluit bij de reëel verwachte omzet voor die jaren De geprognosticeerde omzet van de onderhoudsprojecten is geraamd op een ritme van € 56 miljoen in 2023, € 54 miljoen in 2024, € 57 miljoen in 2025 en € 59 miljoen in 2026.

Veld		2023	2024	2025	2026
Fysieke basiskwaliteit	lasten	- 21.546	- 2.570	19.719	4.233
Groen Blauwe leefomgeving	lasten	- 463	145	610	- 233
Ruimt voor wonen, werken en mobiliteit	lasten	- 6.498	1.708	- 8.158	6.324

Investeringen nieuw beleid

Voorstel investeringen nieuw beleid (x € 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Inclusieve stad:				
Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid	2.000	0	0	0
Duurzame stad:				
Fysieke basiskwaliteit	7.961	5.264	3.938	9.834
Groen blauwe leefomgeving	1.000	2.000	3.000	5.000
Vitale stad:				
Aantrekkelijke leefomgeving	300	0	0	0
Economie, cultuur en evenementen	300	0	0	0
Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit	1.700	0	300	600
Totaal investeringen nieuw beleid	**13.261**	**7.264**	**7.238**	**15.434**
Waarvan:				
- met economisch nut	8.173	3.114	375	459
- met maatschappelijk nut	5.088	4.150	6.863	14.975
Waarvan dekking ten laste van:				
- Tarieven/gesloten exploitaties	4.398	3.114	375	459
- Reserves en voorzieningen	1.700	0	0	0
- Eénmalige bijdragen van overheden/derden	0	0	0	0
- Bijdragen intern/exploitatie	0	0	0	0
- Algemene middelen	7.163	4.150	6.863	14.975

Investeringen (Nieuw beleid)

Programma: **Inclusieve Stad**
Product: **Persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid**

Onderwerp: **Ophoging krediet aankoop grond Nieuwste School**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	2.000 N	0	0	0
Mutatie Baten	0	0	0	0
Saldo	**2.000 N**	**xxx V/N**	**xxx V/N**	**xxx V/N**

Voor de vervangende nieuwbouw voor de Nieuwste School is verwerving nodig van een locatie in de stad waar de nieuwbouw gerealiseerd kan worden. Hiervoor kijken we naar de huidige locatie van de school (in particulier bezit). Binnen de huidige marktomstandigheden is voor de verwerving van deze locatie een hoger krediet nodig. De netto ophoging van het krediet bedraagt € 2,0 miljoen.

Programma: **Vitale stad**
Product: **Aantrekkelijke leefomgeving**

Onderwerp: **Voorbereidingskrediet bouw Turnhal**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	300 N	0	0	0
Mutatie Baten	0	0	0	0
Saldo	**300 N**	**xxx V/N**	**xxx V/N**	**xxx V/N**

Voor het uitwerken naar een definitief ontwerp en definitieve kostenraming en de aanpassing van het bestemmingsplan voor de Turnhal, is een voorbereidingskrediet benodigd van € 300.000. De kapitaallasten zijn opgenomen in de raming van de exploitatiekosten van de totale investering (zie programma Inclusieve stad - Sociaal en veerkrachtig)

Programma: **Duurzame stad**
Product: **Fysieke basiskwaliteit**

Onderwerp: **Voorbereidingskrediet uitbreiding scope Stadsforum met omgeving Factorium**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	350 N			
Mutatie Baten				
Saldo	**350 N**			

Voor het verder uitwerken van het ontwerp voor de aansluiting van de omgeving Factorium met het Stadsforum is een voorbereidingskrediet benodigd van € 350.000. Op basis hiervan zal in 2023 een voorstel voor een uitvoeringskrediet worden voorgelegd.

Programma: **Duurzame stad**
Veld: **Fysieke basiskwaliteit**

Onderwerp: **Elektrificatie wagenpark BAT**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	4.098 N	3.114 N	375 N	459 N
Mutatie Baten	-	-	-	-
Saldo	**4.098 N**	**3.114 N**	**375 N**	**459 N**

Wij willen in de komende 10 jaar door middel van elektrificering van het wagenpark van BAT een bijdrage leveren aan schone lucht in Tilburg. Voor de elektrificering van de inzamelvoertuigen is de komende 4 jaar (na aftrek van subsidie) een extra krediet nodig van € 5,6 miljoen. In deze periode worden 18 conventionele voertuigen vervangen door elektrische. Het extra krediet is nodig omdat de aanschafprijs van een elektrisch voertuig hoger is dan een conventioneel voertuig. De vervanging van de voertuigen zal gebeuren volgens het bestaande vervangingschema. In de komende 10 jaar worden alle (ca. 55 stuks) voertuigen vervangen. Daarvoor is in totaal ca. € 17 miljoen krediet nodig.
De benodigde laadinfrastructuur wordt in fases aangelegd en sluit aan op de geleidelijke elektrificering/ vervanging van de voertuigen. Voor de komende 4 jaar is voor de laadinfrastructuur een extra krediet nodig van € 2,5 miljoen. In de jaren erna zal voor de laadinfrastructuur nog € 1,8 miljoen nodig zijn als meer voertuigen elektrisch gaan rijden.

Programma: **Duurzame stad**
Veld: **Fysieke basiskwaliteit**

Onderwerp: **Opslag strooizout in zoutsilo's**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	1.475 N	-	-	-
Mutatie Baten	-	-	-	-
Saldo	**1.475 N**	**0**	**0**	**0**

De huidige zoutloods voldoet niet aan de voorwaarden van de huidige omgevingsvergunning. De OMWB heeft uitstel gegeven tot de start van het gladheidseizoen 2023/24 om te voldoen aan de voorwaarden. We stellen voor om het zout op te slaan in zoutsilo's. De zoutsilo's nemen minder ruimte in beslag. Bij het vullen van de zoutsilo's wordt het zout in de silo geblazen en de strooiwagens kunnen direct gevuld worden vanuit de silo, waardoor geen inzet van een loader meer nodig is (minder uitstoot, minder vervoersbewegingen op het terrein). Door de groei van het strooigebied is de capaciteit van de huidige zoutloods niet voldoende. De zoutsilo's voorzien in een grotere opslagcapaciteit.
De aanschaf van de zoutsilo's gaat gepaard met een investering van € 1.475.000. De kapitaallasten hiervan zijn verwerkt in het voorstel nieuw beleid in deze begroting.

Programma: **Duurzame stad**
Product: **Fysieke basiskwaliteit**

Onderwerp: **Planmatige herplant van bomen**

Investering (x 1.000,-)	2021	2022	2023	2024
Mutatie Lasten	1.238 N	1.350 N	1.463 N	1.575 N
Mutatie Baten				
Saldo	**1.238 N**	**1.350 N**	**1.463 N**	**1.575 N**

Herplant van bomen is noodzakelijk vanwege een aantal oorzaken. Niet alleen vanwege de opgelegde plicht bij de kapvergunningen opgelegd vanuit de WABO, maar ook buiten de bebouwdekom vanwege de Wet op de Natuurbescherming. Daarnaast zijn droogteschade, stormschade onveilige situaties en einde levensduur redenen om bomen te herplanten. Jaarlijks worden 700 bomen vervangen met een groei van jaarlijks 50 bomen tot 2026.

Programma: **Duurzame stad**
Product: **Fysieke basiskwaliteit**

Onderwerp: **Aanpak boomwortelopdruk**

Investering (x 1.000,-)	2020	2021	2022	2023
Mutatie Lasten	800 N	800 N	800 N	800 N
Mutatie Baten				
Saldo	**800 N**	**800 N**	**800 N**	**800 N**

Uit analyse van het aantal Fixi-meldingen is naar voren gekomen dat boomwortelopdruk veel overlast veroorzaakt bij de beleving van de openbare ruimte. Met een impuls van € 800.000 voor de komende 10 jaren wordt dit verholpen.

Programma: **Vitale stad**
Product: **Economie, cultuur en evenementen**

Onderwerp: **MOB-complex terreininrichting**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	300 N			
Mutatie Baten				
Saldo	**300 N**			

De verwerving van het MOB-complex ter realisatie van de evenementenlocatie wordt gevolgd door het opstarten van de planologische procedure en het opstellen van de businesscase waarbij de keuze voor inrichting van het terrein van invloed is op de omvang van de benodigde investeringen. Een eerste inschatting, gebaseerd op een optimale variant (scenario 3) verlangt eenmalige investeringen en gemeentelijke plan/begeleidingskosten van circa € 3,8 miljoen.
Voor de bijbehorende kapitaallasten van deze investering is in deze begroting een reservering opgenomen. De definitieve cijfers worden opgenomen bij de besluitvorming over de definitieve businesscase voor het evenemententerrein en het daarvoor benodigde uitvoeringskrediet medio 2023. Voor 2023 wordt nu een voorbereidingskrediet gevraagd van € 300.000.

Programma: **Duurzame stad**
Veld: **Groen blauwe leefomgeving**

Onderwerp: **Investeringen Groen in de stad**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	1.000 N	2.000 N	3 000 N	5.000 N
Mutatie Baten	-	-	-	-
Saldo	**1.000 N**	**2.000 N**	**3.000 N**	**5.000 N**

Voor investeringen in Groen in de stad zijn investeringskredieten noodzakelijk oplopend van € 1 miljoen in 2023 tot € 5 miljoen in 2026. De investeringen worden gedekt door kapitaallasten zoals opgenomen in het voorstel nieuw beleid onder het veld Groen blauwe leefomgeving.

Programma: **Duurzame stad en Vitale stad**
Veld: **Fysieke Basiskwaliteit en Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit**

Onderwerp: **Extra kwaliteit linten**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten Wegen	-	-	1.200	6.350 N
Mutatie Lasten Riool ontwikkeling	-	-	-	400 N
Mutatie Lasten Riool beheer	-	-	100	250 N
Mutatie Lasten Mobiliteit	-	-	300	600 N
Saldo	**-**	**-**	**1.600 N**	**7.600 N**

De herinrichting van de linten Besterdring, Goirkestraat en Korvelseweg vraagt een kwalitatief hogere inrichting dan vanwege de ambities voor het Museumkwartier, de gewenste aankleding van de winkellinten binnen de ringbanen en de veilige afwikkeling van verkeer in deze linten.

Programma: **Vitale stad**
Veld: **Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit**

Onderwerp: **Voorbereidingskrediet diverse mobiliteitsvraagstukken (los van de versnellingsopgaven Stedelijke Ontwikkeling)**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	900 N	0	0	0
Mutatie Baten	900 V			
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**

Voor de uitwerking van een aantal bovenplanse en stedelijke mobiliteitsvraagstukken worden middelen gereserveerd in het Fons Stedelijke ontwikkeling (zie programma Vitale Stad / veld Ruimte voor Wonen,

Werken en Mobiliteit / Nieuw beleid "onder de streep). Om deze vraagstukken qua haalbaarheid verder uit te werken, wordt een investeringskrediet voorgesteld van € 900.000 (dekking Fonds Stedelijke Ontwikkeling). Wij willen in 2023 concreet aan de slag met de voorbereiding / haalbaarheidstoets van:
* Snelfietsroute Eindhoven;
* Fietstunnel Zwartvenseweg;
* 30 als norm;
* Bushaltes op niveau;
* Toegang binnenstad via Ringbaan Oost;
* Station Universiteit;
* Station Oost.

Programma:	**Vitale stad**
Veld:	**Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit**
Onderwerp:	**Voorbereidingskrediet mobiliteitsvraagstukken Kenniskwartier versnellingsopgave woningbouw**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	500 N	0	0	0
Mutatie Baten	500 V			
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**

Het Kenniskwartier is door het Rijk aan gewezen als grootschalige woningbouwlocatie en het Rijk heeft middelen in het vooruitzicht gesteld voor mobiliteitsoplossingen als er versneld 1000 woningen in dit gebied gerealiseerd worden.Wij gaan vooralsnog uit van een totale investeringsvolume van afgerond € 15,4 miljoen ex. b.t.w. en een gemeentelijke bijdrage van 35% ad€ 5,39 miljoen.
Voor 2023 wordt een voorbereidingskrediet van € 500.000,- voorgesteld (dekking Fonds Stedelijke Ontwikkeling). Het restant ad € 4,89 miljoen wordt gereserveerd binnen het Fonds Stedelijke ontwikkeling.

Programma:	**Vitale stad**
Veld:	**Ruimte voor wonen, werken en mobiliteit**
Onderwerp:	**Voorbereidingskrediet mobiliteitsvraagstukken Binnenstad versnellingsopgave woningbouw**

Investering (x 1.000,-)	2023	2024	2025	2026
Mutatie Lasten	300 N	0	0	0
Mutatie Baten	300 V			
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**

Naast het Kenniskwartier worden ook ontwikkelingen in de Binnenstad als versnellingslocatie bij het Rijk ingediend. Voor het aanpakken van de bovenplanse mobiliteits-/ infra-structurele knelpunten om tot een versnelling van de woningbouwontwikkeling te komen.Wij gaan vooralsnog uit van een totale investeringsvolume van afgerond € 10,6 miljoen ex. b.t.w. en een gemeentelijke bijdrage van 35% ad € 3,72 miljoen. Voor 2023 wordt een voorbereidingskrediet van € 300.000,- voorgesteld (dekking Fonds Stedelijke Ontwikkeling). Na de voorbereidingsfase wordt een raadsvoorstel voor de vaststelling van een uitvoeringskrediet voorgelegd. Het restant ad € 3,42 miljoen wordt gereserveerd binnen het Fonds Stedelijke ontwikkeling.

7. Overzicht incidentele lasten en baten

Nr.	Beleidsvoorstellen/Herijkingen	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
	Inclusieve stad								
1	Provinciale subsidie Talent Kenniseconomie 2020-2023	306	0	0	0	-306	0	0	0
2	Versterking ondersteuning wijkteams	699	699	699	699	0	0	0	0
3	Personen met verward gedrag	599	599	599	599	0	0	0	0
4	Budget PACT-aanpak	1.000	1.000	0	0	0	0	0	0
5	Versnelling Ggoud (ouderenbeleid)	600	600	600	600	0	0	0	0
6	Decentralisatie uitkering vrouwenopvang	525	525	525	0	0	0	0	0
7	Voetbalvisie	500	0	0	0	-500	0	0	0
8	Aanvraag Urban Innovative Actions PACT aanpak	45	584	0	0	-45	-584	0	0
9	Transformatie nieuwe inkoop	3.100	1.000	0	0	-3.100	-1.000	0	0
10	Uitvoeringskosten Tozo regeling	400	200	200	200	-400	-200	-200	-200
11	Overige Inclusieve stad	979	239	39	150	-305	-150	-150	-150
	Totaal Inclusieve stad	**8.753**	**5.446**	**2.662**	**2.248**	**-4.656**	**-1.934**	**-350**	**-350**
	Duurzame stad								
12	Specifieke uitkering aanpak energiearmoede	2.003	0	0	0	-2.003	0	0	0
13	Diversen aanvragen Klimaatfonds	2.779	1.552	0	667	-2.779	-1.552	0	-667
14	Diversen bijdragen aan Programma Klimaat	1.030	0	0	0	-1.030	0	0	0
15	Milieustraat en Circulair ambachtscentrum Tilburg (CAT)	2.270	0	0	0	-2.270	0	0	0
16	Afdrachten Oostkamer	232	409	0	0	-232	-409	0	0
17	Afdekken onrendabele top ROB rapport structurele middelen van het Rijk	2.500	2.500	0	0	0	0	0	0
18	Overige Duurzame stad	694	314	94	54	-135	-10	0	0
	Totaal Duurzame stad	**11.508**	**4.775**	**94**	**721**	**-8.449**	**-1.971**	**0**	**-667**
	Vitale stad								
19	Huur Stadskantoor 5	313	0	0	0	0	0	0	0
20	Dividenduitkering TWM	0	0	0	0	-25.000	0	0	0
21	De Nieuwe Vorst	500	0	0	0	0	0	0	0
22	Next Economy (voor 4 jaar)	650	1.000	1.050	1.050	0	0	0	0
23	Hoger onderwjs en studenten Tilburg (HOST) (voor 4 jaar)	200	300	400	400	0	0	0	0

Nr.	Beleidsvoorstellen/Herijkingen	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
24	Saldo Reserve volkshuisvesting naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling	0	0	0	0	-309	0	0	0
25	Koningswei	753	5.913	-1.592	1.908	-753	-5.913	1.592	-1.908
26	Puijaker	0	1.521	0	0	0	-1.521	0	0
27	Bijdrage grondexploitatie projecten	2.197	743	4.098	0	-2.197	-743	-4.098	0
28	Verplaatsing Huisartsenpraktijk Pater vd Elsenplein	0	0	559	0	0	0	-559	0
29	Voortzetting bijdrageregeling taskforce betaalbaar wonen	962	962	962	0	-962	-962	-962	0
30	Stimulering huisvesting spoedzoekers	450	450	0	0	-450	-450	0	0
31	Datagestuurd wijkgericht werken	1.000	1.731	0	0	-1.000	-1.731	0	0
32	Herontwikkeling zwaaikom Loven	0	1.689	0	0	0	-1.689	0	0
33	Toekomstbestendige werklocaties 2020-2025	250	350	512	0	-250	-350	-512	0
34	Project volkshuisvesting Wandelbos/Kruidenbuurt	500	500	0	0	-500	-500	0	0
35	Spoorzone	0	602	89	0	0	-602	-89	0
36	Piushaven	565	246	0	81	-565	-246	0	-81
37	Citymarketing	250	0	0	0	-250	0	0	0
38	Onttrekking ten gunste van reserve Bovenwijkse voorzieningen	0	0	0	0	-700	-800	-300	-600
39	Incidentele effecten Koningsoord	500	0	0	0	-500	0	0	0
40	Loven	0	270	0	0	0	-270	0	0
41	Versterking lokaal mediabeleid	400	400	400	400	-400	-400	-400	-400
42	Kenniskwartier: WVG, visies en verkenningen	5.300	3.000	0	0	-5.300	-3.000	0	0
43	Cultuurplan	335	0	0	0	-335	0	0	0
44	Versterking Next Economy	1.000	0	0	0	-1.000	0	0	0
45	Wilhelminakanaal Fase 1,5, inclusief Sluis II	900	3.300	3.675	0	-900	-3.300	-3.675	0
46	Bijbetaling tgv verkoop sociale huurwoningen (2e geldstroom)	1.400	1.200	1.000	800	-1.400	-1.200	-1.000	-800
47	Parkeerafdrachten Ketelhuis	267	0	0	0	-267	0	0	0
48	Parkeerafdrachten Clarissenhof 2	0	0	0	2.055	0	0	0	-2.055
49	Parkeerafdracthen Theresiazone West	0	0	0	1.158	0	0	0	-1.158

Nr.	Beleidsvoorstellen/Herijkingen	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
50	Parkeerafdracthen Theresiazone Oost	0	0	300	0	0	0	-300	0
51	Parkeerafdrachten Traverse	0	300	0	0	0	-300	0	0
52	Parkeerafdrachten Zwijssen 1	310	126	126	0	-310	-126	-126	0
53	Parkeerafdrachten Zwijssen 2	743	450	225	38	-743	-450	-225	-38
54	Parkeerafdrachten BAK Locatie	338	0	0	0	-338	0	0	0
55	Gemeentelijke bijdragen in onrendabele investeringen	900	8.900	800	1.900	0	0	0	0
56	Verkoop gronden Bakertand	1.700	3.400	1.700	0	-1.700	-3.400	-1.700	0
57	Bijdragen van derden bovenwijkse ontwikkelingen	962	831	358	196	-962	-831	-358	-196
58	Overige Vitale stad	3.015	1.531	176	290	-2.101	-1.106	-86	-200
	Totaal Vitale stad	**26.660**	**39.715**	**14.839**	**10.276**	**-49.192**	**-29.890**	**-12.799**	**-7.436**
	Samen en dichtbij								
59	Uitkering gemeentefonds - incidenteel	0	0	0	0	1.342	1.371	1.745	-1.731
60	Reservering versterking dienstverlening gemeenten	480	433	433	433	0	0	0	0
61	Tekort in jaarschijf 2023	0	0	0	0	-1.736	0	0	0
62	Onttrekking Algemene reserve ten gunste van algemene middelen	0	0	0	0	-1.000	-1.000	0	0
63	Vrijval Reserve incidentele opgaven	0	0	0	0	-7.000	-2.000	-6.600	-2.500
64	Projecten ontwikkeling en informatisering	628	0	0	0	-628	0	0	0
65	Saldo reserve Bomen naar reserve Natuurontwikkeling	267	0	0	0	-267	0	0	0
66	Reservering verduurzaming natuurmuseum uit reserve Duurzaamheidsfonds gem. gebouwen naar Reserve incidentele opgaven	1.486	0	0	0	-1.486	0	0	0
67	Vrijval saldo Reserve duurzaamheidsfonds gemeentelijke gebouwen en installaties	0	0	0	0	-749	0	0	0
68	Vrijval saldo reserve Risicogericht grondwaterbeheer	0	0	0	0	-2.004	0	0	0
69	Tijdelijke huisvesting	1.992	0	0	0	-1.992	0	0	0
70	Vrijval saldo Reserve risico gebouwenexploitatie	0	0	0	0	-780	0	0	0
71	Omnichannel klantgedreven dienstverlening	1.428	1.372	0	0	-1.428	-1.372	0	0
72	Digitalisering	1.590	1.680	1.720	1.010	-1.590	-1.680	-1.720	-1.010

Nr.	Beleidsvoorstellen/Herijkingen	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
73	Voorbereidingskrediet diverse mobiliteitsvraagstukken	900	0	0	0	-900	0	0	0
74	Voorbereidingskrediet Versnellingsopgave Kenniskwartier	500	0	0	0	-500	0	0	0
75	Voorbereidingskrediet Versnellingsopgave Binnenstad	300	0	0	0	-300	0	0	0
76	Saldo reserve Gaswinstuitkering naar reserve Verkoop Essent en gaswinstuitkering	46.092	0	0	0	-46.092	0	0	0
77	Vrijval saldo reserve Startersleningen	0	0	0	0	-707	0	0	0
78	Vrijval saldo reserve Aanloopverliezen onrendabele top nieuwe parkeergarages	0	0	0	0	-10.182	0	0	0
79	Saldo beleggingsreserve bouwfonds naar Beleggingsreserve 2000	20.020	0	0	0	-20.020	0	0	0
80	Middelen herstruct. van Beleggingsfonds 2000 naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling	30.000	0	0	0	-30.000	0	0	0
81	Vrijval restant middelen herstructurering vanuit Beleggingsfonds 2000	0	0	0	0	-1.342	0	0	0
82	Saldo Reserve volkshuisvesting naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling	309	0	0	0	0	0	0	0
83	Aanvulling reserve Natuurontwikkeling	0	2.000	3.000	0	0	0	0	0
84	Aanvulling reserve Lokaal herstructureringsfonds Tilburg	5.000	0	0	0	0	0	0	0
85	Aanvulling reserve Gemeentelijke huisvesting	567	0	0	0	0	0	0	0
86	Aanvulling reserve Investeringsfonds sociaal domein	7.300	5.000	0	0	0	0	0	0
87	Aanvulling reserve Investeringsfonds klimaat	2.000	6.000	15.000	0	0	0	0	0
88	Instellen reserve Fonds talentontwikkeling	5.000	0	0	0	0	0	0	0
89	Instellen reserve Fonds preventie, gezondheid en kansengelijkheid	5.000	0	0	0	0	0	0	0

Nr.	Beleidsvoorstellen/Herijkingen	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
90	Instellen reserve Topsportfonds	1.500	0	0	0	0	0	0	0
91	Instellen reserve Transformatiefonds wijkgericht werken en inwonersparticipatie	5.000	0	0	0	0	0	0	0
92	Instellen reserve Versterking levendige democratie	4.000	0	0	0	0	0	0	0
93	Instellen reserve Digitalisering en klantgerichte dienstverlening	8.800	0	0	0	0	0	0	0
94	Instellen reserve Fonds stedelijke ontwikkeling	12.330	10.000	20.000	0	0	0	0	0
95	Mutaties reserves investeringen	23.725	6.561	6.640	9.214	-21.519	-6.436	-4.701	-9.214
96	Overige Samen en dichtbij	628	319	193	65	-507	-98	0	0
	Totaal Samen en dichtbij	**186.842**	**33.365**	**46.986**	**10.722**	**-151.387**	**-11.215**	**-11.276**	**-14.455**
	Algeheel totaal	**233.763**	**83.301**	**64.580**	**23.967**	**-213.684**	**-45.010**	**-24.424**	**-22.908**
	Saldo incidentele lasten en baten	**20.079**	**38.291**	**40.156**	**1.059**				

In het algemeen geldt dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele lasten en baten raamt in de begroting. Structurele lasten en baten zijn daarmee de regel en incidentele lasten en baten zijn de uitzondering. De incidentele lasten en baten moeten verplicht in de begroting worden opgenomen middels bovenstaand overzicht, waarbij we enkel de incidentele lasten en baten groter of gelijk aan € 250.000 separaat inzichtelijk maken; posten kleiner dan € 250.000 worden onder de post Overige bij elkaar geteld. Het overzicht van incidentele lasten en baten laat over de jaren 2023 tot en met 2026 een positief saldo zien, wat betekent dat we als gemeente meer incidentele lasten hebben dan incidentele baten en dus een deel van de incidentele lasten dekken vanuit structurele baten. Dit is in lijn met de vastgestelde nota Financiële positie, dat we structurele lasten dekken met structurele baten en dus geen structurele lasten dekken met incidentele baten. Conform regelgeving dienen de incidentele lasten en baten individueel te worden toegelicht. Dit zijn in deze begroting:

1. **Provinciale subsidie Talent Kenniseconomie 2020 -2023**: Jaarschijf 2023 van ontvangen provinciale subsidie voor Talent voor de Kenniseconomie van morgen 2020-2023 van in totaal € 1,72 miljoen, waarvan het inhoudelijke programma en de activiteiten worden uitgevoerd met partners uit de stad.
2. **Versterking ondersteuning wijkteams:** Impulsbudget ter versterking van de ondersteuning voor de wijkteams voor de periode t/m 2027.
3. **Personen met verward gedrag:** Impulsbudget voor de aanpak van personen met verward gedrag en een hoog veiligheidsrisico voor de periode t/m 2027.
4. **Budget PACT-aanpak:** Doorontwikkeling PACT 2022 t/m 2024 om o.a. structurele mechanismen te ontwikkelen om toekomstige initiatieven uit reguliere middelen te kunnen financieren.
5. **Versnelling GGoud (ouderenbeleid):** Incidentele middelen van jaarlijks € 600.000 voor de periode 2023-2026 om samen met 15 partners vanuit de geformuleerde inhoudelijke samenwerkingsagenda (t/m 2026) invulling te kunnen geven aan een versnelling/inhaalslag over deze periode.
6. **Decentralisatie uitkering vrouwenopvang:** Voor de jaren 2023 t/m 2025 zijn rijksmiddelen toegekend voor actielijn 6: Toekomst scenario Kind- en gezinsbescherming. Deze middelen zullen worden ingezet voor het uitvoeren van het toekomstscenario in onze regio c.q. de 2^{e} tranche proeftuinen.

7. **Voetbalvisie:** Incidentele middelen ter dekking van kosten als gevolg van het creëren van gelijke eigendomsverhoudingen die kunnen voortvloeien uit een transparante en uitlegbare tarievenstructuur voor de buitensport.
8. **Aanvraag Urban Innovative Actions PACT aanpak:** Incidentele middelen bedoeld als cofinanciering voor de uitvoering van het UIA PACTEN project.
9. **Transformatie nieuwe inkoop:** Om de transitie binnen de Wmo mogelijk te maken reserveren we € 4,1 miljoen de komende 2 jaar vanuit de Investeringsreserve sociaal domein.
10. **Uitvoeringskosten Tozo regeling:** Incidentele middelen vanuit de ontvangen Rijksmiddelen Tozo ter dekking van de uitvoeringskosten voor de afronding van de Tozo regeling over de komende jaren.
11. **Overige Inclusieve stad:** Betreft saldo van diverse posten kleiner dan € 0,25 miljoen en worden niet nader toegelicht.
12. **Specifieke uitkering aanpak energiearmoede:** Incidentele Rijksuitkering ter ondersteuning van huishoudens in een kwetsbare positie.
13. **Diverse aanvragen Klimaatfonds:** Diverse incidentele aanvragen klimaatfonds ten laste van de reserve Investeringsfonds klimaat.
14. **Diverse bijdragen aan Programma Klimaat:** Incidentele bijdragen uit de reserve Investeringsfonds klimaat ten behoeve van het programma Klimaat
15. **Milieustraat en Circulair ambachtscentrum Tilburg (CAT):** De eenmalige kosten voor het afboeken van de boekwaarde en de tijdelijke milieustraat worden onttrokken uit de egalisatiereserve afvalstoffenheffing om een eenmalige tariefverhoging te voorkomen. De structurele kosten van de herinrichting milieustraat en ambachtscentrum worden ten laste van de afvalstoffenheffing gebracht.
16. **Afdrachten Oostkamer:** Op grond van het bijgestelde woningbouwprogramma Oostkamer zijn de afdrachten aan de reserve natuurontwikkeling voor de komende jaren bepaald. Voor 2023 en 2024 betekent dit dat er een totaalbedrag van € 641.000 aan opbrengsten gerealiseerd wordt wat in de reserve Natuurontwikkeling wordt gestort.
17. **Afdekken onrendabele top ROB rapport structurele middelen van het Rijk:** Het Rijk stelt vanaf 2023 structurele middelen aan de gemeenten beschikbaar om invulling te geven aan de ambities van het klimaatakkoord. Eind 2022 wordt duidelijk hoe hoog deze bedragen exact zullen zijn voor onze gemeente. Wij hebben - op basis van een recent rapport van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) - een tekort berekend voor de jaren 2023 en 2024 van in totaal € 5 miljoen. Vooruitlopend op de structurele middelen stellen we voor om incidenteel € 1,5 miljoen voor 2023 beschikbaar te stellen. Het verschil - tussen het berekende tekort (ROB) en het budget van 2023 - reserveren we vooralsnog binnen de reserve Investeringsfonds klimaat over de jaren 2023 en 2024.
18. **Overige Duurzame stad:** Betreft saldo van diverse posten kleiner dan € 0,25 miljoen en worden niet nader toegelicht.
19. **Huur Stadskantoor 5:** Langer doorhuren Stadskantoor 5 voor de jaren t/m 2023 i.v.m. de renovatie van het stadhuis en de stadswinkel.
20. **Dividenduitkering TWM:** Eenmalige dividenduitkering aan de aandeelhouders van NV TWM onder voorbehoud van goedkeuring van de aandeelhouders. Gemeente Tilburg en gemeente Goirle zijn samen voor 99,96% eigenaar van NV TWM.
21. **De Nieuwe Vorst:** Een eenmalige bijdrage van € 500.000 als gevolg van de nieuwe kostenraming 2022 voor de losse en vaste inrichting die niet in de bouwkostenraming van ontwerp en verduurzaming waren opgenomen maar wel belangrijk zijn voor de afbouw van De Nieuwe Vorst en voor ontwerpaanpassingen en prijsstijgingen.
22. **Next Economy (voor 4 jaar):** Vierjarige impuls aan een weerbaar en wendbaar economisch ecosysteem met een sterke economische basis, waar onze ondernemers de ruimte krijgen om te ondernemen. Een ecosysteem van ‘next economy’ waar digitalisering, circulaire economie en talentontwikkeling centraal staan.
23. **Hoger onderwijs en studenten Tilburg (HOST) (voor 4 jaar):** Vierjarige impuls om in een partnerschap met o.m. Tilburg University, Fontys Hogescholen en Avans Hogeschool, door middel van een programmatische aanpak te investeren in de ontwikkeling naar de gewenste dynamische studentenstad. Hierbij kan worden gedacht aan onderzoek en inzet van studenten voor maatschappelijke vraagstukken, maar ook aan meer randvoorwaardelijke zaken zoals specifiek cultureel en voorzieningen aanbod. De verdere focus zal in gesprek met de onderwijsinstellingen worden aangebracht.
24. **Saldo Reserve volkshuisvesting naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen):** Overheveling van het saldo van de reserve Volkshuisvesting in verband met

opheffing naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) per 01-01-2023.

25. **Koningswei:** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) ten behoeve van het project Koningswei.
26. **Puijacker :** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) ten behoeve van het project Puijacker.
27. **Bijdrage Grondexploitatie projecten:** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) ten behoeve van grondexploitatieprojecten.
28. **Verplaatsing Huisartsenpraktijk Pater van de Elsenplein:** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) ten behoeve van de verplaatsing van de huisartsenpraktijk aan het Pater van de Elsenplein.
29. **Voortzetting bijdrageregeling taskforce betaalbaar wonen:** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) ter intensivering en verbreding van de voortzetting bijdrageregeling taskforce betaalbare wonen t/m 2025.
30. **Stimulering huisvesting spoedzoekers:** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) om in te zetten op versnelling van de woningbouw door realisatie van (tijdelijke) woningen voor een brede groep spoedzoekers in de periode tot 2025.
31. **Datagestuurd wijkgericht werken:** Bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) ten behoeve van datagestuurd wijkgericht werken in de periode tot 2025.
32. **Herontwikkeling zwaaikom Loven:** Bijdrage uit de reserve Lokaal Herstructureringsfonds Tilburg ten behoeve van de herontwikkeling zwaaikom Loven.
33. **Toekomstbestendige werklocaties 2020-2025:** Bijdrage uit de reserve Lokaal Herstructureringsfonds Tilburg ter realisatie van de uitwerkingsopdrachten opgenomen in de beleidsnota Toekomstbestendige Werklocaties 2020-2025 (TBW). Het beschikbaar hebben van incidentele middelen is noodzakelijk omdat dit de kans verhoogt om cofinanciering te genereren.
34. **Project volkshuisvesting Wandelbos/Kruidenbuurt:** Bijdrage uit de reserve Cofinanciering ten behoeve van het project volkshuisvesting Wandelbos/Kruidenbuurt.
35. **Spoorzone:** Bijdrage uit de reserve Gebiedsexploitatie/Facilitair grondbeleid ten behoeve van het project Spoorzone.
36. **Piushaven:** Bijdrage uit de reserve Gebiedsexploitatie/Facilitair grondbeleid ten behoeve van het project Piushaven.
37. **Citymarketing:** Incidentele bijdrage van € 250.000 uit de reserve Crisis herstelfonds (vh reserve Corona) om de jaarlijkse opdrachtsom voor 2023 ten behoeve van het citymarketingbeleid constant te houden. In 2023 bekijken we welke mogelijkheden er zijn om het totaalbudget op niveau te houden. Hierbij leggen we een relatie met de inkomsten uit toeristenbelasting en de mogelijkheden om voor Stichting Marketing Tilburg ook andere belanghebbenden aan zich te binden.
38. **Onttrekking t.g.v. reserve Bovenwijkse voorzieningen:** Meerjarige onttrekking uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh Algemene bedrijfsreserve Grondexploitatie) ten gunste van de reserve Bovenwijkse voorzieningen.
39. **Incidentele effecten Koningsoord:** Incidentele reservering van middelen binnen de reserve Fonds stedelijke ontwikkeing (vh Algemene bedrijfsreserve Grondexploitatie) ten behoeve van de incidentele effecten Koningsoord
40. **Loven:** Incidentele bijdrage uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh Algemene bedrijfsreserve Grondexploitatie) ten behoeve van project Loven.
41. **Versterking lokaal mediabeleid:** Bijdrage uit de reserve Levendige democratie om met het Tilburgse Mediabeleid voor de periode 2023-2026 een basis te leggen voor een toekomstbestendige journalistieke infrastructuur die past bij onze stad.
42. **Kenniskwartier: WVG, visies en verkenningen:** Bijdrage uit de reserve Fonds Stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) bestemd voor de beleidsmatige afwaardering naar 70% van de WOZ-waarde, verwervingskosten, visies en verkenningen en voor tijdelijke beheerskosten voor percelen in het Kenniskwartier.
43. **Cultuurplan:** Bijdrage uit de bestemmingsreserve Verkoop Essent en gaswinstuitkering (vh bestemmingsreserve Verkoop Essent) ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe ambities. Dit betreft o.a. cultuur met sociale impact en de verbinding van cultuur en economie. Hiervoor is 3 jaar een bedrag van € 335.000,- beschikbaar gesteld (2021-2023).

44. **Versterking Next Economy :** Bijdrage uit de bestemmingsreserve Verkoop Essent en gaswinstuitkering (vh bestemmingsreserve Verkoop Essent) (2021 t/m 2023) ter versterking van de economie in de gemeente en regio als gevolg van de coronacrisis.
45. **Wilhelminakanaal Fase 1,5, inclusief Sluis II:** In 2012 is gestart met de verruiming tot klasse IV-vaarweg van het Wilhelminakanaal tot aan de brug Dongenseweg (fase 1). Deze verruiming rendeert echter pas optimaal als het kanaal tot aan Loven voor klasse IV-schepen bereikbaar wordt (Wilhelminakanaal fase 1,5). Betreffende middelen zijn gereserveerd binnen de Reserve Bovenwijkse Voorzieningen voor maatregelen fase 1,5 opwaardering Wilhelminakanaal.
46. **Bijbetaling t.g.v. verkoop sociale huurwoningen (2e geldstroom):** Storting in de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) van ontvangen bijbetalingen van woningcorporaties als gevolg van de verkoop van sociale huurwoningen.
47. **Parkeerafdrachten Ketelhuis:** Afdracht ten laste van project Ketelhuis in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van een toekomstige parkeergarage.
48. **Parkeerafdrachten Clarissenhof 2:** Afdracht ten laste van project Clarissenhof 2 in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van een toekomstige parkeergarage.
49. **Parkeerafdrachten Theresiazone West:** Afdracht ten laste van project Theresiazone West in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van een toekomstige parkeergarage.
50. **Parkeerafdrachten Theresiazone Oost**: Afdracht ten laste van project Theresiazone Oost in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van een toekomstige parkeergarage.
51. **Parkeerafdrachten Traverse:** Afdracht ten laste van project Traverse in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van een toekomstige parkeergarage.
52. **Parkeerafdrachten Zwijssen 1:** Afdracht ten laste van project Zwijssen 1 in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van de toekomstige parkeergarage.
53. **Parkeerafdrachten Zwijssen 2:** Afdracht ten laste van project Zwijssen 2 in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van de toekomstige parkeergarage.
54. **Parkeerafdrachten BAK Locatie:** Afdracht ten laste van project BAK locatie in de reserve Gebiedsparkeren Spoorzone ten behoeve van een toekomstige parkeergarage.
55. **Gemeentelijke bijdragen in onrendabele investeringen:** Meerjarige gemeentelijke bijdragen ten gunste van de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh Algemene bedrijfsreserve Grondexploitatie) ten behoeve van onrendabele investeringen.
56. **Verkoop gronden Bakertand:** Storting verkoopopbrengst gronden Bakertand in de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh Algemene bedrijfsreserve grondexploitatie).
57. **Bijdragen van derden bovenwijkse ontwikkelingen:** Meerjarige storting van ontvangen bijdrage derden in de reserve Bovenwijkse voorzieningen.
58. **Overige Vitale stad:** Betreft saldo van diverse posten kleiner dan € 0,25 miljoen en worden niet nader toegelicht.
59. **Uitkering gemeentefonds - incidenteel:** Incidentele uitkeringen met een bepaalde einddatum die via het gemeentefonds zijn ontvangen.
60. **Reservering Versterking dienstverlening gemeenten:** In het kader van de Kinderopvangtoeslagaffaire heeft het kabinet besloten voor het versterken van de dienstverlening bij gemeenten en het extra ondersteunen van mensen in kwetsbare posities voor de periode tot en met 2027 € 150 miljoen per jaar beschikbaar te stellen.
61. **Tekort in jaarschijf 2023:** Onttrekking uit de Algemene reserve ter egalisering van het begrotingstekort voor de jaarschijf 2023.
62. **Onttrekking Algemene reserve t.g.v. de algemene middelen:** Onttrekking over de jaren 2023 en 2024 ten gunste van de algemene middelen.
63. **Vrijval Reserve incidentele opgaven:** Vrijval ten gunste van de algemene middelen als ruimte scheppende maatregel.
64. **Projecten ontwikkeling en informatisering:** Onttrekking uit de Reserve ontwikkeling informatisering ten behoeve van projecten informatisering in 2023.
65. **Saldo reserve Bomen naar reserve Natuurontwikkeling:** Overheveling saldo reserve Bomen in verband met opheffing reserve naar de reserve Natuurontwikkeling per 01-01-2023.
66. **Reservering verduurzaming Natuurmuseum uit reserve Duurzaamheidsfonds gemeentelijke gebouwen en installaties naar Reserve incidentele opgaven:** Overheveling van het gereserveerde budget voor de verduurzaming van het natuurmuseum uit de reserve Duurzaamheidsfonds gemeentelijke gebouwen en installaties naar de Reserve incidentele opgaven.

67. **Vrijval saldo reserve Duurzaamheidsfonds gemeentelijke gebouwen en installaties**: Vrijval van het saldo van de reserve Duurzaamheidsfonds gemeentelijke gebouwen en installaties ten gunste van de algemene middelen in verband met opheffing reserve per 01-01-2023.
68. **Vrijval saldo reserve Risico gebiedsgericht grondwaterbeheer:** Vrijval van het saldo van de reserve Risico gebiedsgericht grondwaterbeheer in verband met opheffing reserve ten gunste van de algemene middelen.
69. **Tijdelijke huisvesting**: onttrekking ten behoeve van onze tijdelijke huisvesting uit de reserve Gemeentelijke huisvesting.
70. **Vrijval saldo reserve Risico gebouwenexploitatie:** Vrijval van het saldo van de reserve Risico gebouwenexploitatie ten gunste van de algemene middelen in verband met opheffing reserve per 01-01-2023.
71. **Omnichanel klantgedreven dienstverlening:** Voor klantgedreven dienstverlening reserveren we voor de jaren 2023 en 2024 € 2,8 miljoen binnen de reserve Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening. Samen met de overige middelen van € 1,232 miljoen kunnen we de gemeentebrede opgave van klantgedreven dienstverlening ontwikkelen op alle in de kadernota genoemde sporen (toegankelijk, efficiënt en innovatief) en verbeteracties (dienstverlenings-DNA, omnichannel dienstverlening en innovatie van dienstverlening). Na twee jaar kijken we welke besparingen in onze processen behaald kunnen worden en wat dat betekent voor de financiën in het tweede deel van deze periode.
72. **Digitalisering:** Onttrekking uit de reserve Digitalisering en Klantgedreven Dienstverlening ten behoeve van digitalisering om de Tilburgse organisatie wendbaar en in te richten op het adapteren van nieuwe ontwikkelingen, innovatie en klantgedreven dienstverlening, te zorgen voor digitale inclusie en investeren in digitale basisvaardigheden van onze inwoners, ondernemers én onze eigen medewerkers, keuzes en het beleid voor de stad onderbouwen met kwalitatieve en kwantitatieve data en met kunstmatige intelligentie en duurzame, digitale (infrastructuur-) voorzieningen die goed presteren voor stad en medewerkers.
73. **Voorbereidingskrediet diverse mobiliteitsvraagstukken:** Onttrekking uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling ten behoeve van een voorbereidingskrediet voor diverse mobiliteitsvraagstukken
74. **Voorbereidingskrediet versnellingsopgave Kenniskwartier:** Onttrekking uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling ten behoeve van een voorbereidingskrediet ingevolge de versnellingsopgave voor het Kenniskwartier.
75. **Voorbereidingskrediet versnellingsopgave Binnenstad:** Onttrekking uit de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling ten behoeve van een voorbereidingskrediet ingevolge de versnellingsopgave voor de Binnenstad.
76. **Saldo reserve Gaswinstuitkering naar reserve Verkoop Essent en gaswinstuitkering:** Overheveling van het saldo van de reserve Gaswinstuitkering in verband met opheffing van de reserve naar de reserve Verkoop Essent en gaswinstuitkering (vh reserve Verkoop Essent) per 01-01-2023.
77. **Vrijval saldo reserve Startersleningen:** Vrijval saldo reserve Startersleningen in verband met opheffing reserve per 01-01-2023.
78. **Vrijval saldo reserve Aanloopverliezen onrendabele top nieuwe parkeergarages:** Vrijval saldo reserve Aanloopverliezen onrendabele top nieuwe parkeergarages in verband met opheffing reserve per 01-01-2023.
79. **Saldo Beleggingsreserve bouwfonds naar Beleggingsreserve 2000:** Overheveling van het saldo beleggingsreserve Bouwfonds van € 20,0 miljoen in verband met opheffing reserve naar de reserve Beleggingsfonds 2000 per 01-01-2023.
80. **Middelen herstructurering van Beleggingsfonds 2000 naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling:** Overheveling van € 30 miljoen middelen herstructurering uit de reserve Beleggingsfonds 2000 naar de reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering erfpacht).
81. **Vrijval restantmiddelen herstructurering vanuit Beleggingsfonds 2000:** Vrijval van € 1,3 miljoen restant middelen herstructurering ten gunste van de algemene middelen.
82. **Saldo reserve Volkshuisvesting naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen):** Overheveling van het saldo van de reserve Volkshuisvesting in verband met opheffing reserve naar reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering uit erfpachtomzettingen) per 01-01-2023.
83. **Aanvulling reserve Natuurontwikkeling:** Storting ten gunste van de reserve Natuurontwikkeling over de jaren 2024 en 2025.
84. **Aanvulling reserve Lokaal herstructureringsfonds Tilburg (LHFT):** Storting in 2023 ten gunste van de reserve LHFT.

85. **Aanvulling reserve Gemeentelijke huisvesting:** Storting restant huurbudget faciliteiten in reserve Gemeentelijke huisvesting.
86. **Aanvulling reserve Investeringsfonds sociaal domein:** Storting ten gunste van de reserve Investeringsfonds sociaal domein over de jaren 2023 en 2024.
87. **Aanvulling reserve Investeringsfonds klimaat:** Storting ten gunste van de reserve Investeringsfonds klimaat over de jaren 2023 t/m 2025.
88. **Instellen reserve Fonds talentontwikkeling:** Storting in 2023 ten gunste van de nieuwe reserve Fonds Talentontwikkeling.
89. **Instellen reserve Fonds preventie, gezondheid en kansengelijkheid:** Storting in 2023 ten gunste van de nieuwe reserve Fonds Preventie, Gezondheid en Kansengelijkheid.
90. **Instellen reserve Topsportfonds:** Storting in 2023 ten gunste van de nieuwe reserve Topsportfonds.
91. **Instellen reserve Transitiefonds wijkgericht werken en inwonersparticipatie:** Storting in 2023 ten gunste van de nieuwe reserve Transitiefonds wijkgericht werken en inwonersparticipatie.
92. **Instellen reserve Versterking levendige democratie:** Storting in 2023 ten gunste van de nieuwe reserve Versterken levendige democratie.
93. **Instellen reserve Digitalisering en klantgerichte dienstverlening:** Storting in 2023 ten gunste van de nieuwe reserve Digitalisering en klant gedreven dienstverlening.
94. **Instellen reserve Fonds stedelijke ontwikkeling:** Storting ten gunste van de nieuwe reserve Fonds stedelijke ontwikkeling over de jaren 2023 t/m 2025.
95. **Mutaties reserves investeringen:** Het BBV schrijft voor dat toevoegingen en onttrekkingen aan reserves via de exploitatie lopen. De gepresenteerde incidentele lasten en baten betreffen investeringslasten en daarbij behorende dekkingen uit reserves.
96. **Overige Samen en dichtbij:** Betreft saldo van diverse posten kleiner dan € 0,25 miljoen en worden niet nader toegelicht.

8. Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Reserve	Lasten/Toevoegingen				Baten/Onttrekkingen			
(x € 1.000,-)	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Reserve Bodem, geluid en lucht	0	0	0	0	-934	-3.673	-1.390	-1.114
Reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Herstructurering erfpacht)	0	0	0	0	-23	-23	-23	-23
Reserve Fonds stedelijke ontwikkeling (vh reserve Bovenwijkse voorzieningen	0	0	0	0	0	-25	0	-25
Bestemmingsreserve Betaald parkeren	5.057	4.977	4.847	4.847	-5.231	-5.232	-5.233	-5.233
Reserve Lokaal herstructureringsfonds	0	0	0	0	-40	-40	0	0
Reserve Gemeentelijke huisvesting	0	0	0	0	-100	0	0	0
Reserve Investeringsfonds klimaat	110	119	134	90	-38	-38	-38	-38
Reserve stimuleringsfonds hergebruik historische panden	7	7	7	7	-30	-30	-30	-30
Reserve Belegingsfonds 2000	0	0	0	0	-2.561	-2.360	-2.159	-1.958
Reserve kapitaallasten	0	0	0	0	-8.201	-8.016	-8.205	-8.393
	5.174	**5.103**	**4.988**	**4.944**	**-17.158**	**-19.437**	**-17.078**	**-16.814**

9. Overzicht servicenormen

Product/dienst	Servicenorm/indicator	Streef-waarde 2023	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Organisatie					
Afname producten	% van onze klanten dat binnen 2 dagen werkdagen een afspraak hebben	90%			
Bezoekers	% bezoekers stadswinkels dat binnen 5 minuten wordt geholpen	95%	94,8%	95,3%	4)
Contact gemeente	% van onze klanten dat het contact met de gemeente als persoonlijk beoordeelt	85%	2)	89,2%	90,9%
E-mails	% behandeling binnen 2 werkdagen	85%	89,0%	88,3%	86,9%
Telefonie 14013	% klanten waarbij binnen 30 seconden wordt opgenomen	70%	83,8%	70,0%	74,5%
Meldingen Centraal Meldpunt	% meldingen binnen 2 weken afgehandeld	90%	90,7%	93,7%	93,6%
Vragen via Social Media	Antwoord binnen 24 uur	90%	82,7%	88,8%	94,4%
Inkomensondersteuning					
Bijzondere Bijstand	% aanvragen (digitaal en per post) dat binnen 30 dagen wordt afgehandeld	90%	W&I:94,6% DVL:96,6%	91,4% 98,2%	In uitkering: 92,1% NUG (Zonder uitkering:) 90,2%
Individuele inkomenstoeslag	% aanvragen dat binnen 30 dagen wordt afgehandeld	90%	67,2%	71,6%	93,6%
Collectieve Zorgverzekering Minima	% aanvragen dat binnen 30 dagen wordt afgehandeld	95%	99,1%	100%	99,8%
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	% aanvragen dat binnen 26 weken na ontvangstbevestiging wordt afgehandeld	95%	95,1%	75,3%	97%
Meedoenregeling	% aanvragen dat binnen 30 dagen wordt afgehandeld	100%	100%	91,2%	88,9%
Participatiewet	% aanvragen dat binnen 56 dagen wordt afgehandeld	95%	98%	96%	97,6%
IOAW	% aanvragen dat binnen 56 dagen wordt afgehandeld	95%	97%	99%	100%
Schuldhulpverlening, wachttijd	< 28 dagen	90%	11 dagen gemiddeld	14 dagen gemiddeld	100% <14dagen gemiddeld
Schuldhulpverlening, informatie/advies	% antwoord aan einde afspraak	100%	100%	100%	100%
Kinderopvang vergoeding eigen bijdrage	% aanvragen dat binnen 30 dagen wordt afgehandeld	95%	93%	88%	81,6%

Product/dienst	Servicenorm/indicator	Streef-waarde 2023	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Wmo					
Wmo voorziening	% afhandeling aanvraag binnen 56 dagen	100%	1)	verkort: 96% volledig: 84%	verkort: 97% volledig: 91%
Aanleg invalidenparkeervak	% afhandeling binnen 56 dagen na betaling	100%	83%	84%	87%
Vervoer					
Leerlingenvervoer; ontvangen na start schooljaar	% aanvragen dat binnen 30 dagen wordt afgehandeld	95%	3)		95,1%
Leerlingenvervoer; ontvangen vóór 1 juni	% aanvragen dat voor start van nieuwe schooljaar wordt afgehandeld	100%	3)		3)
Vergunningen					
Omgevingsvergunning (% als volledige aanvraag is ontvangen)	Van rechtswege verstrekte omgevingsvergunningen vanwege overschrijven wettelijke termijn	0%			
Terrasvergunningen	% afhandeling binnen 56 dagen	100%	100%	82%	70%
Drank- en horeca-vergunningen	% afhandeling binnen 56 dagen	100%	95%	89%	79%
Staanplaatsvergunning	% afhandeling binnen 42 dagen	100%	95%	93%	88%
Parkeren					
Verkeersontheffing	% binnen 14 dagen bericht wel/geen ontheffing	100%	100%	100%	100%
Overig					
Afvalinzameling	Aantal klachten over niet geledigde containers als % van het aantal ledigingen	≤ 0,075%	0,058%	0,050%	0,036%
Aansprakelijk stellen (schade melden)	% afhandeling binnen 42 tot 56 dagen	80%	91%	95%	91%

1) Door de overgang naar een nieuwe applicatie (de suite voor het sociaal domein), aanpassingen van werkwijzen en processen (met name Wmo) en een niet volledige doorvertaling hiervan naar de managementinformatie zijn de realisatiecijfers voor deze servicenormen voor betreffende jaren niet beschikbaar.
2) Dit betreft een nieuwe servicenorm vanaf 2020, derhalve voor voorgaande jaren geen realisatiecijfers bekend.
3) In de maanden april, mei en juni worden de meeste heronderzoeken en aanvragen leerlingenvervoer ontvangen. Alle aanvragen die vóór 1 juli zijn ingediend, worden op een enkele uitzondering na, voor de start van het nieuwe schooljaar verwerkt. Aanvragen die na 1 juli binnenkomen worden op volgorde van binnenkomst afgewerkt.
4) Vanwege overgang naar nieuw systeem is het niet mogelijk om deze cijfers te genereren.

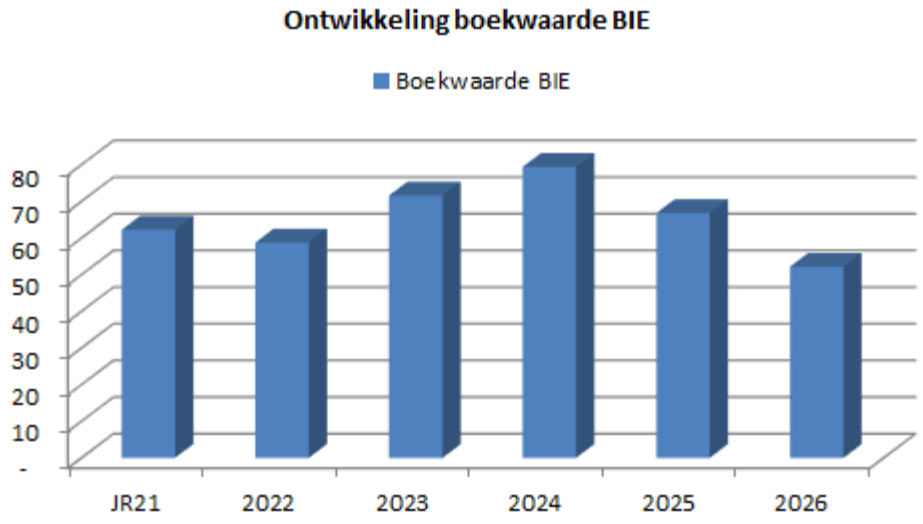
10. Bijlagen paragraaf Grondbeleid

Bouwgrond in exploitatie

Onder deze categorie vallen de gronden in eigendom van de Gemeente Tilburg waarvoor de gemeenteraad een grondexploitatiecomplex en een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld. Het betreffen gronden die zich in een transformatieproces bevinden waarbij in bezit zijnde grond en (eventueel) aanwezige opstallen worden omgevormd naar bouwrijpe grond, met als oogmerk (opnieuw) te worden bebouwd.

In het overzicht van plannen zijn de resultaten aangegeven van alle lopende grondexploitaties. Op basis van deze resultaten is een voorziening verlies benodigd van in totaal € 44,1 miljoen. Dit is ca. € 4,8 miljoen lager dan bij de Jaarrekening 2021 was geraamd. De per eind 2022 af te sluiten plannen kennen een positief resultaat van € 5,6 miljoen.

Boekwaarde
De boekwaarde bestaat uit het saldo van de reeds gemaakte kosten (verwerving, bouw- en woonrijp maken, plan- en apparaatskosten, rente), opbrengsten en genomen winsten. Dit geïnvesteerd vermogen in de BIE bedraagt bij de jaarrekening 2021 € 62,3 miljoen. Naar verwachting zal voor de huidige projectenportefeuille de boekwaarde in 2024 verder toenemen naar € 79,4 miljoen en vervolgens afnemen omdat er meer opbrengsten dan kosten worden verwacht. Het is normaal dat bij een grondexploitatie de kosten voor de baat uitgaan. Na 2028 dalen de verkoopomzetten omdat het merendeel van de huidige plannen dan volgens de huidige inzichten beëindigd is. Indien nieuwe plannen in gang worden gezet zal de aangegeven boekwaarde stijgen.

Mutatie winstneming
In artikel 16 lid c van het BBV is opgenomen dat de paragraaf grondbeleid een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie moet bevatten. Jaarlijks worden de verwachtingen met betrekking tot kosten en opbrengsten in de grondexploitaties bijgesteld. De verzamelde Tilburgse grondexploitaties kennen een doorkijk van 10 jaar (tot 2029).

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Volgens het realisatiebeginsel dient in de situatie dat voldoende zekerheid is over de winst, de winst te worden genomen. De tussentijdse winstneming is gebaseerd op "The percentage of completion" methode:

Percentage kostenrealisatie x percentage opbrengstrealisatie x verwachte winst.

De tussentijdse winstneming wordt vanuit het exploitatieresultaat van het plan gestort in de Algemene Reserve Grondexploitatie, onderdeel winstneming lopende plannen. Voor een specificatie van de verwachte winstneming wordt verwezen naar het Overzicht van plannen (zie overzicht grondexploitatieprojecten).

Het onderdeel tussentijdse winstneming ontwikkelt zich als volgt:

Tabel reserve tussentijdse winstneming (bedragen x € 1 mln.)	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Mutatie
Beginstand tussentijdse winstneming	21,6	13,0	-8,6
Mutatie winstneming	-8,6	-5,5	3,1
Eindstand reserve tussentijdse winstneming	**13,0**	**7,5**	**-5,5**

Mutaties in deze reserve vinden plaats doordat:
1. We plannen afsluiten. Er wordt dan geen tussentijdse winst meer genomen, maar een definitieve winstneming ten gunste van de ARGE. Of;
2. Omdat plansaldi wijzigen (positief of negatief).

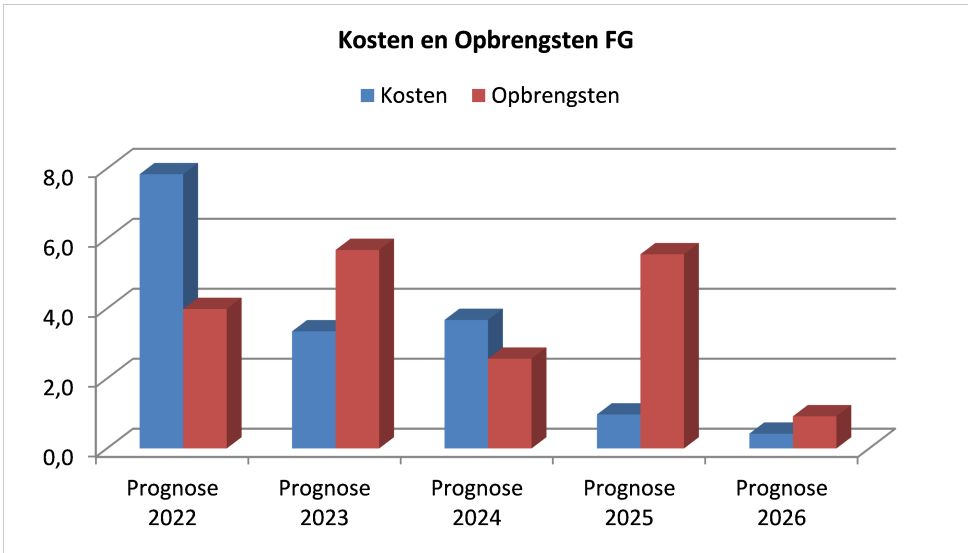
De voornaamste wijzigingen komen doordat de plannen Charlotteoord en Tradepark Zuid beide afgesloten gaan worden bij de Jaarrekening 2022. Dat betekent dat er geen tussentijdse winst meer genomen wordt, maar er een definitief positief afsluitresultaat ten gunste van de ARGE komt.

Faciliterend grondbeleid

Bij faciliterend grondbeleid is de bouwkavel in het bezit van een private partij (ontwikkelaar, particulier) en wordt ook door die partij ontwikkeld. De gemeente treedt enkel c.q. vooral op als overheid, die de plannen van private partijen faciliteert als daarvoor een bestemmingswijziging noodzakelijk is. Deze kosten moeten op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) op de derden die daarvan profijt hebben, worden verhaald.

Voorziening verlies en winstneming faciliterend grondbeleid
Indien de kosten die de gemeente voor een faciliterend plan verwacht te maken hoger zijn dan de te ontvangen exploitatiebijdrage, wordt voor het toekomstig tekort een voorziening gevormd. Deze voorziening is in 2016 gevormd uit de vooruit ontvangen bijdragen (exploitatiebijdragen, herstructurering, Meerjaren programma openbare ruimte etc.) en de ARGE. De verliesvoorziening is met € 0,4 miljoen verslechterd. Dit is grotendeels te verklaren vanwege de opening van het plan Voorhof, waarvoor - conform de programmabegroting 2022 - een voorziening moet worden getroffen van € 0,5 mln.

Nog te verwachten kosten: € 16,3 miljoen
Nog te verwachten opbrengsten: € 18,7 miljoen

Overige plannen

Onder overige plannen zijn met name infrastructurele voorzieningen opgenomen (Spoorzone, Piushaven en Campus Stappegoor) die niet onder de categorie Bouwgrond in exploitatie of Faciliterend grondbeleid vallen.

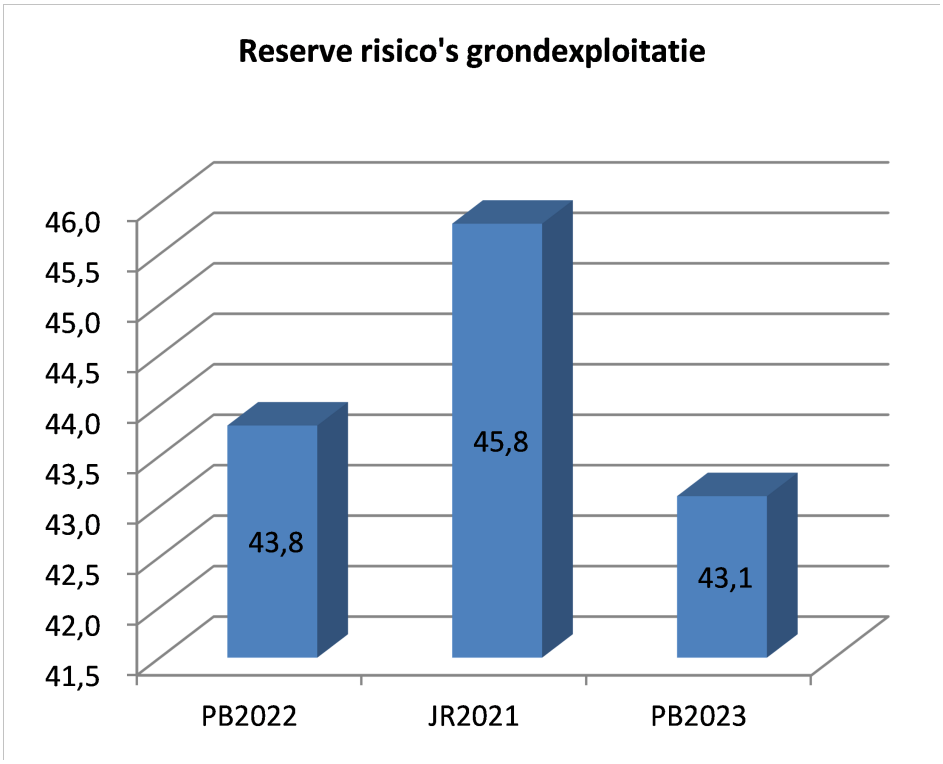
In 2003 heeft de gemeenteraad besloten om in het kader van de optimalisering van de grondexploitatie middelen vrij te maken voor onder andere Spoorzone en Piushaven. Deze bijdragen zijn destijds opgenomen in de grondexploitatie. Volgens de regels van het BBV mag het deel waarvoor nog geen kosten zijn gemaakt niet meer worden opgenomen in de boekwaarde van de betreffende plannen (facilitair en overig). De vooruit ontvangen gemeentelijke bijdragen moeten in een reserve worden gestort tot het moment dat de kosten gemaakt zijn. Deze reserve bedraagt begin 2022 ca. € 4 miljoen.

Onderstaand is de specificatie aangegeven

Reserve vooruitontvangen bijdragen (bedragen x € 1 mln.)	Saldo 01-01-2022
Spoorzone	1,9
Piushaven	1,9
Campus Stappegoor	0,2
Totaal	**4,0**

Reserve risico’s grondexploitatie / weerstandsvermogen

Het identificeren en beheersen van risico's draagt er aan bij om de projecten binnen de (financiële) kaders te laten verlopen. Twee keer per jaar (bij de jaarrekening en programmabegroting) worden de risicoanalyses geactualiseerd.

Overzicht van de risicoreserve

Risicoanalyse (bedragen x € 1 mln.)	Jaarrekening 2021	Begroting 2023
Grondexploitatie (BIE)		
Dalem Noord	0,1	0,1
Dalem Zuid	0,0	0,1
Tradepark 58 Noord	0,9	0,9
Wijkevoort	8,5	7,0
Koningswei	3,0	3,1
Facilitair grondbeleid (FG)		
Den Bogerd gemeentelijke grex	0,5	0,5
Koningsoord	0,7	0,6
Oostkamer	0,4	0,2
Overige en gemengde projecten (OV)		
Piushaven	0,5	0,5
Spoorzone totaal	17,2	16,8
Totaal (deze projecten vertegenwoordigen 80% van de omzet)	**31,7**	**29,8**
Projecten (lineair doorgetrokken naar 100%)	39,7	37,2
Onvoorzien (5% over bouw- en woonrijpmaken BIE en FG)	2,8	2,9
Subtotaal projecten	**42,5**	**40,1**
Renterisico (rente vreemd vermogen tot 2,5%)	**3,3**	2,9
Totaal Reserve risico's Grondexploitaties	**45,8**	**43,1**

Stand van zaken uitvoering nieuw beleid

In totaal zijn de investeringen voor ten laste van de ARGE voor Programmabegroting 2023 geraamd tot een bedrag van € 13,0 miljoen. Dit bestaat uit de volgende investeringen:

Stand van Zaken reserveringen t.l.v. ARGE (bedragen x € 1 mln.)	Totaal beschikbaar PB2023
Grondaankoop Wijkevoort Fase 2	6,1
Stadsregionale Parken	1,5
Aanvullend budget Kernwinkelgebied 2020	0,7
Verkenningen Museumkwartier, groen verbinding Moerenburg en kennisas knooppunt TiU	0,3
Cupudo 2020-2021	0,2
Stikstofcompensatie Wijkevoort	1,5
Koningsoord Voorhof	0,3
Bijdrage Stadsforum	2,4
Totaal	**13,0**

Overzicht alle plannen

CAT	PLANNAAM		T.L.V.	JR21	PB23	Verschil	JR2021					Verwacht effect op PB23				
	(Bedragen x € 1.000,=) (Bedragen: postief = winst+ negatief = verlies)	Boekwaarde per 31 dec 21	ARGE RH RG AM GF	Nominaal planresultaat JR21	Nominaal planresultaat PB23	Verschil - = nadelig + = voordelig	Af te sluiten plan tlv resultaat per 31 dec 2021	Tussentijdse winstneming per eind 2021	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies eindwaarde	Af te sluiten plan tlv ARGE per 31 dec 22	Tussentijdse winstneming per eind 2022	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies per eind 2022
	PROGRAMMA SPOORZONE															
	FOUWGROND IN EXPLOITATIE SPOORZONE															
	SZ BIE Kerngebied	24.765	ARGE	-27.037	-27.055	-18					27.037					27.055
	Totaal bouwgrond in exploitatie Spoorzone	**24.765**		**-27.037**	**-27.055**	**-18**	**-**	**0**		**0**	**27.037**	**0**	**0**	**0**	**0**	**27.055**
	FACILITEREND GRONDBELEID SPOORZONE															
	SZ FG-TTS-fase 2	-	ARGE	65	65	1	0				0					-
	SZ FG-Zwijssen 1	-	ARGE	104	104	0					0					-
	Woontoren Spoorpark	-	ARGE	0	0	0					0					-
	Totaal faciliterend grondbeleid Spoorzone	**0**		**169**	**169**	**1**	0	0		0	0	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
	OVERIGE SPOORZONE															
	Geen projecten															
	Totaal overige Spoorzone	**0**		**-**	**-**	**-**					**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
	Totaal programma Spoorzone	***24.765***		***-26.868***	***-26.886***	***-18***	***-***	***0***		***0***	***27.037***	***-***	***-***	***-***	***-***	***27.055***
	PROGRAMMA PIUSHAVEN															
	BOUWGROND IN EXPLOITATIE PIUSHAVEN															
	Piushaven Galjoenstr. Noord	-121	ARGE	-1.293	-1.326	-33					1.293					1.326
	Piushaven Jeruzalem	-920	ARGE	276	209	-67		209			0		179			-
	Totaal bouwgrond in exploitatie Piushaven	**-1.040**		**-1.017**	**-1.117**	**-100**	**0**	**209**		**0**	**1.293**	**0**	**179**	**0**	**0**	**1.326**
	FACILITEREND GRONDBELEID PIUSHAVEN															
	Piushaven Fabriekskwartier N.	-	ARGE	990	990	-					0					-
	Piushaven Spinaker	-	ARGE	866	866	-					0					-
	Piushaven Wolstad	-	ARGE	205	205	-	0				0	205				-
	Piushaven De Koopvaardij	-	ARGE	13	13	-					0					-

CAT	PLANNAAM		T.L.V.	JR21	PB23	Verschil	JR2021					Verwacht effect op PB23				
	(Bedragen x € 1.000,=) (Bedragen: postief = winst+ negatief = verlies)	Boekwaarde per 31 dec 21	ARGE RH RG AM GF	Nominaal planresultaat JR21	Nominaal planresultaat PB23	Verschil - = nadelig + = voordelig	Af te sluiten plan tlv resultaat per 31 dec 2021	Tussentijdse winstneming per eind 2021	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies eindwaarde	Af te sluiten plan tlv ARGE per 31 dec 22	Tussentijdse winstneming per eind 2022	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies per eind 2022
Totaal faciliterend grondbeleid Piushaven		**0**		**2.074**	**2.074**	**-**	**-**	**0**		**0**	**0**	**205**	**-**	**-**	**-**	**-**
OVERIGE PIUSHAVEN																
	Piushaven Algemeen	-	RG	534	83	-451					0					-
	Piushaven OR Havenpark zuid	-	RG	556	1	-555					0					-
	Piushaven OR Overige	-	RG	-17	-7	11					0					-
	Piushaven Promotiebudget	-	RG	1	7	6					0					-
Totaal overige Piushaven		**0**		**1.074**	**85**	**-989**	0	**0**		**0**	**0**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programma Piushaven		***-1.040***		***2.131***	***1.042***	***-1.090***	***-***	***209***		***-***	***1.293***	***205***	***179***	***-***	***-***	***1.326***
BOUWGROND IN EXPLOITATIE FYSIEKE BEDRIJFSINFRA																
BEDRIJVEN/KANTOREN/OVERIGE (GEREED MET UITSLUITEND VERKOOP GRONDEN)																
	Tradepark 58 noord	6.420	ARGE	5.114	5.045	-69	-	2.919					3.860			-
	Tradepark 58 zuid	447	ARGE	3.883	3.852	-31		3.685				3.852				-
	Totaal	**6.867**		**8.997**	**8.897**	**-100**	**0**	**6.604**			**-**	**3.852**	**3.860**	**-**	**-**	**-**
BEDRIJVEN/KANTOREN/OVERIGE (REALISATIE EN NAZORGFASE)																
	Albionstraat	730	ARGE	-427	-429	-2	-	-			427	-429				-
	Charlotteoord	-1.672	ARGE	4.722	4.722	-0	-	3.685			0	4.722				-
	Dalem Stadsrand Zuid	890	ARGE	-116	-103	13	-	-			116					103
	Kempenbaan westzijde	4.186	ARGE	82	174	93	-	41			0		153			-
	Magazijnkwartier	3.519	ARGE	-3.631	-3.631	-0	-	-			3.631					3.631
	Pater van den Elsenplein	578	ARGE	-2.335	-2.291	44	-	-			2.335	-2.291				-
	Wijkevoort	16.503	ARGE	14.921	14.848	-73	-	19			0		39			-
	Totaal	**24.734**		**13.215**	**13.291**	**75**	**0**	**3.746**		**-**	**6.509**	**2.002**	**192**	**-**	**-**	**3.734**
BEDRIJVEN/KANTOREN/OVERIGE (ONTWERP- EN VOORBEREIDINGSFASE)																
	Geen projecten			0	0	0					0					
	Totaal	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	0	0	0	0	0

CAT	PLANNAAM		T.L.V.	JR21	PB23	Verschil	JR2021					Verwacht effect op PB23				
	(Bedragen x € 1.000,=) (Bedragen: postief = winst+ negatief = verlies)	Boekwaarde per 31 dec 21	ARGE RH RG AM GF	Nominaal planresultaat JR21	Nominaal planresultaat PB23	Verschil - = nadelig + = voordelig	Af te sluiten plan tlv resultaat per 31 dec 2021	Tussentijdse winstneming per eind 2021	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies eindwaarde	Af te sluiten plan tlv ARGE per 31 dec 22	Tussentijdse winstneming per eind 2022	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies per eind 2022
Totaal bouwgrond in exploitatie fysieke bedrijfsinfra		***31.601***		***22.213***	***22.188***	***-25***	***0***	***10.350***		***0***	***6.509***	***5.854***	***4.052***	***-***	***-***	***3.734***
BOUWGROND IN EXPLOITATIE WONINGBOUW																
WONEN (REALISATIE- EN NAZORGFASE)																
	Bergeijkstraat Gezondheidscentrum	-	ARGE	5	42	37	-	-		-	-		18			-
	Campenhoef taskforce	-71	ARGE	-909	-624	285	-	-			909	-624				-
	CentrZuid Den Bissch Ozive	920	ARGE	-1.122	-1.123	-1	-	-			1.122					1.123
	Dalem Stadsrand Noord	-253	ARGE	839	738	-101	-	817			-		737			-
	Tulderstraat, Hendrik van	-5	ARGE	-632	-561	71	-	-			-	-561				-
	Stappegoor Kazerneterrein	-2.267	ARGE	697	552	-145	-	308			-		367			-
	Nobelstraat	-765	ARGE	206	481	275	-	103			-	481				-
	Het Laar - Zorgcentrum	-	ARGE	525	1.052	527	-	-		-	-		644			-
	Pater van den Elsenplein - Huisartsenpost	-	ARGE	-546	-672	-126	-	-		-	546					672
	Reitse Hoevenstr Lage Witsieb	-174	ARGE	-662	-639	23	-	-			662	-639				-
	Witbrant de Gaas	-83	ARGE	241	286	45	-	216			-	286				-
	Hoefstraat Groeseind Rosmolen		ARGE	43	401	358	-	-		-	-	401				-
	Koningswei		ARGE	-9.211	-9.233	-22	-	-		-	9.211					9.233
	Totaal	**-2.698**		**-10.531**	**-9.344**	**1.188**	**-**	**1.444**		**0**	**12.450**	**658-**	**1.767**	**-**	**-**	**11.028**
WONEN (ONTWERP- EN VOORBEREIDINGSFASE)																
	Burgerijpad CPO	382	ARGE	-1.005	-1.005	0					1.005					1.005
	Noad- terrein CPO		ARGE	99	99	-0					-					-
	Reeshofweide basis totaal	-731	ARGE	1.460	1.538	78		986					1.531			-
	Totaal	**-349**		**554**	**632**	**78**	**0**	**986**		**0**	**1.005**	**-**	**1.531**	**-**	**-**	**1.005**
WONEN (DEFINITIEFASE)																
	Totaal	**-**		**-**	**-**	**-**	**0**	**0**		**0**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal bouwgrond in exploitatie woningbouw		***-3.047***		***-9.977***	***-8.712***	***1.265***	***-***	***2.430***		***0***	***13.455***	***-658***	***3.297***	***-***	***-***	***12.032***
FACILITEREND GRONDBELEID FYSIEKE BEDRIJFSINFRA																
BEDRIJVEN/KANTOREN/OVERIGE (REALISATIE- EN NAZORGFASE)																

CAT	PLANNAAM		T.L.V.	JR21	PB23	Verschil	JR2021					Verwacht effect op PB23				
	(Bedragen x € 1.000,=) (Bedragen: postief = winst+ negatief = verlies)	Boekwaarde per 31 dec 21	ARGE RH RG AM GF	Nominaal planresultaat JR21	Nominaal planresultaat PB23	Verschil - = nadelig + = voordelig	Af te sluiten plan tlv resultaat per 31 dec 2021	Tussentijdse winstneming per eind 2021	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies eindwaarde	Af te sluiten plan tlv ARGE per 31 dec 22	Tussentijdse winstneming per eind 2022	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies per eind 2022
	VMK Concessie 2018	-	ARGE	-11.982	-11.989	-7				-103	62				-8	70
	Wagnerplein	-	RH	-824	-824	0				-	824					824
	Wijkevoort - Faciliterend		ARGE	0	0	-				-	0					-
	Totaal	**0**		**-12.806**	**-12.813**	**-7**	**0**	**0**	**0**	**-103**	**886**	**-**	**-**	**-**	**-8**	**894**
Totaal faciliterend grondbeleid fysieke bedrijfsinfra		**0**		***-12.806***	***-12.813***	***-7***	**-**	***0***		***-103***	***886***	**-**	**-**	**-**	***-8***	***894***
FACILITEREND GRONDBELEID WONINGBOUW																
PARTICULIERE EXPLOITATIES WONEN (REALISATIE- EN NAZORGFASE)																
	Besterdring 235	-	ARGE	163	163	0				-5	0					-
	Den bogerd pps	-	ARGE	1.193	1.097	-96	-			-	0					-
	Enschotsebaan	-	ARGE	-1.706	-1.706	0	-			513	1560					1.560
	Heikantsebaan	-	AM	-136	-136	-1	-		-25	-	8				-1	20
	Hoge Hoek	-	ARGE	109	169	61	-			-296	0	169				-
	Oude Dijk Jozefmavo	-	AM	-0	-0	-	-			-	0					-
	Koningsoord	-	ARGE	-1.857	-1.808	50	-			85	1857				50	1.808
	Koolhoven Oost en West	-	ARGE	658	657	-2	-			-	0					-
	Oostkamer	-	GF	0	0	-0	-			-	0					-
	Oude Goirleseweg Havepterrein	-	ARGE	-104	-111	-7	-			-24	24				-7	31
	CRA Magazijnkwartier De Bankier	-	AM	0	0	0	-			-	0					-
	Smariuskade		AM	-0	0	0	-			-	0					-
	Enschotsestraat 250		AM	-	0	0	-	-		-	0					-
	Voorhof Koningsoord		AM	-	-	-	-	-		-	0				-475	475
	Zuidoosterstraat	-	ARGE	-9	0	9	-			-9	9				9	-
	Totaal	**0**		**-1.689**	**-1.676**	**13**	**0**	**0**	**-25**	**264**	**3.458**	**169**	**-**	**-**	**424-**	**3.894**
PARTICULIERE EXPLOITATIES WONEN (ONTWERP- EN VOORBEREIDINGSFASE)																
	Geen projecten			0	0	0					0					
	Totaal	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**
PARTICULIERE EXPLOITATIES WONEN (DEFINITIEFASE)																
	Geen projecten			0	0	0					0					
	Totaal			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**	**0**

CAT	PLANNAAM		T.L.V.	JR21	PB23	Verschil	JR2021					Verwacht effect op PB23				
	(Bedragen x € 1.000,=) (Bedragen: postief = winst+ negatief = verlies)	Boekwaarde per 31 dec 21	ARGE RH RG AM GF	Nominaal planresultaat JR21	Nominaal planresultaat PB23	Verschil - = nadelig + = voordelig	Af te sluiten plan tlv resultaat per 31 dec 2021	Tussentijdse winstneming per eind 2021	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2021 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies eindwaarde	Af te sluiten plan tlv ARGE per 31 dec 22	Tussentijdse winstneming per eind 2022	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv AM	Afboeking gedurende 2022 gemaakte kosten tlv ARGE	Voorziening verlies per eind 2022
	Totaal faciliterend grondbeleid woningbouw	**0**		***-1.689***	***-1.676***	***13***	***0***	***0***	***-25***	***264***	***3.458***	***169***	***-***	***-***	***-424***	***4.788***
	RESUME OVERZICHT EXPLOITATIES															
	RESULTATEN INGEDEELD NAAR PROGRAMMA															
	Totaal programma Spoorzone	24.765		-26.868	-26.886	-18	-	-		-	27.037			-	-	27.055
	Totaal programma Piushaven	-1.040		2.131	1.042	-1.090	-	209	-	-	1.293	205	179	-	-	1.326
	Totaal bouwgrond in exploitatie fysieke bedrijfsinfra	31.601		22.213	22.188	-25	-	10.350	-	-	6.509	5.854	4.052	-	-	3.734
	Totaal bouwgrond in exploitatie woningbouw	-3.047		-9.977	-8.712	1.265	-	2.430	-	-	13.455	-658	3.297	-	-	12.032
	Totaal faciliterend grondbeleid fysieke bedrijfsinfra	-		-12.806	-12.813	-7	-	-	-	-103	886			-	-8	894
	Totaal faciliterend grondbeleid woningbouw	-		-1.689	-1.676	13	-	-	-25	264	3.458	169		-	-424	4.788
	Totaal alle grondexploitaties en algemene kosten	**52.278**		**-26.996**	**-26.857**	**139**	**-**	**12.989**	**-25**	**161**	**52.638**	**5.571**	**7.528**	**-**	**-432**	**49.829**
	Waarvan:															
	Afgesloten plannen						-					5.571				
	Afboeking verlies FG									161	3.458				-432	4.788
	Voorziening verlies BIE Spoorzone										27.037					27.055
	Voorziening Verlies BIE alle plannen excl. Spoorzone										21.257					17.092
	Voorziening verlies FG Spoorzone										0					0
	Voorziening verlies FG alle plannen excl. Spoorzone										4.344					5.681

11. Onderzoeken doeltreffendheid/doelmatigheid

Op 19 maart 2012 is de verordening "Onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid" door de raad vastgesteld. Deze verordening bepaalt dat wij jaarlijks in de Programmabegroting een overzicht geven van de voorgenomen evaluaties van de kadernota's en themagerichte onderzoeken naar doeltreffendheid en/of doelmatigheid. In onderstaand overzicht hebben we voor de vigerende kadernota's aangegeven of we deze willen aanpassen en of we daaraan voorafgaand een evaluatie uitvoeren.
Hierbij merken wij op dat in het bestuursakkoord staat “Maatwerk en Uitvoering Voorop” (..) “. Dit vraagt niet zozeer het maken van nieuw beleid. Veel hebben we namelijk al in de steigers gezet. Het is nu zaak het uit te voeren, waarbij de professionals de ruimte krijgen maatwerk te leveren waar het kan en nodig is”.

Vigerende kadernota / beleidskader	Voorgenomen evaluatie / onderzoek in 2023	Voorstel m.b.t. kadernota in 2023
Inclusieve stad		
Lokale educatieve agenda 2019-2022 Een kansrijke toekomst begint hier!	Voorjaar 2022	Nieuwe LEA 2023-2026 (vastgesteld juli 2022)
Visie bestaanszekerheid 2020 - 2023: activeren vanuit nabijheid en maatwerk	2e kwartaal 2023	Geactualiseerde beleidsnota v.a. 2024
Positieve gezondheid 2020-2023: sterk van binnen, verbonden met buiten	Evaluatie light	Geactualiseerde beleidsnota v.a. 2024
Meedoen is winnen: Sport en bewegen in Tilburg		
Kadernota: Versterken sociaal en veerkrachtig Tilburg 2020-2023	Evaluatie light	Geactualiseerde beleidsnota v.a. 2024
Tilburg investeert in Perspectief		
Kadernota Bieden van Passende Ondersteuning 2021-2024		
Doorontwikkeling Toegang Tilburg		
Agenda Sociaal 013		
Programma Jeugdwerkloosheidsvrije regio		
Samen met de Jeugd; koersdocument jeugdhulp		
Beleidsnota Integrale jeugdaanpak		
Integrale kijk op ouderen: gezond en gelukkig oud in Tilburg		GGoud 2.0
Duurzame stad		
Afvalbeleid 2020-2025	n.v.t.	n.v.t.
Agenda Groen in de Stad		
Programma Water en Riolering (PWR) 2020-2023		
Energievisie 2017		
Vitale stad		
Integraal Veiligheidsplan Tilburg IVP 2019-2022	Ja*	Nieuwe kadernota 2023-2026
Tilburg Akkoord 2020-2022		
Economische Agenda 2012-2020	Nee	Nee

Vigerende kadernota / beleidskader	Voorgenomen evaluatie / onderzoek in 2023	Voorstel m.b.t. kadernota in 2023
Stimuleringsagenda Economie & Arbeidsmarkt 2015-2018	Nee	Nee
'Tilburg Next', Economisch-ruimtelijke visie voor de binnenstad van de 21e eeuw		
Evenementenbeleid 2019-2022	Nee	Ja
Citymarketingbeleid 2019-2022	Nee	Nee
Uitvoeringsnota kantoren	Nvt	Nvt
Horecabeleid 2017 e.v.	Nee	Ja
Hoofdlijnennotitie Parkeren 2016		
Beleidsnota Detailhandel	Nee	Nee
Beleidsnota toekomstbestendige werklocaties	Nee	Ja
Cultuurplan Tilburg 2021-2024	Ja*	
Omgevingsvisie Tilburg 2040		
Woonvisie Tilburg * Deze is in 2020 tussentijds geëvalueerd ter voorbereiding op de woonagenda.		
Nota systematiek kostenverhaal bovenwijkse voorzieningen		
Mobiliteitsaanpak 2040 Tilburg		
Kadernota gebouwen		
Nota Grondbeleid 2019		
Samen en dichtbij		
Strategische meerjarenagenda Midpoint Brabant/Hart van Brabant	-	Eind 2022 vast-stelling Kernagenda 2023-2027
Visie op dienstverlening 2021-2026	Nee	Nee
Visie op Planning & Control	Nee	Nee
Nota financieel beleid	Nee	Nee
Overige		
Kadernota subsidiebeleid 2017-2020	Nee	Ja
Kadernota bedrijfsvoering	Nee	Nee

*De verantwoording over het lopende plan wordt opgenomen in het door de raad vast te stellen nieuwe plan.

12. Overzicht benchmarks

Benchmark	Periode	Organisatie	Opmerking
Algemeen			
Medewerker Tevredenheids-onderzoek (MTO)	Doorlopend		In plaats van 1 x per 4 jaar een uitgebreid onderzoek, zijn we in 2021 overgegaan naar doorlopend medewerkerstevredenheidonderzoek via de SamenSlimmerApp. We houden enkele keren per jaar kortcyclische dialogen per thema waardoor we sneller en vaker met medewerkers in gesprek gaan.
Benchmarks bedrijfsvoering			
Benchmark ICT	Jaarlijks	M&I Partners	Benchmark met andere gemeenten over ontwikkeling van ICT kosten
Personeelsmonitor	Jaarlijks	A&O fonds	
Benchmark formatie en kosten	4-jaarlijks	Berenschot	Onderzoek naar kosten en formatie per taak (primair proces en overhead) t.o.v. vergelijkbare gemeenten
Benchmarks bedrijfsmatige afdelingen			
Divosa Benchmark Werk en Inkomen	Per kwartaal	Divosa i.s.m. Stimulanz/SGBO/BMC	www.divosa-benchmark.nl
Benchmark huishoudelijk afval	Jaarlijks	NVRD/Agentschap NL	We nemen deel aan onderdeel Milieu
Wettelijk verplichte / Bestuurlijke verantwoording			
Benchmark Waar staat je gemeente	Jaarlijks	VNG Realisatie	Met modules Onderwijs, Kinderopvang, Wabo en WRO http://www.waarstaatjegemeente.nl/
Artikel 2.5.1 WMO 2015 (tevredenheidsonderzoek WMO)	Jaarlijks	SGBO	
Atlas Nederlandse gemeenten	Jaarlijks	Atlas Nederlandse Gemeenten	Dit gaat automatisch voor de 50 grootste gemeenten
Evenementenmonitor	Jaarlijks	Respons	Betreft geen actieve deelname; gehanteerde data zijn zelf door Respons verzameld en niet door ons aangevuld of aangepast.
Vergelijking positie woonlasten grote gemeenten	Jaarlijks	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO)	Betreft geen actieve deelname. COELO verzamelt zelf cijfers. Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2022
WOZ benchmark	Jaarlijks	Waarderingskamer	https://wozbenchmark.databank.nl/dashboard

Benchmark	Periode	Organisatie	Opmerking
Gemeentelijke monitor sociaal domein via "Waar Staat je Gemeente?"	2 x per jaar	VNG Realisatie/CBS	http://www.waarstaatjegemeente.nl/
Overige benchmarks (wel deelname, niet opgenomen in kadernota bedrijfsvoering)			
Monitor Sport en Gemeenten	Jaarlijks	VSG (Vereniging Sport en Gemeenten)	https://www.monitorsportengemeenten.nl

13. Geprognosticeerde balans en EMU-saldo

Voor de berekening van de verplichte kengetallen en het EMU-saldo gaan we uit van de volgende balansprognoses.

Balans per ultimo (x € 1 miljoen)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
Immateriële vaste activa	6	7	7	7	6	6
Materiële vaste activa	980	1.100	1.224	1.308	1.374	1.409
Financiële vaste activa: Deelnemingen	8	8	8	8	8	8
Financiële vaste activa: Leningen	47	51	54	53	50	51
Voorraden (grondexploitaties)	29	29	41	50	42	28
Voorraden (overig)	9	1	1	1	1	1
Vlottende activa overig	163	165	160	160	160	160
TOTAAL ACTIVA	**1.242**	**1.361**	**1.495**	**1.587**	**1.641**	**1.663**
Eigen vermogen	827	782	762	733	744	730
Voorzieningen	31	30	28	26	26	26
Vaste schulden	190	322	478	601	644	680
Kortlopende schulden	86	110	110	110	110	110
Overlopende passiva	108	117	117	117	117	117
TOTAAL PASSIVA	**1.242**	**1.361**	**1.495**	**1.587**	**1.641**	**1.663**

De geprognosticeerde balans is een vertaling van wat er in de begroting is opgenomen. Ervaring leert dat de realisatie normaliter lager is dan wat er aan prognoses/ambities in de begroting wordt opgenomen. Dit is met name bij de materiële vaste activa het geval. In lijn met de stijging van de materiële activa zien we als tegenhanger hogere vaste schulden en een afname van het eigen vermogen. Ondanks de verwachting dat de bovenstaande prognose gedeeltelijk doorschuift naar latere jaren zijn deze hogere vaste schulden (externe leningen) en afname van het eigen vermogen wel het huidige toekomstbeeld.

(x € 1 miljoen)	Realisatie 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026
EMU-saldo	-29,1	-159,2	-158,9	-124,3	-45,9	-34,9

De prognose van ons EMU-saldo laat over de gepresenteerde jaren een negatief beeld zien, wat betekent dat we als gemeente meer geld uitgeven dan dat er binnenkomt. Om als gemeente duurzaam financieel gezond te zijn is het uitgangspunt, in lijn met de vastgestelde nota Financiële positie, dat er structureel niet meer geld mag worden uitgegeven dan dat er binnenkomt.

14. T-MIP Stedelijke ontwikkeling

In deze bijlage wordt beschreven wat de belangrijkste ontwikkelingen in 2023 zullen zijn binnen de opgaven Stedelijke Ontwikkeling. Daarbij wordt de indeling van de huidige Omgevingsvisie als opbouw gehanteerd.

BRABANTSTRATEGIE

Knoop Binnenstad 21e eeuw

Kernwinkelgebied (KWG)
In 2023 wordt binnen huidige scope en met afgesproken kwaliteit verder gewerkt aan de diverse deelgebieden binnen het project KWG. In Q4 2022 is de zuidelijke verbinding en de aanleg van het openbaar gebied gereed. De woontoren aan het Hendrikhof (Weverij) is naar verwachting in Q3 volledig bewoond en zijn er 170 middeldure wooneenheden aan het totaal toegevoegd. Bij een positieve uitspraak van de Raad van State over de woontoren aan het Pieter Vreedeplein zal in Q3 2022 de omgevingsvergunning worden verleend en naar verwachting in Q1 2023 gestart worden met de bouw van de woontoren. De bouw van de woontoren is het laatste deel wat binnen de scope van het vastgestelde project KWG valt. Voor het ontwerp Pieter Vreedestraat is Wereldhave aan zet en faciliteert de gemeente. De haalbaarheid van dit initiatief zal in Q1 2023 worden afgerond.

Stadsforum
Indien de raad in december 2022 de besluiten neemt om verder te werken aan het Stadsforum zullen in 2023 de volgende werkzaamheden plaatsvinden:
- Realisatie fase 2 van het Stadsforum; dit zal medio 2023 starten, aansluitend aan de oplevering van fase 1.
- Uitwerking van het schetsplan Omgeving Factorium (scope uitbreiding van Stadsforum)
- Uitwerking van de ‘Programmastrategie 2022-2024’ door de kwartiermaker Stadsforum als vervolgopdracht van BMT.

Koningswei
In december 2022 wordt het bestemmingsplan Koningswei aan de raad ter vaststelling aangeboden. Er wordt rekening gehouden met beroep. In de tussentijd werken Amvest en TBV Wonen de bouwplannen verder uit (o.a. voorbereiding sloop en contractvorming aannemers). Omgevingsvergunning wordt naar verwachting voor de zomer 2023 verstrekt. In Q4 2023 wordt volgens planning door de investerende partijen het definitieve investeringsbesluit genomen. Pas ná dit besluit wordt in 2024/2025 de openbare ruimte Koningswei en Koopvaardijstraat verder uitgewerkt.

Spoorzone
In 2023 zal gestart worden met bouwen van het Ketelhuis, de Young Professional Campus, de eerste deelprojecten van Zwijsen en de Besterdring 235. Begin 2023 worden de kwaliteitsatlas, met daarin de visie voor het openbaar gebied, en een scenario voor de exploitatie van de wagenmakerij en koepelhal tot de periode van de definitieve ingreep voor besluitvorming voorbereid. Het uitvoeringskrediet voor broedplaats fase 2 zal in het tweede kwartaal van 2023 aan de raad worden voorgelegd ter besluitvorming. Het Lumenplantsoen en de binnentuin worden opnieuw ingericht.

Museumkwartier
Voor het Mommerkwartier (TextielMuseum/Drögepand) loopt het ontwerpend onderzoek naar de vernieuwing/uitbreiding. Voor het voormalig politiekantoor is verwerving door de gemeente afgerond en zal een selectieproces opgezet om het pand voor een aantal jaar in te zetten als culturele broedplaats. In het Museumkwartier zijn diverse kleinschalige woningbouwontwikkelingen in voorbereiding.

Magazijnkwartier
Planvoorbereiding voor het deel ten oosten de Magazijnstraat loopt.

Veemarktkwartier
Na afronding nieuwbouw, wordt de openbare ruimte ingericht.

Wijkevoort
In het eerste kwartaal 2023 vindt naar verwachting behandeling van het bestemmingsplan, exploitatieplan en ontwikkelleidraad bij de Raad van State plaats. Ondertussen wordt gewerkt aan de voorbereidingen van het bouwrijp maken van het terrein en wordt uitvoering gegeven aan het in november 2022 te nemen raadsbesluit over een innovatie-campus. Daar waar het grondeigendom verkregen is en geen sprake is van verlegging van de Hultensche Leij, worden de ecologische verbindingszones (EVZ's) daadwerkelijk gerealiseerd. Belangrijk aandachtspunt voor de verdere uitwerking van de plannen is de energievoorziening van het terrein. In nauw overleg met Enexis worden de plannen daarvoor in 2023 verder uitgewerkt.

Kenniskwartier
In 2023 zal in het Kenniskwartier werk gemaakt worden van het versnellen van de woningbouwopgave waarvoor het Rijk in 2022 middelen in het vooruitzicht heeft gesteld. Rondom het station en op de Reitse Campus onderzoeken we met partners de haalbaarheid van realisatie van woningen en wordt er toegewerkt naar ruimtelijke procedures. Daarnaast zijn wij voornemens om, in samenwerking met een stedenbouwkundig bureau, in 2023 te starten met het opstellen van een strategisch masterplan. Dit als uitwerking van de door raad vastgestelde gebiedsvisie. Dit masterplan wordt in samenspraak met partijen in het gebied opgesteld. Verder wordt de haalbaarheid van projecten in de verschillende deelgebieden onderzocht door en met partners. Voor de Westermarkt onderzoeken verschillende eigenaren de haalbaarheid van een integrale herontwikkeling mede met de inzet op het aanvragen van een mogelijke bijdrage vanuit het Rijk in 2023 uit de Woningbouwimpuls.

REGIOSTRATEGIE

Knooppunt Zorgcluster Leijpark
Het ElisabethTweestedenZiekenhuis (ETZ) wil op de locatie aan de Hilvarenbeekseweg nieuwbouw realiseren. In 2015 heeft de gemeente de Omgevingsvisie 2040 vastgesteld. In deze visie is het gebied Kempenbaan-West aangewezen als 'zorgknoop'. De nieuwbouwplannen van het ziekenhuis passen in deze visie. Op 16 juni 2020 heeft het college besloten om het Haalbaarheidsonderzoek en het Masterplan voor de nieuwbouw van het ETZ vast te stellen. Er is nu een ontwerp bestemmingsplan opgesteld om het Masterplan planologisch juridisch mogelijk te maken. Dit ontwerp bestemmingsplan met ontwikkelleidraad heeft ter inzage gelegen. In de raad van juli 2022 heeft de raad het bestemmingsplan met verbrede reikwijdte vastgesteld. Daarbij wordt er momenteel onderzoek gedaan naar de verplaatsing van (een deel van) Onderwijscentrum Leijpark naar de locatie van het huidige bezoekersparkeerterrein. Naar verwachting zijn de resultaten daarvan begin november 2022 gereed. De eerste stap bij de campusontwikkeling is de verplaatsing van het 'acute blok' van het ziekenhuis. Naar verwachting wordt hier eind 2023 een aanvang mee gemaakt.

Stappegoor (incl. Onderwijscampus)
De werkzaamheden voor het bouw- en woonrijpmaken van het Willemskwartier zullen in het eerste kwartaal 2023 in volle gang zijn. Tevens zal de renovatie en bouw van de woningen op het voormalig kazerneterrein in 2023 aanvangen. In 2023 zal in overleg met de ondernemers het Olympiaplein een upgrade krijgen met meer groen om zo te komen tot een beter verblijfsklimaat. Ook zal op de locatie tussen het politiebureau en het zwembad de flexwoningen voor gemengd wonen door Tiwos inclusief het openbaar gebied gerealiseerd worden. Medio 2023 zullen de grondwerkzaamheden starten voor de Poort van Stappegoor (206 appartementen). De eerste plannen voor een openbaar Stappegoorpark met een semi openbare atletiekaccommodatie zullen worden opgeleverd. Het concept Voorlopig Ontwerp Stedenbouwkundig Plan (VOSP) zal in 2023 afgerond worden, zodat een eenheid ontstaat tussen de nieuwbouwlocaties, het openbaar gebied, het aan te leggen groen en de (nieuwe) infrastructuur.

STADSSTRATEGIE

Brandpunten in de wijk
- **Wagnerplein**

Voor Wagnerplein en omgeving onderzoeken ontwikkelaar BPD en gemeente een herontwikkeling en verdichtingsopgave. Ervan uitgaande dat de stedenbouwkundig scenario studies in 2022 leiden tot een voorkeursscenario, is de planning erop gericht dat 2^{e} helft 2023 een besluit genomen kan worden over een haalbaar voorlopig stedenbouwkundig plan. Daaraan voorafgaand zal in de 1^{e} helft van 2023 een intensief participatietraject plaatsvinden met o.a. het planteam. Aandachtspunten liggen er ten aanzien van het

waarborgen van de groene kwaliteiten van het Von Weberpark, het oplossen van de verkeersproblematiek en de parkeerbalans.

- **Pater van den Elsenplein + huisartsenpost**

De ontwikkelaar, corporatie en zorgaanbieders zijn met elkaar afspraken aan het maken over de beoogde ontwikkeling. Indien zij hier uitkomen dan zou nog in 2023 het bestemmingsplan voor deze ontwikkeling kunnen worden vastgesteld en zou op zijn vroegst eind 2023 gestart kunnen worden met de bouwrijp maken ten behoeve van het nieuwe gezondheidscentrum.

- **Koningsoord**

De laatste woningbouwprojecten en openbare ruimte in Koningsoord zullen 2023 grotendeels worden opgeleverd. Alleen realisatie van het park tussen Koningsoordlaan en winkelcentrum volgen nog in 2024, daarna is de volledige gebiedsontwikkeling afgerond. Uitzondering hierop is het nieuwe deelplan Voorhof op de voormalige locaties van winkelcentrum Eikenbosch en Torentjeshoef. Eerste helft 2023 staat vaststelling van het bestemmingsplan Voorhof gepland. Gelijk daarna zal in de 2^{e} helft van 2023 gestart worden met bouwrijp werkzaamheden van het openbaar gebied en start bouw van het nieuwe integraal kindcentrum Rennevoirt.

- **Biezenmortel**

Op verschillende niveaus wordt gewerkt aan planvorming voor de toekomstige doorontwikkeling van het dorp Biezenmortel. Het betreft zowel plannen voor woningbouw als plannen voor dorpsvoorzieningen. We streven naar een samenhangende aanpak die in lijn ligt met zowel de dorpsvisie die onder aanvoering van de dorpscoöperatie is opgesteld, als met de visie Oostflank SRBT, maar zullen zoveel mogelijk vanuit deelplannen realisatie stimuleren (niet alles op elkaar laten wachten). Het is de verwachting dat het eerste woningbouwinitiatief in 2023 concrete uitwerking krijgt en vervolgens in fases gerealiseerd kan worden.

Realisatie gevarieerde woonmilieus

Betaalbare huurwoningen (Taskforce)

We blijven werken binnen de afspraken in het Convenant Wonen 2020-2025 voor een toevoeging van 1500 sociale huurwoningen in 2025. Naast een aandeel sociaal in de projecten wordt ook de haalbaarheid van sociale huurwoningen in de vorm van flexwonen op een aantal locaties onderzocht. De woningbouwcorporaties blijven werken aan de realisatie van nieuwe woningen door optimalisatie/herontwikkeling van eigen locaties en/of acquisitie van nieuwe locaties. We bereiden ons voor op de verdere groei van de woningvoorraad in de periode na 2025. In de diverse projecten wordt ook een aandeel middeldure huur gerealiseerd.

(C)PO ontwikkelingen

In 2023 wordt er binnen de Nieuwe Warande (Oostkamer) gebouwd op de in 2022 verkochte kavels. Het laatste deelplan (2) kan pas in verkoop nadat het Gilde is verplaatst. Daarvoor is in 2022 een locatiestudie uitgevoerd. De benodigde planologische procedure wordt in 2023 doorlopen. Parallel wordt voor het deelproject Nieuwe Warande-Zuid (Oostkamer-Zuid) de stedenbouwkundige studie afgerond, in aanloop naar het opstarten van de nog te doorlopen bestemmingsplanprocedure voor dit deelproject. In 2023 worden binnen het project Kolenvense Akkers (B-E) de laatste woningen gebouwd en aansluitend de openbare ruimte woonrijp gemaakt. volop gebouwd. Aan het Burgerijpad worden de woningen in 2023 opgeleverd en wordt het openbaar gebied woonrijp gemaakt. In de nieuwe buurt Fabriekskwartier-Noord aan de Piushaven is ook een CPO-project voorzien.
Op het voormalig NOAD-terrein worden drie speelvelden uitgegeven voor CPO ontwikkelingen. Er is ruimte voor circa 53 huishoudens en 6 Tiny Houses. Begin 2023 worden de collectieven door de selectiecommissie geselecteerd en start een traject van maximaal 18 maanden om te komen tot een definitief ontwerp. Met de winnende collectieven wordt in 2023 een grondreserveringsovereenkomst gesloten. De procedure voor de planologische maatregel is in 2022 opgestart en loopt door in 2023.

Diverse Woningbouwontwikkelingen

In de dorpen wordt gewerkt aan diverse woningbouwontwikkelingen. In Udenhout gaat het om de ontwikkeling van Den Bogerd en Berk&hout en wordt een verkenning uitgevoerd naar een locatie aan de Kreitenmolenstraat. In Berkel-Enschot wordt, naast de eerder genoemde projecten/locaties, in 2023 gewerkt

aan de afronding van het plangebied Enschotsebaan. Binnen de stad Tilburg wordt op vele plekken in de stad gebouwd en gewerkt aan de voorbereiding van projecten. Voorbeelden zijn de laatste deelprojecten in de Piushaven (Wolstad, Fabriekskwartier Noord en Spinaker). Aan de Enschotsestraat is herontwikkeling van een verouderd fabrieksterrein naar wonen in voorbereiding. Voor ’t Laar wordt gewerkt aan uitbreiding van het woonzorgcentrum en wordt de haalbaarheid van woningbouw op het omliggende terrein onderzocht. Ook aan de Van Limburg Stirumlaan is woningbouw in voorbereiding. In de Reeshof is woningbouw in voorbereiding nabij de Reeshofdijk. Verder loopt in 2023 de planologische procedure en worden de plannen voor het project Smariuskade verder uitgewerkt.

Huisvesting internationale medewerkers
De bouw van de permanente huisvestingslocatie voor internationale medewerkers/arbeidsmigranten aan de Dongenseweg is na de zomer van 2022 gestart en wordt in 2023 verder gebouwd. Ten vroegste zal eind 2023 gestart kunnen worden met het woonrijpmaken. De benodigde verkeersaanpassing rond gemeente Tilburg in 2023 af.
Indien de plannen goedgekeurd zijn kan de vergunning voor de bouw van de huisvestingslocatie aan de Rielseweg in 2023 afgegeven worden. Indien de vergunning direct onherroepelijk is kan te vroegste eind 2023 gestart worden met de bouw.
De omgevingsvergunning voor de bouw van de huisvestingslocatie aan de Hub van Doorneweg 101 wordt in 2023 afgegeven. Indien direct onherroepelijk kan de gemeente in 2023 de grond bouwrijpmaken en verkopen aan de ontwikkelaar, welke vervolgens kan starten met de bouw. In 2023 zal daarnaast de vergunning aangevraagd worden voor de interne verbouwing van het bestaande bedrijfspand aan de Hub van Doorneweg 99, zodat deze geschikt gemaakt kan worden voor huisvesting. Mogelijk worden hier in 2023 op eigen risico al arbeidsmigranten in gehuisvest (indien de vergunning niet direct onherroepelijk is).
De uitbreiding van de Ringbaan Noord 21 zal in 2023 starten. Indien de vergunning niet direct onherroepelijk is, zal dit op eigen risico zijn. Mogelijk kunnen er in 2023 ook al medewerkers worden gehuisvest.

Ontwikkeling lokale en regionale economie

Landschap de Groene Kamer
Voor de noordelijke plandelen (Foodcluster en Intratuin) verwachten we in 2023 de planologische procedure te doorlopen, in samenhang met andere initiatieven zoals Fouragehandel Thielen, Loonwerkbedrijf van Broekhoven en mogelijk een verplaatste Oliemeulen. Voor de zuidelijke plandelen vindt verdere planvorming plaats en wordt bekeken welke ontwikkelingen al binnen het bestaande bestemmingsplan, al dan niet tijdelijk, opgestart kunnen worden.

Haven Loven
In samenhang met de ontwikkelingen van het kanaal (bevaarbaarheid klasse 4 schepen) werken we in 2023, in samenwerking met een marktpartij, aan de voorbereidingen van de realisatie van een multimodaal overslagpunt in de huidige haven van Loven.

Stadsrand Dalem Zuid
De planning is dat in 2023 gestart kan worden met de bouw op het laatste kavel op dit bedrijventerrein. Daarmee is het volledige bedrijventerrein ontwikkeld. Op deze locatie is een padelcentrum beoogd. Tegen het padelcentrum zijn bezwaren ingediend. Het startmoment is mede afhankelijk van de afhandeling van deze bezwaren.

15. Lijst met afkortingen

AB	Algemeen Bestuur
AD	Algemeen Dagblad
ADHD	Attention Deficit/Hyperactivity Disorder
AOW	Algemene Ouderdomswet
AP	Arbeidsparticipatie
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AR	Algemene Reserve
ARGE	Algemene Reserve Grondexploitatie
ASH	Afvalstoffenheffing
ASV	Algemene Subsidieverordening
ATP	Advies- en Triage Punt
BAT	Brabants Afval Team
BBL	Burgemeester Brokxlaan
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BCF	BTW compensatiefonds
BEG	Begeleiding
BIBOB	Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur
BIE	Bouwgrond In Exploitatie
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BIZ	Bedrijfsinvesteringszone
BMT	Binnenstadsmanagement Tilburg
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Beleidsontwikkeling
BOA	Bijzonder OpsporingsAmbtenaar
BO MIRT	Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
BOSS	Bewegen, Ontmoeten, Sporten & Spelen
BSO	Buiten Schoolse Opvang
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen aan Gemeenten
BV	Besloten Vennootschap
BW	Burgerlijk Wetboek
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken
CAK	Centraal Administratie Kantoor
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CAT	Circulair Ambachtscentrum Tilburg
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEP	Centraal Economisch Plan
CIO	Chief Information Officer
CiST	Cultuur in Scholen Tilburg
CIT	Crisis Interventie Team
CMP	Centraal meldpunt
Coelo	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPB	Centraal Planbureau
CPI	Consumentenprijsindex
CPO	Collectief Particulier Opdrachtgeverschap
CRM	Customer Relationship Management
CROW	Landelijk normeringsinstituut en kennispartner
CV	Commanditaire Vennootschap
CZM	Collectieve Zorgverzekering Minima
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DU	Decentralisatie-uitkering

DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DVG	Dementievriendelijke gemeenschappen
DVL	afdeling Dienstverlening
EC	Europese Commissie
ECA	Economie & Arbeidsmarkt
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Europese en Monetaire Unie
ESF	Europees Sociaal fonds
ETUI	Europian Testbed for Urban Innovation
ETZ	Elisabeth Tweesteden Ziekenhuis
EU	Europese Unie
EVZ	Ecologische Verbindingszones
FAC	Afdeling Faciliteiten
FG	Faciliterend Grondbeleid
FLO	Functioneel Leeftijds Ontslag
FMI	Functiemengingsindex
FSO	Fonds Stedelijke Ontwikkeling
FTE	Full Time Equivalent
GEM	Grondexploitatie Maatschappij
GF	Gemeentefonds
GFT	Groente, Fruit en Tuinafval
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GGOUD	Gezond en gelukkig oud in Tilburg
GHOR	Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen
GIO	Gedragsllijn Integere Overeenkomsten
GO	Gebiedsontwikkeling
GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GREX	Grondexploitatie
HBO	Hogere Beroeps Onderwijs
HCA	Human Capital Agenda
HOST	Hoger Onderwijs en Studenten in Tilburg
HRA	Huishoudelijk Rest Afval
IBOR	Integraal Beheerplan Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
ILA	Intensieve leefbaarheidsaanpak
IMOC	Index Materiële OverheidsConsumptie
IMW	Instituut voor Maatschappelijk Werk
IOAW	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IPO	Interprovinceaal Overleg
IT	Informatie Technologie
IU	Integratie-uitkering
i-VRI	Intelligente verkeersregelinstallatie
IVP	Integraal Veiligheids Plan
JIM	Jouw Ingebrachte Mentor
JR	Jaarrekening/Jaarstukken
KCC	Klant Contactcentrum
KCM	Klant Contact Monitor
KITLV	Koninkllijk Instituur van Taal-Land- en Volkenkunde
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbalbond
KTO	Klanttevredenheidsonderzoek
KWG	Kernwinkelgebied

LEA	Lokaal Educatieve Agenda
LEMON	Leefbaarheidsonderzoek
LIOT	Leidraad Inrichting Ondergrond Tilburg
LISA	Databestand voor cijfers over werkgelegenheid
LHFT	Lokaal Herstructureringsfonds Tilburg
MBB	Monumenten Beheer Brabant
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MEE	Organisatie voor mensen met een handicap, chronische ziekte of functiebeperking
MFB	Monumentenfonds Brabant
MIHP	Meerjarig Integraal Huisvestingsplan
MIP	Meerjarig Investeringsplan
MJOP	MeerJaren OnderhoudsProgramma
MJP	Meerjarenprogramma Openbare Ruimte
MKB	Midden- en KleinBedrijf
MLT	Middellangetermijnverkenning (CPB)
MO	Maatschappelijke ondersteuning
MOB	Mobiliteits(complex)
MOED	Midden-Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij voor Energie en Duurzaamheid
MTO	Medewerker Tevredenheidsonderzoek
MVA	Materiële Vaste Activa
MWB	Midden en West Brabant
N	Nadelig
NAI	Nederland Arbitrage Instituut
NB	Nota Bene
NEA-index	Samenwerking van organisaties die kosten op vervoersgebied monitoren
NEN	Nederlandse Norm
NL	Nederland / Nederlandse
NPLV	Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid
NPO	Nationaal Programma Onderwijs
NPS	NetPromotorScore
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NT1	Nederlands als eerste taal
NTV	Nog te verdelen
NV	Naamloze vennootschap
NVM	Nederlandse Vereniging van Makelaars
OAB	Onderwijs Achterstanden Beleid
OC	Onderwijscentrum
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie)
OM	Openbaar Ministerie
OMG	Outlaw Motorcycle Gangs
OMWB	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OV	Openbaar Vervoer
OVA	Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling
OZB	Onroerend Zaak Belasting
PACT	People Acting in Community Together
PAK	Plan- en ApparaatsKosten
PB	Programmabegroting
pBBP	Prijsindex Bruto Binnenlands Product
PCB	Polychloorbifenyl
PGA	Persoonsgerichte Aanpak
PGB	Persoons Gebonden Budget
PM	Pro memorie
PM	Particulate Matter (afkorting voor Fijnstof)

PO	Primair Onderwijs
PO	Particulier opdrachtgeverschap
POC	Percentage Of completion
POH	Praktijkondersteuner huisarts
POH-GGZ	Praktijkondersteuner huisarts voor de Geestelijke Gezondheids Zorg
PPI	Programma-, Project- en Interimmanagement
PRO/VSO	Praktijkonderwijs / Voorgezet speciaal onderwijs
PWR	Programma Water en Riolering
RAV	Regionaal Ambulancevoorziening
RBV	Reserve Bovenwijkse Voorzieningen
REKS	Regionale Energie en Klimaat Strategie
RET	Regionale Expertiseteam
RH	Rioolheffing
RHS	Reserve Herstructurering
RIEC	Regionaal Informatie- en Expertisecentrum
RIO	Reserve Incidentele Opgaven
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
RMO	Regionaal Mobiliteitsoverleg
RMP	Regionaal MobiliteitsProgramma
ROB	Raad voor het openbaar bestuur
ROC	Regionaal Opleidingscentrum
ROI	Reserve Ontwikkeling Informatisering
RRO	Regionaal Ruimtelijk Overleg
RUV	afdeling Ruimtelijke Uitvoering
RWTC	Rotary Wing Training Center
SAT	Stichting Ateliers Tilburg
SBO	Speciaal Basis Onderwijs
SD	Sociaal Domein
SD	Programma Samen en Dichtbij
SIB	Social Impact Bond
SK	Stadskantoor
SLA	Schone Luchtakkoord
SO	Speciaal Onderwijs
SO	Stedelijke Ontwikkeling
SOMS	netwerk Sociale Onrust en Maatschappelijke Spanningen
SPP	Strategische Personeelsplanning
SPUK	Specifieke Uitkering
SPUK	Regeling Specifieke Uitkering stimulering (inzake BTW bij sport)
SRBT	Stedelijke Regio Breda/Baronie-Tilburg/Hart van Brabant
STM	Stichting Tilburgse Markten
SV	Sportvereniging
SW	Sociale Werkvoorziening
TBW	Toekomstbestendige Werklocaties
T-MIP	Tilburgse Meerjaren Investeringsplanning Stedelijke Ontwikkeling
TOF	Stichting Tilburgs Ondernemersfonds
TOZO	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers
TPE	Thermoplastisch elastomeer
tROM	Tilburgse en Regionale bedrijven Ondernemen Maatschappelijk
TVL	Tegemoetkoming Vaste Lasten
TWM	Tilburgse Waterleidingmaatschappij
UIA	Urban Innovative Actions
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
UX-lab	User Experience lab

V	Voordelig
VMBO	Voortgezet Middelbaar Beroeps Onderwijs
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet Onderwijs
VOSP	Voorlopg Ontwerp Stedenbouwkundig Plan
VPB	Vennootschapsbelasting
VPT	Veilige Publieke Taak
VRI	Verkeersregelinstallatie
VRMWB	Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant
VSG	Vereniging Sport en Gemeenten
VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
VSV	Voortijdig Schoolverlaten
VT	Veilig Thuis
VvE	Vereniging van Eigenaren
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Ministerie)
WBI	Woningbouwimpuls
WII	Willem II
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WAS	Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen
WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen
WHO	World Health Organization
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WOB	Wet openbaarheid van bestuur
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Wet Onroerende Zaken
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
WSJG	Waarstaatjegemeente.nl
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WSW	Waarborgfonds Sociale woningbouw
WVG	Wet Voorkeursrecht Gemeenten
WW	Werkloosheidswet
ZIN	Zorg in Natura
ZVH	Zorg - en Veiligheidshuis
ZVHMB	Zorg - en Veiligheidshuis Midden Brabant
ZZP	Zelfstandigen Zonder Personeel